

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Norma i variació sintàctiques a la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (2016)

Laia Benavent Llinares

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

UNIVERSITAT^{DE}
BARCELONA

**Norma i variació sintàctiques a la
Gramàtica de la llengua catalana de
l'Institut d'Estudis Catalans (2016)**

Tesi doctoral

Laia Benavent Llinares

Directora

Dra. Neus Nogué Serrano

Programa de doctorat

Estudis Lingüístics, Literaris i Culturals

Universitat de Barcelona

2023

I m'era evident que si la llengua fallava,
fallava tot.

Pompeu Fabra

Perquè la llengua [...], per a les persones
que la tenim com a patrimoni, és tan in-
separable de nosaltres mateixos com ho
és la sang, com ho és qualsevol aspecte
de la nostra personalitat, el nom que por-
tem o el color de la pell.

Joan Solà

Resum

Aquesta tesi analitza el paper de la variació lingüística a l'hora d'establir la norma sintàctica de la *Gramàtica de la llengua catalana*, publicada per l'Institut d'Estudis Catalans (2016). En el primer capítol, es presenta l'estudi, els objectius i les hipòtesis. En el segon, s'estableix el marc teòric de la recerca, a partir dels conceptes de *llengua estàndard*, *llengua normativa*, *gramaticografia*, *norma* i *discurs normatiu*, i la metodologia. En el tercer, s'introdueixen els antecedents. En el quart, cinquè i sisè capítols, s'analitzen els enunciats del corpus en funció del tipus de variació que contenen, és a dir, variació dialectal, variació funcional o la combinació dels dos tipus. En el setè i últim capítol, es presenten les conclusions generals de l'estudi. Finalment, s'afegeixen tres annexos.

Paraules clau: GIEC, gramaticografia, llengua estàndard, llengua normativa, codificació gramatical, català

Resumen

Esta tesis analiza el papel de la variación lingüística en la configuración de la norma en la *Gramàtica de la llengua catalana*, publicada por el Institut d'Estudis Catalans (2016). En el primer capítulo, se presenta el estudio, los objetivos y las hipótesis. En el segundo, se establece el marco teórico, a partir de los conceptos de *variedad estándar*, *lengua normativa*, *gramaticografía*, *norma* y *discurso normativo*, y la metodología. En el tercero, se establecen los antecedentes. En los capítulos cuatro, cinco y seis, se analizan los enunciados del corpus atendiendo al tipo de variación; es decir, según si se vinculan con la variación dialectal, la variación funcional, o ambas. En el séptimo y último capítulo, se presentan las conclusiones generales del estudio. Finalmente, se añaden tres anexos.

Palabras clave: GIEC, gramaticografía, lengua estándar, lengua normativa, codificación gramatical, catalán

Abstract

This thesis seeks to analyse the role of linguistic variation when establishing the norm in the *Gramàtica de la llengua catalana* (*Grammar of the Catalan Language*), published by the Institut d'Estudis Catalans (2016). On chapter one, we present the research, the aims, and the hypothesis. On chapter two, we establish the theoretical framework, based on the concepts of *standard language*, *normative language*, *codification*, *grammaticography*, *norm* and *normative discourse*, and the methodology. On chapter three, we present the background. On chapters four, five and six, the corpus statements are analysed according to the different types of variation (dialectal variation, functional variation, and the combination of both). On chapter seven, we present the conclusions. Finally, we add three annexes.

Keywords: GIEC, grammaticography, standard language, normative language, grammatical codification, Catalan

Agraïments

El procés d'elaboració d'una tesi doctoral és, com sabem, una feina solitària en què dia a dia ens enfrontem, ja no només a un mar infinit de coneixement per descobrir, sinó a dubtes, pors i incerteses diverses. Al llarg del camí, però, també hi ha persones que el fan més agradable i amè. És per això que en les línies que segueixen vull fer constar algunes paraules d'agraïment.

Vull començar donant les gràcies des del fons del cor a Neus Nogué, directora de la tesi. Gràcies per introduir-me i acompanyar-me en l'estudi d'aquests temes apassionants, ja des de l'any 2013, quan acabava els casos pràctics de Llengua Catalana Estàndard dient que «caldrà veure com tracta aquest fenomen la nova gramàtica de l'IEC que hi ha pendent de publicació», i fins avui, amb aquesta tesi doctoral, en què he pogut parlar de la norma a l'esperada «nova gramàtica de l'IEC». Gràcies per fer que les coses difícils semblin fàcils i per llençar-me el salvavides sempre que ho he necessitat. Gràcies, bàsicament, per ser la millor directora de tesi que hagués pogut tenir.

Vull donar les gràcies als professors del Departament de Filologia Catalana i Lingüística General de la UB, que m'han format com a filòloga i m'han acollit durant els tres anys i mig d'investigadora predoctoral. També vull donar les gràcies a les secretàries del Departament per l'eficiència i la generositat sempre que ha estat necessari.

Gràcies als membres del Grup d'Estudis de Pragmàtica i Anàlisi del Discurs (GrEPAD), grup al qual ha estat vinculada aquesta tesi, per les oportunitats d'aprendre i compartir coneixement; per haver-me permès exposar les meves recerques als seminaris del grup i totes les aportacions valuoses que sempre m'hi heu fet.

Gràcies a l'Eloi Bellés, el Pau Francesch, l'Alba Adiego i la Laura Farré, els guardians del despatx 4.12 i els millors companys de viatge, per haver estat el suport emocional i intel·lectual necessari durant els anys d'elaboració de la tesi: les converses de l'hora del cafè i les reunions espontànies al despatx han fet que la solitud de fer una tesi hagi estat una mica menys solitud.

Vull agrair a Joan Costa (Universitat Pompeu Fabra) i Carla Amorós (Universidad de Salamanca) l'accés a bibliografia, així com les recomanacions d'universitats on poder fer

l'estada de recerca. Agraïxo, també, a Jordi Ginebra (Universitat Rovira i Virgili) l'accés al document inèdit sobre les marques de preferència de la GIEC.

I am also thankful to professor Wendy Ayres-Bennett (University of Cambridge) for hosting me as a visiting student in Cambridge in 2021.

No puc deixar d'agrair a Xavier Rofes (Oficina de Gramàtica-Institut d'Estudis Catalans) l'interès per aquesta tesi, ja des del dia que ens vam conèixer al Col·loqui Pompeu Fabra de la URV el 2018. Gràcies, també, per resoldre'm les consultes al llarg d'aquests quatre anys de tesi.

Gràcies a la meva mare, per haver cregut sempre que podria arribar fins aquí i haver-me facilitat les coses per poder-ho aconseguir. Gràcies per ser un exemple a seguir. Gràcies als meus germans, el Cesc i l'Aizhi, que, tot i que de vegades no entengueu gaire el que faig, la vida amb vosaltres és mil vegades millor. Us estimo!

Finalment, però no per això menys important, els amics. Gràcies per ser-hi, encara que de vegades potser no hàgiu acabat d'entendre tot aquest procés i la importància que tenia per a mi poder arribar fins aquí. Gràcies per compartir converses, preocupacions i alegries.

Aquesta tesi doctoral ha estat possible gràcies a un ajut per a la contractació de personal investigador novell FI-2019-00294 de l'AGAUR (Departament de Recerca i Universitats, Generalitat de Catalunya). L'estada de recerca a la Universitat de Cambridge el 2021 va ser possible gràcies a l'ajut d'activitats formatives vinculat al contracte predoctoral FI-2019. Alguns dels congressos durant els anys de contracte predoctoral han estat possibles gràcies a l'Ajut Drac-Formació Avançada de la Xarxa Vives d'Universitats i a la borsa d'estada de l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes (AILLC) el 2022.

TAULA DE CONTINGUTS

ÍNDEX DE TAULES	13
CAPÍTOL 1. INTRODUCCIÓ	17
1.1. Justificació de la recerca	17
1.2. La «Introducció» de la GIEC com a paratext	20
1.3. Hipòtesis i objectius.....	26
CAPÍTOL 2. MARC TEÒRIC I METODOLOGIA	29
2.1. El concepte de <i>llengua estàndard</i>	29
2.2. El concepte de <i>codificació</i>	33
2.3. El concepte de <i>gramàtica normativa</i>	34
2.4. El concepte de <i>norma</i>	36
2.5. El concepte de <i>gramaticografia</i>	41
2.6. El concepte de <i>discurs normatiu</i>	43
2.7. Metodologia.....	46
2.7.1. Corpus i procediment.....	46
2.7.2. Marques de variació	50
2.7.3. Marques normatives i marques aparentment descriptives	58
CAPÍTOL 3. ANTECEDENTS.....	63
3.1. Gramàtiques de referència d'altres llengües	63
3.1.1. Francès: <i>Le Bon Usage</i> de Grevisse i Goosse	64
3.1.2. Anglès: <i>The Cambridge Grammar of the English Language</i> de Huddleston i Pullum	66

3.1.3.	Espanyol: <i>Nueva gramática de la lengua española</i> de la RAE i l'ASALE	68
3.2.	La <i>Gramàtica catalana</i> de Pompeu Fabra (1918/1933)	71
3.2.1.	Establiment de la llengua literària: context i criteris	71
3.2.2.	Enunciats normatius: classificació estructural i temàtica.....	76
3.2.2.1.	Els enunciats normatius: classificació estructural	76
3.2.2.2.	Els enunciats normatius: classificació temàtica	82
3.3.	Actualització normativa: una necessitat a tombant dels segles XX-XXI.....	86
CAPÍTOL 4. ENUNCIATS AMB VARIACIÓ DIALECTAL		93
4.1.	Marques normatives.....	93
4.1.1.	Les marques d'acceptació	93
4.1.2.	Les marques d'adequació	94
4.1.3.	Les marques de preferència	94
4.1.4.	Les marques d'evitació.....	94
4.2.	Marques aparentment descriptives.....	95
4.2.1.	Els usos verbals	96
4.2.2.	Marques de possibilitat.....	103
4.2.3.	Marques d'equivalència	106
4.2.4.	La marca «és propi».....	108
4.2.5.	Marques de freqüència.....	110
4.2.6.	Marques d'extensió territorial	113
4.3.	Anàlisi	114
4.3.1.	Anàlisi qualitativa i quantitativa	114
4.3.2.	Relació amb la gramàtica normativa anterior.....	134
4.4.	Síntesi del capítol.....	140
CAPÍTOL 5. ENUNCIATS AMB VARIACIÓ FUNCIONAL.....		143
5.1.	Marques normatives.....	143
5.1.1.	Les marques d'acceptació	143

5.1.2.	Les marques d'adequació	144
5.1.3.	Les marques de preferència	145
5.1.4.	Les marques d'evitació	147
5.2.	Marques aparentment descriptives	150
5.2.1.	Els usos verbals	150
5.2.2.	Marques de possibilitat	156
5.2.3.	Marques d'equivalència	161
5.2.4.	La marca «és propi»	163
5.2.5.	Marques de freqüència	165
5.3.	Anàlisi	168
5.3.1.	Anàlisi qualitativa i quantitativa	168
5.3.2.	Relació amb la gramàtica normativa anterior	190
5.4.	Síntesi del capítol	199
CAPÍTOL 6. ENUNCIATS AMB VARIACIÓ DIALECTAL I FUNCIONAL		201
6.1.	Marques normatives	201
6.1.1.	Les marques d'acceptació	201
6.1.2.	Les marques d'adequació	203
6.1.3.	La marca de preferència	204
6.1.4.	La marca d'evitació	207
6.2.	Marques aparentment descriptives	209
6.2.1.	Els usos verbals	210
6.2.2.	Marques de possibilitat	212
6.2.3.	Marques d'equivalència	215
6.2.4.	La marca «és propi»	216
6.2.5.	Marques de freqüència	217
6.3.	Anàlisi	220
6.3.1.	Anàlisi qualitativa i quantitativa	220
6.3.2.	Relació amb la normativa anterior	241

6.4. Síntesi del capítol.....	248
CHAPTER 7. CONCLUSIONS	251
BIBLIOGRAFIA.....	259
Annex 1. Enunciats amb variació dialectal de la GIEC acarats amb Fabra (1918/1933)	273
Annex 2. Enunciats amb variació funcional de la GIEC acarats amb Fabra (1918/1933)	304
Annex 3. Enunciats amb variació dialectal i funcional de la GIEC acarats amb Fabra (1918/1933)	339

ÍNDIX DE TAULES

Capítol 1

Taula 1. Crèdits de la segona edició (en línia) de la GIEC.	18
--	----

Capítol 2

Taula 1. El procés d'estandardització de Haugen (Ayres-Bennett 2021: 34).	30
Taula 2. El concepte <i>gramaticografia</i> i els àmbits de la llengua.	42
Taula 3. Esquema de la comunicació (Payrató 1988: 23).....	43
Taula 4. Fragment del buidatge dels enunciats amb marques normatives.	48
Taula 5. Fragment del buidatge dels enunciats amb marques aparentment descriptives.	49
Taula 6. Fragment dels filtres de les etiquetes vinculades al to.....	49
Taula 7. Quadre I de la GIEC sobre les varietats geogràfiques.	51
Taula 8. Quadre II de la GIEC sobre els nivells de formalitat.	52
Taula 9. Indicadors de variació geogràfica.....	53
Taula 10. Indicadors de variació temporal.....	54
Taula 11. Indicadors de to.....	55
Taula 12. Indicadors de mode.....	56
Taula 13. Indicadors de camp.....	56
Taula 14. Indicadors de tenor.....	57
Taula 15. Indicadors de registre.....	57
Taula 16. Indicadors d'estil.....	58
Taula 17. Classificació de les marques normatives.	58
Taula 18. Classificació de les marques aparentment descriptives.....	60

Capítol 4

Taula 1. Quadre I de la GIEC sobre les varietats geogràfiques.	115
Taula 2. Quantitat d'enunciats de variació dialectal.	116
Taula 3. Ocurrencies de les dues àrees dialectals.	117
Taula 4. Ocurrencies dels dialectes.	118

Taula 5. Ocurrencies dels dialectes i subdialectes.....	121
Taula 6. Ocurrencies d'indicadors genèrics i altres indicadors.	122
Taula 7. Ocurrencies de les marques de variació temporal.....	125
Taula 8. Ocurrencies de marques normatives en els enunciats amb variació dialectal.....	127
Taula 9. Ocurrencies de la variació dialectal amb marques normatives.....	129
Taula 10. Proporció de les marques normatives o aparentment descriptives en enunciats amb variació dialectal.....	134
Taula 11. Dades quantitatives sobre la relació entre les dues gramàtiques normatives.	135

Capítol 5

Taula 1. Quadre 34.1 de la GIEC sobre preguntes retòriques.....	158
Taula 2. Quadre II de la GIEC sobre els nivells de formalitat.	170
Taula 3. Ocurrencies de les marques de variació funcional.....	172
Taula 4. Variants col·loquials i l'equivalent per a la llengua formal o general.	176
Taula 5. Ocurrencies de les marques normatives en enunciats amb variació funcional.	182
Taula 6. Proporció entre les marques normatives i aparentment descriptives en enunciats amb variació funcional.....	190
Taula 7. Relació dels enunciats a les dues gramàtiques normatives.	191

Capítol 6

Taula 1. Quadre 16.4 sobre els demostratius (sistema díctic ternari).....	202
Taula 2. Quadre 17.1 sobre els numerals cardinals que admeten flexió.....	205
Taula 3. Quadre 17.2 sobre els numerals cardinals.	206
Taula 4. Quadre 19.6 sobre preposicions i adverbis de relació espacial.....	208
Taula 5. Combinacions de variació dialectal i funcional.....	222
Taula 6. Ocurrencies de marques de variació funcional quan es combina la variació... ..	223
Taula 7. Fenòmens col·loquials i els equivalents formals o generals.	226
Taula 8. Ocurrencies de les dues àrees dialectals.	229
Taula 9. Ocurrencies de marques de variació geogràfica quan es combina la variació.	230
Taula 10. Ocurrencies d'indicadors genèrics i altres indicadors de variació geogràfica quan es combina la variació.....	231

Taula 11. Ocurrencies de variació temporal en els enunciats que combinen la variació.	231
Taula 12. Ocurrencies de les marques normatives en enunciats que combinen la variació.	232
Taula 13. Ocurrencies de marques de variació funcional en enunciats amb marques normatives.	234
Taula 14. Ocurrencies de les dues àrees dialectals.....	235
Taula 15. Ocurrencies de marques de variació geogràfica en enunciats amb marques normatives.	235
Taula 16. Ocurrencies d'indicadors genèrics i altres indicadors.....	236
Taula 17. Ocurrencies de marques de variació temporal en enunciats amb marques normatives.	237
Taula 18. Proporció entre els tipus de marques quan els enunciats combinen la variació.	240
Taula 19. Relació quantitativa entre les dues gramàtiques normatives.	241

Annex 1

Taula 1. Enunciats amb marques normatives.....	273
Taula 2. Enunciats amb marques aparentment descriptives.....	275

Annex 2

Taula 1. Enunciats amb marques normatives.....	304
Taula 2. Enunciats amb marques aparentment descriptives.....	309

Annex 3

Taula 1. Enunciats amb marques normatives.....	339
Taula 2. Enunciats amb marques aparentment descriptives.....	344

CAPÍTOL 1. INTRODUCCIÓ

1.1. Justificació de la recerca

L'any 2016 l'Institut d'Estudis Catalans va publicar la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC), que, juntament amb el *Diccionari de la llengua catalana* (1995/2007), l'*Ortografia catalana* (2017) i les versions adaptades de la *Gramàtica* —és a dir, la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (2018) i la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* (2019)—, forma part de l'actualització del corpus normatiu de la llengua catalana que va ser establert per Pompeu Fabra, sota el paraigua de l'Institut d'Estudis Catalans, a principis del segle XX.

Del 2016 ençà, la GIEC ha estat objecte d'estudi i de difusió: s'ha tractat parcialment en congressos, publicacions acadèmiques i treballs de final de grau i de màster, s'ha difós a través de llibres que en sintetitzen el contingut i les novetats, s'ha aplicat tant en llibres de text com en llibres d'estil, i s'ha incorporat en cursos per a professionals de la llengua. A més a més, en el moment de la publicació, la premsa també es va fer ressò de la novetat.

Tot i així, per a l'autora d'aquesta tesi hi ha una llacuna important, que ha estat la principal motivació per a dur a terme la present recerca: calia estudiar la concepció de la norma que vehicula la GIEC. Més concretament, es feia necessari estudiar-la en relació amb la variació lingüística, que, si bé ha estat la característica de la gramàtica que s'ha presentat com a novetat, també és la característica intrínseca de les llengües que s'intenta reduir en els processos de codificació i estandardització.

L'objecte d'estudi d'aquesta tesi doctoral és la primera edició de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, que es va publicar en paper el novembre del 2016 i es va reimprimir el febrer del 2017.¹ Especifiquem que hem analitzat la primera edició perquè el juny del 2022, quan ja estàvem a la recta final de l'estudi, l'IEC en va fer-ne pública la segona edició, aquesta vegada publicada en línia (<https://giec.iec.cat/inici>), tal com s'especifica als crèdits.

¹ Segons s'indica al catàleg del Portal de Publicacions de l'IEC [Consulta: 9/06/2022].

Taula 1. Crèdits de la segona edició (en línia) de la GIEC.

Primera edició (impresa): novembre del 2016 Segona edició (en línia): juny del 2022
--

A diferència de la reimpressió del 2017, que va consistir a imprimir una altra vegada el mateix text, la publicació d'una segona edició generalment implica que s'introdueixen modificacions en el contingut. De fet, Pujol i Solà (2000: 274-275) es refereixen a la diferència entre reimpressió d'una mateixa edició i segona edició de la manera següent:

En matèria d'edicions convindria parlar sempre amb propietat. Una *edició* és el conjunt d'exemplars reproduïts substancialment a partir de la mateixa composició tipogràfica, i pot constar de més d'una *impressió* o *tirada*, totes les quals seran idèntiques o pràcticament idèntiques. Només es pot parlar de segona edició o posteriors quan la composició del text hagi estat modificada amb certa intensitat (ampliada, corregida més enllà de les errades tipogràfiques) o almenys hagi estat realitzada de nou (per canvi d'editorial o de col·lecció), encara que el contingut del text no hagi variat.

El que afirmen Pujol i Solà (2000) és el que hem pogut comprovar en alguns enunciats de la GIEC en línia que hem consultat expressament. Com que hi hem trobat algunes modificacions però no sabem quin és l'abast real dels canvis en el conjunt de la segona edició en línia, que, a més a més, es va publicar quan aquesta tesi doctoral ja estava molt avançada, hem considerat que no la tindrem en compte. Tot seguit donem alguns dels exemples que el 21/06/2022 vam constatar que apareixen modificats, amb canvis que afecten el tipus de lletra, les marques de variació i les marques normatives:²

- a) Canvi de lletra menuda a la primera edició (en paper, p. 850) a lletra grossa a la segona edició (en línia) en el fragment: «En baleàric, en nord-occidental i en septentrional, aquest verb no concorda amb el seu argument intern (*Hi ha poques cadires*). En la resta de parlars, la concordança que es dona amb els verbs inacusatius se sol estendre al verb *haver-hi* (*Hi han poques cadires*). [...]. La manca de concordança és l'ús consolidat en els registres formals».

² El ratllat i el subratllat dels exemples *b*, *c*, *d* i *e* són nostres per indicar el canvi (subratllat) o la supressió (ratllat).

- b) Supressió a la segona edició (en línia) de la marca «col·loquialment» que apareixia a la primera edició (en paper, p. 563) en el fragment: «En l'ús adverbial, en parlars valencians s'adopta ~~col·loquialment~~ la forma *mateixa*, que s'evita en els registres formals: *Ell mateixa pot encarregar-se'n; Ahir mateixa ho vaig saber*».
- c) Canvi en la redacció i en les marques de variació geogràfica i funcional entre el fragment de la primera edició (en paper, p. 580) «En alguns parlars nord-occidentals, en el parlar del Camp de Tarragona, en tortosí, en alguerès i ~~en algunes comarques valencianes~~, es mantenen en la parla familiar les formes antigues de l'article masculí *lo* i *los*: *lo cap, lo matí, lo iode, los amos, los pobles, los fills*» i el fragment de la segona edició (en línia) «En els parlars nord-occidentals incloent-hi el tortosí, en el parlar del Camp de Tarragona i en alguerès, es mantenen en la parla espontània les formes antigues de l'article masculí *lo* i *los*: *lo cap, lo matí, lo iode, los amos, los pobles, los fills*».
- d) Addició a la segona edició (en línia) de la marca normativa «no acceptable» que no apareixia a la primera edició (en paper, p. 594) en el fragment següent: «En els registres informals, trobem la forma *lo* per a l'article masculí amb valor ponderatiu per influència forana. Aquest ús, que no és acceptable, es pot evitar amb qualsevol dels diversos recursos que ens ofereix la llengua quan es tracta d'emfatitzar una característica d'una situació, com ara els marcadors exclamatius (*com, que, quant, si, etc.: Com menges!; Que ben alimentats que esteu!; Quant que la vas estimar!; Si que endrapeu!*), a més de la forma *el* ponderativa (*El que arribaven a menjar quan eren adolescents!*)».
- e) Canvi d'ordre en la presentació dels possessius tòpics de la taula 16.6: a la primera edició (en paper, p. 609) es donen les formes femenines «meua/meva»; en canvi, a la segona edició (en línia), s'inverteixen «meva/meua».

Aquesta tesi doctoral s'estructura en un primer capítol que justifica la recerca i en presenta el punt de partida, els objectius i les hipòtesis; un segon capítol que se centra en el marc teòric i la metodologia; un tercer capítol que presenta els antecedents; uns capítols centrals (quart, cinquè i sisè) que aporten l'anàlisi de les dades; i un setè capítol que presenta les conclusions en anglès. Finalment, hi consignem la bibliografia i els annexos.

1.2. La «Introducció» de la GIEC com a paratext

Aquesta tesi doctoral pren com a punt de partida la «Introducció» de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans (2016), més concretament els epígrafs «II. Una gramàtica descriptiva i normativa», «III. El tractament de la variació» i, dins de «IV. Característiques materials», els epígrafs «2.1 Dues mides de lletra» i «2.5 Quadres i figures».

L'hem considerada el punt de partida perquè, assumint la idea de Benavent (2021a), considerem que les introduccions són paratextos que acompanyen el text gramatical i, en conseqüència, el presenten i en donen informació. Concretament, en aquest cas, considerem que la «Introducció» de la GIEC pot aportar les claus per a la interpretació de la norma i la relació amb la variació que s'hi presenta, una informació essencial de cara a formular-nos les hipòtesis i els objectius del treball (§ 1.3).

Sobre el plantejament de la norma i el vessant descriptiu i normatiu de l'obra, la GIEC (2016: XX-XXII) es presenta amb les característiques següents:³

- a) [...] és una obra amb un doble vessant normatiu i descriptiu, o d'una manera més precisa, és una gramàtica que presenta la norma a mesura que es descabdella la descripció detallada de les formes i construccions lingüístiques. I és que l'establiment de la norma gramatical no es pot fer adequadament si abans no s'analitzen i es descriuen els fets gramaticals que es volen codificar. Tant és així que en aquesta obra s'estableix la norma a mesura que es descriu el funcionament gramatical de la llengua: norma i descripció no es poden deslligar l'una de l'altra.
- b) En general, el text d'aquesta gramàtica presenta sense indicar explícitament que són normatius els fets gramaticals pertanyents a la llengua general, és a dir, els que comparteixen una gran majoria de parlants de diverses varietats i són adequats en qualsevol situació comunicativa: els classifica gramaticalment, n'explica les propietats, en dona la casuística més general i els exemplifica. Tots els fets que s'hi presenten, tant si donen lloc a una única solució com si donen

³ Els subratllats dels fragments són nostres a tota la tesi.

- lloc a solucions concurrents, tenen la mateixa validesa normativa mentre el text no digui el contrari.
- c) Quan aquestes solucions concurrents estan sotmeses a variació geogràfica o social, el text explicita, quan és possible precisar-ho, la pertinença de les variants als dialectes o als registres respectius, o a la combinació d'uns amb altres. Semblantment s'indica si un fenomen s'identifica com a més propi de la llengua oral o de l'escrita. En altres casos, pot ser que s'indiqui simplement si una de les solucions és més o menys habitual, té més o menys tradició o és més o menys recent, o si presenta restriccions gramaticals, entre altres aspectes.
 - d) Totes aquestes variants es consideren adequades amb caràcter general, si no es proporciona cap mena d'especificació sobre el seu ús, o només en l'àmbit d'un parlar o un registre determinats, si així s'indica.
 - e) La informació sobre els fenòmens generals o restringits pot ser de caràcter merament descriptiu, però també pot referir-se a la validesa o l'acceptabilitat d'una determinada variant fora de l'àmbit que li és propi. A més, entre les solucions generals considerades vàlides hi ha casos en què el text pot explicitar la preferència d'una sobre les altres. Quan un determinat cas no es considera acceptable en cap parlar ni registre, es fa constar explícitament.

Pel que fa al tractament general de la variació, a la GIEC (2016: XXII-XXIII) s'afirma que:

- a) La codificació gramatical del català pren com a camp d'aplicació la varietat comuna o estàndard de la llengua, també anomenada llengua general (i que tradicionalment s'ha anomenat llengua literària), perquè és la que s'usa en la comunicació que ultrapassa les varietats pròpies de cada territori.
- b) Més concretament, se centra sobretot en els usos propis dels registres formals, ja que són els més habituals en la comunicació no circumscrita a una determinada varietat territorial. Tanmateix, hi ha gèneres de comunicació d'àmbit general escrits i orals en què la situació de comunicació és informal, i per això també cal donar compte dels trets propis dels registres informals i col·loquials, fins i tot dels específics d'alguns parlars, indicant si es consideren adequats o no en la llengua general.

- c) Hi ha, doncs, dos eixos de variació principals dins de la llengua general que les orientacions normatives tenen en compte: la variació geogràfica o territorial i la variació funcional o de registre. Complementàriament, a vegades cal considerar un tercer eix de variació, de caràcter temporal: l'evolució de la llengua al llarg del temps, entre la llengua antiga i les transformacions recents o, també, entre la llengua de les generacions més grans i la dels més joves.
- d) En l'organització de la variació en aquests tres eixos hi predomina el criteri d'adequació: hi ha diverses opcions viables en català, però poden ser més o menys adequades (i fins i tot clarament inadequades) segons el caràcter i la situació de la comunicació. Així, les formes més restringides territorialment poden ser poc adequades en comunicacions d'abast general; les de caràcter informal, poc o gens adequades en comunicacions formals, i les arcaïques o molt recents poden ser igualment poc o gens adequades en la llengua més corrent.
- e) I, finalment, al costat de la variació interna, la codificació gramatical també fa alguna referència, quan és pertinent, a la influència d'altres llengües, a fi de delimitar quins elements o construccions són aliens al sistema gramatical del català i hi interfereixen. Especialment en aquests dos darrers casos, i sempre que resulta pertinent, la gramàtica pot indicar que es tracta d'opcions que no són acceptables o recomanables, o que s'eviten, en qualsevol de les varietats de la llengua.

Més específicament, sobre el tractament de la variació geogràfica, a la GIEC (2016: XXIII-XXIV) s'afirma que:

- a) Dins l'eix de variació geogràfica, diatòpica o geolectal, les opcions tenen un caràcter més general o més restringit territorialment. Els trets més consolidats i prestigiosos de les varietats geogràfiques habitualment es consideren vàlids dins de la llengua general formal, sobretot si són compartits per diverses àrees dialectals. Per contra, els de menys extensió territorial, sobretot si pertanyen a registres informals o col·loquials, solen ser considerats menys adequats, o gens adequats, per a la varietat comuna.
- b) En aquesta gramàtica, a vegades es descriuen les variants dels diferents parlars, sense qualificar-les des del punt de vista funcional com a formals o col·loquials

- i també sense indicar si són adequades o inadequades en els registres formals. En aquest cas, implícitament cal entendre que són opcions vàlides en registres formals, si bé en les comunicacions de més gran abast i de caràcter formal és lògic utilitzar les opcions que tenen una difusió més general, entre les que es consideren igualment vàlides.
- c) En altres casos, la inclusió de formes pròpies d'alguns parlars se cenyeix a registres informals. En general, se sol explicitar que determinades opcions no pertanyen o no transcendeixen als registres formals, fins i tot en l'àmbit de comunicació dins d'un parlar determinat.
- d) Aquesta gramàtica no recopila sistemàticament totes les variants de tots els parlars, de la mateixa manera que no consigna exhaustivament la llista de parlars als quals pertany una variant: en general, dona compte de les variants més representatives de cada parlar que han assolit prestigi, i per a cada variant esmenta normalment els parlars principals als quals pertany. Convé notar que hi ha fets gramaticals l'extensió dels quals ultrapassa l'àmbit d'una determinada varietat o que presenten una distribució més dispersa, cosa que no permet precisar-ne l'extensió territorial en una obra d'aquestes característiques. Per aquesta mateixa raó, cal remarcar que el fet que a l'hora de tractar una determinada solució no s'esmentin totes les varietats en què es dona no qüestiona necessàriament la validesa que té en les que la tenen com a pròpia i no es mencionen en aquesta gramàtica.

Així mateix, pel que fa al tractament de la variació de registre, la GIEC (2016: XXIV-XXV) considera que:

- a) L'ordenació d'aquest eix de variació té en compte sobretot els graus de formalitat de la comunicació, encara que a vegades hi apareixen associades consideracions relatives als registres especialitzats o llenguatges d'especialitat, o relatives als modes o canals de comunicació (escrits, orals) i a l'elocució, més espontània o més acurada.
- b) La màxima formalitat pot implicar una accentuació de les formes respectuoses i de distanciament, pròpies de les ocasions solemnes o de les relacions entre interlocutors jeràrquicament molt allunyats, com els tractaments

protocol·laris, i també l'aparició d'altres elements associats habitualment a aquest tipus de discurs i rarament presents en els discursos menys formals: àd-huc, ensems, llur.

- c) A l'altre extrem, també dins de la llengua general, hi trobarem discursos amb un grau baix de formalitat, és a dir, marcats per la màxima familiaritat i confiança entre els interlocutors. En aquest cas, al costat de les formes de tractament específiques hi solen aparèixer altres marques, sobretot de caràcter expressiu (interjeccions, interpel·lacions, imperatius), i, precisament pel fet que el discurs té una personalització màxima, és lògic que s'hi manifestin trets propis de la parla local dels interlocutors. És en aquest tipus de registres, per tant, on es troba el límit entre els trets propis o recomanables per a la llengua general i els trets d'un parlar que no es consideren adequats en la llengua general (sense que això impliqui que són necessàriament inadequats o inacceptables en totes les ocasions).
- d) Un altre factor que sol aparèixer associat als registres poc formals és el grau d'espontaneïtat del discurs, sobretot si el mode de comunicació és oral. En aquest cas, es parla més aviat de registre col·loquial, i es manifesta amb unes determinades característiques fonètiques [...], prosòdiques [...] o sintàctiques [...]. Algunes formes de comunicació escrita espontània (notes personals o missatges de mòbil) presenten característiques semblants als registres col·loquials i sovint adopten expressions o grafies que no serien acceptables en la llengua general formal.
- e) Finalment, sobretot en els discursos poc formals i d'àmbit privat, hi solen aparèixer expressions que en determinats sectors socials es consideren malsonants o grolleres. Aquesta informació no té fonamentació lingüística, sinó merament social, i això és el que tradicionalment ha portat a considerar vulgars determinats mots o expressions (*fotre, fer la punyeta*, etc.). Aquesta gramàtica no fa aquests tipus de consideracions i es limita a donar indicacions de registre en aquests casos.
- f) D'altra banda, hi ha els tipus de discurs propis de la ficció, que justifiquen que en les obres literàries o guions hi hagin d'aparèixer personatges que per raons de versemblança han d'usar uns registres informals que no sols mostren trets

impropis de la llengua general, sinó que poden requerir l'ús d'expressions externes a la llengua catalana i no acceptables.

Per a la presentació de la norma, també s'ha de tenir en compte que en el marc de les característiques materials de l'obra hi ha les dues mides de lletra amb què es presenta el text. A més a més, l'exposició del text s'acompanya de quadres o figures. Segons la GIEC (2016: XXX-XXXV):

- a) En la redacció d'aquesta gramàtica s'utilitzen, amb finalitat informativa, dues mides de lletra per a distingir l'explicació de caràcter general de la indicació de certes especificitats complementàries o més secundàries.
- b) La lletra grossa és la utilitzada ordinàriament en l'explicació general, mentre que es reserva la lletra menuda per a la resta.
- c) A grans trets, els paràgrafs en lletra menuda contenen informació referida als aspectes següents:
 - i. el tractament de variants més locals relacionades amb les tractades en el paràgraf precedent en lletra grossa o amb les que es comenten en l'apartat;
 - ii. la introducció d'aclariments sobre l'anàlisi gramatical aplicada o sobre les diverses possibilitats d'anàlisi aplicables en els estudis sobre la qüestió, precisions sobre la terminologia emprada, etc.
- d) Tota aquesta informació vehiculada en lletra menuda pot interessar especialment als estudiosos i als lectors que desitgen ampliar el coneixement de la gramàtica de la llengua catalana, però es considera prescindible per a la comprensió del text i l'aplicació de la norma.⁴
- e) Malgrat que els quadres estan pensats perquè funcionin autònomament i es puguin entendre fora de context, són una part més de l'exposició que ajuda a visualitzar millor el que s'explica i normalment no en constitueixen un resum o una síntesi. Per tant, la consulta dels quadres no substitueix ni estalvia en cap cas la consulta íntegra del text, de la mateixa manera que la lectura del text resultaria incompleta si es prescindís de la consulta dels quadres que l'acompanyen.

⁴ Fem notar que aquesta afirmació ha estat suprimida a la 2a edició, en línia, de la GIEC (2022) [Consulta 5/3/2023].

1.3. Hipòtesis i objectius

En aquesta tesi doctoral partim de la idea que el procés d'estandardització d'una llengua és un procés d'anivellament dialectal per als contextos públics i formals que té per objectiu reduir la variació lingüística que caracteritza intrínsecament les llengües amb la finalitat d'aconseguir, mitjançant la codificació, la mínima variació en la forma en benefici de l'eficiència comunicativa (Haugen 1966: 931; Lamuela 1994: 121; Milroy i Milroy 2012: § 1). La *Gramàtica de la llengua catalana* és una gramàtica normativa acadèmica, això vol dir que no és ni un tractat de dialectologia ni un recull de col·loquialismes o de llenguatges d'especialitat, malgrat que incorpora els eixos de variació dialectal i funcional a l'hora de codificar la llengua (§ 1.2).

L'objectiu general d'aquesta tesi doctoral és analitzar el paper de la variació lingüística —és a dir, la variació dialectal i funcional— en la configuració de la norma sintàctica de la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'IEC (2016). Hem seleccionat la sintaxi perquè tradicionalment és l'àmbit de la gramàtica on s'ha tractat menys la variació —en contraposició a la morfologia o la fonètica—, tant des del vessant prescriptiu (vegeu, per exemple, Fabra 1918/1933) com des del descriptiu. Com afirma Rigau (1998: 78-79):⁵

La dialectologia catalana compta amb un repertori bibliogràfic força extens, però, per desgràcia, no disposem de monografies ni d'atles que situïn els estudis sobre la variació sintàctica al nivell dels estudis sobre la variació dialectal fonètica, lèxica o morfològica. El cert és que sabem ben poca cosa sobre la variació sintàctica del català.

A partir d'aquest objectiu general pretenem validar o refutar les cinc hipòtesis següents:

Hipòtesi 1

El gruix dels enunciats amb variació recau en els enunciats amb variació dialectal, l'acceptació i adequació dels quals es presenta mitjançant marques aparentment descriptives. Més concretament, dins de la variació dialectal, la variació geogràfica

⁵ En les últimes dècades, la sintaxi dialectal ha generat interès entre els estudiosos. Només per citar alguns estudis d'exemple: Solà (1987, 1990, 1994), Gómez (2011), Llop i Pineda (2017) i Llop (2018). A més a més, la *Gramàtica del català contemporani* (2008) dedica dos dels tres volums a la descripció de la sintaxi del català.

és predominant, i això fa que la norma sigui polimòrfica i integri implícitament les diverses varietats.⁶

Hipòtesi 2

Els enunciats amb marques de variació funcional són menys freqüents que els de variació dialectal i bàsicament contenen marques de col·loquialitat i informalitat, que es presenten amb marques normatives, perquè la GIEC se centra predominantment en els usos formals de la varietat estàndard. La resta de paràmetres de variació funcional (canal, tenor, etc.) són menys freqüents perquè generalment no són objecte de codificació.

Hipòtesi 3

Els enunciats que combinen marques de variació dialectal i funcional són el tipus menys freqüent i es formulen amb marques normatives, perquè cal establir els límits entre els fenòmens dialectals que s'admeten en els usos formals, que són els majoritaris de la varietat estàndard, i els que no, i és en aquest cas que es combinaran els dos tipus de variació.

Hipòtesi 4

En el conjunt d'enunciats, les marques normatives són més freqüents que les marques aparentment descriptives, perquè en una gramàtica normativa cal establir explícitament l'acceptació o no dels fenòmens. En conseqüència, les marques normatives les trobarem en lletra grossa i les aparentment descriptives, en lletra menuda.

Hipòtesi 5

La relació de la GIEC amb la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918/1933) la veurem reflectida en els enunciats amb marques normatives, perquè se segueixen els preceptes de la normativa anterior a l'hora d'establir explícitament la validesa dels fenòmens.

⁶ Per a la distinció entre «marca normativa» i «marca aparentment descriptiva» que assumim en aquest treball, vegeu § 2.7.3.

Per poder validar o refutar aquestes cinc hipòtesis, hem desglossat l'objectiu general que hem presentat a l'inici d'aquest apartat en els tres objectius específics següents:

Objectiu específic 1

Classificar i analitzar els enunciats del bloc de «Sintaxi» de la GIEC vinculats a la variació: a partir de les marques de variació dialectal, de les marques de variació funcional i de la combinació de les dues.

Objectiu específic 2

Analitzar el plantejament de la norma en aquests tipus d'enunciats a partir, d'una banda, de les marques normatives i, de l'altra, de les marques aparentment descriptives.

Objectiu específic 3

Comparar els enunciats de la GIEC que són objecte d'estudi de la tesi amb la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918/1933) per determinar la relació que s'hi estableix.

CAPÍTOL 2. MARC TEÒRIC I METODOLOGIA

En aquest capítol descriurem els conceptes que configuren el marc teòric del treball i presentarem la metodologia emprada. Pel que fa als conceptes teòrics, ens centrarem a descriure el que entenem per *llengua estàndard*, *codificació* i *gramàtica normativa* (§ 2.1-§ 2.3), ens referirem al doble significat de *norma* (§ 2.4), exposarem el concepte de *gramaticografia* (§ 2.5) i, finalment, parlarem de *discurs normatiu* (§ 2.6). L'últim apartat del capítol el dedicarem a presentar la metodologia seguida a l'estudi (§ 2.7): d'una banda, tractarem el corpus i el procediment (§ 2.7.1) i, de l'altra, exposarem els tipus de marques (§ 2.7.2 i § 2.7.3).

2.1. El concepte de *llengua estàndard*

Sovint el concepte de llengua estàndard s'ha entès amb significats lleugerament diferents, des de la llengua estàndard com a registre (López del Castillo 1976: 28-30; Boix i Vila 1998: 296) fins a una varietat dialectal (Marí 1992: 86) o el punt intermedi entre la variació dialectal i la variació funcional (Payrató 1988: 59; 2010: 249). En aquest estudi assumirem que la llengua estàndard és una varietat dialectal perquè és el plantejament que es desprèn de la «Introducció» de la *Gramàtica de la llengua catalana* (GIEC 2016: XXII).⁷

Des d'aquest punt de vista, la varietat estàndard actua com a síntesi de tots els elements dialectals que han adquirit un estatus d'exemplaritat i de prestigi, i que són útils per a la intercomprensió general de tota la comunitat lingüística; per això es considera una varietat *supradialectal*, una varietat que, en definitiva, «és el dialecte d'un grup, però aquest grup és tota la comunitat lingüística en conjunt» (Marí 1992: 86). A més a més, aquesta varietat es caracteritza per ser més neutra i menys marcada —amb menys informació que situï els parlants geogràficament, socialment o generacionalment— precisament per afavorir la intercomprensió en els usos públics, generalment formals, propis de les

⁷ Només hem documentat el concepte de *varietat estàndard* a la «Introducció» de la gramàtica, de manera que sembla que l'acadèmia evita utilitzar aquest concepte a la resta de l'obra, o com a mínim als capítols de sintaxi, que són l'objecte d'estudi d'aquest treball.

societats modernitzades. És, per tant, la varietat que s'utilitza en les relacions socials secundàries (Marí 1992: 86; Lamuela 1994: 113; 115; Bibiloni 1997: 33).

Com a varietat compartida per tots els parlants, el seu àmbit d'aplicació són els usos públics i l'entenen com una varietat de la llengua que, tot i que s'associa generalment amb les situacions formals, sobretot perquè inicialment estava destinada als usos formals de la llengua escrita (l'anomenada *llengua literària*), no s'utilitza exclusivament en aquestes situacions: l'estàndard pot tenir una gradació de formalitat, de molt formal a menys formal, passant per una formalitat mitjana, tant en la llengua escrita com en l'oral (Marí 1992: 88-89).

Sobre el procés d'estandardització amb què s'assoleix la varietat estàndard, el sociolingüista Einar Haugen va esquematitzar-lo com mostrem a la taula 1. El plantejament del procés va ser revisat i ampliat pel mateix autor en diversos articles (Haugen 1966; 1983) i per altres sociolingüistes, com Milroy i Milroy (2012) (Ayres-Bennett 2021: 31).

Taula 1. El procés d'estandardització de Haugen (Ayres-Bennett 2021: 34).

	Form (policy planning)	Function (cultivation)
Society (status planning)	(1) Selection (decision procedures) (a) Identification of problem (b) Allocation of norms	(3) Implementation (educational spread) (a) Correction procedures (b) Evaluation
Language (corpus planning)	(2) Codification (standardization procedures) (a) Graphization (b) Grammatication (c) Lexication	(4) Elaboration (functional development) (a) Terminological modernization (b) Stylistic development

Segons el plantejament de Haugen (1983: 270-273), d'una banda, pel que fa a la forma (*form*), la selecció (*selection*) consisteix a triar una varietat lingüística que serveixi de model quan s'identifica un problema lingüístic (*identification of problem*) en relació amb les normes d'ús i s'ha de fixar quina ha de ser la norma (*allocation of norms*); i la codificació (*codification*) consisteix a l'establiment explícit de la norma seleccionada en l'àmbit de l'ortografia, la gramàtica i el lèxic, que ha de ser seguida per la comunitat de parlants.

D'altra banda, en relació amb la funció (*function*), la implementació (*implementation*) consisteix a difondre —a través dels escriptors, les institucions, l'ensenyament, etc.— la varietat de la llengua que ha estat codificada. Podríem distingir, en aquest punt, entre la

difusió —és a dir, conjunt d'accions que permeten donar a conèixer la normativa— i la implementació pròpiament dita —és a dir, l'ús real a partir de la difusió. L'elaboració (*elaboration*) se centra a desenvolupar recursos lingüístics per adaptar la llengua a la diversitat de situacions comunicatives noves que adquireix.

Així doncs, la planificació de corpus se centra en els aspectes estrictament lingüístics i la planificació de l'estatus, en els aspectes extralingüístics i socials del procés. Aquest conjunt de tasques de planificació permeten guiar el desenvolupament de l'estàndard, així com també influir en l'ús lingüístic dels parlants (Haugen 1959: 8).

La varietat estàndard és, per definició, una varietat codificada, però cal diferenciar la codificació, que, com veurem a § 2.2, és la formulació explícita de la norma d'ús dels parlants, i l'estàndard, en què intervé l'ús i requereix la difusió social del que s'ha codificat (Marí 1992: 90). Aquest procés d'estandardització combina tasques més específicament lingüístiques amb tasques en què hi intervé l'ús social, i, per tant, quan parlem de la varietat estàndard ens referim bàsicament a una estandardització formal perquè implica la formulació d'unes normes lingüístiques explícites (Lamuela 1994: 111-112).

El procés d'estandardització s'ha d'entendre com un procediment cíclic, els diferents estadis del qual no necessàriament han de produir-se de manera successiva. Aquesta ciclicitat ja plantejada per Haugen (1983: 270) fa que no puguem parlar de l'estàndard com un producte acabat, perquè la interacció entre la norma codificada i la societat fa que la norma social evolucioni. En conseqüència, la norma codificada s'ha d'actualitzar (*reestandardització*) perquè les formes no codificades adquireixen més acceptació i visibilitat (*desestandardització*). No obstant això, els canvis en la norma social solen ser més ràpids que l'actualització del corpus normatiu (Amorós 2014: 95, 118; Costa 2019: 158; Lebsanft i Tacke 2020: 21). L'explicació d'Isidor Marí (1992: 91) és prou clara:

[...] hi ha una interacció social i cíclica entre la proposta normativa, que es basa en la norma social existent i tracta d'orientar-ne l'evolució, i la societat, que pren la normativa com a model de referència, li dóna operativitat pel fet d'assumir-la en l'ús real i contribueix a desenvolupar-la i elaborar-la en un repertori variat de registres gràcies al cultiu de la llengua en totes les situacions d'ús, de manera que apareix una nova norma social evolucionada, a partir de la qual el cicle es repeteix.

En definir les propietats o qualitats intrínseques de la llengua estàndard, Paul Garvin (1959: 28) va proposar diversos conceptes: l'autor va parlar del concepte de *estabilitat*

flexible, que va definir com «the requirement that a standard language be stabilized by appropriate codification, and that the codification be flexible enough 'to allow for modification in line with culture change'», i la *intel·lectualització*, entesa com «the requirements of increasing adequacy along and ascending scale of functional dialects from conversational to scientific».

En el mateix article, Garvin (1959: 29) va plantejar les funcions bàsiques de l'estàndard, les quals són, d'una banda, les funcions de tipus simbòlic, com la unificadora («to unite several dialect areas into a single standard language»), la separadora («to set off a speech community as separate from its neighbors») i la de prestigi («prestige resulting from possession of a standard language»); d'altra banda, destaca la funció objectiva del marc referencial («to serve as a frame of reference for correctness and for the perception and evaluation of poetic speech»).

En parlar de la varietat estàndard, cal tenir present els models d'estandardització segons el tipus de selecció i codificació normativa. Podem parlar d'un model unitarista, en el qual una varietat dialectal serveix de base, però exclou les altres, com és tradicionalment el cas de l'estàndard del francès, creat a partir del dialecte parisenc. D'altra banda, és possible trobar models més permissius amb la variació dialectal, com el model composicional del basc unificat (*o euskara batura*), que selecciona formes d'un dialecte o d'un altre de manera excloent, o bé el model polimòrfic, com és, en bona mesura, el del català i l'espanyol, que inclou formes de diferents dialectes de manera alternativa per a un mateix fenomen (Bibiloni 1997: 40-42; Boix i Vila 1998: 299; Amorós 2014: 162).

Lligat amb el model de codificació, podem parlar de l'estàndard *monocèntric*, en el qual es considera només una norma com a model, o *pluricèntric*, en el qual hi ha dues o més normes lingüístiques modèliques. El pluricentrisme suposa «un reconocimiento a la diversidad dentro de la homogeneidad que implica todo proceso de estandarización» i, tot i que generalment s'associa a normes pertanyents a estats diferents (per exemple, l'alemany), també és possible que es donin estàndards interestatals (per exemple, el català) (Amorós 2014: 162-166).⁸

⁸ En el cas del català, generalment es parla de llengua pluricèntrica tenint en compte només els dos centres codificadors, és a dir, l'IEC i l'AVL (Cuenca 2020; Costa 2020). No obstant això, Mas (2021: 19-20) planteja diferents tipus de centres, des d'un centre a «ple rendiment» (IEC) fins a «centres rudimentaris» (Perpinyà i l'Alguer).

2.2. El concepte de *codificació*

Un dels estadis de la configuració d'una varietat estàndard és la *codificació* (§ 2.1). Entenem la codificació com la tasca de planificació de corpus que consisteix a fer explícita, mitjançant l'establiment de l'ortografia (*grafització*), la fixació de la sintaxi i la morfologia en gramàtiques (*gramaticalització*) i la confecció de diccionaris generals (*lexicalització*), la norma per a la varietat estàndard a partir de les formes lingüístiques seleccionades prèviament. La tasca de codificació implica la creació d'obres prescriptives, se centra no més en aspectes lingüístics i es basa en decisions preses per lingüistes per assolir la mínima variació en la forma (Haugen 1983: 271-272; Marí 1992: 90; Bibiloni 1997: 35-36).

El resultat d'aquestes decisions lingüístiques són, doncs, les ortografies, les gramàtiques i els diccionaris que emanen de l'acadèmia —en cas que la llengua en qüestió tingui una acadèmia amb la potestat d'establir una codificació, com és el cas del català o l'espanyol— o bé de persones o organismes amb autoritat reconeguda socialment —en cas que la llengua no tingui cap acadèmia i el pes del model de llengua recaigui en la influència dels gramàtics o les editorials, com l'anglès (Bibiloni 1997: 45). Els agents codificadors, per tant, poden ser una «autoritat oficial» avalada per les lleis o una «autoritat moral» avalada pel prestigi social (Costa 2008: 2).

En el cas del català, la codificació en l'època de Pompeu Fabra es considerava monocèntrica perquè només existia l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), creat el 1907 per mitjà del *Dictamen-acord de creació* (IEC 1907) i ratificat com a autoritat acadèmica amb la Llei 8/1991 (DOGC 1991). Actualment, amb la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) amb la Llei 7/1998 (DOGV 1998), es considera que el català és una llengua pluricèntrica. Tot i que el català es consideri una llengua pluricèntrica, la *Gramàtica de la llengua catalana* (2016), que és l'objecte d'estudi en aquest treball, emana només de l'Institut d'Estudis Catalans i no està coordinada amb l'Acadèmia Valenciana de la Llengua.⁹

⁹ El 2017 es creà una comissió per reduir les diferències entre les dues acadèmies, l'Institut d'Estudis Catalans i l'Acadèmia Valenciana de la Llengua. De totes maneres, no va ser fins al 2020 que es va firmar l'*Acord de cooperació per una normativa inclusiva i unitària* entre l'IEC, l'AVL i la CTAL. Font: http://www.iec.cat/comunicacio_iec/PROTOCOL_IEC%20AVL%20UIB.pdf [Consulta: 30/11/2022].

Les obres resultants de la codificació normativa de la llengua catalana a principis del segle XX són les *Normes ortogràfiques* (1913), la *Gramàtica catalana* (1918) i el *Diccionari general de la llengua catalana* (1932); les obres que resulten de l'actualització de la codificació normativa duta a terme per l'IEC a finals del segle XX i a principis del segle XXI són el *Diccionari de la llengua catalana* (1995, 2007), la *Gramàtica de la llengua catalana* (2016) i l'*Ortografia catalana* (2017); i, finalment, com a obres institucionals de l'AVL, la *Gramàtica normativa valenciana* (2006a), el *Diccionari ortogràfic i de pronunciació del valencià* (2006b) i el *Diccionari normatiu valencià* (2014).¹⁰

A banda d'explicitar la norma per a la varietat estàndard, la codificació és la base per a l'estàndard, però aquesta varietat no s'assoleix sense que la comunitat lingüística assumeixi aquestes normes explícites. Lamuela (1994: 111) posa en relleu que sovint s'utilitzen com a sinònims els mots *estandardització* i *codificació*, però afirma que cal diferenciar-ne el significat:

Considero que convé d'usar-los partint de la distinció de la feina de despatx —elaboració d'ortografies, propostes de modernització lexical— i la feina de difusió de les formes proposades, inconcebible si no s'adopta la perspectiva de l'ús social de la llengua.

La codificació, en el marc de l'elaboració de la varietat estàndard, no es pot entendre deslligada de l'acceptació social i el desenvolupament funcional posterior. En el procés d'estandardització, quan s'aconsegueix la codificació o normativització parlem d'una varietat codificada o normativitzada de la llengua, mentre que fins que no s'assoleixen les fases d'implementació i elaboració no parlem pròpiament de la varietat estàndard. Així, codificant la llengua es determina un model de varietat estàndard, tot i que cal tenir present que no tot el que és normatiu o codificat és estàndard; tampoc tot el que és estàndard és normatiu (Marí 1992: 90-91; Bibiloni 1997: 36; Amorós 2008: 41; Nogué 2010: 31).

2.3. El concepte de *gramàtica normativa*

Molt lligat amb la codificació (§ 2.2) trobem el concepte de *gramàtica normativa*, que no és un concepte ni fàcil ni exacte de definir perquè sovint s'han utilitzat els conceptes de

¹⁰ La «Introducció» de la *Gramàtica normativa valenciana* (2006a: 13-14) afirma que se centra en el «valencià general», i que «dóna preferència a les formes valencianes, però que també descriu les variants usades en la resta de l'àmbit lingüístic».

gramàtica normativa i *gramàtica prescriptiva* com a sinònims. És el que veiem a Pérez Saldanya, Mestre i Sanmartín (2022), que, d'una manera genèrica, defineixen el concepte de *gramàtica normativa* com la «gramàtica que estableix una sèrie de regles per a delimitar els usos correctes d'una llengua» i, en consonància amb aquesta definició, els autors donen com a sinònim el concepte de *gramàtica prescriptiva*.

D'altra banda, sobre el mateix concepte de *gramàtica normativa*, Joan Solà (1994: 10) considera que:

[...] una gramàtica normativa no ha de contenir només les qüestions mínimes considerades divergents (de la llengua dominant) o corrompudes (per culpa de la mateixa llengua dominant o d'altres), sinó que ha de ser una descripció idealment exhaustiva de totes les estructures que la lingüística ha revelat com a interessants en una llengua.

A més a més, Solà (1994: 12-13) es qüestiona «¿Què és exactament la nostra 'gramàtica normativa'?». Com a concepte que a priori sembla força desdibuixat, aquesta reflexió requereix preguntar-se si la gramàtica normativa del català al segle XX englobava només la *Gramàtica catalana* de Fabra (1918/1933), si era aquesta gramàtica i les altres obres de l'autor o bé si, a banda de la gramàtica del 1918, també ho eren les obres dels autors posteriors que l'havien difosa —com Marvà, Badia i Margarit, Moll, Jané, Ruaix, etc.—, o també els usos de Fabra validats pels seus seguidors.

Tenint en compte que en algunes obres que difonien la gramàtica fabriana s'hi imposava una «opinió molt personal» dels autors, Solà (1994) considera que el concepte de *gramàtica normativa* s'ha de limitar a la *Gramàtica catalana* de Fabra (1918), és a dir, al sentit més restringit del terme, perquè és «el més segur i [...] l'únic lícit». Assumint aquestes consideracions de Solà (1994), entenem, per tant, que la gramàtica normativa catalana és la que elabora i aprova l'acadèmia, que en aquest cas és l'Institut d'Estudis Catalans.

Aquesta concepció és la que hem seguit en treballs anteriors (Benavent 2020; 2021b) i que vam contraposar al concepte de *gramàtica prescriptiva*, terme que vam reservar per a les obres que difonien la gramàtica normativa i que tenen la intenció d'orientar l'ús, però que se'n diferencien perquè no depenen de l'acadèmia. Considerem rellevant aquesta distinció perquè Solà (2000: 44) recomana que en aquests casos no s'apliqui el concepte de *normativa*, ja que les obres que difonien la gramàtica de Fabra entren en el terreny de l'estàndard, concretament en la implementació de la codificació, i no pas en el de la codificació pròpiament dita.

En aquest treball, considerem que la *Gramàtica de la llengua catalana* és una gramàtica normativa, no només per la reflexió que hem anat desglossant a partir de Solà (1994), sinó perquè, a diferència de la gramàtica de Pompeu Fabra de l'any 1918, la mateixa GIEC considera explícitament que és una gramàtica normativa (GIEC 2016: XXI).¹¹

2.4. El concepte de *norma*

En parlar sobre norma podem distingir els dos significats i, en conseqüència, l'ambigüitat del concepte: d'una banda, aquest mot té l'accepció que posa l'èmfasi l'observació dels fenòmens lingüístics i, de l'altra, la que es refereix al sistema de valors. En el primer cas, l'observació permet posar en relleu la freqüència i la tendència habitual de les realitzacions lingüístiques dels parlants —relacionat amb l'adjectiu *normal*. En el segon cas, es tracta d'uns judicis de valor aplicats a les realitzacions lingüístiques dels parlants —relacionat amb l'adjectiu *normatiu* (Lara 1976: 9). A partir d'aquests dos significats podem parlar de *norma objectiva* i *norma prescriptiva*, respectivament (Lara 1976: 85; Costa 2000: 89).

Diversos estudis han tractat o sintetitzat les reflexions sobre el concepte de *norma* (per exemple, Lara 1976; Bédard i Maurais 1983; Bartsch 1982; 1987; Costa 2000). En aquest apartat, presentarem algunes de les definicions o dels usos que permeten caracteritzar la norma objectiva (§ 2.4a), la norma prescriptiva (§ 2.4b) i la relació entre els dos conceptes (§ 2.4c).

a) *Norma objectiva*

D'entrada, Bohuslav Havránek, a l'article «Emploi et culture de la langue standard» (1932), esmenta breument la idea de norma objectiva en parlar de la llengua estàndard:

Même la langue populaire d'une certaine région ou d'une classe sociale (dialecte local ou dialecte de classe) a sa propre norme, c'est-à-dire son propre ensemble de ressources grammaticales et lexicales (structurales et extra-structurales) employées régulièrement [...]. Il suffit de dire de cette

¹¹ La *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918/1933) no va ser considerada explícitament normativa fins a l'edició facsímil de 1995, tot i que socialment ja s'havia assumit com a normativa de la llengua catalana (IEC 1995).

norme, de cet ensemble régulier d'éléments de la langue populaire, qu'elle englobe tout ce que la collectivité parlant cette langue (ou ce dialecte) trouve acceptable [...] ou tout simplement, que c'est l'usage qui décide. Cela évidemment ne tient pas compte de l'évaluation des déviations par rapport à la norme, mais la langue populaire n'a pas besoin d'une telle évaluation pour le maintien de sa norme. En fait, c'est l'usage qui fixe la norme de la langue populaire, de l'ensemble de ses ressources linguistiques (Havránek 1932: 815-816).

En segon lloc, Louis Hjelmslev, a l'article «Lengua y habla» (1943), s'hi refereix a partir la consideració que la llengua s'ha d'entendre de tres maneres: la forma pura (que anomena també *esquema*), la forma material (que anomena *norma*) i el conjunt d'hàbits (que anomena *ús*). Aquesta forma material o norma la considera «una realización social dada pero con independencia aún del detalle de la manifestación» (Hjelmslev 1943: 94). La relació que estableix amb les dues altres concepcions de la llengua (és a dir, la llengua-esquema i la llengua-ús) és bàsicament que la llengua-norma pressuposa l'ús i l'acte o, dit d'una altra manera, «la norma ha nacido del uso y del acto pero no a la inversa» (Hjelmslev 1943: 100).

L'autor exemplifica *esquema*, *norma* i *ús* fent una distinció clara entre els tres conceptes (Hjelmslev 1943: 94-97). D'entrada, sobre la llengua-esquema:

Esta definición de la *r* francesa basta para fijar su papel en el mecanismo interno [...] de la lengua considerada como *esquema*. [...]. La *r* francesa queda definida así como una entidad opositiva, relativa y negativa; la definición dada no le atribuye ninguna cualidad positiva, sea la que sea. Implica que es un realizable, no que sea un realizado. Deja abierta cualquier manifestación.

Tot seguit, sobre la llengua-norma afirma:

[...] la *r* francesa podría ser definida como una vibrante [...]. Esta definición de la lengua francesa basta, en efecto, para fijar su papel en la lengua considerada como *norma*. Opone la *r* a otros elementos del mismo orden, pero esta vez lo que la distingue de esos elementos no es algo puramente negativo; la *r* francesa se define ahora como una entidad positiva y relativa [...] pero con una cualidad positiva: por sus vibraciones se opone a las no-vibrantes.

I, finalment, sobre la llengua-ús:

[...] la *r* francesa podría ser definida como una vibrante sonora alveolar o como una constrictiva sonora uvular. Esta definición comprendería todas las cualidades encontradas en la pronunciación habitual de la *r* francesa, y la fijaría así como elemento de la lengua considerada como *uso*.

Les distincions entre aquests tres conceptes permeten a l'autor definir explícitament la norma objectiva de la manera següent (Hjelmslev 1943: 105):

En cuanto a la *norma*, es una ficción, la única ficción que se encuentra entre las nociones que nos interesan. El uso, incluido el acto, no lo es. Tampoco el esquema. Estas nociones representan realidades. La norma, por el contrario, no es más que una abstracción sacada del uso mediante un artificio de método.

En tercer lloc, Eugenio Coseriu, a l'article «Sistema, norma y habla» (1952), defensa una teoria lingüística tripartida a partir dels conceptes de *sistema*, *norma* i *parla*. L'autor introdueix la idea de norma objectiva perquè considera que hi ha elements «que no son *únicos* u *ocasionales*, sino *sociales*, es decir, *normales* y *repetidos* en el hablar de una comunidad, y que, sin embargo, no pertenecen al sistema funcional de las formas lingüísticas, o sea que ya sobre la base del llamado 'producto lingüístico' puede establecerse un *sistema normal*» (Coseriu 1952: 55-56). Per il·lustrar la distinció entre *sistema* i *norma*, l'autor considera el cas de morfologia següent, amb el qual posa sobre la taula que el sistema permetria les dues solucions però la norma objectiva porta només a una:

Si un niño inglés dice s. *ox*, pl. *oxes* (en lugar de *oxen*) [...] es porque el sistema contiene efectivamente como legítimas tales oposiciones; pero en la norma ellas no se realizan en estos casos [...] desde el punto de vista funcional, *oxes* y *oxen* son intercambiables, puesto que las dos formas se entienden como plurales, pero la norma admite sólo *oxen* (Coseriu 1952: 76).

A més a més, pot ser que una norma no sigui per a tot l'idioma, perquè «en realidad hay varias normas parciales (sociales, regionales), dado que la norma, por su misma índole, es siempre menos general que el sistema» (Coseriu 1952: 77). Tot i així, cal tenir present la següent observació:

La norma puede coincidir aparentemente con el sistema (cuando el sistema ofrece una única posibilidad), así como la realización individual puede coincidir con la norma, pero esto no significa que pueda dejarse de distinguir los dos conceptos, que se refieren a distintos planos de abstracción. Sin embargo, la distinción adquiere evidencia sobre todo ahí donde el sistema admite una serie de variantes de realización (Coseriu 1952: 89).

Coseriu (1952: 90) hi afegeix l'aclariment següent, referint-se a la norma objectiva:

Aclaremos, además, que no se trata de la *norma* en el sentido corriente, establecida o impuesta según criterios de corrección y de valoración subjetiva de lo expresado, sino la norma objetivamente comprobable en una lengua, la norma que seguimos necesariamente por ser miembros de una comunidad lingüística, y no aquella según la cual se reconoce que «hablamos bien» o de manera ejemplar, en la misma comunidad. Al comprobar la norma a la que nos referimos, se comprueba *cómo se dice* y no se indica *cómo se debe decir* [...].

L'autor, per això, acaba definint explícitament la norma objectiva, és a dir, la *norma normal* com «un sistema de realizaciones obligadas, de imposiciones sociales y culturales, y varía según la comunidad» (Cosieriu 1952: 98).

Finalment, Einar Haugen es refereix al concepte de *norma* sense distingir explícitament si es tracta de la *norma objectiva* o de la *norma prescriptiva*. Haugen (1959: 9) afirma que «[w]e may describe the linguistic situation as one in which the following speech norms could be heard in the country», de manera que s'infereix que fa referència a les diverses normes objectives existents. Haugen (1966: 923), en relació amb el grec, fa referència sobretot a la norma objectiva i afirma que «there was in the classical period no unified Greek norm, only a group of closely related norms». Haugen (1983: 271), entenem que el conflicte de normes de què parla en explicar l'estadi de selecció fa referència a la norma objectiva, perquè no és fins que està codificada que la norma adquireix un valor de model prescriptiu:

Most problems can be identified as the presence of conflicting norms, whose relative status needs to be assigned. This has been called an *allocation of norms*. [...].

b) *Norma prescriptiva*

D'entrada, Havránek (1932: 816) compara la norma objectiva amb la norma prescriptiva, i afirma que «la norme de cette langue inclut tout ce qui se trouve dans le bon usage standard». És a dir, l'autor introdueix el concepte de *bon ús* en relació amb aquest tipus de norma i hi afegeix que no n'hi ha prou amb l'ús per decidir què es considera dins la norma estàndard, perquè «se forme, naît et se développe sous l'influence constante d'interventions théoriques provenant d'une théorie linguistique ou extra-linguistique».

En segon lloc, Cosieriu (1952: 90), que també distingeix els dos tipus de norma, dedica poques línies a la norma prescriptiva, tot i que la descriu com «la *norma* en el sentido corriente, establecida o impuesta según criterios de corrección y de valoración subjetiva de lo expresado».

En tercer lloc, Lara (1976: 85-86) comença afirmant que «la imposición de modelos de corrección en los que no se toma en cuenta las hablas reales y generales de la comunidad» és el que podríem anomenar norma prescriptiva. A més a més, la norma com a model de correcció «es la que primero aparece en el discurso extralingüístico que sostienen los

hablantes a propósito de su idioma. Más que de ‘normalidad’ o de ‘sistematicidad’, el hablante corriente habla de ‘corrección’ en su lengua».

Finalment, Einar Haugen no distingeix explícitament els dos significats de *norma*, però sí que podem deduir-los a partir de les referències. A Haugen (1959: 10) afirma, per al noruec, d’una banda, que «[the government] has also assumed responsibility for establishing linguistic norms» i, de l’altra, que «[i]t has taken a long step in the direction of Substandard Colloquial from its first official norm in 1901». Dels dos usos —i de la referència a la política lingüística i a la norma oficial— podem deduir-ne que es refereix a la norma prescriptiva.

A Haugen (1983: 271-272) considera que el resultat de la selecció i la codificació de la norma (§ 2.4.1.) és la norma prescriptiva, ja que, segons l’autor, «[t]he typical product of all codification has been a prescriptive orthography, grammar, and dictionary». Aquest tipus de norma és la que s’ha d’implementar i, per tant, prescriure:

Implementation includes the activity of a writer, an institution, a government in adopting and attempting to spread the language form that has been selected and codified. [...].

c) *Relació entre norma objectiva i norma prescriptiva*

Més enllà de la caracterització de la *norma objectiva* i *norma prescriptiva* en la bibliografia general que hem anat exposant al llarg de § 2.4, creiem pertinent d’esmentar algunes referències bibliogràfiques que vinculen aquests dos tipus de norma. Per això ens servirem de Coseriu (1952), Rey (1972), Costa (2005) i Marí (2015).

D’entrada, Coseriu (1952: 90) considera que els dos tipus de norma a què es refereix poden coincidir, tot i que «la ‘norma normal’ se adelanta a la ‘norma correcta’, es siempre anterior a su propia codificación».

També Rey (1972: 12) relaciona els dos tipus de norma, l’objectiva i la prescriptiva, perquè aquesta no es pot donar sense aquella:

La norme sociale et ses variations dans les réalisations concrètes sont la seule source concevable de la norme autoritaire. Celle-ci ne peut se constituer et tenter de modifier l’usage réel qu’en empruntant ses éléments à la norme objective, qui, avec le système abstrait, le sous-tend.

A més a més, Costa (2005: 583-588), que analitza la concepció de Fabra de la norma objectiva i la prescriptiva sobre la sintaxi, considera que l’estudi de la norma objectiva «ha

permès rebutjar unes construccions i prescriure'n unes altres». L'autor hi afegeix, més endavant, que la codificació «consisteix a avaluar les normes objectives i triar les que es consideren adequades com a normes prescriptives».

D'altra banda, Marí (2015: 144-145) afirma que la norma és de naturalesa social, de manera que les llengües tenen repertoris de varietats (dialectals i funcionals), i «cadascuna porta implícites les respectives normes», unes normes que són «preexistents a la intervenció normativa i un cop establertes socialment no són modificables unilateralment per una simple decisió de l'autoritat normativa». En la intervenció normativa s'han de tenir en compte «les varietats i les normes corresponents», bàsicament les varietats que integren la varietat estàndard. L'autor hi afegeix una observació sobre la naturalesa de la intervenció normativa actual:

Avui, doncs, la naturalesa de la intervenció normativa, en gran part, consisteix en l'explicitació descriptiva de normes socialment vigents o establertes. La part més específica de les orientacions normatives, evidentment, es concentra en la identificació dels punts en què les normes subjacents en l'ús no presenten prou estabilitat: s'hi observen fluctuacions o vacil·lacions, que manifesten una variació no sistematitzada (i, per tant, una font d'inseguretat per als usuaris).

En definitiva, la vinculació entre la norma objectiva i la norma prescriptiva és essencial, perquè permet prendre consciència dels usos de la llengua i les seves varietats com a pas previ per a la selecció de les solucions a prescriure.

2.5. El concepte de *gramaticografia*

Les gramàtiques, com a textos metalingüístics, contenen tot d'elements, com el contingut o l'estructura, que es fa necessari estudiar. Per això, sobretot des de l'àmbit de la historiografia lingüística, es parla del concepte de *gramaticografia*, que Gómez Asencio, Montoro del Arco i Swiggers (2014: 275) plantegen així:

Taula 2. El concepte *gramaticografia* i els àmbits de la llengua.

1	2	3	4
LÉXICO	<i>diccionario</i>	lexico-grafia	lexicación / lexi-zación
GRAMÁTICA	<i>gramática</i>	gramatico-grafia	gramati-zación

La primera columna recull l'element de la llengua tractat (la gramàtica com a sistema d'una llengua, destacat en versaleta); la segona columna es refereix als textos que contenen l'element de la llengua esmentat a 1 (la gramàtica com a llibre que recull les estructures d'una llengua); a la tercera, les tècniques amb les quals s'arriba al tipus de text de la columna 2 (la gramaticografia); i, finalment, a l'última columna, s'hi afegeixen els processos amb els quals s'introdueixen els elements de la columna 1 als textos resultants de la columna 2. En conseqüència, els autors defineixen el concepte de la manera següent:

gramaticografía vendria a ser sinónimo de *artigrafía*, esto es, el arte de escribir o la técnica de componer "artes", textos llamados generalmente *gramáticas*, los cuales versan sobre aquel componente de una lengua que se ha venido en denominar GRAMÁTICA o en considerar ámbito gramatical de una lengua [...]. O bien: ciencia/disciplina/parte de la lingüística que trata de las gramáticas-textos, esto es, de la redacción, composición, contenidos, distribución, estructura... de las *gramáticas*.

Semblantment, el Centre de Terminologia TERMCAT incorpora el concepte a la base de dades Cercaterm. A banda de donar el terme *gramaticografia*, que considera preferible —perquè el presenta sempre com a primera solució i és el que apareix a l'entrada del concepte—, el TERMCAT també considera que és vàlid el mot *gramatografia*, que en català hem documentat a Bonet (1991). El centre de terminologia, doncs, reporta el concepte acompanyat de les traduccions al castellà, el francès, l'anglès i l'alemany, i la definició que en dona és: «[d]isciplina filològica que s'ocupa de l'estudi dels llibres de gramàtica, especialment des d'una perspectiva historiogràfica». Sobre els dos mots per designar el concepte, el mateix TERMCAT, a partir d'una consulta nostra (26/4/2019), ens va donar el raonament següent:

Totes dues formes són adequades i es documenten igualment en fonts de referència de l'àmbit. De fet, el terme principal considerem que és *gramaticografia*, amb la forma prefixada *gramatico-* a partir del mot llatí *grammatica*, *ae*. Com a forma secundària també en ús, és adequada l'escurçada *gramatografia*.

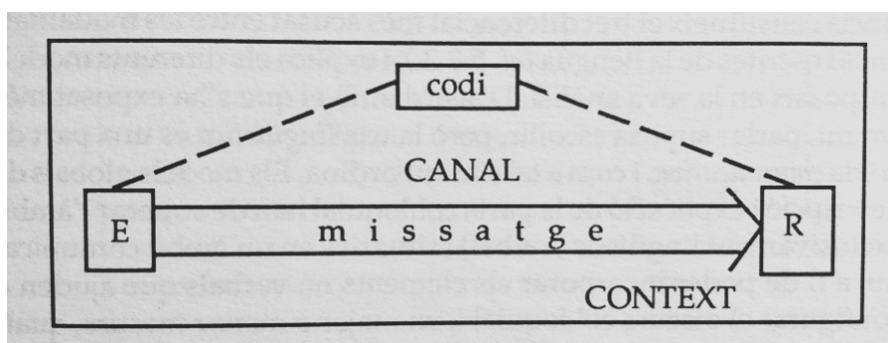
En parlar de gramaticografia ens referim a estudis que analitzen les gramàtiques-llibre encara que tinguin enfocaments diferents. Per tant, incloem en els estudis gramaticogràfics des de l'anàlisi de diverses obres gramaticals d'una mateixa llengua centrant-se en un mateix període o comparant èpoques diferents (per exemple, Rico i Solà 1991; Bonet 1991; Cavaliere 2015; Swiggers 2015), fins a l'estudi d'aspectes lingüístics concrets dins d'un corpus de gramàtiques (per exemple, Garrido 2008; Nogué 2023) o les ideologies lingüístiques que vehiculen (per exemple, Bellés 2022) i l'anàlisi dels paratextos d'un corpus de gramàtiques d'una o diverses llengües (per exemple, Benavent 2021a; Calero Vaquera 2022).

Així doncs, aquest treball s'inclou en l'àmbit de la gramaticografia perquè l'estudi d'una gramàtica-text com la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'IEC (2016) forma part de l'estudi de la gramaticografia del català, més concretament de les gramàtiques normatives d'aquesta llengua.

2.6. El concepte de *discurs normatiu*

L'estudi d'una gramàtica normativa, com a text lligat al context de producció i recepció que té una finalitat concreta, no es pot entendre deslligat de l'anàlisi del discurs. Per a aquest estudi partim de l'esquema de l'acte comunicatiu i els elements bàsics que el componen: un emissor, un receptor i un missatge produït mitjançant un codi compartit entre els dos i amb una intenció concreta, un canal i un context (Payrató 2010: 138).

Taula 3. Esquema de la comunicació (Payrató 1988: 23).

A banda d'aquests conceptes, cal que tinguem en compte els actes de parla, és a dir, les accions que es donen en l'acte comunicatiu: l'acte *locutiu*, que es dona pel fet d'escriure els enunciats amb uns mots concrets; l'acte *il·locutiu*, que es dona quan els enunciats són dits per l'emissor (una ordre, un prec, etc.); i l'acte *perlocutiu*, que és l'efecte que els enunciats generen al receptor (Payrató 2010: 80-81; Costa 2016: 166). Aquests tipus d'actes poden ser directes quan «la il·locutivitat s'interpreta a partir del sentit i la referència de l'acte locutiu» o indirectes si és un «acte de parla complex format per un acte primari que es fa indirectament i un acte secundari que es fa directament» (Costa 2016: 166).

Dins de la disciplina de l'anàlisi del discurs, en aquesta tesi doctoral ens centrem en el tipus de discurs que és propi de les obres normatives, és a dir, el discurs normatiu, que és una «pratique sociale lorsque des experts dont l'autorité est reconnue décident qu'une variante parmi plusieurs variantes en compétition devrait seule être utilisée et que leurs jugements sont stockés dans des "outils intellectuels" comme les dictionnaires, les grammaires ou les recueils de remarques» Branca-Rosoff (2007: 113). Els textos normatius i el seu discurs creen obres amb característiques comunes fins al punt de poder-los tractar com un gènere (McLelland 2021: 268-271).

Berrendonner (1982: 12-23) aporta algunes característiques comunes en el discurs normatiu. Per exemple, el fet que es tracta d'un metadiscurs (el referent és la llengua), que els enunciats estableixen la norma amb elements valoratius (correcte/incorrecte) o sense (presentant els fets de la llengua amb una descripció), o la intenció conativa amb un efecte perlocutiu que pretén incidir en el receptor perquè utilitzi unes formes gramaticals i no unes altres. És rellevant la consideració que fa l'autor sobre l'emissor i el receptor en un text gramatical amb voluntat instructiva:

Donner un ordre, activité créatrice d'obligations, est une activité elle-même soumise à obligations: pour pouvoir ordonner, il faut y être autorisé. Il convient que la Société —et votre interlocuteur— vous en reconnaissent le droit, c'est-à-dire qu'ils vous considèrent comme un "supérieur hiérarchique" (Berrendonner 1982 : 25).

En parlar d'una gramàtica normativa es fa pertinent de precisar els conceptes de l'esquema de la comunicació, d'acord amb el text que analitzem, perquè són determinants per poder entendre'n el discurs que presenta i com el presenta. A la GIEC trobem un emissor que és l'Institut d'Estudis Catalans; en conseqüència, és una acadèmia que actua com a autoritat, alhora com a «autoritat legal», perquè ho és per llei, i «autoritat moral»,

perquè té el reconeixement social necessari per ser una autoritat lingüística (Costa 2008: 2). Els receptors són els usuaris de la gramàtica, que poden ser experts o no en llengua catalana. Entre els dos elements principals de la comunicació, doncs, s'hi estableix una jerarquia; és a dir, l'emissor, com a autoritat, és jeràrquicament superior al receptor.

El missatge és el text de la gramàtica en si, és a dir, els enunciats normatius que s'hi presenten i que, per al nostre estudi, queda limitat als enunciats sobre la sintaxi que inclouen variació lingüística. Aquest missatge té una intenció conativa que pretén incidir en l'ús lingüístic dels parlants en els usos propis de la varietat estàndard. El codi del missatge és la llengua catalana i el canal és l'escriptura; per tant, es tracta de la llengua catalana en la varietat estàndard escrita.

Quant als actes de parla aplicats a la GIEC, entenem que l'acte locutiú es dona amb el text de la gramàtica, és a dir, són el conjunt de mots i construccions sintàctiques que creen els enunciats d'aquest text. L'acte il·locutiú és, a priori, descriptiu i prescriptiu en funció de si els enunciats inclouen una marca normativa (§ 2.7.3a) o una marca aparentment descriptiva (§ 2.7.3b), perquè la GIEC es presenta com «una obra amb un doble vessant normatiu i descriptiu» (GIEC 2016: XXI). L'acte perlocutiú considerem que, com a gramàtica normativa i acadèmica, és prescriptiu perquè els enunciats s'interpreten com a indicacions d'ús.

Sobre els actes de parla aplicats a textos prescriptius, Costa (2016: 166) fa la consideració següent:

[...] de vegades els fragments *locutivament* descriptius d'una gramàtica normativa tenen un *sentit* (una *il·locutivitat*) deliberadament prescriptiu o —a causa de les característiques de l'obra— adquireixen una *perlocutivitat* prescriptiva (són interpretats com a normatius). En el primer cas, doncs, el que diu *literalment* el gramàtic no és el que *vol* dir; en el segon, al marge del que diu *literalment* el gramàtic o del que *vol* dir, el consultant *interpreta* el que creu que ha d'interpretar.

Per tant, l'anàlisi dels enunciats de la GIEC no pot anar deslligada de la relació que s'estableix entre l'emissor i el receptor, així com tampoc ho pot anar dels actes de parla que es produeixen al voltant del text gramatical.

2.7. Metodologia

2.7.1. Corpus i procediment

Per a l'anàlisi d'aquesta tesi hem creat un corpus a partir del bloc de «Sintaxi» de la GIEC; és a dir, del capítol 13 al 35, un total de 843 pàgines.¹² Del buidatge d'aquestes pàgines n'han resultat 489 enunciats rellevants per a l'estudi, que són els que inclouen marques de variació.¹³ La metodologia que hem utilitzat en aquesta recerca és sobretot qualitativa, tot i que en l'apartat de l'anàlisi de cada capítol, quan ho hem considerat pertinent, hem aportat dades quantitatives per donar suport a la informació qualitativa.

Hem analitzat, doncs, els enunciats de variació sintàctica i hem considerat, seguint Payrató (2008: 1153), que un *enunciat* és un «producte textual contextualitzat» que resulta de l'enunciació com a procés comunicatiu. En el marc d'una gramàtica normativa com la GIEC, l'*enunciat normatiu* és aquest producte textual en un context de prescripció lingüística i que, per tant, vehicula la norma i guia en l'ús de la llengua.

Hem exclòs del corpus els enunciats normatius que no tenien marques de variació perquè, segons el que es diu a la «Introducció», es tracta de fenòmens lingüístics aplicables a tota la llengua, és a dir, a tots els territoris i a totes les situacions comunicatives. No obstant això, quan ha estat necessari per a la interpretació dels enunciats amb variació estudiats, hi hem fet referència. D'una manera semblant, també hem desestimat els enunciats amb les marques del tipus «tots els registres», «tots els parlars» i «llengua general», excepte si es combinen amb marques de variació en els enunciats estudiats. D'altra banda, encara que tinguin marques de variació, tampoc hem inclòs en el corpus fragments de text que són simples remissions a altres apartats, que avancen el que s'explica després, perquè els hem considerat descripció pura.

¹² Pot sobtar al lector que, en algunes qüestions, els fenòmens siguin aspectes de tipus més aviat morfològic: com és sabut, a la GIEC hi ha fenòmens que tenen implicacions en més d'un àmbit de la llengua i, en conseqüència, acostumen a aparèixer en els blocs implicats (GIEC 2016: XXVII).

¹³ El nombre d'enunciats no implica el mateix nombre de fenòmens; hi ha vegades que els fenòmens es repeteixen en enunciats diferents i nosaltres els hem tingut en compte independentment de les repeticions. Així mateix, el nombre d'enunciats no sempre és igual al nombre d'ocurrències de les marques perquè sovint n'hi ha més d'una en un sol enunciat.

Quant a la preparació del corpus, i pel fet que no hem disposat d'una versió digitalitzada de la GIEC per poder-ne fer una anàlisi informatitzada,¹⁴ el buidatge dels capítols ha consistit en lectures minucioses de l'obra per seleccionar-ne els enunciats rellevants per a l'anàlisi.¹⁵ Com veurem amb més detall a § 2.7.2a-b, primer hem establert els indicadors sobre els diferents tipus de variació per seleccionar-ne els enunciats, seguint la informació sobre variació de la «Introducció» de la gramàtica i el que se'n desprèn, que ens remet a la classificació de Gregory i Carroll (1978) i a Payrató (2010).

La variació dialectal s'entén com la variació associada a les característiques dels parlants i que es divideix en la variació geogràfica (vinculada a l'origen geogràfic dels parlants, per exemple, el tortosí o el baleàric), la variació històrica (lligada amb el moment cronològic en què viuen els parlants, per exemple, en la llengua antiga o contemporània) o la social (vinculada als trets socials dels parlants, per exemple la classe social, el nivell cultural, el sexe o el grup ètnic) (Payrató 2010: 183-184).

La variació funcional s'entén com la variació associada als usos i situacions concretes dels parlants. Les varietats funcionals es poden dividir en funció del tipus de camp (general o especialitzat), mode (bàsicament oral i escrit, però també en funció del grau de planificació del text, és a dir, planificat o espontani), tenor (el propòsit comunicatiu del text) i to (el grau de formalitat). Aquests factors acaben determinant els registres i el contínuum dels registres «acaba confluint amb el continu estilístic» (Payrató 2010: 185-186, 189).

Aquests paràmetres sobre la variació dialectal i funcional són els que conformen les principals columnes de l'Excel del buidatge (taules 4 i 5), i ha estat en funció d'això que hem anat marcant els enunciats de la sintaxi de la GIEC amb els indicadors de variació que s'hi detectaven. A més a més, tots els enunciats han estat classificats segons si incloïen marques normatives o marques aparentment descriptives (§ 2.7.3).

¹⁴ Agraïm al Servei de Tecnologia Lingüística (StEL) de la Universitat de Barcelona l'assessorament inicial sobre el tractament informatitzat de dades qualitatives, encara que finalment no s'hagi pogut procedir d'aquesta manera.

¹⁵ Volem deixar constància que el buidatge manual de la gramàtica amb la finalitat de confegir el corpus de treball el vam elaborar durant els anys 2019 i 2020, amb revisions periòdiques, i que hem pogut contrastar-lo amb el buidatge sobre la marca de col·loquialitat a la sintaxi que es presenta en el treball «*Prenia notes per enrecordar-se'n del que deien els advocats: la sintaxi col·loquial a la GIEC*», de Marta Busquets (2019), així com també el buidatge sobre la marca de preferència a la GIEC del document inèdit «*La Gramàtica de la llengua catalana* (2016) de l'IEC i les variants preferibles en els registres formals: inventari», de Jordi Ginebra (maig del 2022). Tot i que són buidatges parcials lligats a unes marques concretes, ens han servit per comprovar que els enunciats dels respectius buidatges coincidien amb els del nostre treball.

En tots els casos, tant per a les marques de variació com per a les marques normatives i les aparentment descriptives, hem considerat que una *marca o indicador* és un mot, un concepte o una expressió amb el qual s'assigna una característica a alguna cosa i en permet la classificació (§ 2.7.2 i § 2.7.3). En aquest cas, les marques permeten caracteritzar i classificar els fenòmens segons la variació lingüística i la manera com es valoren. A més, els diferents tipus de marques es poden combinar entre elles. Per exemple, si en un enunciat es presenta un fenomen que té la marca «col·loquial» vol dir que, a l'hora de classificar-lo, se li assigna aquesta característica, és a dir, queda marcat com a propi d'un nivell de formalitat concret.

A banda d'això, els documents d'Excel també inclouen una columna per indicar la pàgina i el tipus de lletra —grossa o menuda— de l'enunciat. Treballar amb l'Excel no només ens ha permès poder classificar i sistematitzar els enunciats, sinó també crear etiquetes amb les marques, a través del sistema de filtres que permet el mateix programa, per crear les dades (taula 6); així, quan ens ha interessat, hem pogut filtrar els enunciats i seleccionar, per exemple, només aquells que tenien les etiquetes de «col·loquialment» i «en parlars valencians».

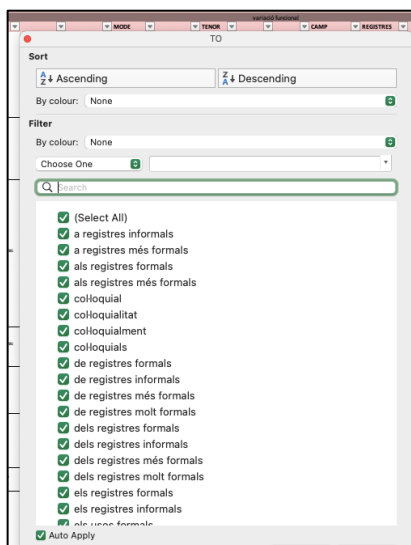
Taula 4. Fragment del buidatge dels enunciats amb marques normatives.

FRAGMENT		PÀG.	MIDA L.	MARKET	V. GEOGRÀFIC	V. SOCIAL	V. TEMPORAL	TO	MODE
En nord-occidental, a l'edifici de la major part dels altres parlars, de verbs intransitius hi ha una concordança en nombre amb l'argument intern format per un sintagma nominal indefinit o numeral plural [...].	489	menuda	verbo		en nord-occidental				
En la llengua antiga, el pronom participi en funció de complement directe transmet la propietat de gènere i nombre del seu antecedent al participi. Apareix el cas de concordança de gènere i nombre en la llengua actual, especialment en balarià i en menor grau en els parlars septentrionals, i és més principalment quan l'antecedent del pronom en és un nom femení: «'T'hem regalar d'uns, de llibres, de folletins...».	492	menuda	verbo	de possible	en balarià	en els parlars septentrionals	en la llengua actual	en la llengua antiga	
En la llengua antiga i en part important dels parlars actuals, quan el complement directe és un pronom personal d'acció de tercera persona i el temps de l'acció està format per l'auxiliar haver i el participi passat, el pronom i el participi concorden en gènere i nombre: «'He regalat los llibretos? 'Cos he regalar jo meyo». Aquesta concordança amb el participi femení a favor de la concordança amb el participi invariable, que és mantida amb verbs de gènere i nombre invariats, en masculí singular (es he regalar jo meyo) i en els parlars que mantenen la concordança, és més habitual que el pronom de femení (el complement directe) canviï companyia i que quan el masculí plural (els cavalls, ar els cavallers esquitelladors), a una frase com ara: «'En el cas del masculí singular hi ha concordança amb la variació invariable (però que 't'hem regalar, l'antecedent). També, la concordança entre el pronom d'acció i el participi en el mateix en els registres formals.	492	grossa	verbo	més habitual	una part important dels parlars actuals	en els parlars que mantenen concordança	en la llengua antiga	en els registres formals	
El cas de concordança de gènere i nombre en la llengua oral i en els registres informals de les illes, és el resultat d'un fenomen que té el símbol de, i la seva marca, s'ha convertit en una marca de registre més formal.	503	menuda	verbo					en els registres informals	en la llengua oral
Les construccions passives pronominals no admeten un complement agent, i no hi ha la llicència per parlar de l'acció amb més participi que parlar dels elements del grup mitjà. Aquesta construcció amb complement agent i participi de registre administratiu i del periodisme és general.	504	grossa	de característica						

Taula 5. Fragment del buidatge dels enunciats amb marques aparentment descriptives.

FRAGMENT	PÀG.	MIDA	MNOR	V.GEogràfica	MARQUES NORMATIVES ENUNCIATS AMB VARIACIÓ				variació funcional					
					V. SOCRÈ	V. HISTÒRICA	YO	MODE	TENOR					
En alguns casos (de complementos adjunts del nom) d'ara endavant es troben en l'ús preposicional vacacions <i>cul de vater</i> .	537	menuda	cul vater											
En lloc de les seqüències <i>beque venhe greguesques</i> o <i>beque d'un veuf greguesc</i> , és possible trobar <i>beque greguesques</i> , com si s'entendessin que és un sintagma nominal en aposició a <i>beque</i> . (malgrat que <i>grecuesques</i> no concorda amb <i>veuf</i> i o com si fos una locució impropria que hi poden aparèixer altres elements: <i>beque veuf greguesc</i>). Aquesta construcció (<i>beque veuf greguesques/greguesc</i>) s'observa en els registres formals.	550	menuda	v'veta											en els registres formals
En l'ús adverbial, en parlers valencians s'adapta col·loquialment la forma <i>mestier</i> , que s'observa en els registres formals; el <i>mestier</i> pot encapçalar-lo, <i>el m'estier</i> . Ho veig saber.	563	menuda	v'veta	en parlers valencians										col·loquialment en els registres formals
En dos paràgrafs, el de l'anomenat article general i el de l'anomenat balabàic o <i>safet</i> , conuectes a les lletres <i>Babari</i> , l'article balabàic de propi dels registres formals de la llengua oral. Els registres formals i l'ortografia en la llengua escrita, sempre hi han usat l'article general. Tots dos són, doncs, <i>escriuables</i> , malgrat que no es paguen usar indistintament. La presència d'un o altre depèn del context i del registre emprat.	581	grossa	escriuables	balabàic										els registres formals en els registres menys formals llengua oral en la llengua escrita

Taula 6. Fragment dels filtres de les etiquetes vinculades al to.

A banda dels fragments textuais de la GIEC, quan ha estat necessari hem tingut en compte les taules que acompanyen les explicacions perquè considerem que són un suport al text i que poden ajudar en les interpretacions dels enunciats i de les marques. No obstant això, com que tenen una funció complementària, no n'hem fet un buidatge sistemàtic.

A cada capítol reiniciem la numeració tant dels exemples com de les taules, tant de les que pertanyen a la GIEC com de les que són d'elaboració pròpia. Independentment d'això,

pel que fa a les taules de la GIEC, també hem mantingut el peu de taula a la imatge escanejada perquè serveixi de referència al lector. Sempre indiquem, però, a quina pàgina de la gramàtica es troba. L'única cosa que es manté correlativa a tota la tesi són les notes a peu de pàgina.

2.7.2. Marques de variació

La GIEC aporta dos quadres sobre la variació a la «Introducció». El «Quadre 1», a la pàgina XXIV, i que reproduïm a la taula 7, presenta les «Varietats geogràfiques de la llengua catalana esmentades en aquesta gramàtica». Com veiem, la GIEC estableix dues grans divisions, la del bloc oriental i la de l'occidental. Cadascun d'aquests dos blocs es divideix, alhora, en els respectius dialectes: d'una banda, en el bloc oriental, alguerès, septentrional, central i baleàric; de l'altra, en el bloc occidental, nord-occidental i valencià. En alguns dels dialectes s'hi especifiquen subdialectes. Exceptuant l'alguerès i el septentrional, que no tenen cap subvarietat, el central distingeix entre gironí, barceloní i tarragoní; el baleàric, entre menorquí, mallorquí, eivissenc i formenterer; el nord-occidental, entre pallarès, ribagorçà i lleidatà; el valencià, entre septentrional, central i meridional. Com a parlar de transició entre el nord-occidental i el valencià, es fa referència al tortosí.¹⁶

¹⁶ Fem notar que a la GIEC (2022), en línia, el tortosí s'ha inclòs dins del nord-occidental [Consulta 5/4/2023].

Taula 7. Quadre I de la GIEC sobre les varietats geogràfiques.

QUADRE I Varietats geogràfiques de la llengua catalana esmentades en aquesta gramàtica		
BLOC	DIALECTE	SUBDIALECTES
<i>Oriental</i>	alguerès	
	septentrional	
	central	gironí
		barceloní
		tarragoní
	balearic	menorquí
		mallorquí
eivissenc (i formenterer)		
<i>Occidental</i>	nord-occidental	pallarsès
		ribagorçà
		lleidatà
	valencià	tortosí
		septentrional
		central
		meridional

El «Quadre 2», a la pàgina XXVI de la gramàtica, que reproduïm a la taula 8, presenta els «Nivells de formalitat amb els corresponents indicatius de registre utilitzats en aquesta gramàtica». Com veiem, es distingeixen tres nivells de formalitat: alta formalitat, formalitat mitjana i baixa formalitat, la qual distingeix, encara que potser no prou clarament, entre informal i col·loquial.¹⁷ Per a l'alta formalitat, que es contraposa explícitament a la formalitat mitjana, la gramàtica dona quatre indicadors: marcadament/més/molt formal i pronúncia molt acurada. Per a la formalitat mitjana, la gramàtica només dona dues marques: formal i pronúncia acurada. En relació amb la baixa formalitat, també dona quatre indicadors: (més) informal i menys/poc formal. Finalment, per als fenòmens col·loquials, la gramàtica dona més indicadors, un total de sis: col·loquial/col·loquialment, familiar, pronúncia poc acurada, pronúncia ràpida i espontània i espontàniament.

¹⁷ Fem notar que a la «Introducció (1a edició)» de la GIEC (2022), en línia, s'hi ha afegit una ratlla que separa la informalitat de la col·loquialitat [Consulta: 21/3/2023].

Taula 8. Quadre II de la GIEC sobre els nivells de formalitat.

QUADRE II	
Nivells de formalitat amb els corresponents indicatius de registre utilitzats en aquesta gramàtica	
NIVELL DE FORMALITAT	INDICATIUS
<i>Alta formalitat</i> <i>(en contraposició a la formalitat mitjana)</i>	marcadament/més/molt formal pronúncia molt acurada
<i>Formalitat mitjana</i>	formal pronúncia acurada
<i>Baixa formalitat</i> <i>+ espontaneïtat (registre col·loquial)</i>	(més) informal menys/poc formal col·loquial/col·loquialment familiar pronúncia poc acurada pronúncia ràpida i espontània espontàniament

Les classificacions dels dialectes geogràfics i dels nivells de formalitat, com dèiem, han estat el nostre punt de partida per a la classificació dels enunciats i també per a la presentació de l'estudi. No obstant això, la GIEC només aporta taules amb indicadors per a la variació geogràfica i el grau de formalitat, però no per a la resta d'elements de la variació a què la GIEC també explicita que fa referència: a la variació temporal, a la llengua oral, etc. Per aquest motiu, hem considerat pertinent de donar, amb la màxima exhaustivitat possible, els diferents indicadors que hem utilitzat nosaltres per classificar els enunciats a l'Excel. Aquesta informació la presentem a continuació classificada en funció de la variació dialectal (taules 9 i 10) i de la variació funcional (taules 11-16).¹⁸

a) *Variació dialectal*

En primer lloc, presentem la taula amb la variació geogràfica, que és la varietat dialectal que es vincula a la procedència geogràfica dels parlants (Gregory i Carroll 1978: 17; Payrató 2010: 184). Hem dividit aquesta taula en quatre grans apartats, que es corresponen a les referències geogràfiques de l'àrea oriental, les de l'àrea occidental, les fórmules genèriques i els altres indicadors. Separem els indicadors entre si per mitjà d'una coma.

¹⁸ Hem considerat pertinent mantenir la distinció *de registres formals, els registres formals, als registres formals, en registres formals* etc. a tots els tipus d'indicadors, encara que, en algunes taules, pugui semblar molt repetitiu i simplificable.

Taula 9. Indicadors de variació geogràfica.

<p>Àrea oriental</p>	<p>En l'àrea oriental, en parlars orientals.</p> <hr/> <p>En gironí, del gironí, de terres gironines, en el parlar del Camp de Tarragona, el tarragoní, el barceloní, en central, en català central, el central, del central, en altres parlars centrals, parlars centrals excepte el gironí, parlars centrals, en determinats parlars centrals, en alguns parlars del català central, en alguns parlars centrals, la majoria dels parlars centrals.</p> <hr/> <p>En baleàric, en els parlars baleàrics, en parlars baleàrics, els parlars baleàrics, baleàrics, el baleàric, baleàric, en alguns parlars baleàrics, en la major part del baleàric, en eivissenc, en parlars com l'eivissenc, Eivissa, en el parlar d'Eivissa, Formentera, en menorquí, en mallorquí.</p> <hr/> <p>En els parlars septentrionals, en parlars septentrionals, en el septentrional, en septentrional, el septentrional, del septentrional.</p> <hr/> <p>En alguerès, l'alguerès.</p>
<p>Àrea occidental</p>	<p>En l'àrea occidental, en parlars occidentals, en determinats parlars occidentals, en alguns altres parlars occidentals.</p> <hr/> <p>En nord-occidental, en alguns parlars nord-occidentals, en algun parlar nord-occidental, en alguns parlars del nord-occidental, en els parlars nord-occidentals, en parlars nord-occidentals, els nord-occidentals, el nord-occidental, en els parlars més occidentals del nord-occidental, en la majoria dels parlars nord-occidentals, en lleidatà.</p> <hr/> <p>En valencià, el valencià, valencià, del valencià, en els parlars valencians, en parlars valencians, els parlars valencians, en diferents parlars valencians, en parlars valencians meridionals, en certes varietats valencianes septentrionals i meridionals, valencià septentrional, en algunes comarques valencianes.</p> <hr/> <p>En tortosí, el tortosí.</p>
<p>Indicadors genèrics</p>	<p>Una part important dels parlars actuals, en els parlars que mantenen la concordança, en la major part dels parlars, en alguns parlars, en els parlars de dixi ternària, en els parlars amb dixi binària, en els parlars que tenen una dixi ternària, en els parlars que presenten una dixi binària de lloc, en els parlars que presenten una dixi ternària, en els parlars amb dixi ternària, en alguns parlars, d'alguns parlars, en els altres parlars, en uns altres parlars, en altres parlars, en alguns parlars, tots els parlars, en la resta de parlars, en la majoria de parlars, en determinats parlars, entre els parlars, segons els parlars, en diferents parlars, en la major part dels parlars, en els parlars en què aquest no s'empra espontàniament, en certs parlars, en els parlars que no disposen de <i>gaire</i>, en els parlars en què <i>gaire</i> ha perdut vitalitat, en aquells parlars en què el complement es tendeix a interpretar col·loquialment com a complement directe, en aquells parlars en què l'ús dels dos adverbis té més vitalitat, en els parlars en què és habitual aquest verb, en la resta de l'àmbit lingüístic, d'una part del</p>

	domini lingüístic, en parlars que no usen aquest temps en la llengua parlada, en els parlars en què es diferencia <i>per</i> i <i>per a</i> , en els parlars en què <i>lo</i> és viu, en els parlars en què l'article masculí singular ha evolucionat a <i>el</i> .
Altres indicadors	En parlars del Principat de Catalunya, en els parlars del Principat de Catalunya, en les zones urbanes del Principat de Catalunya, en una bona part dels parlars del Principat de Catalunya, en alguns parlars del Principat de Catalunya, en la major part dels parlars de Catalunya, en el parlar d'Elx, en el parlar de l'Horta de València, en el parlar valencià de Tàrbena, en els parlars de la Franja, alguns indrets de la Costa Brava.

En segon lloc, a la taula 10 hi trobem les marques de la variació temporal, que és la variació relacionada amb la cronologia de la llengua i el moment temporal en què se situen els parlants. A banda del contínuum temporal, la llengua també canvia en funció de l'edat dels parlants, perquè «we do not speak at fifty as we did at five»; per tant, els canvis lingüístics en funció de l'edat també els hem considerat un canvi temporal (Gregory i Carroll 1978: 13-15; Payrató 2010: 184). La classificació que presentem es divideix segons les marques de llengua antiga, de llengua moderna i actual, i segons la franja d'edat dels parlants.

Taula 10. Indicadors de variació temporal.

Llengua antiga	En la llengua antiga, la llengua antiga, en llengua antiga, llengua antiga, les formes antigues, la llengua antiga, llengua antiga, antiga, antigues, antigament, arcaic, arcaica, arcaisme, ús arcaic, forma arcaica, formes antigues, més antic, en l'etapa medieval.
Llengua moderna i actual	Modernament, avui, avui dia, en l'actualitat, actualment, actual, actuals, l'actualitat, en la llengua actual, tendència actual, innovació recent, darre-rament, en la llengua moderna, la llengua moderna.
Edat dels parlants	En el parlar de la gent de més edat, en el parlar dels joves, en la parla dels infants.

No hem trobat marques de variació social, definides com les característiques socials dels parlants o usuaris, és a dir, trets com la classe social, el sexe, el grup ètnic, etc. Per això no en donem cap indicador (Gregory i Carroll 1978: 18; Payrató 2010: 184).

b) Variació funcional

A la taula 11 donem els indicadors relacionats amb el to, és a dir, les marques que es refereixen a la relació que hi ha entre els interlocutors, que es concreta en el grau de formalitat de la interacció (Payrató 2010: 186). Aquestes marques de formalitat es concreten «en un continu que va del més formal (*solemne*, com s'ha dit tradicionalment) al més informal (*col·loquial*, sovint anomenat *familiar*); entre aquests dos pols podem situar-hi un ús més aviat neutre» (Payrató 2010: 186). Hem dividit la classificació de la taula 11 en col·loquial, informal, formal, molt/més formal i altres indicadors. No hem seleccionat la marca «llengua general» si no és que es contraposava a altres dialectes o nivells de formalitat, ja que la gramàtica l'empra com a sinònim de «varietat estàndard» (GIEC 2016: XXII).¹⁹

Taula 11. Indicadors de to.

Llengua col·loquial	Col·loquial, col·loquialment, col·loquials, més col·loquial, més col·loquialment, contextos de major espontaneïtat, mostra de familiaritat o informalitat, en la parla familiar.
Llengua informal	De registres informals, dels registres informals, els registres informals, en els registres informals, en registres informals, registres informals, a registres informals, en registres poc formals, en registres menys formals, en registres menys formals, menys formal, més informal, informal.
Llengua formal	En els registres formals, els registres formals, dels registres formals, en registres formals, en textos de caràcter formal, els usos formals, expressions formals, en els formals, més aviat formal, formal.
Llengua molt o més formal	En els registres més formals, llengua culta, de registres molt formals, dels registres més formals, dels registres molt formals, de registres molt formals, en un registre molt formal, en un registre més formal, en registres molt formals, en registres més formals, als registres més formals, a registres més formals, marcadament formal, molt formal, més formal.
Altres indicadors	En la majoria de registres, llengua general en els registres formals, en els registres més formals de la llengua general.

¹⁹ A la GIEC només hem documentat *estàndard* amb el valor de *llengua general* a la «Introducció» (p. XXII). En els capítols hem trobat una vegada el terme *estàndard*, però té un altre valor, el de *referència*: «S'anomena primer terme de la comparació el constituent que designa allò que es posa en relació amb un altre element, i segon terme allò amb què es compara i es pren com a estàndard o referència per a establir la relació d'igualtat o desigualtat» (GIEC 2016: 1075).

A la taula 12 presentem les marques de mode, que serveixen per fer referència «al canal (bàsicament *oral* o *escrit*) i al grau de preparació del text (*planificat* o *espontani*)», malgrat que de vegades «no són classificables senzillament com a orals o escrites, sinó que demanen més precisions» (Gregory i Carroll 1978: 38-39; Payrató 2010: 185). Presentem les referències a la llengua oral, a la llengua escrita i a la llengua espontània. No hem documentat cap indicador relacionat amb la llengua planificada.

Taula 12. Indicadors de mode.

Oral	Conversa, en la llengua parlada, en la parla, parla, en la llengua oral, llengua oral, oralment.
Escrit	En la llengua escrita, en l'escriptura, en l'escrit, escrit, textos escrits.
Espontani	Espontani, espontània, espontàniament, en contextos de major espontaneïtat.

Tot seguit, a la taula 13 hi agrupem les marques de camp, que «determina l'essència de l'acte d'utilització de la llengua, i ens separa els registres segons l'objecte de què es parla, sigui *genèric*, *corrent* o *quotidià* (en el cas de la varietat col·loquial) o bé *tècnic* o *especialitzat* (en el cas dels registres tècnics, també anomenats *tecnolèctes* o *llengües d'especialitat*)» (Payrató 2010: 185). En el nostre estudi, més concretament, només hem consignat els indicadors dels llenguatges d'especialitat.

Taula 13. Indicadors de camp.

A llenguatges d'especialitat, als llenguatges d'especialitat, de llenguatges d'especialitat, dels llenguatges d'especialitat, en els llenguatges d'especialitat, en llenguatges d'especialitat, especialitzat.
--

A la taula 14 hi presentem les marques vinculades amb el tenor. Tal com afirma Payrató (2010: 186), el tenor «permet distingir els registres en relació als propòsits de l'ús lingüístic i, per tant, al capdavant, de les funcions del llenguatge» i ho complementa especificant que el tenor «es pot connectar també amb el criteri funcional que ha portat tradicionalment a distingir diferents modalitats discursives o tipus de text (amb etiquetes

com les de text narratiu, descriptiu, expositiu, argumentatiu, instructiu, predictiu [...]». Per aquest motiu hem vinculat les marques de tipus de text amb el tenor. També hi hem inclòs les referències a gèneres discursius concrets.

Taula 14. Indicadors de tenor.

En textos amb referències biogràfiques o històriques, en textos o discursos històrics o biogràfics, en lemes, en dites populars, en alguna dita, en els romanços tradicionals, en les cançons, en la radiació d'un partit de futbol, en les receptes de cuina, treballs de recerca, articles d'opinió, discursos, narracions orals o escrites, en textos narratius, en els textos jurídics, escrits tècnics, en textos tècnics, en certes dites o refranys, en textos amb intenció poètica, en textos amb intenció literària, en textos que donen instruccions.

Tot seguit, a la taula 15 hi presentem les marques que indiquen registres, que es produeixen per la concurrència dels paràmetres de to, tenor, camp i mode (Gregory i Carroll 1978: 64).

Taula 15. Indicadors de registre.

El llenguatge administratiu, el llenguatge periodístic, en el llenguatge periodístic, en la prosa periodística, del llenguatge periodístic, en el llenguatge poètic, llenguatge literari, en llenguatge tècnic, en el llenguatge tècnic, en llenguatge jurídic, en el llenguatge de la restauració, entre jugadors de cartes, en contextos comercials, en el llenguatge esportiu, en el llenguatge acadèmic, el llenguatge dels mitjans de comunicació, en el llenguatge de la historiografia, en el lèxic gastronòmic, en fórmules científiques o acadèmiques, en formes protocol·làries o religioses.

Finalment, a la taula 16 hi presentem les marques sobre els estils. Aquests indicadors els presentem separats de les marques de variació funcional perquè estrictament no tenen relació ni amb el camp, ni amb el mode, ni amb el tenor i amb el to. No obstant això, els tractem al capítol de la variació funcional perquè tenen més a veure amb els usos i les situacions concretes que no pas amb la procedència dialectal dels parlants. Per això, hem tingut en compte que Payrató (2010: 188-189), en parlar dels estils, afirma:

El continu funcional (i social) dels registres acaba confluint amb el continu estilístic, que al capdavall pot ser entès de fet com el resultat d'una subdivisió (recursiva) del registre fins a arribar al nivell idiolectal o individual: l'estil de l'individu, de l'enunciador o subjecte de l'enunciació que posa en marxa la maquinària lingüística i crea un producte textual amb característiques pròpies, idiosincràtiques.

Taula 16. Indicadors d'estil.

Recurs estilístic, recurs retòric, ús arcaïtzant, usos arcaïtzants, en textos arcaïtzants, algun escriptor, alguns autors, per alguns autors contemporanis, estils pròxims a la llengua espontània.

2.7.3. Marques normatives i marques aparentment descriptives

Hem classificat els enunciats del corpus de dues maneres: d'una banda, en funció de les marques de variació, que són les que ens han guiat a l'hora de seleccionar-los (§ 2.7.2); i, d'altra banda, en funció dels indicadors que hem anomenat *marques normatives* i *marques aparentment descriptives*, que definim i presentem tot seguit.

a) *Definició del concepte marca normativa*

A les gramàtiques normatives podem trobar enunciats presentats d'una manera totalment prescriptiva o bé combinant en un mateix enunciat la descripció i la prescripció (Ayres-Bennett 2016: 105-106). En el cas de la GIEC, quan els enunciats presenten marques explícitament normatives, són d'aquest segon tipus perquè combinen la descripció amb la prescripció explícita. Així, hem establert que les marques normatives són indicadors que trobem en els enunciats d'una gramàtica normativa i que serveixen per orientar explícitament els parlants en l'ús de la llengua. Aquests indicadors mostren el posicionament explícit de l'acadèmia en relació amb la validesa dels fenòmens, és a dir, una actitud explícitament prescriptiva. Com veiem a la taula 17, aquests indicadors poden formular-se en positiu (*acceptable, adequat*) o en negatiu (*no acceptable, no adequat*).

Taula 17. Classificació de les marques normatives.

Marca	Descripció²⁰
Acceptable, no acceptable	Marca que indica que l'ús d'unes formes lingüístiques és admissible (o no).

²⁰ Descripció elaborada a partir dels usos que hem documentat a la GIEC (§ 4-6) i de les definicions del DIEC2 dels conceptes *acceptable, acceptar, adequat, adequació, evitar, preferir, preferència* i *preferent* [Consulta: 5/5/2021].

Adequat, no adequat	Marca que indica la idoneïtat (o no) de l'ús d'una forma lingüística en un àmbit de la llengua.
Preferible, preferent, preferentment	Marca que indica que l'ús d'una forma lingüística és prioritari, al costat d'altres també acceptables, en un àmbit de la llengua.
S'evita, cal evitar	Marca que indica que l'ús d'una forma lingüística no és vàlid i s'ha de defugir en un àmbit de la llengua.

De totes les marques de la taula 17, la marca *s'evita* no es tracta de la mateixa manera a tota la bibliografia. D'una banda, tant els *Documents de la Secció Filològica V* (2018a: 47-48) com la GIEC (2016: XXIII), la GEIEC (2018: XVI) i la GBU (2019: XII) consideren que és una marca normativa: segons la primera obra, *s'evita* s'utilitza quan «la prescripció és negativa» i, a més a més, «la llengua general sol fer-ho en l'ús real»; per a la segona obra «la gramàtica pot indicar que es tracta d'opcions que no són acceptables o recomanables, o que s'eviten, en qualsevol de les varietats de la llengua»; per a la tercera i la quarta obra, és una de les tres marques normatives bàsiques del text i té el valor d'indicar que una forma lingüística «no s'usa en els registres formals i, doncs, en queda exclosa, d'acord amb la tradició normativa».

En canvi, Dols (2019: 45) no considera que sigui una marca normativa perquè indica «una simple constatació». En aquest treball, seguint els *Documents* (2018a) i les gramàtiques, l'hem considerat una marca normativa. No obstant això, seguint Dols (2019), és cert que *s'evita* indica un grau d'insistència menor que la marca *cal evitar*.

b) *Definició del concepte marca aparentment descriptiva*

Els enunciats d'una gramàtica normativa, a banda de establir-se de manera explícitament prescriptiva o que combini la descripció i la prescripció (§ 2.7.3a), també es poden formular d'una manera únicament descriptiva (Bonet 1991: 93; Ayres-Bennett 2016: 105-106; 2020; Ginebra 2017: 11-12; 2021: 151; Große 2020: 418-419). Per això hem considerat que les marques aparentment descriptives són els indicadors de tipus descriptiu

que trobem en aquests enunciats i que, en el context d'una gramàtica normativa, adquireixen un valor de guia d'ús, tot i que sense el posicionament explícit que tenen les marques normatives. A la taula 18 presentem la classificació del que hem considerat marques aparentment descriptives.

Taula 18. Classificació de les marques aparentment descriptives.

Marca	Descripció²¹
Usos verbals	Marca que caracteritza l'ús de la forma lingüística en un àmbit. Exemple: s'usa, no transcendeix...
Marques de possibilitat	Marca que indica si la forma lingüística es pot donar en un àmbit. Exemple: (no) és possible, <i>poder</i> + infinitiu.
Marques d'equivalència	Marca que indica l'equivalència entre formes lingüístiques. Exemple: equivalent, sinònim.
Marca «és propi»	Marca que indica que la forma lingüística és característica (o no) d'un àmbit. Exemple: (no) és propi, és característic.
Marques de freqüència	Marca que indica la freqüència de la forma lingüística en un àmbit. Exemple: habitual, freqüent, usual.
Marques d'extensió territorial ²²	Marca que indica l'abast de la forma lingüística en un territori. Exemple: més/menys extensió territorial.

Les marques presentades a § 2.7.2 i § 2.7.3 apareixen sempre combinades entre elles, ja que els fenòmens estudiats en aquest treball es vinculen obligatòriament a la variació

²¹ Descripció elaborada a partir dels usos que hem detectat a la GIEC (§ 4-6). En tots els casos, el nom de la marca és una generalització i hi poden haver variants negatives o altres indicadors amb el mateix valor.

²² Les marques aparentment descriptives en els enunciats amb variació dialectal limiten, evidentment, l'extensió territorial dels fenòmens, però hem considerat pertinent incloure una categoria per a l'estructura «més/menys extensió territorial», encara que només l'haguem documentada en algun enunciat de (§ 4).

(§ 2.7.2) i alhora a algun dels indicadors amb què es presenta la norma (§ 2.7.3). Podem trobar que en un enunciat de la GIEC hi apareguin alhora marques normatives (§ 2.7.3a) i marques aparentment descriptives (§ 2.7.3b) pel fet que hem indicat que hi ha enunciats normatius que combinen la prescripció i la descripció; en aquests casos, prevalen les marques normatives perquè són les que vehiculen el posicionament explícit de l'acadèmia sobre la validesa dels fenòmens. En canvi, quan els enunciats presenten els fenòmens només amb marques aparentment descriptives, aquestes marques ja serveixen elles mateixes per guiar l'ús.

CAPÍTOL 3. ANTECEDENTS

Hem considerat que la *Gramàtica de la llengua catalana* té tres tipus d'antecedents, que són els que presentem en aquest capítol: les gramàtiques de referència d'altres llengües que la GIEC ha pres com a model (§ 3.1.), la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918/1933) com a primera gramàtica normativa del català (§ 3.2.) i el context de publicació de la GIEC (§ 3.3.).

3.1. Gramàtiques de referència d'altres llengües

L'any 2019 l'Institut d'Estudis Catalans va publicar la «Bibliografia» de la GIEC (IEC 2019), on es feien públiques algunes de les gramàtiques que havien servit de model per a la seva elaboració i són obres de referència per a la varietat estàndard de les llengües respectives, independentment que aquestes gramàtiques siguin acadèmiques o no. En aquest apartat sintetitzem la informació sobre la concepció de l'estàndard i la norma que ens aporten els apartats introductoris de tres gramàtiques actuals del francès, l'anglès i l'espanyol, ja que les introduccions, com a paratextos que són, ens donen elements per interpretar la gramàtica i ens permeten establir un context global sobre la codificació gramatical coetani al de la GIEC (Benavent 2021a). A més, contextualitzarem breument aquestes gramàtiques.

Més concretament, fem referència a *Le Bon Usage*, de Maurice Grevisse i André Goosse, per al francès; *The Cambridge Grammar of the English Language*, de Rodney Huddleston i Geoffrey Pullum, per a l'anglès; i la *Nueva gramática de la lengua española*, de la RAE i l'ASALE, per a l'espanyol.²³

²³ El nom amb què s'ha de denominar la llengua —*espanyol* o *castellà*— no ha estat exempt de debat (Vila 2013), però nosaltres utilitzarem *espanyol* d'acord amb el títol de la gramàtica a què fem referència.

3.1.1. Francès: *Le Bon Usage* de Grevisse i Goosse

L'any 1635 es va crear l'Académie française, els estatuts de la qual li assignaven el rol d'entitat codificadora i autoritat normativa del francès. Les responsabilitats de l'Académie incloïen, entre d'altres, la confecció d'una gramàtica, la qual no va veure la llum fins al 1932 amb la publicació de la *Grammaire de l'Académie française*. Aquesta publicació, però, «enjoyed only moderate success» i va ser «largely ignored» per la poca qualitat (Große 2020: 424-425; Lebsanft i Tacke 2020: 32). Actualment, l'Académie française intervé en aspectes de prescripció, però la seva importància en relació amb l'estandardització ha disminuït considerablement i bàsicament se centra en el lèxic, encara que no ha anat més enllà de la 9^a edició del diccionari (Lebsanft i Tacke 2020: 32).²⁴

Ja entrats als segles XX i XXI, i malgrat les diverses gramàtiques de tipus descriptiu que s'han anat publicant, la bibliografia recent —com Lebsanft (2002: 65); Swiggers (2015: 543); Große (2020: 428) o Lebsanft i Tacke (2020: 39)— coincideix a considerar *Le Bon Usage*, de Maurice Grevisse, com «the reference grammar for French language today» (Große 2020: 428).²⁵

La gramàtica de Maurice Grevisse —ampliada i reeditada posteriorment per André Goosse— és una gramàtica d'autor que serveix de referència per a la varietat estàndard del francès, tot i que no és una gramàtica acadèmica. Resseguint els «Préliminaires» de la 16^a edició, l'obra es presenta com una gramàtica amb una finalitat normativa:

La grammaire normative a été souvent fondée, dans le passé, sur des règles *a priori*. On a essayé, dans ce livre, de la fonder sur l'observation de l'usage, plus spécialement du 'bon usage' (Grevisse i Goosse 2016: 13-14).

Un ouvrage comme celui-ci, dans ses intentions normatives (Grevisse i Goosse 2016: 24).

Aquesta gramàtica, que declara que té una finalitat normativa, especifica que, a diferència del que podem trobar en altres obres, es fonamenta en l'observació de l'ús i, més

²⁴ A la pàgina web de l'Académie française, per exemple, hi ha la secció «Dire, Ne pas dire» en què es formulen errors lingüístics (*on ne dit pas*) i la variant correcta (*on dit*) de qüestions de gramàtica i lèxic. <http://www.academie-francaise.fr/dire-ne-pas-dire> [Consulta: 15/12/2020]. També hi intervé el poder polític amb els decrets ministerials (Rigau 2020: 180).

²⁵ Große (2020: 429-430) destaca la *Grammaire Larousse du français contemporain* (1964), que és de tipus descriptiu i inclou discussió lingüística teòrica, així com també consideracions sobre la llengua col·loquial; la *Grammaire méthodique du français* (1994/2009), que també és descriptiva i tracta diferents corrents lingüístics; i la *Grande Grammaire du français* (2012), que des d'un enfocament descriptiu presenta la norma i l'ús.

específicament, del que l'autor anomena *bon ús*, que és bàsicament un corpus d'exemples literaris (Große 2020:428). Tot i la consideració de gramàtica normativa que trobem en aquests preliminars, si ens fixem en la «Note préliminaire» d'aquesta mateixa edició, hi trobarem que l'objectiu del text no és «décréter, juger, condamner, mais observer, décrire, expliquer» la llengua francesa. A banda de l'observació de l'ús, però, la gramàtica inclou remarques (Große 2020: 429).

L'apartat preliminar descriu a bastament la llengua francesa i fa referència tant al vessant oral com a l'escrit, però afirma que, tot i que l'oralitat precedeix l'escriptura, «antériorité ne veut pas dire supériorité» (Grevisse i Goosse 2016: 12), de manera que ja es deixa entreveure un cert distanciament en relació amb la dicotomia llengua oral i llengua escrita, una dicotomia que apareix recurrentment en el text:

Le français oral connaît de grandes diversités sociales et régionales, par ex. en matière de prononciation. L'écrit, diffusé par l'école surtout, présente une plus grande uniformité, grâce à l'orthographe notamment (Grevisse i Goosse 2016: 13).

Com veiem, s'afirma que el francès oral es caracteritza per la variació social i regional, mentre que la llengua escrita és més uniforme, sobretot per l'efecte unificador de l'ortografia. S'afegeix a aquestes referències a la variació que els dialectes «sont des parles qui ne servent pas de langue commune et officielle et qui n'ont pas de forme unifiée» (Grevisse i Goosse 2016: 16). En poques paraules, la llengua comuna ha de ser uniforme i, per tant, s'ha d'evitar la variació que proporciona la llengua oral. En la llengua escrita, però, també es poden distingir diversos usos, com la llengua corrent, la literària o la poètica (Grevisse i Goosse 2016: 13; Große 2020: 429).

La base d'aquesta llengua comuna i actual és l'escriptura, perquè se superposa als dialectes; més concretament, la llengua escrita exemplar per a aquesta gramàtica és la que podem trobar en els escrits posteriors al 1800, encara que es puguin fer referències puntuals a textos anteriors (Grevisse i Goosse 2016: 10). Große (2020: 429) afirma que Grevisse considera que l'autoritat normativa són els autors als quals fa referència.

La variació que es presenta en la primera part de l'apartat «Preliminaires» es planteja com un problema en relació amb la norma, i s'afirma que «[l]es variations que nous venons de décrire posent le problème de la norme: quel français fait-il enseigner ?» (Grevisse i Goosse 2016: 24). El francès s'acaba reduint a la «bonne langue écrite» i al «registre soutenu», que és la llengua dels escriptors. Tot i això, Große (2020: 429) afirma que els

autors «clearly emphasized the importance of an appropriate assessment of the situation for a normative evaluation». El discurs normatiu, doncs, es valida per les referències als escriptors com a autoritat lingüística (Große 2020: 420).

Le Bon Usage parla de la llengua comuna, però defuig explícitament la denominació *llengua estàndard*, ja que considera que la llengua anomenada *français standard* és la que va lligada a les institucions que regulen la llengua:

Nous n'employons pas l'expression *français standard*. Telle qu'elle est définie par le *Dict. ling.*, cette forme de langue est "généralment normalisée et soumise à des institutions qui la régissent" (Grevisse i Goosse 2016: 24).

Finalment, la llengua que es descriu en aquesta gramàtica és la que serveix, com dèiem, de llengua comuna, i això implica l'exclusió de llenguatges que no tinguin un caràcter general, com la llengua literària o els llenguatges d'especialitat.

3.1.2. Anglès: *The Cambridge Grammar of the English Language* de Huddleston i Pullum

En llengües en què no hi ha acadèmia, la codificació gramatical es duu a terme per mitjà de gramàtiques elaborades per experts, de manera individual o conjunta, però sense institucionalització, com en català o espanyol. Aquests tipus d'obres assumeixen la funció d'eina per a l'estandardització a partir de la manera com la comunitat de parlants les percep, encara que les obres no facin explícit que tenen l'objectiu d'establir la llengua estàndard: les gramàtiques més àmpliament divulgades i consultades acaben sent les que els usuaris prenen com a obres de referència, les que els usuaris assumeixen com a autoritat (Lebsanft i Tacke 2020: 34).

És el cas de *The Cambridge Grammar of the English Language* (CGEL) de Rodney Huddleston i Geoffrey Pullum, que és una gramàtica d'autor —coordinada i supervisada per dos autors però redactada per un conjunt de lingüistes de prestigi— que, sense ser una obra institucional, serveix de referència per a l'anglès estàndard. Per mitjà dels «Preliminaries» els autors presenten la gramàtica com una obra que té la finalitat de descriure l'anglès estàndard actual i no com a un text pròpiament prescriptiu.

This book is a description of the grammar of modern Standard English [...] we give a synchronic, descriptive grammar of general-purpose, present-day, international Standard English [...]. Our aim

is to describe and not to prescribe. Our central aim is to describe Present-day English in its Standard form (Huddleston i Pullum 2016: 2-3).

Malgrat aquest objectiu, que a priori és descriptiu, també s'hi afirma que «this book may be of use in helping the user how to phrase things» (Huddleston i Pullum 2016: 2), fragment que apunta a una voluntat d'orientar el lector en uns usos lingüístics concrets, els de la varietat estàndard. Sembla, doncs, que aquesta descripció seleccionaria el que és habitual i normal en la llengua, de manera que encaminaria l'usuari en la tria lingüística.

La CGEL se centra, com vèiem en el fragment anterior, en la varietat estàndard, és a dir, «the kind of English that is widely accepted in the countries of the world where English is the language of government, education, broadcasting, news publishing, entertainment, and other public discourse» (Huddleston i Pullum 2016: 4). La idea no és pas considerar que un estàndard d'un territori s'imposi com a norma global per a l'àmbit públic de tots els territoris, sinó el contrari: l'estàndard el conforma la llengua acceptada àmpliament pels parlants dels diversos territoris que la tenen com a primera o segona llengua, així com pel consens en els organismes amb un ús públic de la llengua, com editorials o mitjans de comunicació.

A banda d'això, ¿quin paper té, la variació, en el plantejament de l'estàndard d'aquesta gramàtica? Sovint els prescriptivistes han assumit que només la llengua formal és estàndard, però en aquest text s'assumeix la diversitat de registres, des de molt formal fins a informal, dins de la mateixa varietat estàndard, com s'afirma al fragment següent:

The standard language embraces a range of styles, from formal through neutral to informal. A satisfactory grammar must describe them all. It is not that formal style keeps to the rules and informal style departs from them; rather, formal and informal styles have partially different rules (Huddleston i Pullum 2016: 8).

De la mateixa manera que la CGEL reconeix un nivell més formal i un de més informal en la varietat estàndard de l'anglès, també cal tenir present el fragment següent sobre l'estàndard oral i l'estàndard escrit:

There are significant and interesting differences between spoken and written language, but we do not regard written English as a different language from spoken English. In general, we aim to describe both the written standard variety that is encountered in contemporary newspapers, magazines, and books and the spoken standard variety that is heard on radio and television programmes in English-speaking countries (Huddleston i Pullum 2016: 11).

La descripció d'aquesta gramàtica no té en compte només la llengua escrita, sinó que també pretén tenir en consideració les formes estàndards de la llengua oral, perquè al cap i a la fi les dues modalitats requereixen una varietat supradialectal quan s'utilitzen en els àmbits públics i generals.

En termes de descripció de la varietat estàndard, «it is precisely the constant features in the usage of the overwhelming majority that define what is grammatical in the contemporary language» (Huddleston i Pullum 2016: 8). L'ús, per tant, és el que acaba determinant que una forma lingüística adquireixi prou prestigi i estigui prou consolidada per formar part de la llengua estàndard.

Finalment, en relació amb les idees de llengua comuna i de variació a què s'al·ludeix en aquests preliminars, els llenguatges d'especialitat, o el que els autors anomenen «special-purpose varieties of the language» (Huddleston i Pullum 2016: 3), queden exclosos de les valoracions que dona la gramàtica, perquè consideren que no pertanyen a la llengua general, sinó a un àmbit reduït.

3.1.3. Espanyol: *Nueva gramática de la lengua española* de la RAE i l'ASALE

La Real Academia Española, creada el 1713 sota el lema *limpia, fija y da esplendor*, té assignada la capacitat de vetllar pels canvis de la llengua espanyola perquè no se'n ressenti la unitat en tot l'àmbit panhispànic. Per assolir aquest objectiu s'hi promouen els estudis lingüístics i literaris o no literaris: el perfeccionament del diccionari, l'actualització de la gramàtica i la publicació de les obres que l'acadèmia consideri pertinents (RAE 2014: 9-11). Derivat d'això, només les gramàtiques sorgides de la RAE han tingut l'estatus oficial en els territoris hispànics (Amorós 2020: 587).

En la primera edició de la gramàtica acadèmica, publicada el 1771, la referència per a la correcció idiomàtica era la idea quintiliana de *consensus eruditorum*. Si bé la concepció lingüística tradicional es va anar mantenint en edicions posteriors, va començar a variar a partir del segle XIX, i fins a la gramàtica del 1931, de manera que el model de llengua es va modificar lleugerament i la base en la llengua literària i l'ús dels escriptors hi va anar tenint més pes: s'hi van incorporar progressivament textos des del Siglo de Oro fins al segle XIX. A partir del 1973, amb la publicació de *l'Esbozo de una nueva gramática de la*

lengua española, s'actualitzaren els models literaris amb autors contemporanis i escriptors hispanoamericans (Amorós 2020: 585-587).²⁶

La publicació de la *Nueva gramática de la lengua española* (NGLE), de la Real Academia Española i l'Asociación de Academias de la Lengua Española, l'any 2009, va implicar un canvi important en la concepció de la norma i la configuració de la varietat estàndard de l'espanyol: s'hi posava en pràctica la política panhispànica establerta a *La nueva política lingüística panhispánica* l'any 2004 i s'apostava per una norma més o menys policèntrica (Amorós 2020: 595-597). És per això que la gramàtica es presenta com una obra col·lectiva que és «el resultado de la colaboración de muchos» i l'«último exponente de la política lingüística panhispánica» (RAE i ASALE 2009: XL).²⁷

Resseguint la informació del «Prólogo» es pot veure com la gramàtica posa èmfasi en la llengua comuna entre els parlants de tots els territoris, és a dir, en «las numerosas estructuras que son compartidas por la mayor parte de los hispanohablantes» (RAE i ASALE 2009: XLI), perquè «[n]o es posible presentar el español de un país o de una comunidad como modelo panhispánico de la lengua» (RAE i ASALE 2009: XLII), motiu pel qual es treballa des de diversos centres codificadors.

Pel fet que aquesta gramàtica no només emana de la RAE, sinó que les decisions sobre les valoracions normatives s'han consensuat amb l'ASALE, les formes i estructures lingüístiques per a la llengua comuna s'estableixen a partir dels usos en les diferents zones on es parla espanyol, i en alguns casos poden no coincidir. Tot i això, Amorós (2020: 597) remarca que la gramàtica «continues to privilege the Castilian peninsular norm in an implicit manner», perquè a l'hora de convergir en alguna de les modalitats de l'espanyol hi ha la tendència a fer-ho amb la «Castilian modality», cosa que fa que el policentrisme sigui més aviat piramidal.

²⁶ Cal tenir present que la Guerra Civil (1936-1939) «paralizó considerablemente los proyectos de la Academia Española», sobretot els gramaticals. És per això que l'última gramàtica acadèmica és la del 1931, si bé se'n van fer reimpressions fins al 1961, i el projecte gramatical «se retomó con mayor decisión a comienzos de los años sesenta» (RAE i ASALE 2009: XXXIX). Aquesta última gramàtica és la que es considera l'antecedent de la NGLE, ja que l'*Esbozo* només n'era un projecte previ (Amorós 2020: 590).

²⁷ La *Nueva gramática de la lengua española* (2009) té, a més a més, dues versions reduïdes per arribar a diferents tipus d'usuaris, ja siguin més experts en llengua o menys: el *Manual de la Nueva gramática de la lengua española* (2010), que presenta la informació de manera esquemàtica i pedagògica, i la *Nueva gramática básica de la lengua española* (2011), que presenta la informació essencial de la gramàtica.

Com en altres gramàtiques, el punt de referència per a la correcció idiomàtica són les formes lingüístiques comunes i prestigioses, dos conceptes que van estretament lligats, ja que això vol dir que les estructures lingüístiques han d'estar prou documentades i valorades socialment com a cultes en un bon nombre de varietats de l'espanyol. Sovint es tracta d'un equilibri entre la tradició i la modernitat, de manera que el límit per a l'acceptació en l'estàndard es troba en la consolidació dels fets lingüístics també en la bibliografia (RAE i ASALE 2009: XLII):

Las recomendaciones que aquí se hacen pretenden reflejar propiedades objetivas que ponen de manifiesto el prestigio de las construcciones sintácticas y de las opciones morfológicas (RAE i ASALE 2009: XLIII).

Paral·lelament al vessant prescriptiu de la gramàtica, s'introdueix la idea de descripció. És per això que es parla d'«interpretar la norma como variable de la descripción» (RAE i ASALE 2009: XLIII). Perquè, al cap i a la fi:

Las gramáticas normativas son también, en gran medida, gramáticas descriptivas, ya que los aspectos gramaticales sujetos a regulación normativa constituyen solo una parte del conjunto de estructuras que caracterizan una lengua (RAE i ASALE 2009: 7).

Aquesta premissa serveix per caracteritzar la gramàtica com «una obra a la vez descriptiva y normativa» (RAE i ASALE 2009: 8). Aquest vessant descriptiu i normatiu permet que es pugui parlar de les formes lingüístiques «en función de su adecuación normativa» (RAE i ASALE 2009: 8) i que l'obra assumeixi diferents tipus de variació lingüística, com la variació històrica, geogràfica i social, així com també els nivells de llengua o registres.

Aquest vessant descriptiu fa que la gramàtica sigui extensa i detallada: la bibliografia actual sobre la llengua, que en el segle XX va augmentar considerablement a partir d'estudis especialitzats i monografies, permet abordar la normativa fent una descripció prèvia de l'ús actual de la llengua, contràriament a la manera com presentaven la norma els tractats gramaticals antics (RAE i ASALE 2009: XLI; Amorós 2020: 589). Les obres actuals, per tant, han anat adquirint més complexitat:

Las gramáticas modernas que se han publicado en los últimos treinta años sobre media docena de lenguas con larga tradición gramatical son obras extensas y pormenorizadas. Representan una generación de gramáticas posteriores a los grandes tratados clásicos, y han sido elaboradas contando con una amplísima bibliografía [...] (RAE i ASALE 2009: XLI).

Les informacions normatives d'aquesta gramàtica, amb dades creades a partir d'exemples ad hoc i exemples procedents de textos, «tratan de representar juicios de valor que

traslucen el consensu implícito existente sobre un sistema compartido por muchos millones de hablantes» (RAE i ASALE 2009: XLIII). Per tant, la norma permet entreveure el que és habitual en la llengua comuna formal, encara que pugui variar entre les diferents zones hispanoparlants.

3.2. La Gramàtica catalana de Pompeu Fabra (1918/1933)

3.2.1. Establiment de la llengua literària: context i criteris

La situació sociolingüística i històrica va provocar que el català arribés al segle XIX sense una tradició gramatical que conduís a un corpus normatiu de referència i, per tant, el català com a llengua comuna fixada era inexistent: en aquells moments, el català estava exclòs de l'ús culte i relegat a la vida quotidiana (Lamuella i Murgades 1984: 19). Les poques obres gramaticals escrites al segle XIX eren manuals paral·lels als que s'havien publicat en castellà i estaven deslligades de qualsevol intenció de codificació d'una llengua comuna. De fet, aquestes obres mostren que la idea del que implicava codificar una llengua no era gaire clara entre els autors, perquè no s'havien plantejat quina mena de llengua calia codificar, i sovint, a més a més, no tenien presents les seves limitacions de formació lingüística i metodològiques, fet que es reflectia en el resultat (Ginebra i Solà 2007: 33-36).²⁸

El català «no tenia gairebé res: la nostra llengua no havia estat elevada a categoria de llengua d'estat ni defensada, estudiada, codificada i modernitzada com a tal» i la construcció d'una llengua nacional es presentava, a principis del segle XX, com una tasca complexa, ja que, perquè una llengua s'erigeixi com a identitària de tot un territori i n'acompleixi les funcions socials que li pertocquen, necessita, d'una banda, la fixació de la norma, i, de l'altra, l'acceptació social (Lamuella i Murgades 1984: 16; Ginebra i Solà 2007: 36-38).

La política i la cultura de finals del segle XIX i principis del XX aniran estretament lligades per mitjà de la pràctica de la classe social impulsora dels canvis socials més importants:

²⁸ El català escrit del segle XIX era una llengua sense un objectiu de llengua elevada i contenia tota mena de vacil·lacions. Quan els gramàtics es plantejaven quin model de llengua havien de seguir, hi havia qui pretenia seguir la llengua arcaica poc coneguda, qui pretenia recuperar la llengua dels escriptors dels segles XVI-XVIII i qui volia fonamentar-la en la llengua parlada del moment. Aquests plantejaments, d'altra banda, xocaven amb el canvi de model de societat que ocorregué durant aquell segle (Ginebra i Solà 2007: 36-37).

la burgesia. L'impuls nacionalista que anirà emergint farà que la burgesia catalana aconseguixi un poder polític diferent del de l'Estat, que serà la Mancomunitat, a través del qual es duran a terme reformes estructurals i socials. Amb la creació de l'Institut d'Estudis Catalans (1907) i la Secció Filològica (1911) la reforma lingüística tindrà, per tant, suport institucional (Lamuela i Murgades 1984: 14-15; 30-33).

La restauració dels Jocs Florals l'any 1859, enmig del moviment literari de la Renaixença, ja havia suposat l'inici dels debats sobre la fixació normativa d'un català contemporani. Amb motiu de la celebració dels Jocs l'any 1862 es va crear una comissió d'ortografia a través de la qual es van vehicular discussions que van perfilar dos grups ideològics diferents. D'una banda, Marià Aguiló i el seu grup defensaven, mitjançant el *català acadèmic de tradició antiga*, un llenguatge depurat que es basés en la llengua clàssica medieval i, d'altra banda, Antoni de Bofarull i els seus seguidors, amb el *català acadèmic de tradició moderna*, defensaven un català més acostat a la tradició literària moderna, sense menysprear la necessitat de recórrer a la llengua antiga si calia. Paral·lelament a aquestes dues concepcions de la llengua van aparèixer Frederic Soler i altres autors de teatre de masses defensant *el català que ara es parla*, a través del qual apostaven per seguir el model de la llengua oral de Barcelona (Ginebra i Solà 2007: 39-41).

La culminació dels esforços de la Renaixença per portar el català al nivell d'una llengua literària arribarà amb el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana: Antoni M. Alcover, com un dels principals promotors del Congrés, hi aplegarà no només els estudis més rellevants per establir un corpus normatiu, sinó els principals investigadors de catalanística. El Congrés va esdevenir l'esdeveniment més important en el qual es van originar debats i propostes per a l'establiment del corpus normatiu, propostes que vindran de la mà del suport polític d'Enric Prat de la Riba (Ferrando 2018: 21-30).

La revista *L'Avenç* és el lloc des d'on Pompeu Fabra i altres personalitats vehicularan, entre els anys 1890 i 1892, «una campanya de renovació ortogràfica i lingüística», a través de la qual faran propostes teòriques i pràctiques per modernitzar la llengua. Aquesta campanya assolirà el seu objectiu amb la publicació de les *Normes ortogràfiques* que l'Institut d'Estudis Catalans aprovarà el 1913 (Ginebra i Solà 2007: 48). Com afirmen Lamuela i Murgades (1984: 30), el fet que «Fabra hagi de renunciar a algunes de les seves "solucions més cares", és una de les proves més paleses del fet que la fixació i codificació de la llengua catalana a l'època moderna no són conseqüència d'una volenterosa dèria

individual [...], sinó que s'inscriu de ple dins l'ampli marc històric determinat per les tradicions i possibilitats de la societat catalana d'aquell moment».

Va ser en el marc de la campanya de *L'Avenç* i del contacte amb la biblioteca de l'Ateneu Barcelonès que Fabra adquirí coneixements tant historicoculturals com dels corrents lingüístics del moment, tant de lingüística romànica com específicament de catalana. Sabem que Fabra, en els anys que freqüentà aquesta biblioteca, va poder llegir textos de lingüistes com Meyer-Lübke, Jespersen, Saussure, l'Escola de Praga, etc., i gramàtiques com la Ballot o la de Bofarull i Blanch i diccionaris com el de Labèrnia. La visió lingüística àmplia que va adquirir i la manca d'autoritat lingüística d'aquell moment el van portar a plantejar-se la reforma lingüística (Ginebra i Solà 2007: 72-73; Bellés 2020: 43-46), com ell mateix afirma:²⁹

El desacuerdo de nuestros escritores me llevo a estudiar nuestra lengua y la ortografía de la misma, con el deseo de adoptar el mejor sistema y de contribuir a la unificación tan deseada. El estudio detenido de las mismas me ha hecho ver cuán defectuosa es nuestra ortografía, cuán regular el sistema gramatical de nuestro dialecto. Y por eso soy partidario de una reforma ortográfica y creo que el moderno catalán literario no ha de ser otro que el hablado, depurados su vocabulario y su sintaxis (Fabra 1892 [2013: 95-99]).

A les darreries del segle XIX Fabra va escriure les seves obres descriptives més importants (*l'Ensayo de gramática de catalán moderno* l'any 1891 i la *Contribució a la gramàtica de la llengua catalana* el 1898), però és a partir del 1913, havent escrit la *Gramática de la lengua catalana* (1912), que era de tipus descriptiu i que suposà el punt àlgid en l'etapa que Murgades (2018: 25) anomena de «contestació», que Fabra se centra plenament en la tasca de codificació del català. La *Gramática de la lengua catalana* de 1912 ha estat assumida com a precedent descriptiu de la *Gramàtica catalana* del 1918, que l'Institut d'Estudis Catalans va assumir com a normativa (IEC 1995).³⁰ En aquell moment ja no n'hi havia prou descrivint els fets de la llengua seguint les tendències positivistes dels

²⁹ Tenim poca constància de la bibliografia que utilitzava Pompeu Fabra perquè no acostumava a esmentar les fonts ni en les obres prescriptives —com és lògic— ni en les descriptives —amb algunes excepcions com la gramàtica francesa de 1919, en què cita les fonts dels exemples (Ginebra i Solà 2007: 73; Bellés 2020: 42).

³⁰ Bonet (1991: 89) afirma que «la qualitat prescriptiva de l'obra [la *Gramàtica* de 1918] radicava en el fet d'haver convertit una gran part de les solucions considerades normals en la *Gramática* de 1912 en objecte d'una proposta normativa explícita».

neogramàtics, com havia fet Fabra a les primeres obres, sinó que era important començar a establir els usos de la llengua culta, és a dir, calia prescriure (Gili Gaya 1963: 40-41).

Com feien els lingüistes del Cercle de Praga en el marc del que van anomenar cultura de la llengua literària, calia:

[...] desenvolupar una llengua literària que en cap cas no era vista com a realitat ja donada i preexistent, sinó com a objectiu a atènyer. El lingüista, segons això, i atès el caràcter especialitzat dels seus coneixements, no tan sols s'havia de limitar [...] a observar i a descriure la llengua, sinó que havia de participar activament en el procés de la seva conformació evolutiva (Lamuela i Murgades 1984: 35)

Com destaca Bonet (2005), des de ben a l'inici Fabra va mostrar una manera de treballar que clarament va trencar amb la tradició del que s'havia fet fins aleshores: per poder prescriure el que s'havia d'acceptar en la llengua literària calia descriure la llengua prèviament.

A principis del segle XX, Pompeu Fabra, amb el suport de l'Institut d'Estudis Catalans i la Secció Filològica, va encarar l'empresa de codificar el català guiat per uns objectius molt clars, generalment explicitats en els seus escrits. Es va proposar retornar al català l'estatus de llengua de cultura que havia tingut en èpoques anteriors i dotar-la dels recursos expressius possibles perquè fos una llengua referencial moderna, al costat de les altres llengües modernes, com el francès o l'italià. Aquest procés, per tant, no podia anar deslligat de la idea del català com a llengua nacional (Lamuela i Murgades 1984: 26).

La tasca de redreçament de la llengua no es podia dur a terme si no hi havia un coneixement de la llengua medieval i dels dialectes, així com també de les altres llengües literàries, un coneixement que no es podia desvincular de l'estudi científic de la llengua ni de l'abstracció que comporta la descripció d'un sistema lingüístic (Fabra 1915 [2013: 249-253]; Lamuela i Murgades 1984: 26).

En el benentès que la llengua literària ha de tendir a la unitat i sacrificar els elements lingüístics divergents que poden impedir la intercomprensió, la proposta de Fabra pren com a punt de partida el dialecte oriental, més concretament —tant per raons lingüístiques com, sobretot, per raons extralingüístiques— el parlar viu de Barcelona. Tot i el pes del barceloní, tradicionalment s'ha convingut a definir la codificació normativa de Pompeu Fabra amb tres conceptes: monocèntrica, polimòrfica i composicional. És monocèntrica perquè l'Institut d'Estudis Catalans es va imposar com a únic centre

codificador; composicional, perquè es crea a partir d'elements lingüístics de diferents varietats (sobretot en l'ortografia, per exemple, en què es distingeixen sons que es pronuncien en uns dialectes però no en altres: la *r* (*anar*), el dígraf *ix* (*peix*) o el conjunt consonàntic *-mp* (*llamp*)) i polimòrfica, perquè en alguns casos hi ha més d'una forma plenament normativa (és el cas, per exemple, de les variants *meva/meua* en morfologia o *granera/escombra* en lèxic) (Ginebra i Solà 2007: 105-107).³¹

Lamuela i Murgades (1984: 19) afirmen que «la normativa fabriana reflecteix el diastema dels dialectes catalans: integra el que tenen en comú i pren en consideració el caràcter equivalent de les divergències». El tractament de la diasistematicitat i la fixació d'una varietat que tingués una lògica interna en l'empresa lingüística de Fabra és possible gràcies a l'observació dels dialectes, a partir de la qual va poder diferenciar allò que era comú del que era divergent. A més a més, cal destacar la feina de purificació lingüística que va caracteritzar el procés de codificació fabriana amb la finalitat de distingir allò que era propi del català del que no ho era, així com també l'eliminació de formes vulgars impròpies d'una llengua literària (Ferrando 2018: 65).

Podem considerar que la proposta de codificació fabriana era oberta perquè incloïa, com hem vist, polimorfisme i composicionalitat. Per a Fabra, el català anava més enllà de la llengua estrictament de Catalunya i l'entenia com a pròpia de tots els territoris de parla catalana; no obstant el polimorfisme i la composicionalitat a la gramàtica de 1918/1933, el gramàtic va encoratjar els escriptors valencians i balears a depurar, també, la seva llengua per dotar-la, partint dels clàssics, dels elements que l'eleven a llengua literària:

Molts valencians i balears creuen encara que l'obra d'unificació del català escrit suposaria la supeditació de llurs varietats dialectals al català de Catalunya. No, no es pretén supeditar cap varietat a una altra: es tracta simplement que dins cadascuna de les tres grans regions de la llengua catalana, es realitzi una obra de depuració, de redreçament de la llengua (Fabra 1918 [2013: 263-264])

Fabra encoratja els escriptors a dur a terme aquesta redreçament de la llengua perquè considera que les diferències lingüístiques entre el català de Catalunya, del País Valencià i de les Illes Balears «no justificarien pas de parlar, com encara alguns parlen, d'una

³¹ Segons Ginebra i Solà (2007: 106), la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua (AVL) l'any 1998 qüestiona el monocentrisme.

llengua valenciana i d'una llengua mallorquina enfront d'una llengua catalana» (Fabra 1918 [2013: 264]).

3.2.2. Enunciats normatius: classificació estructural i temàtica

La *Gramàtica catalana* que Pompeu Fabra va publicar l'any 1918, i que va tenir un total de set edicions fins a l'any 1933, és una gramàtica que, «[s]ense que mai s'hagi dit formalment que aquest text tenia caràcter normatiu i que, per tant, assenyalava els límits dels usos correctes de la llengua, de fet tant l'Institut com els lectors l'hi han considerat» (IEC 1995).³²

El principal antecedent en l'estudi de la formulació normativa de la *Gramàtica catalana* de Fabra (1918/1933) és la tesi doctoral de Sebastià Bonet «Els manuals gramaticals i la llengua normativa: estudis de gramatografia catalana contemporània» (1991), i la classificació que fa dels enunciats és adoptada anys més tard per Pérez Saldanya, Rigau i Solà (2009: 17-83).³³ Per això, en aquest apartat sintetitzarem la informació de Bonet (1991) sobre els enunciats de Fabra (1918/1933).

3.2.2.1. Els enunciats normatius: classificació estructural³⁴

Els enunciats normatius de la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918/1933) es poden dividir en dos tipus generals d'enunciats. D'una banda, els de tipus únic o sense alternativa, mitjançant els quals Fabra es limitava a exposar, indicar i definir les solucions presentant-les sense cap altra mena de consideració. D'altra banda, hi ha els enunciats

³² Fabra va modificar el text de la gramàtica en diverses ocasions. Tot i que la majoria de canvis es produeixen en la 5^a i en la 7ª edició, també se n'han detectat diversos en la 6^a i en altres edicions (Pérez Saldanya, Rigau i Solà 2009: 83). Per a una informació més detallada, vegeu Bonet (1991: 118-137), en què s'analitzen els canvis de la 5ª edició, i Pérez Saldanya, Rigau i Solà (2009: 83-94), en què es dona compte dels canvis més importants en les edicions 5^a i 7^a. Aquest últim text, a més a més, incorpora els annexos 1 i 2, en què es presenten canvis menors i passatges de la 1ª edició que van ser reelaborats en edicions posteriors.

³³ Més recentment, Costa (2005; 2009) ha analitzat la norma sintàctica en l'obra de Pompeu Fabra, però no l'hem tingut en compte com a antecedent directe en aquest apartat perquè Costa (2005; 2009) se centra en tota l'obra del gramàtic i no específicament en la gramàtica de 1918/1933, que és la que ens interessa comentar en el nostre treball.

³⁴ Bonet (1991: 91) ho presenta a la seva classificació sota el títol «El sistema de les prescripcions normatives», però Pérez Saldanya, Rigau i Solà (2009: 74) consideren que Fabra no tenia un *sistema* de prescripcions establert prèviament, idea que justifiquen per la dispersió d'expressions i contradiccions en casos semblants.

amb solucions alternatives, que són els que tenen més pes i amb els quals es presenten moltes valoracions variades, cosa que fa que sigui un sistema de formulació normativa obert (Bonet 1991: 91). Les formulacions dels enunciats amb solucions alternatives els exposem tot seguit (a-e).

a) *Possibilitat única*

En aquest grup hi pertanyen els tipus d'enunciats que presenten dues (o més) formes lingüístiques, una de les quals és declarada normativa: a l'edició de 1918 són menys d'una tercera part dels enunciats de la gramàtica. Bona part d'aquestes solucions es presenten posant èmfasi en la solució exclosa, mitjançant expressions com «cal evitar», «defecte», «no s'escriurà mai» (Pérez Saldanya, Rigau i Solà 2009: 75), tot i que també n'hi ha que presenten directament la forma normativa mitjançant una formulació descriptiva (Bonet 1991: 93).

Els enunciats es distribueixen en tres grups: el primer, les recomanacions d'evitació; el segon, les declaracions d'inacceptabilitat o inadmissibilitat; i, finalment, les descripcions del fenomen rebutjat. Aquestes recomanacions poden anar dirigides a la llengua oral (1), a la llengua escrita (2), a la llengua oral i escrita alhora (3) i a la llengua escrita amb una possible repercussió en la llengua oral (4) (Bonet 1991: 93-96).

- (1) Hom pronuncia sovint *cc* en lloc de *gg* en els mots *regla, segle, &*. És una pronunciació que cal evitar (§ 11).³⁵
- (2) *On* deixa sentir sovint una *t* darrera de la *n* quan el segueix un mot començat en vocal o *h* (Ex.: *on és*, pron. *ontés*); però, malgrat aquesta pronúncia, no s'escriurà mai *ont*, sinó *on* (§ 99).
- (3) Heus aquí [...] la llista de mots savis que cal escriure (i pronunciar!) amb *l'l* [...] (§ 16, 1a ed.).
- (4) En el llenguatge parlat és freqüent l'addició d'un *hi* a la combinació del datiu *els* i el pronom *en* [...]. Cal evitar curiosament aquesta substitució de *els en* per *els n'hi* (§ 57).

³⁵ Quant als exemples, Bonet (1991) utilitza la 1a edició de l'obra, del 1918, però nosaltres farem servir els de la 7a edició, del 1933. Hem comprovat que els exemples que dona Bonet apareguin formulats de la mateixa manera a l'última edició de la gramàtica, encara que pugui canviar l'epígraf on apareixen. En cas contrari, utilitzarem els exemples de la 1a edició i ho indiquem al costat del número d'epígraf.

b) *Doble possibilitat pura*

Els enunciats d'aquest grup donen com a normatives les dues o més possibilitats, que generalment són qüestions de morfologia i sintaxi. Es tracta, doncs, d'enunciats en els quals les formes o estructures esmentades es poden considerar sinònimes o equivalents, sovint per mitjà de la conjunció disjuntiva *o*, el verb *poder* o altres fórmules, com «també» o «i el seu equivalent» (Pérez Saldanya, Rigau i Solà 2009: 78). Dels enunciats de doble possibilitat pura en podem considerar de tres tipus: el primer, que és el més general, consisteix a indicar les solucions (5); el segon admet les dues possibilitats però en considera una tercera, que queda exclosa normativament (6); i el tercer posa èmfasi en una de les solucions, però també en considera una segona com a alternativa, sovint menys coneguda o utilitzada (7) (Bonet 1991: 105-106).

(5) En lloc de *cada un* i *cada una* es pot dir *cadascun* i *cadascuna* (§ 69).

(6) *Sols*, equivalent a *solament* (no *solzament!*) (§ 101).

(7) El plural d'aquests noms [en *sc*, *st*, *xt*] es formava antigament afegint una *s* al singular: *boscs*, *ruscs*, *asts*, &. Aquests plurals arcaics es troben encara avui usats en la llengua escrita (§ 33).

c) *Doble possibilitat impura*³⁶

Aquests tipus d'enunciats són els que admeten dues (o més) possibilitats com a normatives, però declaren, mitjançant una formulació tant positiva com negativa, la preferència d'una de les opcions mitjançant expressions com «cal donar preferència», «és preferible/millor/recomanable», «és d'aconsellar...», etc. (Pérez Saldanya, Rigau i Solà 2009: 76). Fabra declara aquesta preferència de manera intencionada, ja sigui per indicar la possibilitat de nivells o bé per no excloure opinions que no coincideixen ben bé amb la seva. La formulació normativa d'aquests enunciats sovint ha portat els divulgadors fabristes a interpretacions reductores, que els han convertit en prescripcions d'una sola possibilitat (Bonet 1991: 97).³⁷

³⁶ Pérez Saldanya, Rigau i Solà (2009: 74, 76) l'anomenen *doble possibilitat aparent* en comptes de *doble possibilitat impura*.

³⁷ Per aprofundir en la prescripció dels divulgadors de Fabra (1918/1933), vegeu Benavent (2021b) i Prat i Rofes (2021).

La prescripció d'aquests enunciats no es redueix a preferible/no preferible, sinó que Fabra, com acabem de veure, juga incorporant-hi matisos: pot referir-se a la preferència de manera explícita (8), però també a partir de declaracions de millora (9), preferència vacil·lant (10), consells (11) o declaracions de «repugnància infundada» (12).

- (8) És freqüent l'anteposició de la preposició *a* a l'adverbi *on*, dient-se, per exemple, *a on són?* / *a on van?* en lloc de *on són?* | *on van?* (en general preferibles) (§ 99).
- (9) L'expressió *del moment que* és millor que *des del moment que* (§ 129).
- (10) *Puix* (a la qual caldria potser sempre preferir *puix que*) (§ 136).
- (11) En canvi, quan un infinitiu forma part d'una determinació circumstancial, amb el valor de gerundi, de les dues construccions llavors possibles, que són la introducció de l'infinitiu mitjançant la preposició *a* seguida de l'article definit [...] i la introducció de l'infinitiu mitjançant la sola preposició *en* [...], és d'aconsellar que els escriptors es decantin decididament a favor de la segona (§ 126).
- (12) La preposició *en* pot servir també per introduir la indicació de l'indret envers el qual té lloc un moviment. Aquesta indicació, generalment introduïda amb la preposició *a*, ho és preferentment amb la preposició *en* quan comença amb un adjectiu demostratiu o algun dels indefinits *un* i *algun* [...]. És del tot infundada la repugnància que molts escriptors senten per l'ús de la preposició *en* en aquest cas, en què el català antic ja usava normalment *en* i no pas *a* (§ 125, 1a ed.).

També hi trobem referències a l'escassa recomanabilitat (13), a la permissibilitat vacil·lant (14), als consells negatius (15) o a la preferència infundada (16).

- (13) Una altra forma d'aquesta conjunció [*però*] és *emperò*, poc recomanable (§ 130).
- (14) Davant d'un nom femení començat en vocal o *h*, sembla permisible la substitució de *ma*, *ta* i *sa* per *mon*, *ton* i *son* (§ 58).
- (15) És avui freqüent la supressió de *que* darrera de la preposició *segons*. En general, però, convindria d'oposar-se a aquesta supressió restablint l'ús de l'antiga locució conjuntiva *segons que* (§ 133).
- (16) Aquests possessius [febles] a penes s'usen en la llengua parlada [...], i és completament infundada la preferència que alguns els donen sobre *el meu*, *el teu* i *el seu* (§ 58).

d) *Doble possibilitat condicionada*

En aquest grup s'hi inclouen els enunciats que admeten dues (o més) possibilitats, però Fabra considera que la validesa o adequació de l'una o de l'altra depèn del registre o

l'extensió geogràfica de l'ús, o bé d'alguna casuística gramatical concreta (Bonet 1991: 100; Pérez Saldanya, Rigau i Solà 2009: 77).

Pel que fa als enunciats del primer grup —els que depenen del registre (17) i l'extensió geogràfica (18)—, són semblants als que hem esmentat de doble possibilitat impura a causa del «caràcter simple de l'oposició a què anaven referides», però se'n diferencien pel fet de «substituir o complementar l'explícita valoració de preferibilitat característica d'aquestes per una consideració formalment descriptiva dels termes oposats» (Bonet 1991: 100).

(17) En la llengua parlada és corrent de donar a *bastant*, usat com a adjectiu determinatiu, un femení *bastanta* (plural *bastantes*). Ex.: *Hi ha farina? —Encara n'hi ha bastanta. | Bastanta aigua.* És, però, preferible: *Hi ha farina? —Encara n'hi ha bastant. | Bastant aigua* (§ 68).

(18) Els femenins antics de *meu*, *teu* i *seu* són *mia*, *tua* i *sua*, que la llengua moderna ha reemplaçat per *meva*, *teva* i *seva* o *meua*, *teua* i *seua* (dialectals) (§ 58).

D'altra banda, el segon grup —els que depenen d'alguna casuística gramatical concreta— també coincideixen generalment amb els enunciats de doble possibilitat impura, perquè donen una valoració explícita, però se'n diferencien per les condicions gramaticals a què estan subjectes les solucions: són formes que estan en distribució complementària obligatòria (19) o recomanada (20), o bé que no es distribueixen complementàriament (21) (Bonet 1991: 100).

(19) Davant les altres vocals (precedides o no de *h*), hom escriu *l'*, llevat dels casos (rars) en què la pronúncia exigeix *la*. Ex.: *l'àvia, l'aixella, l'esca, l'escena, l'òliba, l'operació, l'ungla*; però: *són les dotze o la una?, la host del rei d'Aragó, la ira que tenia..., la e i la o* (§ 27).

(20) [La combinació *se la* s'escriu] *se'l* davant el verb quan aquest comença en vocal o *h*, però si la vocal inicial de verb és *i* o *u* febles (precedides o no d'una *h*) és preferible *se la* a *se'l* (§ 45).

(21) Darrera de *malgrat* és corrent la substitució dels pronoms personals (sobretot els de primera i segona persona) pels possessius corresponents (§ 129).

e) *Doble possibilitat hipotètica*

Com ja hem vist en els tipus d'enunciats anteriors, Fabra no prescriu amb un to categòric, sinó que sovint se serveix de fórmules atenuades. Per tant, no és rar de trobar enunciats en què, ja sigui pel caràcter poc fonamentat o discutible, ja sigui per la poca viabilitat de la solució en qüestió, Fabra fa propostes de restabliment o introducció mitjançant un

«registre hipotètic» (Bonet 1991: 106) o bé descrites com a intentades per altri i, per tant, sense assumir-les. Les consideracions d'aquests enunciats sovint queden a mans del lector. Algunes formulacions hipotètiques no van acompanyades de valoracions perquè Fabra deixa a mans dels usuaris la viabilitat de la proposta. Aquests tipus d'enunciats no van prosperar a partir de la 5a edició i es van reduir quantitativament; sovint la desaparició d'aquests enunciats implicava incorporar una proposta més ferma (Bonet 1991: 106-107; Pérez Saldanya, Rigau i Solà 2009: 79).

Aquestes formulacions hipotètiques també es poden subclassificar segons les propostes de restabliment no assumides fermament per l'autor (22), les condicionades a una decisió hipotètica (23), les declaracions de conveniència (24), les formes desuetes però hipotèticament restablibles (25) i els arcaïsmes sense recomanació explícita de restabliment (26).

(22) Seria una cosa indubtablement difícilíssima, però que caldria potser intentar, el restabliment de la pronunciació labiodental de la *v* (vivent encara en una gran part del domini català) (§ 15).

(23) Una proposició no negativa que és complement d'un mot significant temença (tals *témer*, *temor*, *por*) admet l'anteposició de l'adverbi *no* al verb quan aquest està en subjuntiu. Ex.: *Tinc por que no arribin* val tant com dir *Tinc por que arribaran* [...]. Aquesta construcció és perfectament admissible amb la condició, però, que, en el cas d'ésser negativa la proposició completiva, s'hi consideri obligatori l'ús de l'indicatiu en lloc del subjuntiu. Ex.: *Tinc por que no arribaran* (§ 107).

(24) En les proposicions interrogatives en les quals el subjecte va al darrera del verb, convindria establir el costum de fer-lo precedir d'una coma: *Què té, en Miquel?* El llenguatge escrit establiria així una distinció entre *Qui ha vist en Miquel?* (amb *qui* subjecte i *en Miquel* complement directe) i *Qui ha vist, en Miquel?* (amb *qui* complement directe i *en Miquel* subjecte) (§ 60, 1a ed.).

(25) *Davall* [...], caigut completament en desuetud (a Barcelona), reemplaçat per *sota* (o *dessota*) (§ 99).

(26) Antigament també tenim *dessús* i *dejús*, el primer dels quals trobem avui usat en l'expressió *dessús dit* (per *damunt dit*) (§ 99).

3.2.2.2. Els enunciats normatius: classificació temàtica

Bonet (1991: 107-108) desestima la classificació temàtica en funció de la part de l'oració a què corresponen els elements gramaticals tractats (és a dir, seguint l'estructura del llibre), així com també l'àmbit a què pertanyen (és a dir, ortografia, morfologia i sintaxi). La classificació temàtica dels enunciats de la gramàtica que duu a terme —i que segueixen, posteriorment, Pérez Saldanya, Rigau i Solà (2009: 79-83)— està «orientada a una consideració de les recomanacions d'ús com a reflex o concreció de les genèriques línies de força de l'obra de normalització fabriana». Aquesta classificació distingeix entre els fenòmens que s'exposen tot seguit.

a) Fenòmens d'interferència lingüística (castellanismes)

Les recomanacions incloses en aquest grup consisteixen no només en la condemna més o menys explícita de castellanismes (27), sinó també en les que desaconsellen solucions castellanitzants, encara que Fabra no les tracti explícitament com a castellanismes pròpiament dits (28) (Bonet 1991: 108-109).

(27) Els mots llatins i grecs amb *l* simple passen al català amb *l* doble. Modernament, però (indubtablement sota la influència del castellà) la majoria d'aquests mots són pronunciats amb *l* simple. És una pronunciació que cal evitar; així no pronunciarem *alegar, apelar, bèlic* [...] (§ 16).

(28) En casos com els següents és preferible el pronom *ell* al reflexiu *si*: *Parlaven entre ells*, preferible a: *Parlaven entre si* | *Vuit i quinze són dos nombre primers entre ells* [francès: *premiers entre eux*], preferible a: *Vuit i quinze són dos nombre primers entre si* [castellà: *primos entre si*] (§ 42).

b) Referències a arcaïsmes

Bonet (1991: 109-111) distingeix entre els arcaïsmes que tenen implicació en la sintaxi (29) i els que en tenen en la morfologia (30). En tots els dos casos els enunciats es poden formular positivament o negativament, i amb més o menys matisos, però en l'àmbit morfològic n'hi trobem, a més a més, de tipus merament constatatiu (31).

(29) La posposició dels pronoms febles al verb quan aquest està en altres temps (Ex.: *Plau-me que ho facin*) és un arcaïsmes que cal usar amb una gran circumspècció (§ 97).

(30) *Sots* és una forma arcaica i de cap manera preferible a *sota* (§ 129).

(31) *Ultra*, arcaica, recentment reintroduïda en la llengua escrita per substituir la locució *además de* (traducció servil del *además de* castellà) (§ 129).

Bastantes prescripcions que Bonet (1991: 110) classifica en aquest grup «van ser objecte de modificacions (que podien arribar a la supressió) en les darreres edicions de l'obra», segurament per la dificultat d'implantació que van suposar o perquè Fabra no havia estat mai partidari de crear una llengua arcaïtzant.

c) *Referències a vulgarismes*³⁸

Els vulgarismes, per definició, s'exclouen dels registres elevats. Així doncs, en aquest tipus de prescripció Bonet (1991: 111-112) hi inclou referències a la condemna absoluta d'aquestes solucions per a la llengua escrita i admissions en els registres baixos de la llengua. Fabra s'expressa mitjançant expressions com «(defecte que) cal evitar (curosament)», «com escriuen alguns a tort», etc. (Pérez Saldanya, Rigau i Solà 2009: 81). A més a més, es poden dividir en funció de l'àmbit d'aplicació. Per tant, trobem exemples de condemna o admissió en ortografia-ortofonia (32), morfologia (33) i sintaxi (34).

(32) Alguns mots amb *ss* (tals com *impressió, dissolut, premissa*) són sovint pronunciats amb *s* sonora; en canvi, un gran nombre de mots amb *s* intervocàlica (tals com *adhesió, centèsim, entusiasme*) són freqüentment pronunciats amb *s* sorda. Cal evitar aquesta pronunciació errònia del dígraf *ss* i de la *s* intervocàlica: aquell ha d'ésser sempre pronunciat *s* sorda; aquesta, *s* sonora llevat en els mots com *antesala, contrasegell* [...] (§ 13).

(33) *Amb*. Aquesta preposició pot revestir diferents formes en la llengua parlada: *amb, ambe, am*. L'única forma admissible en la llengua literària és la primera (§ 117).

(34) La cosa designada per l'antecedent, la qual, dins l'oració de relatiu, és expressada mitjançant el pronom relatiu, és un defecte d'expressar-la una segona vegada mitjançant un pronom feble adjuntat al verb. Ex.: «... aquestes circumstàncies, que, en tots els casos, sense excepció, les havem tingudes en compte...» [...]. Aquestes frases són incorrectes; cal dir: «... aquestes circumstàncies que, en tots els casos, sense excepció, havem tingut en compte...» [...] (§ 65).

³⁸ Actualment, hi ha la tendència a evitar el mot *vulgarisme* per la connotació negativa que comporta, però aquí el mantindrem perquè és la denominació que trobem a la classificació temàtica de Bonet (1991: 111).

d) *Referències a dialectalismes*

Fabra (1918/1933) només va tenir en consideració sistemàticament les variants dialectals en l'àmbit de la morfologia verbal, tant regular com irregular (Bonet 1991: 112-113). Les solucions per al català balear i valencià apareixen al costat de les formes del català oriental marcades amb versaleta i entre claudàtors. En el cas de la morfologia verbal regular (35), dona formes paral·leles dels paradigmes del present d'indicatiu, de l'imperatiu, i del present i l'imperfet de subjuntiu.

(35) Pres. d'ind.: sing. *I porto* [porte, port], 2 *portes*, 3 *porta*; pl. *I portem* [portam], 2 *porteu* [portau], 3 *porten* (§ 71).

Dels altres àmbits en els quals Fabra (1918/1933) també va tenir en consideració les formes dialectals, n'hem de destacar els pronoms demostratius, amb els quals fixava un paradigma de tres graus de dixi que no correspon al català central, però sí a d'altres varietats (36); la forma femenina dels possessius (37); el pronom feble acusatiu de 3a persona (38); el pronom *quelcom* (39); i la grafia *ch* en valencià (40).

(36) *Aquest/aqueix/aquell* (§ 59). i *ací/aquí/allà* i *allí* (§ 99).

(37) *Meua, teua* i *seua* (dialectals) (§ 58).

(38) El canvi de *li* en *hi* té lloc principalment quan el segon pronom és un acusatiu del pronom *ell*, en el qual cas la llengua literària usa avui exclusivament *hi* (almenys a Catalunya) (§ 48).

(39) És avui bastant usat en la llengua escrita el pronom dialectal *quelcom* (§ 70).

(40) Pronunciat *tx*: *flecha, plancha*. Aquest *ch* és actualment usat sols a València; a Catalunya es troba reemplaçat per *tx* o *x* (*fletxa, planxa*) (§ 1).

Per l'escassetat de referències que trobem en aquest apartat i la poca sistematicitat i precisió amb què hi apareixen, Bonet (1991: 115) afirma que «el tractament de la qüestió dialectal era, de lluny, el punt més feble de la *Gramàtica catalana* de Fabra (1918)».

e) *Solucions més autòctones*

Aquest tipus de recomanacions eren una declaració de preferència, més o menys explícita, de determinades construccions, com modismes o frases fetes, sovint menys usades o conegudes que les solucions alternatives, que, d'altra banda, no eren explícitament

inacceptables. Bona part de les prescripcions les trobem a l'epígraf dedicat a la preposició *des* (41) (Bonet 1991: 115-116; Pérez Saldanya, Rigau i Solà 2009: 82).

(41) Les expressions *des de... ençà*, *des de... endavant* i anàlogues són generalment reemplaçades per *de... ençà*, *de... endavant*, & [...] L'expressió *del moment que* és millor que *des del moment que* (§ 129).

f) *Temes d'ordenació sintàctica*

Segons Bonet (1991), Fabra (1918/1933) s'hi centrava bàsicament en quatre apartats: del capítol IV al VII, en els quals es tractaven els relatius (42), els verbs (43), la negació (44) i les preposicions àtones (45) (Bonet 1991: 116; Pérez Saldanya, Rigau i Solà 2009: 82-83).

(42) Quan el pronom relatiu porta davant seu una preposició, llavors revesteix una forma forta, que és *qui* quan designa una persona i *què* quan designa una cosa. Ex.: *L'home de qui parlàveu és el meu germà [...]* | *On és el martell amb què heu clavat aquests claus?* (§ 62).

(43) Quan un verb transitiu en un temps compost va acompanyat d'un complement directe, el participi passat pot concordar amb el dit complement o romandre invariable. Ex.: *Havia rebut una carta* o *Havia rebuda una carta [...]*. És recomanable (si no obligatori) de fer concordar el participi passat amb el complement directe quan aquest és un pronom personal feble de tercera persona. Ex.: *La carta l'han començada però no l'han acabada [...]* (§ 94).

(44) Quan en una proposició negativa algun dels mots *ningú*, *res*, *cap*, *gens*, *mai* i *enlloc*, precedeix el verb, és corrent avui de suprimir l'adverbi *no*. [...]. És d'aconsellar, però, de no fer mai aquesta supressió, que, si alguns cops és tolerable, en altres és absolutament inadmissible (§ 105).

(45) La preposició *de* pot ésser molt bé usada per a introduir el subjecte de la proposició quan aquest és un infinitiu i ve darrera del verb. Ex.: *Molt em tarda de saber-ho [...]* (§ 122).

Bonet (1991: 116) fa notar que els apartats referits als relatius van ser refets al llarg de les diferents edicions de la gramàtica i que l'apartat de les preposicions àtones també va ser lleugerament modificat. En canvi, les qüestions corresponents a la sintaxi verbal i a la negació van romandre invariables.

3.3. Actualització normativa: una necessitat a tombant dels segles XX-XXI

Cap a mitjans del segle XX, quan progressivament es va reprendre l'estudi i la difusió del català, es va prescriure la doctrina fabriana i es va adaptar als altres territoris de la catalanofonia: a les Illes Balears —amb lingüistes com Francesc de B. Moll i els *Rudiments de gramàtica normativa* (1962), publicats posteriorment com a *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears* (1968)—, al País Valencià —amb lingüistes com Carles Salvador i les *Lliçons de gramàtica valenciana amb exercicis pràctics* (1951), Manuel Sanchis Guarnier i la *Gramàtica valenciana* (1950), o Enric Valor amb el *Curso de lengua valenciana* (1966) i el *Curs mitjà de gramàtica catalana referida especialment al País Valencià* (1977)— i al Rosselló —amb Pere Verdaguer i el *Cours de langue catalane* (1974) i l'*Abrégé de grammaire catalane* (1976). Així mateix, al Principat cal tenir presents les obres de lingüistes com Antoni M. Badia i Margarit, amb la *Gramática catalana* (1962) i la *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica i diastràtica* (1994), o Josep Ruaix, amb el *Català en fitxes* (1968), el *Català fàcil* (1983), el *Català progressiu* (1997) i el *Català complet* (1998) (Ginebra i Solà 2007: § 7; Julià-Muné 2019: § 5-6).

A banda de gramàtiques o manuals que difonien la codificació gramatical de Fabra, es van publicar progressivament estudis i monografies, no només d'aspectes concrets de gramàtica sinó també dialectologia o lèxic. El punt d'inflexió en la catalanística més important, però, va ser la publicació d'una gramàtica descriptiva actualitzada com la *Gramàtica del català contemporani* (Gcc) (2002/2008), dirigida per Joan Solà, Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya. Tant per l'augment de treballs monogràfics per al català i la quantitat de dades a tractar com pel coneixement i la influència de projectes semblants en altres llengües, la Gcc es va plantejar com una obra de gran envergadura per a la qual Joan Solà va considerar necessari crear un equip de treball: tres experts més per a la codirecció de la gramàtica i cinquanta-sis experts de diferents àmbits (fonètica, morfologia i sintaxi) per a l'elaboració dels capítols (Solà 2001; Lloret i Mascaró 2010).³⁹

³⁹ Llengües properes al català han tingut, durant el segle XX, gramàtiques descriptives com la Gcc, que han suposat l'actualització dels estudis descriptius de les llengües respectives. En són un exemple la *Grande grammatica italiana di consultazione*, editada per Lorenzo Renzi, Giampaolo Salvi i Anna Cardinaletti (1988-1995) o la *Gramática descriptiva de la lengua española*, dirigida per Ignacio Bosque i Violeta Demonte

L'emergència progressiva d'espais de reflexió sobre la lingüística catalana i la publicació d'estudis lingüístics concrets per al català i de lingüística general, així com el sorgiment de disciplines com la sociolingüística i la pragmàtica durant el segle XX, va permetre posar sobre la taula qüestions de la normativa que calia revisar, perquè, si bé el català no havia gaudit d'una situació normal en els anys precedents, havia passat prou temps perquè alguns autors haguessin començat a reflexionar sobre els problemes de la normativa vigent o, com a mínim, haguessin posat sobre la taula altres qüestions pendents. Més concretament sobre la normativa sintàctica, a la dècada dels vuitanta ja es va parlar d'aquesta necessitat d'actualitzar-la.⁴⁰

Mila Segarra (1984: 13-35) fa notar que la sintaxi catalana era dels temes gramaticals que plantejaven més interrogants i, també, dels temes que costava més de plantejar en l'àmbit de l'ensenyament. Com a causes a llarg termini d'aquesta situació, Segarra destaca les «mancances metodològiques de Pompeu Fabra», que havia estat format en el comparativisme i l'historicisme, corrents que se centraven en la fonètica i la morfologia i que, per tant, no abordaven la sintaxi. A això cal afegir-hi la manca de tradició sintàctica en estudis sobre el català i les necessitats en el moment de la codificació de la llengua. Com a causes immediates, l'autora destaca la falta d'estudis descriptius sobre sintaxi que permetin ampliar l'obra de Fabra, així com també l'aplicació i aprofundiment en les propostes del gramàtic.

Tot aquest conjunt de fets, doncs, porten a la situació de la normativa sintàctica que Segarra (1984: 16-34) resumeix en cinc punts: la «manca d'un estudi a fons dels usos sintàctics en els diferents dialectes catalans», la «instrumentalització i manipulació de la llengua antiga», la «rigidesa d'un gran nombre de normes sintàctiques», el «desig de claredat i distinció màximes que es reflecteixen en algunes normes fabrianes» i, finalment, la «manca de criteris objectius per a separar les construccions col·loquials de les literàries».

Posteriorment, Segarra (1985: 155) enumera dues qüestions relacionades amb la normativa sintàctica amb les quals havien topat els autors de l'època: d'una banda, calia «revisar

(1999) (Solà 2001; Renzi, Demonte i Solà 2004). Aquestes dues obres, a més a més, van servir de model per a la Gcc (Lloret i Mascaró 2010: 79-81).

⁴⁰ Per aprofundir en les disciplines, obres i autors més rellevants de finals del segle XX i principis del XXI, tant en àmbit català com internacional, vegeu Ginebra i Solà (2007: § 7) i Julià-Muné (2019: § 6-9).

i actualitzar moltes de les normes vigents», com per exemple l'ús de les preposicions *per* i *per a*, i, de l'altra, hi havia aspectes sobre els quals calia «fer un estudi aprofundit i prendre decisions urgents davant les noves necessitats amb què avui en dia es troba la nostra llengua», perquè són qüestions que «no foren tractades per Fabra, o foren tot just apuntades», com és el cas de la distribució dels verbs *ser* i *estar*, o bé «van ser estudiades sumàriament», com trobem amb els temes de pronominalització i relativització.

Joan Solà es plantejà l'actualització de la normativa sintàctica al llarg de les seves obres, per exemple a *Qüestions controvertides de sintaxi catalana* (1987), *Lingüística i normativa* (1990) o *Sintaxi normativa: estat de la qüestió* (1994), però ho clou i en sintetitza el pensament a *L'última lliçó* (2011: 103-143), on proposa sis possibles criteris per encarar-la.⁴¹

En primer lloc, «[d]istingir allò que és intern a la llengua d'allò que hi és extern» per evitar posar al mateix nivell fenòmens que són propis del català i que, per tant, podrien ser admesos en l'estàndard, amb altres que provenen d'altres llengües. En segon lloc, «[i]ntegrar els grans dialectes», perquè, de la mateixa manera que en fonètica o morfologia s'admeten doblats o triplets, en sintaxi també hi ha aspectes diferencials que cal tenir en compte i, per tant, també és raonable aplicar-hi aquesta optativitat. En tercer lloc, «[a]profitar la informació acumulada» tant de lingüística general com dels parlars catalans en particular per aprofundir i ampliar amb coneixement de causa aspectes tractats o simplement apuntats anteriorment. En quart lloc, «[s]er realistes» amb la valoració de fenòmens lingüístics que, si bé anteriorment eren qüestionables, actualment estan tan assumits que o bé ja no se'ls associa una valoració negativa o no s'hi troba cap solució efectiva. En cinquè lloc, cal «[t]reballar especialment per a les generacions que pugen», ja que són ells el futur de la llengua i és necessari fer que la sintaxi normativa els sigui clara i útil, i deixar de banda formulacions puristes i poc intuïtives. Finalment, cal tenir en compte l'«[a]dhesió o aversió personal/sentimental» dels acadèmics sobre els fenòmens (o certs fenòmens) lingüístics perquè és indefugible i sovint està profundament arrelada.

D'entre els debats i les reflexions sobre el camí cap a on ha d'anar una normativa actualitzada, Payrató (2016) reflexiona sobre la normativització de la pragmàtica o la pragmatització de la normativa. Malgrat que la normativa i la pragmàtica actuen en

⁴¹ Com a apunt bibliogràfic, Fàbregas (2022) analitza els criteris de Solà (2011) per a l'actualització de la sintaxi normativa i els aplica al fenomen de l'elisió de preposició davant de conjunció.

àmbits lingüístics diferents —l'estructura lingüística i l'ús, respectivament— s'hi pot trobar un punt d'intersecció: si bé la pragmàtica no es pot normativitzar, sí que es pot pragmatitzar la normativa. En aquesta línia, Payrató (2016: 23-24) afirma el següent:

Perquè el problema, en el fons, no té cap solució adequada si es parteix d'una concepció rígida de la gramàtica prescriptiva: i com més rígida, menys espai per a la variació, i per tant per als registres o varietats funcionals, orals i escrites, planificades o espontànies, especialitzades o corrents. La versió pura i dura de la normativa —com el purisme més enrocat— pressuposa una sola llengua, una sola varietat. [...]. Si partim, en canvi, d'una concepció menys rígida de la normativa —i molt més pragmàtica, en tots els sentits— potser no trobarem tampoc d'entrada una solució ideal al problema, però almenys quedarà ben enfocat: cal desenvolupar unes convencions de correcció per a cada registre que siguin raonables i adequades, i, com a tals, acceptades per la comunitat de parla.

Es feia necessari, doncs, avançar cap a una prescripció que deixés de ser tan rígida com havia estat fins aleshores a fi de donar espai a la variació, qualitat intrínseca de la llengua i que és pertinent de tenir en compte a l'hora de valorar els fets lingüístics. De la necessitat de pragmatitzar la normativa ja en parlava, en certa manera, Isidor Marí (1992: 95-97) quan exposa una situació de màxima rigidesa a l'hora de valorar els fets lingüístics amb la qual es posen dins del mateix sac fenòmens de naturalesa diferent:

Massa sovint es classifiquen els fets de llengua descontextualitzats en correctes o no correctes, en una divisió neta i radical, oblidant el caràcter de convencions històriques temporals i relatives que tenen les normes lingüístiques. Aquests criteris absoluts i abstractes de la correcció se centren de manera obsessiva en dos aspectes, *la normativa* i *els barbarismes*, i en fan una aplicació mecànica, donant la mateixa consideració d'*incorrecte en tots cas* i *en tota situació* a trets dialectals genuïnament catalans que a interferències distorsionadores d'altres llengües o rebutjant de la mateixa manera els errors gramaticals i els manlleus en vies d'incorporació. [Cursiva del text original].

Tenint en compte el plantejament dicotòmic de la normativa que es fa evident en aquesta situació, l'autor proposa «un nou criteri, ja no de *correcció/incorrecció*, sinó d'*adequació* a les convencions socials pròpies de cada varietat i cada registre», un criteri que és més ampli que la simple correcció normativa: un text pot ser gramaticalment correcte però inadequat en l'àmbit en què s'inscriu, per exemple, per falta de formalitat o excés d'especificitat terminològica. L'autor hi afegeix:

[...] tant les persones com la comunitat lingüística en conjunt podran desplegar un repertori variat de registres lingüístics [...] i el procés d'estandardització no serà vist com un conflicte entre la norma i les desviacions de l'ús, sinó com el que és en realitat: l'enriquiment i la consolidació de les convencions en els diversos usos de la llengua, en funció de les necessitats de tota la comunitat lingüística (Marí 1992: 96-97).

A banda de les reflexions de diferents especialistes sobre la necessitat d'actualitzar la normativa, específicament en l'àmbit de la sintaxi, i de la manera com s'ha d'enfocar, també és important tenir present com l'acadèmia de la llengua presenta aquesta actualització de la codificació de la llengua en els textos introductoris de la tríada normativa de l'IEC, és a dir, el *Diccionari de la llengua catalana* (1995/2007), la *Gramàtica de la llengua catalana* (2016) —i la *Gramàtica essencial de la llengua catalana* (2018) i la *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana* (2019)— i l'*Ortografia catalana* (2017).

En primer lloc, al DIEC1, en la introducció de la primera edició, Antoni M. Badia i Margarit, com a president de la Secció Filològica, explica que l'IEC, seguint la línia començada per Fabra, va engegar «una versió actualitzadora del diccionari» (Badia i Margarit 1995: XXXIV). Així mateix, a la «Introducció» de la segona edició (DIEC2), Joan Martí i Castell, l'aleshores president de la Secció Filològica, afirma:

No ha estat fins al cap de seixanta-tres anys [de la publicació del *Diccionari* de Fabra] que [l'IEC] s'ha proposat d'anar més enllà i de preparar un diccionari que, restant essencialment lleial al de Fabra, ha introduït, nogensmenys, novetats importants d'índole diferent; no únicament n'ha ampliat els articles i les accepcions, n'ha prescindit d'alguns d'obsolets i n'ha modificat les definicions, sinó que també hi ha aplicat aspectes metodològics que la lexicologia i la lexicografia actuals recomanen (Martí i Castell 2007: XI).

En segon lloc, a la GIEC (2016) tant en el text «De la descripció a la norma: el model de llengua de l'Institut d'Estudis Catalans» de M. Teresa Cabré com a la «Introducció» es fa referència a la normativa anterior i al fet que la GIEC segueix l'obra de Fabra. La GEIEC (2018) i la GBU (2019) no fan referència a l'actualització gramatical.

Finalment, a l'OIEC, M. Teresa Cabré a «L'ortografia, element clau de cohesió i estabilitat de les llengües» afirma:

[l'OIEC] recull la normativa ortogràfica vigent des de l'època de Pompeu Fabra, amb els canvis que s'hi han anat introduint al llarg dels anys, sobretot els que va recollir la primera edició del *Diccionari de la llengua catalana* de l'Institut d'Estudis Catalans, l'any 1995, i també inclou les darreres modificacions aprovades per la Secció Filològica respecte d'algunes normes que havien estat motiu de controvèrsia o que simplement es consideraven poc reeixides (Cabré 2017: 10).

En altres paraules, la necessitat de tractar des d'un punt de vista normatiu aspectes als quals Fabra no havia posat atenció —o l'hi havia posat d'una manera superficial—, així com també els nous enfocaments lingüístics, va fer que a tombant dels segles XX-XXI es fes necessària l'actualització del corpus normatiu de la llengua catalana, activitat de la

planificació de corpus pròpia de les llengües vives. Això és el que ha fet l'IEC amb el DIEC, la GIEC (i les gramàtiques derivades) i l'OIEC.

CAPÍTOL 4. ENUNCIATS AMB VARIACIÓ DIALECTAL

En aquest capítol ens centrarem a analitzar els enunciats del bloc de «Sintaxi» de la gramàtica que estan vinculats a la variació dialectal, ja sigui variació geogràfica o temporal. Com hem exposat a § 2.7.2a, no hem detectat indicadors de variació social. Organitzarem l'exposició a partir de les marques normatives (§ 4.1), les marques aparentment descriptives (§ 4.2), l'anàlisi (§ 4.3) i una síntesi del capítol (§ 4.4).⁴²

4.1. Marques normatives

Considerem que les marques normatives són aquells indicadors dels enunciats en què s'explicita la posició de l'acadèmia sobre la validesa o no dels fenòmens lingüístics (§ 2.7.3a). En aquest capítol analitzem les marques normatives que mostren com l'acadèmia es posiciona sobre qüestions dialectals en relació amb l'estàndard, és a dir, sobre fenòmens pertanyents a la variació geogràfica o temporal.

4.1.1. Les marques d'acceptació

La GIEC utilitza la marca normativa «acceptable» només una vegada quan es tracta d'enunciats sobre sintaxi vinculats a la variació dialectal, i més concretament la trobem en un enunciat relacionat amb la variació geogràfica, en el qual es presenten diferents usos que són «igualmente acceptables» en funció de cada territori on són normals (1). És, doncs, una manera d'indicar explícitament que l'acadèmia considera que les diverses normes que hi ha en funció del territori són igualment vàlides. Inferim que aquesta validesa s'aplica a tots els nivells de formalitat perquè l'enunciat no especifica el contrari.

- (1) Tanmateix, hi ha algunes diferències entre parlars que resulten igualment acceptables. En parlars baleàrics s'usa el pronom *hi* amb els atributs adjetivals (*Na Margalida sempre està contenta, però avui no hi està tant*), pronom que també és possible en els parlars del Principat de Catalunya (*—Encara està malalt? —No, ja no ho/hi està*). Per contra, en aquests últims

⁴² En els exemples dels capítols § 4-6 subratllem nosaltres les marques normatives, les marques aparentment descriptives i els fragments que vinculen els enunciats amb la variació.

parlars també s'utilitza el pronom *ho* representant un sintagma preposicional o adverbial (*Ell està de guàrdia avui i jo ho/hi estaré demà*), pronom que apareix sempre en valencià: *Pareixia que estava en forma, però no ho estaven* (pàg. 694, lletra menuda).

4.1.2. Les marques d'adequació

En l'àmbit de la sintaxi, la GIEC no utilitza cap marca normativa d'adequació —ni la marca positiva «adequat» ni la variant negativa «no adequat»— per als enunciats amb fenòmens vinculats a la variació dialectal. Entenem, doncs, que, si els enunciats no inclouen aquest indicador, això vol dir, tal com s'especifica a la «Introducció» de la gramàtica, que els fenòmens són adequats en els registres formals i en la varietat estàndard (GIEC 2016: XXIII). Veurem més endavant, en els capítols § 5 i 6, que sí que s'utilitza aquesta marca quan es tracta d'enunciats amb variació funcional o enunciats que combinen la variació dialectal i funcional.

4.1.3. Les marques de preferència

En l'àmbit de la sintaxi, la GIEC tampoc utilitza cap marca normativa de preferència —ni «preferible» ni «preferent» ni «preferentment»— per als fenòmens vinculats a la variació dialectal. Entenem, doncs, que, si els enunciats no inclouen aquest indicador, això vol dir, tal com s'especifica a la «Introducció» de la gramàtica, que són acceptats i adequats en la varietat estàndard en igualtat de condicions, sense jerarquitització explícita de preferència. Veurem més endavant, en els capítols § 5 i § 6, que, contràriament, sí que s'utilitzen indicadors de preferència quan es tracta d'enunciats amb variació funcional o enunciats que combinen la variació dialectal i funcional.

4.1.4. Les marques d'evitació

La GIEC utilitza tant «s'evita» com «cal evitar» per indicar que hi ha fenòmens de sintaxi que són considerats no normatius. Aquests indicadors només els trobem en enunciats vinculats amb la variació temporal, com mostren els exemples (2-3), tot i que tenen plantejaments lleugerament diferents; en canvi, no n'hem documentat cap que impliqui la

variació geogràfica, de manera que no hi ha un posicionament explícit sobre evitar fenòmens d'aquest tipus de variació.

- (2) En general, s'evita l'ús del subjuntiu en oracions encapçalades per adverbis o locucions adverbials amb valors modals de dubte o incertesa com ara *potser, possiblement, tal vegada, tal volta o per ventura*. D'acord amb l'ús tradicional i més general en l'actualitat, en aquests casos s'empra el mode indicatiu, amb un temps de present, passat o futur segons la referència temporal: *Potser es tracta d'un malentès; Possiblement vindran demà a sopar; Tal volta han actuat amb una mica de precipitació* (pàg. 935, lletra grossa).
- (3) En alguns casos [de complements adjunts del nom del tipus *un vestit de ratlles, olla de pressió o olor de socarrim*] darrerament es troben en l'ús preposicional vacil·lacions que cal evitar (pàg. 537, lletra menuda).

En aquests enunciats, la marca d'evitació es relaciona amb els indicadors de variació temporal «en l'actualitat» o «darrerament». A l'enunciat (2) es considera que hi ha un fenomen que s'ha d'evitar, inferim que en tots els registres de la llengua, i que s'ha de substituir per una solució que «en l'actualitat» és la general. És general i, a més a més, és «l'ús tradicional», ús que apareix documentat parcialment a la gramàtica de Fabra (§ 4.3).

En canvi, a l'enunciat (3) la marca d'evitació indica que cal evitar un ús vacil·lant que és recent. En els dos casos es tracta d'evitar usos que no són generals, i això es dedueix a partir de la contraposició de l'ús valorat amb l'ús «tradicional i més general en l'actualitat» o bé perquè són «vacil·lacions» i, per tant, es consideren usos no consolidats ni generals.

4.2. Marques aparentment descriptives

Considerem que les marques aparentment descriptives són aquells indicadors dels enunciats descriptius que aparentment contribueixen a la descripció dels fenòmens i els seus usos, però que en el context d'una gramàtica normativa serveixen de guia d'ús en la varietat estàndard; per tant, acaben tenint un valor de prescripció.

Cal tenir en compte que la variació dialectal va més enllà de la que presenta la GIEC; per tant, els trets de què parla són la selecció del que s'ha considerat pertinent de codificar. Si no es diu el contrari, les solucions que s'aporten són implícitament acceptables en la varietat estàndard (GIEC 2016: XXII-XXIII). En aquest capítol, més concretament,

aquestes marques aparentment descriptives es vinculen a fenòmens pertanyents a la variació geogràfica o temporal, i ens hi referirem als apartats següents.

4.2.1. Els usos verbals

En presentar la norma mitjançant els recursos que hem considerat que són aparentment descriptius, és rellevant posar atenció als verbs que utilitza la GIEC, així com també a la relació que estableixen amb els fenòmens vinculats a la variació dialectal. Considerem que les tries verbals són un recurs amb el qual es presenta la norma a partir generalment del valor descriptiu del present dels verbs (Pérez Saldanya 2008: 2619).

Per presentar l'ús d'estructures vinculades a la variació dialectal, la GIEC emprà el verb *usar* i altres de semblants com *utilitzar* i *emprar*. En els enunciats del tipus (4-7), doncs, la gramàtica explícita, seguint la definició del DIEC2 (s.v. *usar*), que es fa ús de certes construccions i les vincula a la variació temporal («en la parla dels infants») o a parlars, encara que sigui de manera poc específica perquè no es concreta en quins parlars («en parlars valencians i nord-occidentals i en tortosí», «En la major part dels parlars de Catalunya»).

A banda d'afirmar, en casos com aquests, que els usos es troben en uns parlars, la GIEC també conté enunciats en els quals s'afirma el contrari; és a dir, es nega l'ús de certes construccions, mitjançant l'estructura «no s'usa», també vinculades a la variació geogràfica («baleàric», «valencià») (8). Entenem que si una solució vinculada a un parlar «s'usa», hi és adequada. Així mateix, si una construcció «no s'usa» en uns parlars, no és adequat que s'hi usi però sí que és adequat que no s'hi usi.

- (4) L'adverbi *prompte* s'usa sobretot en parlars valencians i nord-occidentals i en tortosí, i *prest*, en parlars baleàrics (pàg. 808, lletra menuda).
- (5) La preposició *barata* s'usa especialment en parlars valencians i en tortosí i té el significat de 'a canvi de' (pàg. 769, lletra grossa).
- (6) L'imperfet dels jocs infantils s'usa en la parla dels infants, fonamentalment amb verbs estatus (*estar*, *tenir*, *viure*), per a distribuir els papers del joc o establir l'escenari imaginari en què es desenvolupa (pàg. 918, lletra grossa).
- (7) En la major part dels parlars de Catalunya s'empra l'article definit amb els noms femenins i amb els masculins començats per vocal (*He parlat amb la Joana, l'Antònia, l'Ignasi, la Costa i l'Aguiló*); en els masculins començats per consonant són possibles tant l'article personal (*en*) com el definit (*el*): *en Tomeu o el Tomeu, en Cruells o el Cruells* (pàg. 581, 582, lletra grossa).

- (8) El pronom *en* no s'usa en aquells parlars en què no és general l'ús de *de* amb els atributs dislocats, com es pot observar en els exemples baleàrics i valencians següents: *Que ets de bo!* (baleàric); *Sí que hi estic, malalt* (baleàric); *Bo sí que ho és* (valencià) (pàg. 695, lletra menuda).

La GIEC també vincula fenòmens a la variació dialectal per mitjà de verbs com *presentar*, *tenir*, *portar*, *haver-hi* i *trobar*, amb els quals es constata que hi ha solucions que es vinculen a uns parlars concrets. Aquestes formes que es presenten com a possibles en els parlars amb què es vinculen són adequades en la varietat estàndard encara que no s'expliciti (9-17).

- (9) L'alguerès, en canvi, presenta per al femení les formes antigues *mia*, *tua*, *sua*, etc. (pàg. 609, lletra grossa).
- (10) Tanmateix, l'indefinit *qualque* presenta flexió de nombre (*qualque* i *qualques*) en els parlars septentrionals (pàg. 647, lletra menuda).
- (11) En alguns parlars baleàrics, la construcció amb *en porta* l'infinitiu compost en aquells casos en què expressa seqüenciació o precedència immediata a la situació designada per la principal: *En haver sortit d'escola, vam anar a ca seva* (pàg. 1194, lletra menuda).
- (12) Certs numerals presenten variants segons els parlars. En parlars valencians, tenen formes particulars els numerals corresponents als nombres 8 [...], 17 [...], 18 [...], 19 [...] i 80 (pàg. 627, lletra menuda).
- (13) En parlars baleàrics i en algun de nord-occidental, igualment, tenen formes particulars els numerals 17 [...], 18 [...] i 19 (pàg. 627, lletra menuda).
- (14) Certs parlars, entre els quals els nord-occidentals, tenen el quantitatiu *qui-sap-lo*, equivalent a l'expressió més general *qui sap quant* 'una quantitat considerable' (pàg. 643, lletra menuda).
- (15) En els parlars baleàrics i septentrionals hi ha també el pronom *qualcú*, sinònim de *algú* (*Hi ha qualcú?*) (pàg. 648, lletra menuda).
- (16) En mallorquí i en els parlars septentrionals també hi ha el quantitatiu *pus* 'més', usat solament en contextos negatius, interrogatius o en la pròtasi d'una condicional: *No vull pus sopa*; *En vols pus?*; *Si en voleu pus, ja m'ho direu* (pàg. 646, lletra menuda).
- (17) En alguns parlars (sobretot en els baleàrics i en gironí), també trobem el complement introduït per *de* en construccions amb un sentit atributiu amb verbs de creació (*fer*, *pintar*, *dibuixar*, *brodar*) (pàg. 891, lletra menuda).

A banda de formular els verbs de manera positiva (per exemple, *trobem*), la gramàtica també presenta enunciats en negatiu, com els (18-19), en els quals s'afirma que en certs parlars «no hi ha» o «no tenen» determinades solucions. En el primer enunciat dels exemples, s'afirma que «no hi ha» concordança «[e]n nord-occidental», de manera que és una

característica que afecta tots els parlars del bloc nord-occidental. En canvi, en el segon dels exemples, la GIEC afirma que «hi ha topònims baleàrics que no tenen l'article salat», de manera que inferim que n'hi ha que sí que el tenen. En conseqüència, inferim que fer la no concordança en nord-occidental o no usar l'article salat en els topònims baleàrics que no en tenen, és acceptable i adequat.

- (18) En nord-occidental, en canvi, quan el sintagma nominal és indefinit no hi ha concordança, com no n'hi ha en francès ni en occità. [...]. En aquest punt, el nord-occidental tracta els inacusatius semblantment a *haver-hi* (pàg. 847, lletra menuda).
- (19) D'una manera semblant, hi ha topònims baleàrics que no tenen l'article salat: *la Mola (Formentera)*, *la Marina (Eivissa)*, *Maria de la Salut (Mallorca)*, *la Clota (Menorca)* (pàg. 581, lletra menuda).

La GIEC també utilitza el verb *existir*, amb un valor semblant al del verb *haver-hi* que hem presentat anteriorment. A més a més, de vegades, els enunciats aporten solucions amb restriccions contextuais com, per exemple, quan un nom queda sobreentès o representat per un pronom feble (20) o quan l'atribut és un numeral (21). Les solucions són adequades en aquests territoris quan es dona aquest context.

- (20) Com a sinònim de *algun* existeix l'indefinit *qualcun* (i les variants flexives *qualcuna*, *qualcuns*, *qualcunes*), que en mallorquí i menorquí s'empra quan no va seguit directament d'un nom, sinó que aquest queda sobreentès o és representat pel pronom feble *en*: *M'agradaria ballar amb qualcuna* ('d'aquestes senyores') (pàg. 647, lletra menuda)
- (21) En alguns parlars del català central i nord-occidental, els pronoms *ho* i *el* (i flexió) alternen en l'expressió de les hores del rellotge, però només quan el numeral és plural: *encara no ho/les són, les tres*. També existeix la doble possibilitat, amb predomini de *ho*, quan l'atribut és un numeral: *D'entrada havien de ser cinquanta a dinar, però no els/ho eren pas* (pàg. 680, lletra menuda).

Semblantment, per indicar que dues estructures lingüístiques «existeixen simultàniament» (DIEC2, s.v. *coexistir*), la GIEC empra verbs com *coexistir* o *convivre* (22-23): a (22) les dues solucions són adequades, per bé que una és la que la gramàtica considera «tradicional». No obstant això, les dues solucions són possibles perquè la GIEC se serveix del verb *coexistir* per indicar que en la llengua actual són vàlides tant l'una com l'altra. A (23) les dues solucions també són adequades en els parlars on s'utilitzen. Per tant, implícitament s'accepten els dos usos i hi són adequats.

- (22) D'altra banda, pel que fa a l'expressió *al punt*, avui dia coexisteix la construcció tradicional *L'arròs és al punt* amb *L'arròs està al punt* (pàg. 868, lletra menuda).

- (23) Hi ha parlars, sobretot valencians, en què el sistema de rellotge conviu amb restes d'un sistema de quarts: *Són tres quarts per a les sis* (5:45), i més esporàdicament, *Són dos quarts per a les sis* (5:30) (pàg. 1182, lletra menuda).

La GIEC indica mitjançant la negació del verb *ser* que les solucions no existeixen en alguns parlars (24-25): la gramàtica afirma que uns tipus de verbs no són pronominals en els dialectes o subdialectes a què es vinculen. Per tant, és adequat que en aquests parlars els verbs que es presenten en els enunciats no es facin pronominals.

- (24) Per exemple, el verb incoatiu relacionat amb el causatiu *engreixar* no és pronominal en baleàric i tampoc no ho és, en menorquí, el verb *emmagrir*: *Na Gràcia no engreixarà mai* (pàg. 852, lletra grossa).
- (25) Hi ha uns altres verbs que la tradició gramatical considera verbs quasicopulatius aspectuals, com ara *conservar-se*, *mantenir-se*, *tornar-se* (que en baleàric no és pronominal), *posar-se* o *fer-se* (pàg. 866, lletra grossa).

Per indicar que hi ha parlars que no tenen les formes que són més generals, sinó que se serveixen d'altres solucions que també són acceptables, la GIEC de vegades emprà el verb *ocupar* (26-27). Es tracta de solucions que els parlars a què es vinculen no tenen com a pròpies, no formen part del seu repertori gramatical —ho veiem, per exemple, amb el fragment «no s'empra espontàniament», és a dir, no forma part dels seus usos lingüístics primaris, els col·loquials—, de manera que tenen una altra solució que «ocupa» aquest ús. Aquesta solució és adequada a tots els nivells de formalitat.

- (26) En els parlars valencians, el terreny de *bastant* l'ocupa el quantificador *prou* (pàg. 642, lletra menuda).
- (27) *Bona cosa i molt* ocupen el lloc del quantificador *força* en els parlars en què aquest no s'empra espontàniament (pàg. 644, lletra menuda).

La GIEC també utilitza verbs amb significats més específics, com el verb *lexicalitzar*, *concordar* o *alternar* (28-30), de manera que inferim que la lexicalització, la concordança o l'alternança que impliquen aquests verbs són usos acceptats i adequats en la varietat estàndard.

- (28) En alguns parlars, aquest dia s'ha lexicalitzat amb el significat de 'l'altre dia' (pàg. 602, lletra menuda).
- (29) En la llengua antiga i una part important dels parlars actuals, quan el complement directe és un pronom personal d'acusatiu de tercera persona i el temps de l'oració està format per l'auxiliar

haver i el participi passat, el pronom i el participi concorden en gènere i nombre: —*Heu regat les hortènsies?* —*Les he regades jo mateix* (pàg. 492, lletra grossa).

(30) En alguerès qui cosa alterna amb *què*: {*Qui cosa/Què*} *voleu?* (pàg. 1257, lletra menuda).

L'ús de verbs com *tendir-se* o *soler-se* permet que la GIEC indiqui cap on va l'ús dels parlars; és a dir, en aquests casos la GIEC no constata fermament l'ús, com hem vist en els enunciats anteriors, en els quals els fenòmens es «troben», «existien», etc. en els dialectes geogràfics a què es vinculaven els enunciats. En els exemples (31-32) només s'apunta a la tendència i, per tant, inferim que els usos que inclouen conviuen amb altres usos. Podríem entendre aquests usos d'una manera semblant a les marques de freqüència de § 4.2.5.

(31) En alguns parlars, entre els quals hi ha el valencià, es tendeix a utilitzar *tota* quan el topònim és femení singular: *tota València, tota Catalunya, tota Mallorca* (pàg. 659, lletra menuda).

(32) En aquells parlars en què l'ús dels dos adverbis té més vitalitat, allà se sol percebre com a més indefinit i tendeix a designar una zona més que no pas un punt. En aquest sentit, per exemple, en combinació amb *baix* o *dalt* és més habitual *allà* que no *allí* (pàg. 800, lletra menuda).

El més general a la GIEC és que s'utilitzin els verbs en present, com hem anat resseguint en els enunciats anteriors. No obstant això, quan els enunciats porten marques de variació temporal, i sobretot quan s'estableix un contrast entre la llengua antiga i l'actual, la gramàtica se serveix de la combinació de diferents temps verbals, que sovint són temps de passat combinats amb temps de present.

En els exemples (33-36), la GIEC utilitza l'imperfet d'indicatiu dels verbs per indicar una referència d'ús habitual en el passat per referir-se a l'ús en la «llengua antiga» (Pérez Saldanya 2008: 2625); en canvi, per establir un contrast amb la «llengua actual» se serveix del verb en perfet, que permet indicar una acció iniciada en el passat que s'ha repetit «de manera habitual en un interval de temps» i té un impacte en el present o dels verbs en present i el seu valor descriptiu (Pérez Saldanya 2008: 2621-2622).

A més a més, la gramàtica acara les solucions vinculades als dos tipus de variació temporal amb l'ús dels verbs *mantenir*, *recuperar* i *perviure*. L'ús que era vigent en la llengua antiga, es manté, es recupera o perviu en la llengua actual; per això, inferim que els usos que es presenten són adequats (33-36). Aquesta relació entre l'ús de la llengua antiga i l'actual dona suport a la idea de tradició, de costum; és a dir, els fenòmens que són possibles des de la llengua antiga i ara encara es mantenen o perviuen són solucions que

formen part de la tradició de la llengua, i la gramàtica ho explicita fent referència a dos moments temporals. Els fenòmens poden anar vinculats alhora a la variació temporal i geogràfica.

- (33) La llengua antiga, en canvi, disposava d'un sistema ternari, que s'ha mantingut en els parlars valencians, de la Franja i en eivissenc (pàg. 601, lletra grossa).
- (34) També el quantitatiu gaire era inicialment invariable, ús que es manté en parlars baleàrics (pàg. 639, lletra grossa).
- (35) No tenen valor causal les construccions encapçalades per *posat que*. Aquestes construccions tenien en la llengua antiga valor condicional o concessiu i s'han recuperat en la llengua actual amb valor condicional (pàg. 1121, lletra menuda).
- (36) En llengua antiga existia, a més, la perífrasi de perfet amb l'auxiliar *ser*, ús que avui encara perviu en alguns parlars (pàg. 949, lletra grossa).

Hi ha enunciats en els quals s'utilitzen verbs com *conservar* o *mantenir* sense que la GIEC expliciti l'oposició entre la llengua antiga i l'actual. No obstant això, és un contrast que es pot inferir pel significat del verb (37-39): si un parlar «conserva» una solució és perquè ja s'hi utilitzava.

- (37) En tortosí i en parlars valencians meridionals, amb tot, ha conservat la funció prepositiva: *Vingué a mitjanit, ans de l'alba* (pàg. 768, lletra menuda).
- (38) En baleàric es conserva *portar-se'n* (pàg. 706, lletra menuda).
- (39) Amb el valor de la locució *d'hora* es mantenen en alguns parlars les formes antigues *dejorn* i *enjorn* (pàg. 808, lletra menuda).

No és estrany, però, que en el contrast entre la llengua antiga i l'actual l'ús s'hagi reduït («avui han quedat reduïts a contextos limitats») o, fins i tot, hagi canviat completament («Actualment, no és elidible»), com a (40-41). S'hi observa un canvi en la norma, que ha implicat una reducció o un canvi complet en l'ús; en conseqüència, podem inferir també que l'ús actual és el que implícitament és adequat.

- (40) Pel que fa als possessius, la llengua disposa de dues sèries d'elements: els possessius àtons o febles, molt usuals antigament, però que avui han quedat reduïts a contextos molt limitats (*mon pare*), i els possessius tòncics o forts, que presenten un ús més general i productiu (*el meu pare*) (pàg. 607, lletra grossa).
- (41) En la llengua antiga era possible silenciar el pronom reflexiu (o recíproc) complement del verb en infinitiu en les oracions amb verbs de percepció: *Mestral i ponent contra d'ells veig armar* 'Veig armar-se contra ells el mestral i el ponent'. Actualment, no és elidible el pronom

reflexiu o recíproc en aquestes construccions ni tampoc el pronom reflexiu d'un verb pronominal [...]: *Ningú no recordava haver-lo vist rentar-se la cara; Ens van veure barallar-nos com salvatges; L'he sentit queixar-se de tu; Et veié empassar-te els pinyols de les cireres.* Amb tot, són més habituals les construccions amb una substantiva finita: *Van veure que ens barallàvem com salvatges; Veié que t'empassaves els pinyols de les cireres* (pàg. 1019, lletra grossa).

Finalment, hi ha altres verbs que no són tant generals, però que la gramàtica també fa servir per presentar la norma. Per exemple, la GIEC emprava verbs amb un significat positiu com *expressar, admetre, formar*, etc. en els enunciats (42-46) o bé amb un significat negatiu com *prescindir* en els enunciats (47-48).

- (42) En menorquí, el primer grau s'expressa per mitjà del pronom *açò*, en lloc del més general *això* (pàg. 602, lletra grossa).
- (43) Els adverbis *bé* i *malament* tenen un caràcter antitètic i qualifiquen la situació designada com a adequada o satisfactòria (*L'han acollit bé*) o com a inadequada o insatisfactòria (*L'han acollit malament*). Tots dos adverbis poden ser modificats per un quantificador de grau (*molt bé, molt malament, més bé que abans*, etc.) i en baleàric *bé* admet el sufix superlatiu (*beníssim*) (pàg. 796, lletra grossa).
- (44) Ara bé, els verbs *sentir* i *veure* admeten la preposició *a* en alguns parlars en casos pràcticament estereotipats: *L'he vist a venir; No n'ha sentit a parlar mai; Ho havíeu sentit a dir?* (pàg. 1011, lletra grossa).
- (45) Amb algunes restriccions importants, en alguerès i en septentrional, els verbs de moviment direccional formen els temps compostos amb l'auxiliar *ser*: *hi són entrats tots* (pàg. 848, lletra menuda).
- (46) L'ús de l'adverbi *no*, que en posició inicial apareix només en el parlar del Camp de Tarragona, en posició final és general en tots els parlars (pàg. 1254, lletra grossa).
- (47) En aquests parlars [de dixi ternària], doncs, el verb *anar* també prescindeix del complement quan s'usa díticament com en *Ara vaig, corresponent a Ara vinc* en els parlars amb dixi binària (pàg. 849, lletra menuda).
- (48) Com mostren els exemples anteriors, aquests noms s'usen precedits de l'article definit, però en mallorquí i menorquí es prescindeix de l'article en el cas de *dia*: *Dia 20 celebrarem l'aniversari del pare* (pàg. 1174, lletra menuda).

4.2.2. Marques de possibilitat

La GIEC expressa explícitament la possibilitat mitjançant dos recursos: la perífrasi modal «*poder + infinitiu*» i l'estructura «és possible», i les variants negatives. Els fenòmens que es presenten amb aquests indicadors són implícitament acceptats.

a) *La perífrasi «poder + infinitiu»*

Aquesta perífrasi serveix de recurs a la GIEC per expressar la possibilitat de trobar certs fenòmens (Gavarró i Laca 2008: 2714). Aquestes estructures poden vincular-se a la variació geogràfica o temporal, ja sigui en un sol parlar o en més d'un alhora o bé en parlars inespecífics, ja sigui com a forma antiga o actual.

Hi ha enunciats en els quals la possibilitat en un parlar es dona com a equivalència, encara que no sempre s'expliciti, a una altra forma, que podríem considerar més general, com en els enunciats (49-50). Difícilment podem trobar enunciats en què la possibilitat sigui doble com passa a (50).

(49) En parlars baleàrics, a més, el nom *coses/cosa pot funcionar* com l'indefinit *quelcom* (*Ja et diré coses*) (pàg. 648, lletra menuda).

(50) I en parlars com l'eivissenc, *aquest any pot ser* equivalent a *enguany*, però també a *l'any passat* (pàg. 602, lletra menuda).

La possibilitat d'ús pot ser compartida entre diversos parlars (51-52), i també pot anar més o menys lligada a un ús concret o a un context; en aquests casos, amb el valor de quantitatiu nominal (51) o com a adverb de grau quan modifica el verb (52).

(51) En els parlars baleàrics, septentrionals i en alguerès, la forma *manco pot substituir menys* com a quantitatiu nominal: *Com més gros és un càrrec, manco feina [...]* (pàg. 646, lletra menuda).

(52) En els parlars baleàrics i en alguerès, la forma *manco pot substituir menys* com a adverb de grau, especialment quan modifica un verb: *En el meu temps es xerrava manco; La brusa verda és la que costa manco* (pàg. 813, lletra menuda).

La GIEC també vincula determinades estructures amb parlars d'una manera inespecífica. És el cas dels enunciats (53-56), en què les estructures lingüístiques a què es fa referència estan vinculades a marques com «en alguns parlars», «en certs parlars», «segons els parlars», etc. Quan la GIEC relaciona d'aquesta manera els fenòmens amb els parlars,

entenem que són adequats en els parlars en què es donen, encara que la gramàtica opti per no especificar-los.

- (53) En alguns parlars, el verb *ser* en primera persona del plural pot anar seguit d'un sintagma amb un nom de dia de la setmana sense preposició introductòria [...]: *Quin dia som?; Som dilluns* (cf. *Som a dilluns; És dilluns*) (pàg. 872, lletra menuda).
- (54) Segons els parlars, també pot aparèixer *hi* representant el complement indirecte en casos com *A la festa major, les colles de joves hi/li donen molta importància* (pàg. 681, lletra menuda).
- (55) En diferents parlars, el comparatiu *com* també pot presentar la forma *com a* en les comparatives hiperbòliques, en què el segon terme és un sintagma nominal escrit o un sintagma adjectival: *Vosaltres lluitàveu com a llops* ('igual que llops, com si fóssiu llops'). [...] És aquest caràcter atributiu el que explica la proximitat de les codex comparatives respecte del complement predicatiu i la possibilitat d'usar *com a* en certs parlars (pàg. 1094, lletra menuda).
- (56) En els parlars baleàrics i en determinats parlars centrals i occidentals, aquestes construccions poden anar encapçalades per *que*: *Que sortim o no sortim, avui?; Que parlarà o no, l'Eugeni?* (pàg. 1252, lletra menuda).

b) *L'estructura «és possible»*

Per mitjà de l'estructura positiva «és possible» i la variant negativa «no és possible», la GIEC també pot caracteritzar si els fenòmens es poden donar en algun paràmetre de variació dialectal. Més enllà d'indicar una propietat, aquesta construcció té un valor modal (Ramos 2008: 1962). En relació amb els enunciats amb variació dialectal, podem destacar-ne tres usos. D'entrada, hi ha enunciats en què la marca «és possible» es vincula a la llengua actual com a continuació de l'ús antic, però aquest ús possible en la llengua actual es troba en uns parlars concrets, encara que l'ús entre aquests parlars no sigui igual (57).

- (57) En la llengua antiga, el pronom partitiu *en* en funció de complement directe transmetia les propietats de gènere i nombre del seu antecedent al participi. Aquesta relació de concordança és possible encara en la llengua actual, especialment en baleàric i en menor grau en els parlars septentrionals, i es dona principalment quan l'antecedent del pronom *en* és un nom femení: *N'hem caçades dues, de llebres; De farina no n'ha comprada* (pàg. 492, lletra menuda).

També podem trobar el cas contrari (58): l'ús en la llengua antiga «era possible», però en la llengua actual és més aviat «poc habitual», i aquesta poca freqüència fa que, tot i que sigui una solució possible i acceptable, calgui tenir present que en condiciona l'adequació (§ 4.2.6).

- (58) A causa del significat quantitatiu d'aquestes codex, antigament era possible l'ús del relatiu quantitatiu *quant* (i les variants flexives) en lloc del relatiu *que* precedit de l'article. És el cas, per exemple, de l'oració *El pare cull més taronges de quantes pot portar*, paral·lela a la ja citada *El pare cull més taronges de les que pot portar*. L'ús del relatiu *quant*, però, és actualment poc habitual (pàg. 1086, lletra menuda).

Quan es tracta d'enunciats que només es vinculen a la variació geogràfica, la marca «és possible» serveix per indicar que en el parlar amb què es relaciona hi ha l'opció de tenir la solució que s'hi presenta. A més a més, generalment, quan es tracta d'aquest tipus de variació, la marca «és possible» introdueix una segona possibilitat, mitjançant estructures com, per exemple, «tant... com...» (59), amb la qual entenem que s'accepten totes dues en igualtat de condicions perquè és una estructura amb valor copulatiu (Serra i Prunynosa 2008: 2199). La possibilitat de trobar una solució vinculada a uns parlars també pot dependre del context en què es doni; per tant, és una possibilitat condicionada al context (60).

- (59) Així, en gironí i en altres parlars centrals tant és possible un amic meu com un meu amic (pàg. 611, lletra menuda).
- (60) En els parlars en què es diferencia per i per a, la preposició composta s'usa en la majoria de construccions finals, però *per* també és possible en certs contextos agentius, especialment quan la construcció final és negativa: *Matinaré per no fer tard a la feina* (pàg. 1125, lletra grossa).

La GIEC utilitza la variant negativa de la marca, és a dir, l'estructura «no és possible», tant amb els enunciats que es vinculen només a la variació temporal (61), com en els que combinen la variació temporal amb la variació geogràfica (62). En el primer exemple, la construcció es donava en la llengua antiga, però actualment no és possible i, per tant, no és adequada en la llengua actual. En el segon, en canvi, la no adequació s'aplica només a uns parlars («en la resta de parlars»).

- (61) Tot i que en la llengua antiga existia, avui no és possible la construcció “article definit + *més/menys* + nom”, en què es quantifica el nom que apareix en el primer terme [...] ni en el cas que el nom sigui implícit [...]. Les construccions actuals equivalents són: *Feu tan poques víctimes com pugueu* (o *el mínim de víctimes*); *Trigueu tan poc com pugueu*; *D'aquests experiments, la major part són incruents*; *Els canvis han de ser {tants / tan pocs} com sigui possible* (pàg. 1102, lletra menuda).
- (62) Els verbs de la classe de *caldre* presenten variació quan la subordinada és d'infinitiu. En els parlars nord-occidentals i septentrionals, aquests verbs permeten que els pronoms

complements del predicat en infinitiu s'adjuntin al verb principal, mentre que en la resta de parlars aquesta adjunció no és possible. Així doncs, en nord-occidental i en septentrional, com en la llengua antiga, trobem oracions com *Ho cal fer aviat* (equivalent a *Cal fer-ho aviat* i a *Cal que es faci aviat*) [...]. És interessant notar que els verbs que permeten l'adjunció del pronom complement del verb en infinitiu són els mateixos que en nord-occidental es comporten com a veritables verbs impersonals (pàg. 1025, lletra menuda).

4.2.3. Marques d'equivalència

La GIEC emprava diversos recursos per expressar explícitament l'equivalència entre les solucions vinculades a la variació: des de l'explicitació de «equivalent» fins a la inserció de formes paral·leles entre parèntesis. En els exemples que presentem en aquest apartat, podem veure-hi dos tipus de relacions d'equivalència: d'una banda, les formes que són equivalents només semànticament perquè l'ús d'una de les solucions es limita a la variació geogràfica o temporal (63-70 i 73-74); d'altra banda, els que són totalment equivalents perquè, més enllà de tenir el mateix significat, les dues solucions comparteixen l'àmbit d'ús (71-72).

La manera més freqüent d'indicar l'equivalència semàntica explícitament és amb l'estructura «A és equivalent a B» (o sinònims de *equivalent*). Així, en general, la GIEC presenta l'equivalència indicant que la forma A és una solució dialectal (per exemple, «En baleàric») «equivalent» a la forma B, que és una solució que es considera, implícitament o explícitament, més general (63-64). Totes dues solucions són acceptades i adequades en la varietat estàndard, per bé que una és d'aplicació més general que l'altra.

(63) En baleàric té una relativa vigència la construcció *tot quant*, equivalent a *tot el que*: *Tot quant has dit em sembla bé* (pàg. 588, lletra menuda).

(64) En baleàric, és usual *així com* (*Vesteix-te així com cal*), que equival a les formes generals *com* o *tal com* (pàg. 1055, lletra menuda).

Contràriament, podem trobar que la forma A sigui la solució que s'entén que és general, mentre que la forma B sigui la que es vincula a uns parlars, encara que la gramàtica els presenti de manera indeterminada («En alguns parlars», «en certs parlars») (65-66). Com dèiem per als enunciats (63-64), totes dues solucions són acceptades i adequades en la varietat estàndard, però una és d'ús més general que l'altra.

(65) Altres equivalents de *gens* que s'usen en certs parlars són *brenca, got, gota, llei, mica* i *molla* (pàg. 645, lletra menuda).

(66) En alguns parlars, *tothom* presenta l'equivalent *tot el món* (o *tot lo món*) (pàg. 661, lletra menuda).

La GIEC, per indicar l'equivalència semàntica explícitament, també utilitza alguns sinònims de *equivalent*, com, per exemple *sinònim*, *mateix valor* o *valor paral·lel*, dels exemples (67-69).

(67) En els parlars baleàrics i septentrionals hi ha també el pronom *qualcú*, sinònim de *algú* (*Hi ha qualcú?*) (pàg. 648, lletra menuda).

(68) Amb el mateix valor de *quelcom* és més habitual, segons els parlars, *alguna cosa* o *qualque cosa* (pàg. 648, lletra menuda).

(69) D'altra banda, l'adverbi *enlloc* (i en alguns parlars l'adverbi *almon*) té un valor paral·lel a *ningú* (pàg. 801, lletra grossa).

A banda de les indicacions d'equivalència vinculades a la variació geogràfica, com les dels exemples (63-69), també n'hi ha que la GIEC les relaciona amb la variació temporal; és a dir, explicitant l'oposició entre la solució de la llengua antiga i el seu equivalent en la llengua actual (70). Per tant, en aquest cas són formes equivalents pel significat, com els exemples anteriors, però no per l'ús, ja que les solucions es vinculen en moments temporals diferents. La solució implícitament adequada és l'actual.

(70) Tot i que en la llengua antiga existia, avui no és possible la construcció "article definit + més/menys + nom", en què es quantifica el nom que apareix en el primer terme [...] ni en el cas que el nom sigui implícit [...]. Les construccions actuals equivalents són: *Feu tan poques víctimes com pugueu* (o *el mínim de víctimes*); *Trigueu tan poc com pugueu*; *D'aquests experiments, la major part són incruents*; *Els canvis han de ser {tants / tan pocs} com sigui possible* (pàg. 1102, lletra menuda).

A banda de l'estructura «A equivalent a B» que acabem de comentar, la GIEC també se serveix d'un altre recurs, l'estructura «tant... com...», que té un valor copulatiu (Serra i Prunyonosa 2008: 2199), per indicar que les dues solucions es tracten com a equivalents, que són possibles, acceptades i adequades. A diferència dels enunciats anteriors, en què l'equivalència es donava entre una forma general i una altra vinculada a un parlar, aquest cas, totes dues opcions es vinculen a la variació geogràfica; és a dir, són solucions equivalents en un mateix parlar (71-72) i les dues hi són implícitament acceptables.

- (71) En la major part dels parlars de Catalunya s'empra l'article definit amb els noms femenins i amb els masculins començats per vocal (*He parlat amb la Joana, l'Antònia, l'Ignasi, la Costa i l'Aquiló*); en els masculins començats per consonant són possibles tant l'article personal (*en com*) el definit (*el*): *en Tomeu o el Tomeu, en Cruells o el Cruells* (pàg. 581-582, lletra grossa).
- (72) Així, en gironí i en altres parlars centrals tant és possible *un amic meu com un meu amic* (pàg. 611, lletra menuda).

Finalment, la GIEC també emprà els parèntesis amb la conjunció disjuntiva *o* per donar una solució equivalent acompanyada de la marca de variació corresponent: la forma més general és la que es presenta a l'exterior i la de l'interior dels parèntesis és la que es vincula a la variació dialectal («en parlars baleàrics», «arcaic») (73-74). Inferim que a (73) la solució és acceptada i adequada en els parlars baleàrics, però, en canvi, a (74), tot i que és una solució acceptada, no és adequada en la llengua actual perquè la GIEC afirma que és arcaica.

- (73) El verb *quedar-se* (o *quedar en parlars baleàrics*) també pot aportar simplement un valor duratiu per expressar que no es passa d'un estat o lloc, com en *Tot i que l'han operat tres vegades, s'ha quedat tan sord com abans [...]* (pàg. 864, lletra grossa).
- (74) Amb els verbs de percepció sensorial *sentir* (o l'arcaic *oir*) i *veure* i amb algun verb de percepció intel·lectual (*comprovar*), la subordinada substantiva en forma personal pot anar introduïda per *que* o per *com*: *He sentit {que se n'anava corrents/com se n'anava corrents}; He vist {que tancava la porta/com tancava la porta} sense fer soroll; Si mires atentament, comprovaràs {que encara hi ha gent/com encara hi ha gent}* (pàg. 1017, lletra grossa).

4.2.4. La marca «és propi»

La GIEC utilitza també la construcció positiva «és propi» o la variant negativa «no és propi», de manera que s'indica una característica o propietat d'aquests parlars (Ramos 2008: 1962). A diferència de les altres marques, aquest indicador no l'hem trobat en cap enunciat vinculat a la variació temporal; en altres paraules, la gramàtica només caracteritza amb «és propi» (o «no és propi») els fenòmens vinculats a la variació geogràfica.

A la gramàtica hi ha enunciats en els quals la forma que es presenta es qualifica com a «pròpia» d'uns parlars concrets («del baleàric o del valencià», «fonamentalment del septentrional i el gironí»), és a dir, els caracteritza, de manera que entenem que les solucions vinculades a la variació geogràfica esmentades són acceptades i adequades (75-76). No obstant això, a l'enunciat (75) es contraposa la forma que és pròpia d'uns parlars a la que

és més general en els altres parlars. De vegades, la GIEC no és taxativa i, com mostra (76), se serveix de modificadors com «fonamentalment», amb el qual inferim que és una solució pròpia del septentrional i del gironí, però pot ser que també la trobem en algun altre parlar.

(75) La preposició *com a* apareix també en una sèrie de locucions que matisen la informació: *Com a norma, no hi anem mai; Com a màxim/mínim hi havia tres mil persones; Van venir quinze persones com a molt*. I assumeix una funció tematitzadora [...], pròpia del baleàric o del valencià, en casos com els següents: —*Què voleu? —Com a voler, no volem res*. En aquests casos, *com a* equival aproximadament a 'precisament' i les construccions senceres equivalen a les més generals: *De voler, no volem res* i *Nosa, no* (pàg. 756, lletra menuda).

(76) En les perífrasis de passat i de perfet, la interpolació és pròpia fonamentalment del septentrional i el gironí: *No l'havia pas vist; No vam pas ser nosaltres; Ho he ben repassat; T'hem ben atrapat; El peix no l'han ni (tan sols) tocat; No va ni (tan sols) sopar*. Fora d'aquests parlars, és més general la construcció sense la interpolació: *No l'havia vist pas; No vam ser pas nosaltres; Ho he repassat bé; El peix ni (tan sols) l'han tocat; Ni (tan sols) va sopar* (pàg. 950, lletra grossa).

Tot i que la tendència és que la marca positiva «és propi» vagi lligada a la concreció dels parlars, també es possible que la GIEC la utilitzi amb un indicador de variació geogràfica inespecífic (77). Entenem que, en aquests casos, són solucions acceptades, però només adequades per als parlants que les tenen com a pròpies del seu parlar, encara que no es digui quins són.

(77) Hi ha també elements focalitzadors que només són propis d'alguns parlars, com *amb prou feines (si), rai o pla*: *Amb prou feines menja; Amb prou feines si ens coneix; Tu rai, que ets la més llesta; Jo pla he patit, amb tants ossos trencats* (pàg. 1243, lletra menuda).

La GIEC també inclou aquesta marca amb la variant negativa «no són pròpies», i generalment la trobem en enunciats amb indicadors de variació geogràfica, com per exemple «de tots els parlars» (78-79). Aquesta estructura negativa «no és propi/són propis de tots els parlars» fa que «tots els parlars» adopti un valor inespecífic, perquè indica que no tots els parlars tenen com a pròpia la solució presentada en l'enunciat, però no indica quins són. Per tant, si la GIEC qualifica les estructures d'aquests enunciats amb l'indicador «no és propi/són propis de tots els parlars», entenem que són acceptables i adequades en la varietat estàndard en els parlars en els quals sí que són pròpies, però no són adequades en els parlars dels quals no són pròpies.

(78) Els sintagmes nominals *tots dos productes, totes vint exportacions, tots tres lleidatans*, etc., que tenen un sentit de grup o de totalitat que no necessàriament expressen els sintagmes *els dos*

productes, les vint exportacions, els tres lleidatans, etc., no són propis de tots els parlars (pàg. 633, lletra grossa).

- (79) Al costat d'aquestes interrogatives negatives hi ha les formades amb els adverbis de negació *no... pas*, que no són pròpies de tots els parlars: *No té pas febre?; No voleu pas que us ajudem?* (pàg. 1252, lletra grossa).

4.2.5. Marques de freqüència

Per indicar la freqüència i l'ús dels fenòmens en els dialectes, la GIEC emprava diverses marques, com «és habitual», «és freqüent», «és normal», «és viu», «desús», etc. Una estructura atributiva com «és habitual» permet assignar una característica (la de la freqüència) als fenòmens o als dialectes (Ramos 2008: 1962). Si una solució és freqüent o és viva en un parlar, entenem que és acceptable i adequada en l'estàndard; per contra, si es tracta d'una solució que ha caigut en desús, inferim que no és adequada.

En relació amb la marca «habitual», trobem que la GIEC indica que hi ha parlars en els quals són habituals unes formes concretes. Sovint només s'identifica una solució com a habitual en uns parlars (80), però de vegades també podem trobar enunciats en els quals es presenten dues solucions, cadascuna vinculada com a «habitual» en parlars diferents, com a (81).

- (80) Amb el valor de remissió, en els parlars de dixi ternària és habitual l'ús del demostratiu de segon grau *aqueix* (o *eixe*): *Té problemes amb la família i no sap com fer front a eixa situació* (pàg. 606, lletra grossa).

- (81) Les fraccions horàries se solen expressar pel sistema de campanar, habitual en una bona part dels parlars del Principat de Catalunya i que és específic de la llengua catalana, o pel sistema de rellotge, habitual en la resta (pàg. 1181, lletra grossa).

A més a més, aquesta marca pot incorporar matisos, de manera que hi ha enunciats amb variació geogràfica i temporal en els quals els indicadors es complementen amb modificadors i esdevenen «més/molt/el/la més habitual» (82-85). La vinculació amb la variació geogràfica pot ser, com hem anat veient, específica («en baleàric i en valencià») o inespecífica («En els parlars que mantenen la concordança»). En els enunciats en què s'indica que una solució és «més/molt habitual», entenem que les formes que no ho són tant també són acceptades i adequades, encara que d'una manera més secundària. En altres

paraules, una solució que és «més habitual» és preferible a una que ho és menys segons quin sigui l'abast de la comunicació.

- (82) En els parlars que mantenen la concordança, és més habitual quan el pronom és femení (*L'he comprada avui; Les hem comprades avui*) (pàg. 492, lletra grossa).
- (83) La presència d'aquesta preposició és més habitual en baleàric i en valencià que en els altres parlars. En baleàric la trobem en qualsevol gènere i nombre amb els quantificadors *molt, tant i bastant* (*molt de pa, moltes de dones, bastants de plats, tants de problemes*), però no amb *poc*. En valencià és habitual en masculí singular (*prou de moviment, tant de temps, quant de pa, molt de peix, poc de ví*) (pàg. 640, lletra grossa).
- (84) En aquest tipus de contextos, la llengua antiga evitava el contacte entre la preposició i el mot o sintagma interrogatiu, i elidia la preposició, com encara fan avui el francès i l'italià: *Senyor, parlàvem què serà de mi si vosaltres partiu [=de]*. La llengua moderna conserva la possibilitat d'elidir la preposició amb algun verb com *dubtar de, recordar-se de, preocupar-se de, fixar-se en, dependre de* i amb algun predicat complex com *estar segur de*: *Dubtava (de) si convé anar-hi o no; Et recordes (de) com parlava l'àvia?; No et preocupis (de) si ho ha dit o no; Fixa't (en) com ve; No estic segur (de) quan va venir*. I l'elisió és general o molt habitual en certs casos en què l'interrogatiu forma part d'un sintagma preposicional, com ocorre en *No es recordava {de què havíem parlat / amb qui havíem quedat}*, en què no apareix la preposició regida *de* (per exemple, *recordar-se d'alguna cosa*). Fora d'aquests casos, l'elisió de la preposició regida no s'aplica i la llengua ha acabat acceptant el contacte de la preposició amb el sintagma interrogatiu (pàg. 1268, lletra grossa).
- (85) En lloc del possessiu és igualment possible l'ús del pronom personal precedit de la preposició *de* i aquesta opció és la més habitual en parlars valencians (pàg. 615, lletra grossa).

Quan la marca incorpora modificadors, també és possible que la GIEC vulgui indicar-ne la poca freqüència, per això se serveix de l'indicador «poc habitual» (86-87). En els enunciats d'aquest tipus, doncs, els fenòmens que s'hi presenten, per més que siguin acceptats, són menys adequats en l'estàndard, ja que no són les solucions més habituals i generalitzades, cosa que podem entendre com una solució secundària. Quan es tracta de la marca «poc habitual», generalment la variació amb què es vincula és temporal, i més concretament relacionada amb l'ús actual.

- (86) A més de la conjunció *però*, també poden tenir un valor adversatiu no excloent la conjunció *mes*, poc habitual en l'actualitat (*Jo dormo, mes el meu cor vetlla*), i la locució *mentre que* (pàg. 983, lletra grossa).
- (87) A causa del significat quantitatiu d'aquestes cods, antigament era possible l'ús del relatiu quantitatiu *quant* (i les variants flexives) en lloc del relatiu que precedit de l'article. És el cas,

per exemple, de l'oració *El pare cull més taronges de quantes pot portar*, paral·lela a la ja citada *El pare cull més taronges de les que pot portar*. L'ús del relatiu *quant*, però, és actualment poc habitual (pàg. 1086, lletra menuda).

Així com hem vist la marca «habitual» amb un valor positiu, la GIEC també la utilitza amb un valor negatiu, mitjançant l'estructura «no és habitual» (88). És, per tant, una valoració més taxativa sobre l'ús de la construcció que no pas el «poc habitual» de l'enunciat (87). En aquest cas, el fet que la gramàtica valori la construcció com a no habitual l'allunya de l'adequació en l'estàndard perquè actualment no té un ús general.

(88) Tot i que actualment no és habitual, el possessiu *llur* pot aparèixer dins d'un sintagma nominal encapçalat per l'article definit. En aquest cas, la posició del possessiu pot ser prenominal o, més freqüentment, postnominal (pàg. 614, lletra menuda).

Amb el mateix valor que «habitual», la GIEC empra també «freqüent» i «normal» (89-91). Com hem comentat en els enunciats anteriors, quan la gramàtica considera que els fenòmens són freqüents i normals en els dialectes geogràfics amb què es relacionen s'accepten i són adequats en l'estàndard.

(89) L'ús de les interrogatives clivellades és més estès en uns parlars que en d'altres. Així, les preguntes següents són freqüents en els parlars baleàrics: *Per què és que na Caterina no la convidava mai?; Què és que vols llegir?; A qui és que ho hem de dir?; Què és que val, aquest gravat?* (pàg. 1260, lletra menuda).

(90) La presència de la preposició *de* davant de l'atribut dislocat afavoreix l'aparició del pronom *en* com a pronom de represa. Per això, en els parlars del Principat de Catalunya és normal que el pronom *en* ocupi el lloc de *ho* en casos de dislocació (pàg. 694, lletra grossa).

(91) En els parlars en què *gaire* ha perdut vitalitat, sí que és normal que *massa* i *molt* quedin afectats per la negació i presentin, per tant, el significat de *gaire* (§ 17.3.2): *Tot i la propaganda que havíem fet, no hi va acudir molta/massa gent* ('no hi va acudir gaire gent') (pàg. 1304, lletra grossa).

Hi ha marques amb les quals s'indica que algunes construccions vinculades tant a la variació geogràfica com a la temporal són usuals o bé han caigut en desús. Quan un enunciat com el de (92) afirma que una construcció «és usual» en un parlar, entenem que és acceptada i adequada en l'estàndard, perquè s'hi utilitza encara que aporti paral·lelament altres solucions més generals. En canvi, quan un enunciat considera que la forma era usual en la llengua antiga, però que la llengua actual en redueix l'ús en uns contextos concrets, com a (93), s'accepta però només és adequada en els contextos actuals a què queda reduït l'ús. En un enunciat com el de (94), si una construcció ha caigut en «desús», encara

que sigui característica d'alguns parlars i, per tant, acceptada, s'allunya de l'adequació en l'estàndard, malgrat que es pugui utilitzar en un estil arcaïtzant. Semblantment, hi ha enunciats com els de (95-96) en els quals s'indica si els usos són vius o no en els parlars en qüestió.

- (92) En baleàric, és usual així com (*Vesteix-te així com cal*), que equival a les formes generals *com* o *tal com* (pàg. 1055, lletra menuda).
- (93) Pel que fa als possessius, la llengua disposa de dues sèries d'elements: els possessius àtons o febles, molt usuals antigament, però que avui han quedat reduïts a contextos molt limitats (*mon pare*), i els possessius tòncics o forts, que presenten un ús més general i productiu (*el meu pare*) (pàg. 607, lletra grossa).
- (94) L'expressió ja en desús fa que, o bé fa, és pròpia de terres gironines, com ara del Pla de l'Estany o la Garrotxa (pàg. 1254, lletra grossa).
- (95) En certs parlars, sobretot valencians, trobem les particularitats següents. En primer lloc, no hi són vius els usos locatius del verb *ser* que hem vist [...], en lloc del qual s'usa *estar*. En segon lloc, *haver-hi* només s'usa amb el sintagma nominal indefinit; en els altres casos es recorre als verbs *estar* i *ser*. El verb *estar* és el més habitual: *Està Salvador?* [...]. El verb *ser* s'usa quan el subjecte denota un esdeveniment [...] (pàg. 874, lletra menuda).
- (96) L'adverbi *baldament* es manté viu en certs parlars amb el significat de 'tant de bo, així fos' (*Baldament sigui cert!*) (pàg. 1159, lletra grossa).

4.2.6. Marques d'extensió territorial

En aquest capítol, com que es fa referència a la variació geogràfica, és pertinent tractar breument els indicadors d'extensió territorial del tipus «menys/més extensió territorial», encara que siguin escassos en els enunciats de variació sintàctica dialectal de la GIEC. És un indicador que també podem relacionar amb l'adequació en la varietat estàndard: les solucions dels enunciats (97-98) s'accepten, però el fet que tinguin més extensió territorial o menys fa que siguin més o menys adequades en l'estàndard.

- (97) Encara que amb menys extensió, en parlars septentrionals i en gironí també s'usa amb valor de negació externa l'adverbi focal *pla* normalment seguit de *que* i amb entonació descendent després de *pla*: *En Joaquim pla que és d'Oix; A Madrid pla que hi ha mar* (pàg. 1302, lletra menuda).
- (98) Les formes del possessiu tònic poden representar el complement adjunt que expressa l'agent en determinades oracions passives principalment en els parlars baleàrics i en gironí [...]. Representant l'experimentador, el possessiu també apareix amb el participi del verb conèixer i

alterna amb el pronom personal tònic quan és de tercera persona [...]. Aquesta construcció té una major extensió territorial que l'anterior (pàg. 615, lletra menuda).

4.3. Anàlisi

4.3.1. Anàlisi qualitativa i quantitativa

En aquest apartat presentem l'anàlisi dels enunciats de sintaxi de la GIEC amb marques de variació dialectal a partir de les dades qualitatives i quantitatives. Organitzarem l'exposició presentant, en primer lloc, l'anàlisi dels paràmetres de variació dialectal; en segon lloc, l'anàlisi de les marques normatives; i, finalment, l'anàlisi de les marques aparentment descriptives.

D'entrada, però, consignarem fragments de la «Introducció» de la gramàtica que presenten informació sobre el tractament de la variació en general i la variació geogràfica en particular.⁴³

Quan aquestes solucions concurrents estan sotmeses a variació geogràfica o social, el text explicita, quan és possible precisar-ho, la pertinença de les variants als dialectes o als registres respectius, o a la combinació d'uns amb altres. [...]. Totes aquestes variants es consideren adequades amb caràcter general, si no es proporciona cap mena d'especificació sobre el seu ús, o només en l'àmbit d'un parlar o un registre determinats, si així s'indica (GIEC 2016: XXII).

En l'organització de la variació en aquests tres eixos hi predomina el criteri d'adequació: hi ha diverses opcions viables en català, però poden ser més o menys adequades (i fins i tot clarament inadequades) segons el caràcter i la situació de la comunicació. Així, les formes més restringides territorialment poden ser poc adequades en comunicacions d'abast general; les de caràcter informal, poc o gens adequades en comunicacions formals, i les més arcaïques o molt recents poden ser igualment poc o gens adequades en la llengua més corrent (GIEC 2016: XXII-XXIII).

En aquesta gramàtica, a vegades es descriuen les variants dels diferents parlars sense qualificar-les des del punt de vista funcional com a formals o col·loquials i també sense indicar si són adequades o inadequades en els registres formals. En aquest cas, implícitament, cal entendre que són opcions vàlides en registres formals, si bé en les comunicacions de gran abast i de caràcter formal és lògic utilitzar les opcions que tenen una difusió més general, entre les que es consideren igualment vàlides (GIEC 2016: XXIII).

⁴³ Els fragments de la «Introducció» ja els hem consignat a § 1.2, però als apartats § 4.3, § 5.3 i § 6.3 de l'anàlisi els tornarem a presentar per facilitar-ne la lectura.

En altres casos, la inclusió de formes pròpies d'alguns parlars se cenyeix a registres informals. En general, se sol explicitar que determinades opcions no pertanyen o no transcendeixen als registres formals, fins i tot en l'àmbit de comunicació dins d'un parlar determinat (GIEC 2016: XXIII).

Aquesta gramàtica no recopila sistemàticament totes les variants de tots els parlars, de la mateixa manera que no consigna exhaustivament la llista de parlars als quals pertany una variant: en general, dona compte de les variants més representatives de cada parlar que han assolit prestigi, i per a cada variant esmenta normalment els parlars principals als quals pertany. Convé notar que hi ha fets gramaticals l'extensió dels quals ultrapassa l'àmbit d'una determinada varietat o que presenten una distribució més dispersa, cosa que no permet precisar-ne l'extensió territorial en una obra d'aquestes característiques (GIEC 2016: XXIII-XXIV).

A més a més, en relació amb la variació geogràfica, la GIEC aporta el Quadre I amb les varietats geogràfiques utilitzades:

Taula 1. Quadre I de la GIEC sobre les varietats geogràfiques.

QUADRE I Varietats geogràfiques de la llengua catalana esmentades en aquesta gramàtica		
BLOC	DIALECTE	SUBDIALECTES
<i>Oriental</i>	alguerès	
	septentrional	
	central	gironí
		barceloní
		tarragoní
	balearic	menorquí
mallorquí		
eivissenc (i formenterer)		
<i>Occidental</i>	nord-occidental	pallarès
		ribagorçà
		lleidatà
	valencià	tortosí
		septentrional
		central
		meridional

a) *Marques de variació dialectal*

D'entre les marques de variació dialectal en l'àmbit de la sintaxi de la GIEC, podem distingir les de variació geogràfica i les de variació temporal, perquè no hem documentat cap enunciat amb marques de variació social (§ 3.7.2a). Especifiquem que, malgrat que el primer fragment de la GIEC citat en introduir l'apartat § 4.3.1 afirma que hi ha solucions de «variació geogràfica o social», entenem que en aquest cas «social» es refereix a la variació

funcional i no a la variació social entesa com a tipus de variació dialectal vinculada als grups socials (per exemple, a la classe alta) (Gregory i Carroll 1978: 18-20).

A la taula 2 consignem les dades quantitatives sobre el conjunt de les marques de variació dialectal, així com també en relació amb el tipus de lletra amb què es presenten, que és, segons la gramàtica, una distinció rellevant per a l'aplicació de la norma (GIEC 2016: XXX-XXXI). Veiem que la variació geogràfica és considerablement superior a la variació temporal, i la quantitat d'enunciats que combinen els dos tipus de variació encara és més menor. En el plantejament de la norma sintàctica de la GIEC, doncs, la variació geogràfica té un pes molt més important que no pas la variació temporal, que podem qualificar de secundària, cosa que és relacionable amb la diferència evident a la «Introducció»: a la variació geogràfica se li dona més importància i es presenta més detalladament, fins i tot amb el Quadre I, que no pas la variació temporal.

Taula 2. Quantitat d'enunciats de variació dialectal.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Variació geogràfica	50	94	144
Variació temporal	19	14	33
Combinació dels anteriors	5	11	16
Total	74	119	193

Independentment del nombre d'enunciats, que en el cas dels de variació dialectal són 193, hem de tenir present el tipus de lletra en què es presenten. Com es pot veure a la taula 2, la majoria d'enunciats amb marques de variació geogràfica apareixen en lletra menuda; en canvi, quan les marques només són de variació temporal, i quan es combinen els dos tipus de variació, no hi ha tanta diferència entre els dos tipus de lletra.

La lletra menuda, segons la «Introducció», presenta «el tractament de variants més locals» i introdueix «aclariments sobre l'anàlisi gramatical aplicada o sobre les diverses possibilitats d'anàlisi», però sigui com sigui «aquesta informació vehiculada en lletra menuda pot interessar especialment als estudiosos i als lectors que desitgen ampliar al

coneixement [...], però es considera prescindible per a la comprensió del text i l'aplicació de la norma» (GIEC 2016: XXX-XXXI).

És cert, com veiem a les taules 4 i 5, que la lletra menuda aporta variants més locals perquè pertanyen a dialectes i subdialectes, però ens qüestionem que sigui informació complementària per als estudiosos i lectors que volen ampliar els coneixements, així com també que aquesta informació sigui prescindible per a l'aplicació de la norma: la incorporació de variació geogràfica fa que la norma sigui polimòrfica, amb variants adequades a la varietat estàndard de cada territori. Així doncs, sembla que la lletra menuda relacionada amb la variació geogràfica pot ser *imprescindible* per a l'aplicació d'aquesta norma polimòrfica i s'allunya, en conseqüència, de la simple informació d'interès per ampliar coneixements.

A partir del Quadre I, que ha estat el nostre punt de partida per a l'anàlisi dels enunciats amb variació geogràfica, mostrem com es distribueixen des del punt de vista quantitatiu aquestes marques de variació. D'entrada, a la taula 3, el nombre de referències a la distinció entre l'àrea oriental i occidental és pràcticament nul·la, de manera que entenem que per a la gramàtica no és una distinció primordial a l'hora de relacionar els fenòmens amb els territoris o potser no hi ha fenòmens sintàctics que englobin tot un bloc dialectal. En relació amb la gran partió, trobem que només hi ha 3 referències a l'àrea occidental, que apareixen en lletra menuda.

Taula 3. Ocurrences de les dues àrees dialectals.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Àrea oriental	0	0	0
Àrea occidental	0	3	3
Total	0	3	3

Això ho podem relacionar amb el fet que dins d'aquestes grans àrees, establertes a partir «d'un feix d'isoglosses, força compactes, que travessen els Països Catalans de nord a sud», podem delimitar-hi, encara, dialectes i subdialectes que comparteixen característiques del gran bloc dialectal a què pertanyen, però alhora tenen trets que els distingeixen els

uns dels altres (Veny i Massanell 2015: 86-109). Té sentit, doncs, que dins d'un mateix bloc —sigui l'oriental o l'occidental— els fenòmens no siguin compartits per tots els dialectes i, en conseqüència, la GIEC no fa aquesta distinció genèrica i se centra en una distinció d'abast més reduït: els dialectes (taula 4).

Taula 4. Ocurrències dels dialectes.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Central	7	7	14
Nord-occidental	7	9	16
Alguerès	1	5	6
Septentrional	6	16	22
Baleàric	13	36	49
Valencià	12	29	41
Total	46	102	148

El nombre de marques vinculades als dialectes és quantitativament superior tant a les referències a les dues àrees de la partió com als subdialectes, en cas que en tinguin (taula 5). Així, central, nord-occidental, septentrional, baleàric i valencià són els dialectes als quals es fa més referència, perquè quantitativament oscil·len entre 14 i 49 ocurrències; en canvi, el nombre d'indicadors de variació geogràfica referents a l'alguerès és considerablement inferior, amb un total de 6.

La GIEC té en compte les cinc grans àrees dialectals de la llengua, això vol dir que, per a l'àrea oriental, té en consideració el català central, el català septentrional i el baleàric, mentre que, per a l'àrea occidental, té en compte el valencià i el nord-occidental (Rigau 2020: 179), distinció establerta també per al diccionari (IEC 2018*b*). No obstant això, Nadal i Feliu (2021: 615), en parlar de la variació a la GIEC, consideren que, pel nombre de parlants i la situació de «minorització» de l'alguerès i el septentrional, podríem assumir que les grans varietats dialectals de la gramàtica es limiten al central, nord-occidental, valencià i baleàric. Les dades de la taula 4 concorden més amb l'afirmació de Rigau (2020) que amb el plantejament de Nadal i Feliu (2021) perquè, com dèiem, aquests cinc

dialectes són els que tenen més pes en el tractament de la variació geogràfica en la sintaxi de la GIEC.

Ens sembla rellevant tenir en compte que un dels criteris que proposava Joan Solà al text «Construcció d'una sintaxi normativa. Criteris. Exemples» era el d'integrar els grans dialectes, tot i que no especificava quins. Segons Solà (2011: 105), Fabra no va poder incloure els grans dialectes en la codificació normativa, però «[e]n els casos en què es pugui creure raonablement que l'optativitat sintàctica és la millor actitud, [Solà creu] que caldria aplicar-la». Les dades de les taules 4 i 5 mostren que la GIEC ha afrontat aquest repte d'integrar els grans dialectes, que són central, nord-occidental, septentrional, valencià i baleàric.

És cert, com afirma Solà (2011), que la codificació gramatical fabriana no va abastar tota la diversitat dialectal del català. De fet, cal tenir present que Fabra va escriure l'any 1918 l'article «La tasca dels escriptors valencians i balears», en el qual demanava als intel·lectuals de les Illes Balears i del País Valencià que depuressin els respectius dialectes perquè així, malgrat algunes diferències, arribarien a tenir una llengua comuna. El text de Fabra deia així:

Dèiem una vegada a un escriptor valencià: «Nosaltres, catalans, no desitjaríem altra cosa sinó que emprenguésiu una obra de forta depuració del vostre idioma, encara que no us preocupéssiu gens d'acostar-vos al nostre català; que tractéssiu de descastellanitzar el valencià i de redreçar-lo i d'enriquir-lo procurant acostar-lo al valencià dels vostres grans escriptors medievals. Així, tot fent una obra purament valencianista, us trobaríeu haver fet una obra catalanista, d'acostament al nostre català: elevant la vostra llengua escrita per damunt dels parlars valencians actuals, recolzant-la en el valencià del segle xv, produiríeu un valencià que no seria pas una llengua altra que la catalana nostra, sinó la modalitat valenciana de la llengua catalana, al costat de la nostra modalitat catalana i de la modalitat balear» (Fabra 1918 [2013]: 263).

I continuava afirmant que:

Les diferències que encara trobaríem entre el català de Catalunya, el català de València i el català de les Illes, potser es reduïrien a unes quantes divergències morfològiques, les quals per llur nombre i per llur importància no justificarien pas de parlar, com encara alguns parlen, d'una llengua valenciana i d'una llengua mallorquina enfront d'una llengua catalana (Fabra 1918 [2013]: 264).

Fabra, doncs, era conscient de les limitacions de la seva codificació, sobretot pel que fa a les qüestions dialectals, però tenia clar l'abast de la llengua catalana i els seus tres grans focus: Catalunya, el País Valencià i les Illes Balears. Si bé Fabra pretenia una codificació

feta des de cadascun d'aquests territoris, la GIEC, d'acord amb la voluntat solaniana d'integrar els grans dialectes en l'actualització de la sintaxi normativa (Solà 2011: 105), els inclou en una sola codificació gramatical i, en conseqüència, podríem parlar d'una codificació gramatical inclusiva. La integració dels grans dialectes (central, nord-occidental, septentrional, valencià i baleàric) no exclou que hi hagi algunes referències menors a l'alguerès.

Per incorporar les formes dialectals que han adquirit prestigi en la formulació de la norma sintàctica, la GIEC opta pel polimorfisme, és a dir, admet que en alguns punts del codi normatiu hi hagi més d'una solució normativa acceptable i adequada en la varietat estàndard, i que aquesta solució normativa depengui de la variació dialectal, sobretot geogràfica, com en menor mesura havia intentat Fabra (Ginebra i Solà 2007: 105). Aquest polimorfisme, però, no és igual per a totes les varietats, sinó que, segons les taules 4 i 5, dels grans dialectes, el valencià i el balear són els dos que hi aporten més solucions pròpies; en canvi, el nord-occidental, el central i el septentrional n'hi aporten menys.

Taula 5. Ocurrències dels dialectes i subdialectes.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total	
Central	7	7	14	
Barceloní	1	0	1	26
Gironí	3	6	9	
Tarragoní	2	0	2	
Nord-occidental	7	9	16	
Lleidatà	0	1	1	17
Pallarès	0	0	0	
Ribagorçà	0	0	0	
Tortosí	4	5	9	9
Alguerès	1	5	6	6
Septentrional	6	16	22	22
Baleàric	13	36	49	
Mallorquí	0	6	6	
Menorquí	2	3	5	65
Eivissenc	1	3	4	
Formenterer	0	1	1	
Valencià	12	29	41	
Valencià meridional	0	2	2	45
Valencià septentrional	0	2	2	
Valencià central	0	0	0	
Total	59	131	190	

Si ens centrem en les referències als subdialectes, cal explicitar que varien en funció del dialecte a què pertanyen, tot i que en tots els casos coincideix que el nombre de referències és bastant inferior a les dels dialectes. Quant als subdialectes del central, només hi ha 1 referència al barceloní, que és el que en té menys, i apareix en lletra grossa, com el tarragoní, que només en té 2, també presentades en lletra grossa; en canvi, el gironí és el

subdialecte al qual es fa més referència, amb un total de 9, repartides entre les 3 que es troben en lletra grossa i les 6 que apareixen en lletra menuda.

Pel que fa el dialecte nord-occidental és, de lluny, al que menys referències als subdialectes es fa perquè la gramàtica bàsicament hi fa referència com a dialecte: només hem documentat 1 referència, en lletra menuda, al lleidatà, però no n'hem trobar cap ni al pallerès ni al ribagorçà, que són els altres subdialectes del Quadre I.

En relació amb els subdialectes del baleàric, el menorquí i el mallorquí són els que tenen més referències: hem documentat 5 casos sobre el menorquí, dividits en 2 en lletra grossa i 3 en lletra menuda, i 6 per al mallorquí, tots en lletra menuda. En canvi, de referències a l'eivissenc només n'hem trobat 4 —repartides en 1 en lletra grossa i 3 en lletra menuda— i al formenterer només 1, en lletra menuda. Així, doncs, el mallorquí i el menorquí són els subdialectes predominants del baleàric a la sintaxi de la GIEC, mentre que les referències a l'eivissenc i, sobretot, al formenterer hi són més escasses.

Sobre els subdialectes del valencià, cal dir que només trobem 2 referències al meridional i 2 al septentrional, i tots dos casos els documentem en lletra menuda. No hem trobat cap referència al valencià central estrictament. Finalment, cal tenir present el tortosí, com a parlar de transició entre el nord-occidental i el valencià (taula 1), sobre el qual la GIEC fa 9 referències, repartides entre les 4 en lletra grossa i les 5 en lletra menuda.

Taula 6. Ocurrences d'indicadors genèrics i altres indicadors.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Indicadors genèrics	31	45	76
Altres indicadors	4	6	10
Total	35	51	86

A taula 6 hem consignat dues altres categories no previstes al Quadre I, que són «Indicadors genèrics» i «Altres indicadors». En relació amb la primera categoria, els «Indicadors genèrics» són marques com «en certs parlars», «en alguns parlars», «una part del domini lingüístic», «en aquells parlars en què l'ús dels dos adverbis té més vitalitat», etc., amb què no s'especifiquen els dialectes o subdialectes afectats, d'acord amb la premissa de la

«Introducció» segons la qual de vegades la gramàtica no sempre pot precisar l'abast dels fenòmens. Seguint la tendència general de les marques de variació geogràfica, els enunciats es concentren en la lletra menuda (51 ocurrències). Aquestes marques contrasten amb les del tipus «en alguns parlars baleàrics», ja que el fet d'incloure-hi *baleàrics* fa que no sigui tan genèric. És per això que aquests casos s'han tingut en compte al recompte dels dialectes.

En relació amb la segona categoria, «Altres indicadors», dels quals només hem comptabilitzat 10 ocurrències, són marques que a priori no esperaríem que apareguessin en el text perquè no es consignen al Quadre I i l'abast territorial que representen és lleugerament diferent de la distribució que es dona en el quadre. No obstant això, la GIEC les inclou i, per tant, també les incorporem a la taula: aquestes marques són «en els parlars de la Franja» i «en els parlars del Principat de Catalunya». La marca «en els parlars del Principat de Catalunya» inclou tant el central com el nord-occidental, de manera que aquestes marques impliquen una distribució diferent de la partició geogràfica i la marca «en els parlars de la Franja» inclou un territori més a la distribució geogràfica.

A l'hora d'analitzar l'abast de les marques de variació geogràfica en els enunciats, cal posar atenció a la manera com es presenten; és a dir, l'ús de la determinació o la indeterminació i, en conseqüència, el matís que implica la diferència entre, per exemple, *en els parlars valencians* o *en parlars valencians*. Seguint la definició de Brucart (2008: 1444) del concepte *determinació*, que considera que és «un procediment que consisteix a fixar la referència dels SNs mitjançant la seva identificació contextual», interpretem que si la GIEC utilitza sintagmes determinats com *en els parlars baleàrics* o *en els parlars valencians* s'està referint a tots els subdialectes que ha presentat prèviament al Quadre I de la «Introducció».

L'especificació, segons Brucart (2008: 1448), «designa un referent concret de l'univers del discurs», un referent que «no solament [és] conegut pel parlant, sinó també identificable per a l'oient». En aquest cas són tots els subdialectes que la gramàtica esmenta per a cada dialecte i, en conseqüència, parla de tot el dialecte. L'ús de la determinació fa que es pugui interpretar que l'aplicació dels fenòmens és general en el dialecte de què es parla, perquè inclou tots els subdialectes que s'hi vinculen. Hem detectat l'indicador «en els parlars septentrionals», però la GIEC, en referir-se al dialecte septentrional en el

Quadre I, no hi indica subdialectes; de tota manera, en ser un sintagma determinat es refereix a tots els parlars septentrionals.

En canvi, quan els enunciats inclouen les marques de variació geogràfica de manera indeterminada, mitjançant sintagmes com *en parlars baleàrics* o *en parlars valencians*, el referent no són tots els subdialectes del Quadre I, perquè aquest tipus de sintagma «només admet una lectura inespecífica, donada la manca de qualsevol determinant o quantificador que delimiti extensionalment el conjunt designat» Brucart (2008: 1448). Per oposició a la interpretació dels sintagmes determinats, amb l'ús de la indeterminació l'abast de les solucions no és general, o la GIEC no pot especificar-ho, malgrat que a priori entenem que són prou extenses perquè siguin adequades en el dialecte a què s'al·ludeix.

Centrant-nos ara en les marques de variació temporal, hem de constatar, d'entrada, que la GIEC, a diferència del que fa per als indicadors de variació geogràfica, no aporta cap quadre amb els indicadors per a aquest tipus de variació. Això ens fa pensar que la variació temporal té un paper més aviat secundari en el conjunt de la variació lingüística a l'hora d'establir la norma a la gramàtica. Aquest paper secundari de la variació temporal l'hem constatat amb les dades de la taula 7, on es fa evident la diferència quantitativa entre les marques de variació geogràfica i les de variació temporal, però també perquè la «Introducció» de la gramàtica presenta la variació temporal d'una manera tangencial. Recordem que en el text introductori s'afirma que «[c]omplementàriament, a vegades cal tenir en compte un tercer eix de variació, de caràcter temporal» (GIEC 2016: XXII). No obstant això, és rellevant tenir en compte la variació temporal perquè se'n pot deduir el canvi en la norma dels parlants, ja sigui perquè es presenta el patró d'ús actual o bé perquè es contraposa l'ús de la llengua antiga al de la llengua actual i, en conseqüència, s'estableix l'adequació o no en els usos actuals que regula la GIEC.

Les marques de variació temporal que hem documentat en els enunciats de la GIEC les podem classificar en tres tipus (taula 7). En primer lloc, hi ha les referències a la llengua antiga, que és l'indicador més nombrós, amb un total de 35 marques, dividides en 18 en lletra grossa i 17 en lletra menuda. En segon lloc, trobem les marques relacionades amb la llengua moderna i la llengua actual, un total de 28, distribuïdes entre les 10 de la lletra grossa i les 18 de la lletra menuda. Finalment, hi ha les referències a l'edat dels parlants:

en el corpus dels enunciats que tractem en aquest capítol, només n’hem documentat 2, repartides entre la lletra menuda i la lletra grossa.⁴⁴

A partir d’aquestes dades, veiem que les mencions a la llengua antiga són pràcticament iguals a les referències a la llengua moderna o a l’actual, al voltant de 30 ocurrències en tots dos casos. La gran diferència la trobem a les referències a l’edat dels parlants, que són pràcticament inexistentes, només 2. Encara que tots els casos es considerin variació temporal (Gregory i Carroll 1978: 13-16), és més important la vinculació dels fenòmens a períodes temporals és més rellevant que no pas a l’edat dels parlants, cosa que podríem relacionar amb el fet que les solucions en la llengua actual pot ser que siguin més generals que els fenòmens relacionats amb els joves o amb la gent gran. Cal dir, també, que generalment els enunciats combinen les dues marques, és a dir, la de llengua antiga i la de llengua moderna o actual, tot i que també n’hi ha alguns en què s’aporta només el fenomen en la llengua actual. En aquests casos, tot i que inferim que és diferent de l’ús en la llengua antiga encara que no s’expliciti, és normal que només es faci referència a la llengua actual, ja que és l’adequada a la llengua que prescriu la gramàtica.

Taula 7. Ocurrències de les marques de variació temporal.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Llengua antiga	18	17	35
Llengua moderna i actual	10	18	28
Edat dels parlants	1	1	2
Total	29	36	65

D’altra banda, cal tenir present que la consideració de «arcaisme», que és una de les marques per a la llengua antiga que fa servir la GIEC, és relativa, ja que en general un fenomen no és arcaic per a tot el domini lingüístic alhora, sinó que en una zona concreta pot ser que hagi caigut en desús —i, per tant, s’hi consideri arcaic—, però que en altres zones es

⁴⁴ Hem documentat altres marques de variació temporal que fan referència a l’edat dels parlants, però com que es vinculen alhora a la variació funcional, les tractarem al capítol 6 i és per això que no les hem tingut en consideració en aquest recompte.

mantingui perquè «[l]a llengua no canvia de manera uniforme ni a tot el domini lingüístic» (Veny i Massanell 2015: 47-48).

Per aquest motiu, sovint la gramàtica vincula les marques de variació temporal i geogràfica: algunes solucions que es consideren arcaïques en determinats territoris es mantenen en altres. Així, d'acord amb la classificació de Veny i Massanell (2015: 48), la GIEC presenta essencialment arcaïsmes geolectals, que són els que es vinculen al territori. Les solucions arcaïques també poden perviure en els estils arcaïtzants o en registres (més/molt) formals, qüestió que tractarem a § 6.

Tot i el paper secundari de la variació temporal, és interessant tenir-la en compte a l'hora de plantejar la norma a la GIEC, perquè permet constatar el canvi lingüístic, encara que no sigui de manera exhaustiva. Sí que trobem, però, que en els casos en què la GIEC ho fa es constata un canvi en la norma d'ús: la norma que trobàvem en la llengua antiga és diferent a la de la llengua moderna o actual, o de vegades només es dona la marca temporal per a la llengua actual, de manera que implícitament podem entendre que hi ha hagut un canvi respecte d'algun moment temporal passat.

Davant d'això, la GIEC adopta diverses posicions, que van des del posicionament explícit amb marques normatives sobre la validesa del fenomen fins a la simple constatació del canvi en l'ús normal. Per això, quan no se n'explicita l'acceptació o l'adequació, considerem que hem d'inferir que les dues solucions —la de la llengua antiga i la de la llengua moderna o actual— són acceptables, però només la solució actual és adequada en els usos generals actuals, que són els que codifica la GIEC.

Sobre el canvi lingüístic, autors com Veny i Massanell (2015: 53-59) estableixen que hi ha canvis interns —causats per factors interns a la llengua— o externs —causats per factors externs a la llengua, generalment per qüestions de contacte de llengües. Així, amb les dades del corpus, entenem que, si el canvi és fruit de l'evolució interna de la llengua, la GIEC tendeix a presentar-ne només la norma en la llengua antiga i en la llengua actual, o bé només en la llengua actual i implícitament entenem que canvia respecte la llengua antiga, però no hi afegeix cap valoració explícita. No l'hi afegeix perquè es tracta del curs normal de la llengua. D'altra banda, si el canvi en la norma és conseqüència d'un factor extern, o és susceptible de ser-ho, sembla que la GIEC es posiciona i no l'admet. Així mateix, la GIEC es posiciona quan els canvis són vacil·lacions sense consolidar.

b) Marques normatives

En aquest subapartat ens referirem als enunciats de sintaxi de la GIEC vinculats a la variació dialectal que inclouen algun dels indicadors que hem establert com a marques normatives, que recordem que hem establert que són els indicadors que presenten explícitament el posicionament de l'acadèmia en relació amb la validesa o no dels fenòmens. La taula 8 inclou la distribució dels enunciats d'acord amb les marques d'acceptació, no acceptació, adequació, no adequació, preferència i evitació, tant en lletra grossa com en lletra menuda.

Taula 8. Ocurrences de marques normatives en els enunciats amb variació dialectal.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Marques d'acceptació	0	1	1
Marques de no acceptació	0	0	0
Marques d'adequació	0	0	0
Marques de no adequació	0	0	0
Marques de preferència	0	0	0
Marques d'evitació	1	1	2
Total	1	2	3

Quant a la marca d'acceptació i no acceptació («acceptable» i «no acceptable»), l'únic enunciat que hem documentat, i que es presenta en lletra menuda, incorpora la marca «acceptable» i es vincula a la variació geogràfica; més concretament, la GIEC explicita que hi ha diverses normes d'ús, vinculades cadascuna a uns parlars, i que totes són «igualmente acceptables». Per tant, aquests usos normals es converteixen en les normes prescriptives a partir de l'acceptació explícita. La gramàtica, doncs, posa èmfasi en aquesta acceptació. Entenem que l'ús de la marca «acceptable» sense cap indicador de formalitat implica l'acceptació general, és a dir, a tots els nivells de formalitat i, en conseqüència, en la varietat estàndard. Contràriament, no hem trobat cap enunciat amb la marca de no acceptació.

De marques d'adequació i no adequació («adequat» i «no adequat») no n'hem documentat cap cas en els enunciats vinculats a la variació dialectal. Per tant, tal com s'afirma a la «Introducció» de la GIEC, si la gramàtica selecciona solucions on hi ha variació dialectal sense explicitar-ne l'adequació, hem d'entendre que no només són indirectament acceptables sinó que, a més a més, són adequades en el contínuum de formalitat, també en els de la varietat estàndard, i sobretot en els registres formals, que són els principals usos d'aquesta varietat, si no es diu el contrari. En cas contrari, si la gramàtica considera que els fenòmens vinculats a variació dialectal no són adequats en tots els nivells de formalitat, especifica en quin nivell no ho són, i per això —per aquesta vinculació doble de variació, que és dialectal i funcional— els analitzem a § 6.

La inexistència de marques de preferència en els enunciats vinculats a la variació dialectal també és interessant, perquè vol dir que la GIEC admet en igualtat de condicions les diferents variants geogràfiques: els fenòmens lingüístics vinculats a la variació geogràfica que la GIEC selecciona i inclou en el text, en tant que acceptables i adequats per defecte o per indicació explícita, no es jerarquitzen, i això vol dir que cada fenomen és acceptable i adequat en els parlars a què es vincula, excepte si es diu el contrari —o si apareix algun altre enunciat complementari que hi involucra la variació funcional i, per tant, algun enunciat de § 5 o § 6.

En relació amb els enunciats amb variació temporal, tot i que podem considerar que els fenòmens tant de la llengua antiga com de l'actual són acceptables, hem de tenir present que el fet que la GIEC els vinculi a la llengua antiga ja en condiciona l'ús, que sovint, encara que no es digui explícitament com en els enunciats de § 6, es redueix als estils arcaïtzants. Les solucions actuals són implícitament les adequades i preferibles en els textos d'abast general, que és l'ús que codifica la gramàtica (GIEC 2016: XXIII).

Finalment, l'última marca normativa que presentem a la taula 8, que és la d'evitació («s'evita» o «cal evitar»), és la que hem trobar documentada més vegades, concretament en 2 ocasions, 1 en lletra grossa i 1 en lletra menuda. És, com podem comprovar, la marca normativa més utilitzada en els enunciats de variació dialectal. A més a més, en totes dues ocasions els enunciats estan relacionats amb la variació temporal i, més concretament, amb marques sobre la llengua actual («en l'actualitat», «darrerament»). La referència a la tradició —i, en conseqüència, a l'ús general en l'actualitat— es relaciona parcialment amb la gramàtica de Fabra. Aquesta relació entre les marques normatives i Fabra

(1918/1933) es fa més evident als capítols § 5 i § 6, on trobem més posicionament explícit de l'acadèmia.

A la taula 9, sintetitzem el tipus de variació dialectal que trobem en els enunciats amb marques normatives. Contràriament al que podíem veure a la taula 2 sobre els conjunt d'enunciats de variació dialectal, on predominava la variació geogràfica, en aquesta taula, només dels enunciats amb marques normatives, hi predomina la variació temporal. És a dir, quan l'acadèmia es posiciona explícitament sobre la validesa de les solucions, són lleugerament superiors els enunciats vinculats a la variació temporal.

Taula 9. Ocurrences de la variació dialectal amb marques normatives.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Variació geogràfica	0	1	1
Variació temporal	1	1	2
Combinació dels anteriors	0	0	0
Total	1	2	3

c) *Marques aparentment descriptives*

Com hem dit a § 2.7.3b, hi ha enunciats de la gramàtica normativa que coincideixen formalment amb una descripció; això fa que hi hagi enunciats normatius que es formulen mitjançant una expressió descriptiva (Bonet 1991: 93; Ayres-Bennett 2016: 105-106; 2020; Ginebra 2017: 11; 2021: 151; Große 2020: 418-419). La prescripció d'aquest tipus d'enunciats queda encoberta per aquesta aparença descriptiva en la formulació de la norma (Amorós 2014: 71-78). Entenem que els elements descriptius que configuren aquests enunciats actuen també com a guia d'ús, i és per això que els hem considerat marques aparentment descriptives, les hem classificat a § 2.7.3 i les hem comentat en enunciats específicament vinculats a la variació dialectal a l'apartat § 4.2.

A l'hora de fer aquesta anàlisi volem recuperar la distinció entre *norma objectiva* i *norma prescriptiva* (§ 2.4), que, en paraules de Coseriu (1952: 90), podem entendre com la distinció entre el «cómo se dice» i el «cómo se debe decir». Aplicat als enunciats amb variació

dialectal, cada varietat geogràfica, així com la llengua en cada moment temporal, «porta implícites les seves normes», unes normes que són «preexistents a la intervenció normativa» (Marí 2015: 144-145). Només a tall d'exemple, en relació amb la normativa anterior, Cuenca (2001: 25) parla del cas de *per* i *per a* davant d'infinitiu, en què conviuen dues normes objectives en funció dels dialectes i una norma prescriptiva, la prescrita per Fabra. Com sabem, a la GIEC (2016: 1126) aquestes dues normes objectives han passat a ser, també, normes prescriptives al costat de la norma ja prescrita per Fabra.

El fet que les normes objectives de les varietats siguin anteriors a la intervenció normativa fa que l'acadèmia, com a planificador lingüístic, tingui uns judicis previs sobre el prestigi de cadascuna d'aquestes normes i, en conseqüència, seleccioni quines són les solucions que s'han de prescriure. El coneixement previ de les normes permet acceptar com a normatives unes solucions i rebutjar-ne unes altres (Ginebra 2021: 150; Costa 2005: 587-588). La selecció de la norma objectiva d'una varietat i la seva codificació en una gramàtica normativa fa que aquesta adquireixi un valor de norma prescriptiva, encara que l'enunciat es formuli per mitjà de recursos descriptius. La norma entesa com a hàbit o ús normal en un àmbit pot acabar codificada en una gramàtica normativa i, per tant, esdevenir modèlica en l'àmbit en qüestió.

Els enunciats de la GIEC amb variació dialectal que es formulen amb marques aparentment descriptives remeten a aquesta relació entre les normes de les varietats i la norma prescriptiva: la gramàtica presenta les solucions de manera descriptiva, però pel fet que es presenten en el marc d'una gramàtica normativa, aquests enunciats d'expressió descriptiva adquireixen un valor de prescripció. La gramàtica ho exposa de manera positiva —indicant que una solució *s'usa*, *és pròpia*, *és possible*, etc.— o de manera negativa —indicant que *no s'usa*, *no és pròpia*, *no és possible*, etc. Analitzem-ne algun exemple (99):

- (99) Com a sinònim de *algun* existeix l'indefinit *qualcun* (i les variants flexives *qualcuna*, *qualcuns*, *qualcunes*), que en mallorquí i menorquí s'empra quan no va seguit directament d'un nom, sinó que aquest queda sobreentès o és representat pel pronom feble *en*: *M'agradaria ballar amb qualcuna* ('d'aquestes senyores') [...] (pàg. 647, lletra menuda).

En aquest enunciat, es diu que l'indefinit *qualcun*, que és sinònim de *algun*, s'utilitza «en mallorquí i menorquí» quan no va seguit d'un nom. Aquesta és la norma en aquests subdialectes i, en conseqüència, pel fet que ha estat seleccionada i codificada a la GIEC, és una solució implícitament acceptada i, a més a més, adequada en la varietat baleàrica de

l'estàndard, perquè ha estat inclosa a la gramàtica sense cap valoració explícita que digui el contrari; no obstant això, és menys adequada en una comunicació d'àmbit més general. La gramàtica, com veiem, en aquests casos no estableix una valoració explícita sobre l'acceptació i adequació normatives, sinó que es dona indirectament pel fet d'haver-los inclòs com a ús normal en aquests subdialectes («s'empra»). L'enunciat, que expressa de manera descriptiva la norma objectiva en mallorquí i menorquí, esdevé normatiu i adquireix un valor de prescripció.

Si bé fins ara hem aplicat aquesta reflexió a la variació geogràfica, també és aplicable a la variació temporal. La norma en la llengua antiga pot coincidir o no amb la de la llengua moderna i la de l'actual. En cas que no siguin coincidents, podem inferir que tots dos usos són acceptables, però que només el de la llengua actual és adequat en la varietat estàndard, perquè la gramàtica codifica per defecte la llengua actual (GIEC 2016: XXIII). No obstant això, tot i que les solucions antigues inferim que són acceptables, usar-les porta implícitament a un estil arcaïtzant (els casos explícits sobre aquesta qüestió els hem tractat a § 6). Analitzem l'exemple (100):

(100) Pel que fa als possessius, la llengua disposa de dues sèries d'elements: els possessius àtons o febles, molt usuals antigament, però que avui han quedat reduïts a contextos molt limitats (*mon pare*), i els possessius tòncics o forts, que presenten un ús més general i productiu (*el meu pare*) (pàg. 607, lletra grossa).

En aquest enunciat es contraposa la norma de la llengua antiga («molt usuals antigament») i la de la llengua actual («avui han quedat reduïts a contextos molt limitats»), de manera que, tot i que entenem que totes dues solucions s'accepten, els possessius àtons en la llengua actual només són normals en uns contextos limitats. Només són adequats en aquests contextos —fora d'aquests contextos, doncs, no ho són—, de manera que hi ha un canvi en la norma que té un impacte en l'establiment del usos prescriptius d'aquests possessius: actualment no són generals i, per tant, s'allunyen de l'adequació en la llengua general que prescriu la GIEC.

La interpretació del valor prescriptiu d'aquestes marques aparentment descriptives, a més a més, l'hem d'entendre a partir de l'esquema de la comunicació (§ 3.6). És a dir, els enunciats de la gramàtica són un missatge emès per un emissor (l'Institut d'Estudis Catalans) reconegut legalment i socialment i destinat a un receptor (els usuaris de la gramàtica). L'emissor és jeràrquicament superior al receptor. Els enunciats que hem

considerat en aquest apartat es presenten de manera que a la locutivitat del text s'hi afegeix una il·locució prescriptiva —la intenció que té l'acadèmia a l'hora de codificar una llengua en la gramàtica normativa és prescriptiva i de guia d'ús— que es reflecteix en la perlocució, que en aquest cas és que el receptor faci servir —o no, en funció de l'ús a cada territori i en funció de l'ús en la llengua actual— certes formes lingüístiques (Berrendonner 1982: 23, 25; Costa 2016: 166-167).

Si l'acadèmia és considerada una autoritat, potser no és necessari que les indicacions es presentin sempre de manera explícita amb marques normatives (§ 4.3.1*b*), perquè la tria dels fenòmens que s'han de tractar en la codificació d'una gramàtica per a la varietat estàndard, ja sigui per indicar que s'utilitzen ja sigui per indicar que no s'utilitzen, que són pròpies o no ho són en determinats parlars, ja té un poder legítim per considerar-ne l'acceptabilitat i l'adequació en la llengua general i en la varietat estàndard. Considerem que les marques de variació geogràfica i temporal, així com també els recursos aparentment descriptius que la GIEC utilitza, validen l'acceptació i l'adequació dels fenòmens (De Vos 2022: 8-10). Vegem-ho a (101).

(101) En menorquí, el primer grau s'expressa per mitjà del pronom *açò*, en lloc del més general *això* (pàg. 602, lletra grossa).

L'exemple mostra que la solució que és normal en menorquí és expressar el primer grau del demostratiu amb *açò* i no amb *això*, que és la general. A la GIEC no li cal explicitar que en menorquí és acceptable l'ús d'*açò* i que és adequat en tots els nivells de formalitat de la llengua dins del subdialecte menorquí, sinó que vincular la solució a la marca geogràfica «En menorquí» i al verb «s'expressa», que indica quina és la forma del demostratiu per al primer grau en aquest dialecte, ja són mecanismes per validar-ne l'acceptació i l'adequació en l'estàndard.

Els recursos aparentment descriptius que utilitza la GIEC, així com les marques de variació dialectal (§ 2.7.2*a* i § 2.7.3*b*), permeten guiar l'ús lingüístic dels parlants. La «Introducció» de la GIEC estableix que, si no s'afirma el contrari, els fenòmens són acceptables i adequats en l'àmbit territorial a què es vinculen: si una solució es formula en positiu mitjançant marques com, per exemple, *s'usa*, *és pròpia* o *és habitual* i es relaciona amb un dialecte o subdialecte és acceptable i adequada implícitament en tots els nivells de formalitat perquè, en els enunciats d'aquest capítol no es fa referència a la formalitat i, segons el plantejament de la gramàtica, s'ha d'entendre així (GIEC 2016: XXIII).

D'altra banda, quan l'enunciat es formula en negatiu mitjançant marques aparentment descriptives com, per exemple, *no trobem* o *no és possible* i es relaciona amb un dialecte o subdialecte hem detectat dues possibilitats, totes dues amb l'acceptació implícita dels fenòmens: d'una banda, implícitament la solució no és adequada en el territori a què es vincula perquè no en caracteritza la norma (86); d'altra banda, el fet que no es doni un fenomen en un parlar és la solució adequada en aquest àmbit (41).

Cal precisar que hi ha algun cas en què la interpretació que donem per als enunciats amb marques aparentment descriptives dels enunciats de variació dialectal —més concretament els de variació geogràfica, no es compleixen—, ja que en altres punts poden haver-hi altres enunciats que els complementin amb indicadors de variació funcional. No són abundants i per això no els hem sistematitzat. Un exemple és el fenomen de la concordança del verb *haver-hi*, en què hi ha un primer enunciat que afirma que «en alguns parlars» aquest verb pot presentar «concordança amb el sintagma nominal que fa de tema», però després hi ha un segon enunciat en què, a banda de presentar la norma per als diferents parlars (els que fan la concordança i els que no la fan), afirma que «la manca de concordança és l'ús consolidat en els registres formals» (GIEC 2016: 850).

Quan la GIEC considera que les solucions són adequades si no es diu el contrari, no només fa referència a les marques normatives com *no adequat* o *s'evita* (§ 4.3b), sinó que la no adequació es pot expressar amb la formulació negativa dels recursos aparentment descriptius. Aquest tipus de marques les podem entendre com a recursos que permeten emmascarar o encobrir la prescripció (Berrendonner 1982: 34; Amorós 2014: 71-78). A més a més, els recursos aparentment descriptius poden tenir un valor prescriptiu més fort (per exemple, els usos verbals o la marca «és propi», ja que caracteritzen el dialecte) o més lax (per exemple, les marques de possibilitat i de freqüència).

Havent analitzat les marques normatives a § 4.3.1b i les aparentment descriptives en aquest apartat, cal veure en quina proporció les trobem a la GIEC. A la taula 10 veiem que només en 3 ocasions (2%) la gramàtica presenta aquests enunciats amb marques explícites, mentre que tota la resta d'enunciats, un total de 190 (98%), els presenta amb marques aparentment descriptives.

Taula 10. Proporció de les marques normatives o aparentment descriptives en enunciats amb variació dialectal.

Marques normatives	3	2%
Lletra grossa	1	
Lletra menuda	2	
Marques aparentment descriptives	190	98%
Lletra grossa	73	
Lletra menuda	117	

En definitiva, amb aquesta proporció entre les marques normatives i les marques aparentment descriptives podem interpretar que la voluntat de la GIEC és presentar la norma sense ordres directes, mitjançant aquesta expressió descriptiva. Fent-ho d'aquesta manera dona marge a l'usuari —per exemple, als mitjans de comunicació— per triar la solució més adequada a la situació comunicativa d'entre un ventall de solucions implícitament acceptades (Nadal i Feliu 2021: 613).

Només a tall d'exemple per cloure la reflexió, un fenomen implícitament acceptable vinculat, per exemple, al menorquí —sense indicació de formalitat, que és el que hem analitzat en aquest capítol— és adequat en tots els registres dins de la varietat estàndard en la variant baleàrica, però no és tan adequat en la varietat estàndard més general. Així mateix, sempre seran més adequades les solucions implícitament acceptables que es vinculin a la llengua actual que no pas a la llengua antiga, ja que és l'ús actual és el que regula la GIEC.

4.3.2. Relació amb la gramàtica normativa anterior

A l'inici d'aquest estudi ens hem referit al procés d'estandardització i a la necessitat d'actualitzar la codificació normativa, que és precisament el context en què l'Institut d'Estudis Catalans va publicar la *Gramàtica de la llengua catalana* l'any 2016 (§ 1.1 i § 2.1). Per tant, és rellevant parlar de la relació que la GIEC estableix amb la gramàtica normativa anterior, la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918/1933). Cal tenir present que la «Introducció» (p. XXI) explicita que la GIEC és deutora de la normativa anterior però

també de tots els estudis que han anat sortint posteriorment. En aquest apartat ens proposem donar alguns detalls tant qualitatius com quantitius de la relació entre les dues gramàtiques normatives concretament sobre els enunciats de la sintaxi de la GIEC sobre variació dialectal.

L'acarament dels enunciats de les dues gramàtiques el consignem a l'Annex 1, però a la taula 11 hi donem la relació quantitativa, a partir de la qual podem veure que en 47 enunciats (24,3%) de la GIEC es pot establir una relació amb la gramàtica de Fabra (1918/1933) i en 146 enunciats (75,7%), no.

Taula 11. Dades quantitatives sobre la relació entre les dues gramàtiques normatives.

Enunciats que es poden relacionar amb Fabra (1918/1933)	47	24,3%
Enunciats que no es poden relacionar amb Fabra (1918/1933)	146	75,7%
Total d'enunciats amb variació dialectal	193	100%

D'entrada, hi ha enunciats de variació dialectal de la sintaxi de la GIEC amb els quals no es pot establir una relació directa amb Fabra (1918/1933), fet que podem relacionar amb el poc tractament de la variació dialectal, tant geogràfica com temporal, en la gramàtica normativa anterior, així com també amb el nombre més limitat de fenòmens que s'hi codificaven. A tall d'exemple, alguns dels enunciats en què no hem pogut establir relació presenten fenòmens propis de «la parla dels infants»; és a dir, amb variació temporal referent a l'edat dels parlants (102), usos vinculats als «parlars septentrionals», inexistents —almenys de manera explícita— a Fabra (1918/1933) (103) o aspectes no inclosos en la codificació gramatical anterior, com els patrons entonatiu propis dels parlars (104). Es poden consultar altres exemples a les taules 1 i 2 de l'Annex 1.

(102) L'imperfet dels jocs infantils s'usa en la parla dels infants, fonamentalment amb verbs estatus (*estar, tenir, viure*), per a distribuir els papers del joc o establir l'escenari imaginari en què es desenvolupa (GIEC 2016: 918, lletra grossa).

(103) En els parlars septentrionals encara s'usa amb un valor resultatiu la perífrasi “*haver hagut + participi*”. Aquesta perífrasi forma una mena de temps “sobrecompostos” i apareix exclusivament en construccions temporals que designen situacions immediatament anteriors a les de

l'oració principal: *Un cop ho he hagut fet, m'he adonat que no calia; Quan ho vaig haver hagut dit, me'n vaig penedir* (GIEC 2016: 957, lletra menuda).

- (104) En els parlars baleàrics, les interrogatives neutres solen seguir el patró entonatiu descendent. El patró ascendent correspon més aviat a altres tipus d'interrogatives (GIEC 2016: 1252, lletra menuda).

Des d'un punt de vista qualitatiu, distingirem entre els enunciats de la sintaxi de la GIEC que es presenten amb marques normatives i els que es formulen amb marques aparentment descriptives, tal com hem anat presentant l'anàlisi al llarg del treball. Prenent com a punt de partida els enunciats de la GIEC, presentarem la relació que s'estableix amb el contingut i la formulació dels enunciats de Fabra (1918/1933) a partir de la classificació de Bonet (1991: 92-107) que hem resumit a § 3.2.2.1. Al llarg de l'explicació no consignarem tots els enunciats analitzats en el capítol, que es poden consultar a l'Annex 1, sinó que donarem algun exemple il·lustratiu del que s'explica i, per a la resta de casos, si la quantitat d'enunciats ho permet, en referenciem el nombre i la taula de l'annex on es troben. Així és com procedirem a § 5.3.2 i § 6.3.2.

Els enunciats de variació dialectal amb marques normatives, hem vist a § 4.1 que pràcticament són inexistents perquè la GIEC no es posiciona explícitament en aquests tipus d'enunciats. Només podem establir una relació amb Fabra (1918/1933) en dos dels tres enunciats. En el primer cas, a (105-106), la GIEC estableix diverses normes, vinculades a diferents parlars, i explicita que «resulten igualment acceptables», però la gramàtica normativa anterior només aportava, mitjançant un enunciat de solució única sense alternativa, una d'aquestes normes, que precisament és una de les que la GIEC aporta per als «parlars del Principat de Catalunya».

- (105) Tanmateix, hi ha algunes diferències entre parlars que resulten igualment acceptables. En parlars baleàrics s'usa el pronom *hi* amb els atributs adjectivals (*Na Margalida sempre està contenta, però avui no hi està tant*), pronom que també és possible en els parlars del Principat de Catalunya (*—Encara està malalt? —No, ja no ho/hi està*). Per contra, en aquests últims parlars també s'utilitza el pronom *ho* representant un sintagma preposicional o adverbial (*Ell està de guàrdia avui i jo ho/hi estaré demà*), pronom que apareix sempre en valencià: *Pareixia que estava en forma, però no ho estaven* (GIEC 2016: 694, lletra menuda).

- (106) El neutre *ho* és usat: [...]. Com a predicatiu: *Deies que és blanc, i no ho és* (Fabra 1918/1933: 41).

En el segon cas, a (107-108), hi ha un enunciat que també el podem relacionar parcialment amb Fabra (1918/1933): la GIEC considera que hi ha un ús que «s'evita» i la solució que implícitament dona per vàlida és «l'ús tradicional i més general en l'actualitat». Aquest ús implícitament acceptat es correspon —parcialment, perquè la GIEC dona més solucions— amb el que Fabra (1918/1933) aporta a la frase de l'exemple (107-108).

(107) En general, s'evita l'ús del subjuntiu en oracions encapçalades per adverbis o locucions adverbials amb valors modals de dubte o incertesa com ara *potser, possiblement, tal vegada, tal volta o per ventura*. D'acord amb l'ús tradicional i més general en l'actualitat, en aquests casos s'empra el mode indicatiu, amb un temps de present, passat o futur segons la referència temporal: *Potser es tracta d'un malentès; Possiblement vindran demà a sopar; Tal volta han actuat amb una mica de precipitació* (GIEC 2016: 935, lletra grossa).

(108) **Potser**. Ex.: *Potser vindrà més tard* (Fabra 1918/1933: 103).

En els enunciats amb marques aparentment descriptives dels enunciats de variació dialectal de la GIEC, com que hi ha més enunciats que no pas amb les marques normatives, és on podem veure més clarament la relació entre les dues gramàtiques. Hi farem referència a partir del tipus de variació a què es vinculen els enunciats de la GIEC.

D'entrada, la GIEC aporta enunciats en què combina la variació geogràfica i temporal, i en aquests casos Fabra (1918/1933) consignava els fenòmens mitjançant enunciats de doble possibilitat impura (109-110). En aquest cas, l'ús del participi concordat és la solució que la GIEC relaciona amb la «llengua antiga» i la que Fabra (1918/1933) donava com a «recomanable» i, per tant, jerarquitzada. En «la llengua actual» és una solució que es manté en alguns parlars («en baleàric» i «en els parlars septentrionals»). A banda d'aquest exemple, també hi ha el 151 de la taula 2 de l'Annex 1.

(109) En la llengua antiga, el pronom partitiu *en* en funció de complement directe transmetia les propietats de gènere i nombre del seu antecedent al participi. Aquesta relació de concordança és possible encara en la llengua actual, especialment en baleàric i en menor grau en els parlars septentrionals, i es dona principalment quan l'antecedent del pronom *en* és un nom femení: *N'hem caçades dues, de llebres; De farina no n'ha comprada* (GIEC 2016: 492, lletra menuda).

(110) És recomanable (si no obligatori) de fer concordar el participi passat amb el complement directe quan aquest és un pronom personal feble de tercera persona. Ex.: [...] *Jo N'he MENJADA una, i ell N'ha MENJADES tres* (Fabra 1918/1933: 96).

D'altra banda, la GIEC també aporta enunciats vinculats només a la variació geogràfica; en aquest cas, la relació amb Fabra (1918/1933) és més diversa. És possible que només

es doni una única solució sense alternativa (111-112), i que aquesta solució única només es correspongui amb una de les que la GIEC dona per vàlides. També podem trobar enunciats com el de l'exemple al cas 13 de la taula 2 de l'Annex 1.

(111) En la major part dels parlars de Catalunya s'empra l'article definit amb els noms femenins i amb els masculins començats per vocal (*He parlat amb la Joana, l'Antònia, l'Ignasi, la Costa i l'Aguiló*); en els masculins començats per consonant són possibles tant l'article personal (*en*) com el definit (*el*): *en Tomeu o el Tomeu, en Cruells o el Cruells* (GIEC 2016: 581, lletra grossa).

(112) L'article masculí és *el*. Ex.: *el pare, el noi, el braç* (Fabra 1918/1933: 27).

A més a més, la relació entre les dues gramàtiques es pot donar pels fenòmens presentats en enunciats en què intervenen dues solucions. Hi ha enunciats de doble possibilitat pura (113-114), en els quals, per exemple, la GIEC especifica l'abast del fenomen que Fabra (1918/1933) es limitava a consignar al costat d'una altra solució igualment vàlida. La relació entre les dues gramàtiques normatives també es pot establir a partir d'enunciats de doble possibilitat impura (115-116) en què la GIEC especifica l'abast territorial d'una solució que Fabra (1918/1933) consignava com a admesa secundàriament. També és possible que, en tractar-se d'enunciats de variació geogràfica a la GIEC, es pugui relacionar amb enunciats de doble possibilitat condicionada de Fabra (1918/1933). A (117-118) la GIEC vincula a la variació geogràfica *alguna cosa o qualche cosa* però no la solució més general *quelcom*; contràriament, Fabra (1918/1933) considera que *quelcom* és «dialectal», però no relaciona amb la variació les altres dues solucions. Per tant, tot i que a Fabra (1918/1933) és un enunciat de doble possibilitat condicionada, la vinculació a la variació dialectal afecta de manera diferent la formulació de la GIEC. A la taula 2 de l'Annex 1 podem trobar altres exemples com els que hem comentat aquí: 23, 32, 38, 66, 84 i 185.

(113) En general, els sintagmes indefinits, porten el possessiu postnominal, tot i que hi ha en aquest punt clares diferències entre parlars. Així, en gironí i en altres parlars centrals tant és possible *un amic meu* com *un meu amic* (GIEC 2016: 611, lletra menuda).

(114) Es pot dir *un germà meu, aquest gos teu, &*, i *un meu germà, aquest teu gos, &*. (Fabra 1918/1933: 57).

(115) En septentrional, generalment l'article precedeix *llur*: *El llur pare encara viu* (GIEC 2016: 614, lletra menuda).

(116) En canvi, en igual cas, *llur* és preferible a *el llur*. Ex.: *Els nombres vint i trenta i LLURS divisors comuns* (preferible a *ELS LLURS divisors comuns*) (Fabra 1918/1933: 57).

(117) Amb el mateix valor de *quelcom* és més habitual, segons els parlars, *alguna cosa* o *qualque cosa* (GIEC 2016: 648, lletra menuda).

(118) **Alguna cosa.** (o **qualque cosa**). Ex.: *Alguna cosa ha passat quan ell ve [...]*. Com a sinònim de *alguna cosa* (i àdhuc de *res* en sentit positiu), és avui bastant usat en la llengua escrita el pronom dialectal **quelcom**. (Fabra 1918/1933: 68).

Quan es tracta dels fenòmens de la GIEC vinculats a la variació temporal, a banda de la solució única de Fabra (1918/1933) (119-120) també és possible relacionar-los amb enunciats de doble possibilitat pura (121-122) i de doble possibilitat impura (123-124). Quan l'enunciat és de solució única, podem veure que la solució es presenta en una llista de locucions, és a dir, Fabra es limitava a presentar les locucions sense cap mena de valoració. A (121-122) Fabra (1918/1933) dona com a «equivalents» dues solucions, una de les quals la GIEC considera que és antiga. Per tant, a (119-120) i a (121-122) la GIEC és més específica. A (123-124) la GIEC veiem que la solució que «actualment no és habitual» es correspon a la solució no preferible de Fabra (1918/1933), de manera que podem entendre que, si actualment no és habitual, segurament és perquè anteriorment s'havia donat com a preferible una altra solució i, per tant, la prescripció anterior té una conseqüència en la prescripció de l'ús actual.

(119) El nom *amor* originà antigament la locució *per (l')amor de (per amor del servei que li havia fet) [...]* (GIEC 2016: 780, lletra grossa).

(120) **per amor de** (Fabra 1918/1933: 125).

(121) En el sistema ternari, els determinants dels dos primers graus poden tenir formes reforçades (amb el constituent *aqu*) i formes no reforçades (sense aquest constituent): *aquest* i *aqueix* enfront de *este* i *eixe* (o les antigues *est* i *eix*) (GIEC 2016: 601, lletra grossa).

(122) Notem l'existència de *est* i *eix*, equivalents a *aquest* i *aqueix* (Fabra 1918/1933: 57).

(123) Tot i que actualment no és habitual, el possessiu *llur* pot aparèixer dins d'un sintagma nominal encapçalat per l'article definit. En aquest cas, la posició del possessiu pot ser prenominal o, més freqüentment, postnominal: *Els presidents europeus convocaren {els llurs assessors/els assessors llurs}* (GIEC 2016: 614, lletra menuda).

(124) En canvi, en igual cas, *llur* és preferible a *el llur*. Ex.: *Els nombres vint i trenta i LLURS divisors comuns (preferible a ELS LLURS divisors comuns)* (Fabra 1918/1933: 57).

En síntesi, la relació que s'estableix entre les dues gramàtiques no sempre és igual, perquè els enunciats de la GIEC amb variació dialectal es poden relacionar amb pràcticament tots els tipus d'enunciats establerts per Bonet (1991). Sigui quin sigui el tipus d'enunciat de

Fabra (1918/1933), la GIEC, d'una banda, amplia els aspectes lingüístics i els usos que codifica i, d'altra banda, precisa molt més la vinculació a la variació dialectal dels fenòmens.

A tall d'exemple, Fabra (1918/1933) considera que els possessius femenins antics són *mia, tua, sua* i la GIEC, a banda de considerar que són les «formes antigues», afirma que són les que presenta «l'alguerès». És a dir, hi ha formes antigues que es mantenen en algun dialecte, i la GIEC, a diferència de la gramàtica normativa anterior, ho indica, perquè inclou dialectes als quals Fabra (1918/1933) pràcticament no parava atenció. De fet, Fabra sovint aportava fenòmens dialectals no perquè fossin dialectals, sinó perquè pertanyien a la llengua antiga (Bellés i Benavent en premsa).

Finalment, a banda de la relació entre el contingut de les dues gramàtiques normatives, és interessant veure els paral·lelismes entre la manera de presentar-lo: Bonet (1991: 93) ja havia detectat que a Fabra (1918/1933) hi havia enunciats que es presentaven de manera descriptiva, mitjançant recursos com els que nosaltres hem considerat marques aparentment descriptives. Generalment, quan Fabra (1918/1933) presentava els fenòmens d'aquesta manera, la GIEC ho ha mantingut, com a (121-122); en alguns altres casos, quan Fabra (1918/1933) els formulava amb marques normatives, és a dir, marques explícites, sobretot de preferència, la GIEC també els ha convertit en enunciats aparentment descriptius, com a (115-116). Això contrasta lleugerament amb § 5.3.2 i § 6.3.2.

Els enunciats amb variació dialectal, com hem vist a l'inici d'aquest apartat, la GIEC pràcticament sempre els estableix per mitjà de marques aparentment descriptives, fet que ha condicionat l'anàlisi de la relació amb la gramàtica de Fabra (1918/1933). Aquesta és la principal diferència amb els enunciats que analitzarem a § 5.4 i § 6.4, en els quals intervé la variació funcional i, en conseqüència, la GIEC utilitza bastantes més marques normatives i podem establir un patró molt més clar en relació amb Fabra (1918/1933).

4.4. Síntesi del capítol

Les dades que hem aportat en aquest capítol les podem sintetitzar de la manera següent:

1. Els enunciats amb variació dialectal es presenten —a excepció de tres casos— sense marques normatives que explicitin el posicionament de l'acadèmia davant

dels fenòmens (això contrastarà amb els capítols § 5 i § 6), sinó que es presenten per mitjà del que hem considerat marques aparentment descriptives.

2. El fet que els fenòmens de variació dialectal es presentin de manera descriptiva presentant la norma de cada àmbit fa que, pel fet d'haver-los seleccionat i codificat, siguin acceptables i normatius. No obstant això, el que hem considerat marques aparentment descriptives —els recursos descriptius que, pel fet que es troben en una gramàtica normativa adquireixen un valor de guia d'ús— permeten guiar en l'adequació de les solucions.
3. En els enunciats amb variació dialectal hi predominen les referències a la variació geogràfica (144 enunciats) en front de la variació temporal (33 enunciats). La combinació de les dues és molt més menor (16 enunciats).
4. Pel que fa a la variació geogràfica, la GIEC integra els cinc grans dialectes (central, nord-occidental, septentrional, baleàric i valencià), cosa que ja proposava Joan Solà l'any 2011. A més a més, la gramàtica inclou alguna referència a l'alguerès. En el conjunt dels cinc grans dialectes, destaquen les referències al baleàric (65 ocurrences) i al valencià (45 ocurrences).
5. Pel que fa a la variació temporal, a la GIEC hi predominen les referències a la llengua antiga (35 ocurrences) i a la llengua moderna i actual (28 ocurrences) enfront de l'edat dels parlants (2 ocurrences). Aquest tipus de variació té, en conseqüència, un paper més secundari que la variació geogràfica, cosa que coincideix amb la consideració complementària que se li assigna a la «Introducció» (GIEC 2016: XXII).
6. Els enunciats amb variació dialectal, tant si és geogràfica com temporal, apareixen majoritàriament en lletra menuda, que és el tipus de lletra que la GIEC (2016: XXXI) considera que pot ser útil «per ampliar el coneixement de la gramàtica de la llengua catalana» i també afirma que és «prescindible per a [...] l'aplicació de la norma». Ens qüestionem aquestes dues afirmacions de la GIEC sobretot per a les referències a la variació geogràfica, i més concretament les dels dialectes, perquè considerem que són indicacions que poden ser *imprescindibles* per a l'aplicació de la norma polimòrfica que presenta.

7. La relació que els enunciats amb variació dialectal de la GIEC estableixen amb la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918/1933) és baixa, ja que la GIEC incorpora molts més fenòmens i molta més variació. No obstant això, es poden vincular als tipus d'enunciats de la gramàtica de Fabra establerts per Bonet (1991). El fet que a la GIEC s'integri més la variació dialectal que la gramàtica normativa anterior ens permet comprovar que, seguint l'esquema de Haugen (1983), la GIEC es replanteja la selecció dels fenòmens a codificar a la gramàtica perquè incorpora molt més la variació dialectal —i molts més fenòmens sintàctics— que la gramàtica de Fabra (1918/1933).

CAPÍTOL 5. ENUNCIATS AMB VARIACIÓ FUNCIONAL

En aquest capítol analitzarem els enunciats de la GIEC que estan vinculats a la variació funcional, és a dir, aquells enunciats de la gramàtica en els quals s'inclou una marca relacionada amb el to (grau de formalitat), el mode (oral o escrit, planificat o espontani), el camp (general o especialitzat), el tenor (propòsit comunicatiu) i els estils. També és possible trobar alguna referència a algun registre concret, entès com el contínuum dels paràmetres de variació funcional esmentats. Com en el capítol anterior, organitzarem l'exposició a partir de les marques normatives (§ 5.1), les marques aparentment descriptives (§ 5.2), l'anàlisi general (§ 5.3) i la síntesi del capítol (§ 5.4).

5.1. Marques normatives

Com hem dit a § 2.7.3a, les marques normatives són aquells indicadors dels enunciats en què l'acadèmia explicita la seva posició sobre la validesa o no dels fenòmens lingüístics. En aquest apartat, doncs, parlarem dels enunciats amb indicadors de variació funcional que també inclouen les marques d'acceptació, d'adequació, de preferència i d'evitació.

5.1.1. Les marques d'acceptació

La GIEC utilitza la marca positiva «acceptable» o la variant negativa «no acceptable» per indicar si un fenomen és vàlid. Tot i que en aquest estudi partim de la idea establerta a la «Introducció» segons la qual, si no es diu explícitament una altra cosa, tot el que es presenta a la gramàtica és adequat per a la llengua general o en l'àmbit a què es vincula, hi ha alguns enunciats en els quals l'IEC fa explícita l'acceptació de la solució, recurs que trobem si en el mateix enunciat s'hi inclou una marca de preferència (§ 5.1.3).

És el cas de l'enunciat (1), en el qual s'afirma que tant el manteniment com el canvi de preposició davant d'infinitiu «són acceptables», tot i que es prefereix el canvi en els registres formals. Amb aquesta formulació es reflecteix que hi ha dues solucions possibles, perquè de la preferència en els registres formals en podem inferir que la solució no preferible també la trobem en els aquests registres, encara que com a solució secundària.

- (1) Així, tenim *Insisteix en els temes de sempre* o *Comptava amb això*, però *Insisteix a (o en) parlar dels temes de sempre* i *Comptava a (o de, amb) fer això*. Tant el manteniment de *en* i *amb* com el canvi de preposicions són acceptables, però el canvi és la solució preferible en els registres formals (pàg. 1011, lletra grossa).

Quant a la marca negativa «no acceptable», trobem dos casos lleugerament diferents. En el primer enunciat (2), la GIEC contraposa els registres informals amb els formals. D'això n'inferim que sí que s'accepta en els registres informals de l'estàndard. No fa referència, però, a la llengua col·loquial.

- (2) En els registres informals trobem unes construccions, que no són acceptables en els registres formals, en què es trasllada la preposició relacionada amb el predicat subordinat al davant de l'antecedent (que pertany a la principal) i el relatiu es redueix a *que*: *Ja veig amb les dificultats que t'has trobat; No saps la quantitat que es tracta*. Aquestes construccions són un encreuament d'estructures formalment interrogatives (*Ja veig amb quines dificultats t'has trobat; No saps de quina quantitat es tracta*) i relatives (*Ja veig les dificultats amb què t'has trobat; No saps la quantitat de què es tracta*) (pàg. 1064, lletra menuda).

En el segon enunciat (3), la GIEC fa referència a l'ús de la conjunció *doncs* amb valor causal, sobre la qual es diu que es troba «especialment en la llengua escrita». La gramàtica considera, però, que és un «ús no acceptable» i aporta, en els exemples, les solucions implícitament acceptades equivalents. En comptes de referir-se al nivell de formalitat, com als exemples (1-2), en aquest cas el fenomen es vincula al mode.

- (3) En certs casos també es documenta l'ús de *doncs* com a conjunció causal, especialment en la llengua escrita. Es tracta, però, d'un ús no acceptable. Per tant, no es pot substituir *ja que* o *perquè* per la conjunció *doncs* en una oració com *Estàvem tots molt contents, {perquè/ja que} el nostre equip havia arribat a la final* (pàg. 1135, lletra menuda).

5.1.2. Les marques d'adequació

La GIEC utilitza la marca «adequat» i la variant negativa «no adequat» per referir-se a la idoneïtat dels usos a la llengua formal. En relació amb aquesta marca, l'enunciat (4) explicita la vinculació de l'estructura *a nivell de* a la llengua col·loquial i la gramàtica considera que hi ha solucions que són «més precises i adequades» i que «resulten més adequades» per a la llengua formal, les quals consigna en els exemples. A més a més, les marques d'adequació no són taxatives, sinó que es modifiquen amb el «més».

- (4) *A nivell (de) s'utilitza col·loquialment amb valors figurats per als quals disposem d'expressions més precises i adequades. En lloc de a nivell musical, a nivell administratiu o a nivell d'universitats, resulten més adequades solucions com les que s'exemplifiquen tot seguit: Pel que fa a la música (o Musicalment parlant) [...] (pàg. 776, lletra menuda).*

Quant a la variant negativa de la marca, «no adequat», la trobem en els enunciats (5-6). A (5), es diu que l'ús del futur perfect amb valor de probabilitat en relació amb un fet passat «no és adequat en els registres formals». D'això en podem inferir que en els registres informals i col·loquials sí que és adequat. La GIEC posa èmfasi de la no adequació en la llengua formal mitjançant l'estructura «i no pas» quan contrasta la solució adequada i la no adequada. Semblantment, a (6), s'estableix que la locució *per a que* no és adequada «en registres formals»; podem inferir també que no hi ha cap oposició per al seu ús en els registres informals i col·loquials. A banda de la marca de no adequació, l'enunciat estableix que la solució implícitament adequada és «clàssica» i «més general».

- (5) Passa semblantment amb el futur perfect. No és adequat en els registres formals si es refereix a un fet passat. També aquí la llengua recorre als verbs modals i a adverbis de modalitat: *Potser l'han renyat, que està tan moix (i no pas L'hauran renyat, que està tan moix)* (pàg. 922, lletra menuda).
- (6) No és tampoc adequat en registres formals l'ús de *per a* en la locució *per a que*, en lloc de la conjunció clàssica i més general perquè (pàg. 1126, lletra grossa).

5.1.3. Les marques de preferència

La GIEC empra les marques de preferència —com «preferible» o «preferent»— en els casos en què presenta dues o més solucions acceptades però es posiciona posant-ne per davant una de les dues. Per parlar d'aquesta marca partirem del significat prototípic de «preferible», que és el que interpretem a partir de la definició del DIEC 2 (s.v. *preferir*): «Posar per damunt d'un altre o d'altres en estimació, en favor, etc. *Jo prefereixo els pèsols a les faves. Preferir la mort al deshonor*». Si ho apliquem als enunciats de la gramàtica, de dues solucions que es consideren normatives, n'hi ha una que l'acadèmia considera prioritària.

Per presentar la solució «preferible», la GIEC pot explicitar primer que les dues formes de què tracta l'enunciat són acceptades. És el cas de l'enunciat (7), que ja hem comentat a § 5.1.1 en relació amb la marca «acceptable». De dues solucions explícitament

acceptades n'hi ha una que l'acadèmia considera «preferible en els registres formals». Seguint la definició de «preferible», podem entendre que si les dues s'accepten, l'opció secundària també és normativa en els registres formals, però l'enunciat estableix una jerarquia. L'enunciat de (8) empra «són ben possibles», estructura que, en aquest cas, entenem com a sinònima a «acceptable».

(7) Així, tenim *Insisteix en els temes de sempre* o *Comptava amb això*, però *Insisteix a (o en) parlar dels temes de sempre* i *Comptava a (o de, amb) fer això*. Tant el manteniment de *en* i *amb* com el canvi de preposicions són acceptables, però el canvi és la solució preferible en els registres formals (pàg. 1011, lletra grossa).

(8) Tot i que aquestes construccions exclamatives indirectes amb article definit són ben possibles, en els registres formals són preferibles les construccions amb una oració de relatiu per a expressar aquests continguts semàntics (§ 27.4.2.4): *Imagineu-vos els embolics en què es pot arribar a ficar el seu gendre* (pàg. 1279, lletra grossa).

A l'enunciat (9) podem entendre que implícitament també es consideren normatives totes perquè no es diu explícitament que una no ho sigui. A més, es tracta d'un ús que es dona «al costat de l'expressió genuïna i preferent». Encara que les dues estructures siguin normatives en el «lèxic gastronòmic», la que es considera «preferent» és la pròpia del català; l'opció secundària, en canvi, és un gal·licisme d'aquest àmbit.

(9) En el lèxic gastronòmic es donen alguns usos de l'article definit que són gal·licismes: *peres al vi* apareix al costat de l'expressió genuïna i preferent *peres amb vi* o *ànec a la taronja sanguina* en lloc de *ànec amb taronja sanguina* (pàg. 587, lletra menuda).

A (10-12) la GIEC parla de d'uns usos són «preferibles en els registres formals». Encara que en aquests enunciats la GIEC no afirmi explícitament que totes les solucions s'accepten, s'infereix que ho són, malgrat que n'hi ha que no són les prioritàries. En aquests casos la GIEC no fa referència ni a la llengua col·loquial ni a la informal.

(10) També hi ha algun verb que davant d'infinitiu pot portar la preposició *per* a la vora de *a* i *en*: *S'interessa a/per/en comprar el segon pis*. La preposició preferible en els registres formals és *a* (*a/per* en el darrer exemple) (pàg. 1012, lletra grossa).

(11) La preposició *amb* pot alternar amb les preposicions *a* o *de* (o amb totes dues) quan introdueix un complement de règim que conté una substantiva d'infinitiu. Aquesta situació es dona amb predicats com *conformar-se*, *comptar*, *avenir-se*, *estar d'acord*, *ser compatible* o *trobar-se*: *No et conformis amb/a/de ser contractat per un mes*; *Estem d'acord amb/a/de/deixar el text tal com està*; *No m'he trobat mai {amb haver/d'haver} de dormir al cotxe*. [...]. Les preposicions preferibles en els registres formals són *a* o *de* (pàg. 1012, lletra grossa).

(12) Trobem l'alternança entre *en*, *a* i *de* quan el complement d'un nom com *interès*, *desinterès*, *insistència*, *confiança* o *dificultat*, o dels predicats *confiar*, *somiar*, *ser el primer/segon/darrer* o *ser l'únic*, conté una subordinada d'infinitiu: *Manifesta un gran interès a/d'/en estudiar llengües* (però: *en l'estudi de les llengües*); *Tinc confiança a/de/en tornar aviat* (però: *en la progressió*); *Ha estat l'únic en/a/de participar-hi*. Les preposicions preferibles en els registres formals són *a* o *de* (pàg. 1012, lletra grossa).

Hi ha un enunciat també vinculat parcialment a la marca «preferible» que presenta una certa contradicció en la valoració del fenomen. És l'enunciat (13), en el qual la GIEC presenta una construcció que «s'evita en els registres formals». Entenem, doncs, que la posició de l'acadèmia és que s'ha d'evitar. No obstant això, en els exemples, la solució que prèviament s'ha considerat que «s'evita en els registres formals» es tracta com una opció secundària, perquè la solució que l'hauria de substituir es qualifica de «preferible en els registres formals». Dit d'una altra manera, si s'afirma que una opció «s'evita», no pot ser una solució no preferible perquè si «s'evita» és perquè no es considera vàlida.

(13) En la construcció *Qui renuncia o regala un tros del seu hort?*, l'element que complementa els dos verbs coordinats (*un tros del seu hort*) és complement preposicional del primer verb (*renuncia a un tros del seu hort*) i complement directe de l'altre (*regala un tros del seu hort*). Aquesta discrepància és un fenomen que s'evita en els registres formals, generalment, pronominalitzant-lo en el segon dels membres coordinats (*Qui renuncia a un tros del seu hort o el regala?*) o repetint el complement (*Qui renuncia a un tros del seu hort o qui regala un tros del seu hort?*). Així, *Treballen en una empresa petita o hi pertanyen* i *És millor fomentar el seu tracte o abstenir-nos-en?* són preferibles a *Treballen o pertanyen a una empresa petita* i *És millor fomentar o abstenir-nos del seu tracte?*, respectivament (pàg. 986, lletra grossa).

5.1.4. Les marques d'evitació

Per indicar que un fenomen no és normatiu, la GIEC se serveix de les marques «s'evita» i «se sol evitar», que bàsicament apareixen en enunciats en els quals es presenten formes col·loquials que no són vàlides en els registres formals. En l'exemple (14), el contacte de preposició i conjunció (*a que*, *de que*, etc.) es vincula als «registres informals» i als «estils pròxims a la llengua espontània». Aquest ús, però, «s'evita» en els «registres formals». En l'enunciat (15) s'hi afegeix, a més a més, que hi ha «construccions més genuïnes» per substituir la construcció a evitar. En relació amb l'exemple (14) veurem a § 6.1.3 que la GIEC aporta un altre enunciat sobre l'elisió de preposició on afirma que actualment l'elisió és viva i «preferible en els registres formals»; una opció secundària d'un enunciat amb

l'indicador de preferència és implícitament acceptada i, per tant, es contradiu amb la marca «en els registres formals s'evita» de l'enunciat comentat aquí.

(14) En aquests casos, el contacte de la preposició i la conjunció *que* és habitual en els registres informals i en estils pròxims a la llengua espontània: *L'al·lusió a que m'hagi enfadat em sembla fora de lloc; Els meus amics són contraris a que els obliguin a sortir demà*. Amb tot, en els registres formals s'evita el contacte de la preposició i la conjunció [...] (pàg. 1003-1004, lletra grossa).

(15) Com mostren els exemples analitzats fins ara, les finals amb *a* introdueixen generalment subordinades d'infinitiu. Resulten molt forçades les construccions en què s'elideix la preposició *a* davant de la conjunció *que* i, per això, en registres informals és habitual el manteniment de la preposició quan la subordinada té el verb en forma personal: *He vingut a que m'expliquis què ha passat*. Es tracta, però, de construccions que s'eviten en els registres formals i que poden ser fàcilment reemplaçades per construccions més genuïnes amb la conjunció *perquè*: *He vingut perquè m'expliquis què ha passat* (pàg. 1132, lletra menuda).

A (16), en relació amb el relatiu compost, també s'estableix el contrast entre solució formal i el relatiu que trobem «en registres informals», que es vol evitar perquè és considerada una «construcció d'influència forana».

(16) En lloc del relatiu compost *el qual*, en registres informals també apareix la construcció d'influència forana *el que* precedida de preposició (o esporàdicament *el qui* si l'antecedent és humà). Es tracta d'un recurs que s'evita en els registres formals, en què s'usa el relatiu compost *el qual* (o *què* i *qui*, en aquells casos en què també són possibles) (pàg. 1045, lletra grossa).

Mentre que a l'enunciat anterior la dicotomia era informal/formal, a (17-18) es parla de fenòmens col·loquials, de manera que es canvia el nivell de formalitat on es donen els fenòmens i es vinculen a usos que en cap cas poden tenir lloc en l'estàndard.

(17) En les correlacions amb *endavant*, l'ús de la preposició *en* precedint l'adverbi (*d'ara en endavant; de Mataró en endavant*) és habitual col·loquialment, però s'evita en registres formals (pàg. 741, lletra menuda).

(18) Col·loquialment, *així* presenta variants del tipus *aixís, aixins, aixina* o *aixines*, que s'eviten en els registres formals (pàg. 797, lletra menuda).

La GIEC també conté enunciats en què es condueix a evitar un fenomen sense explicitar que sigui de la llengua informal o col·loquial. En aquests casos (19-20), només hi trobem la marca en relació amb els registres formals. A l'enunciat (20) es produeix una contradicció en la interpretació a causa del «preferible» de l'exemple, que és el que hem comentat a § 5.1.3.

(19) En lloc de les seqüències *taques verdes groguenques* o *taques d'un verd groguenc*, és possible trobar *taques verdgroguenques*, com si *verdgroguenques* fos un sintagma nominal en aposició a *taques* [...] o com si fos una locució [...]. Aquesta construcció (*taques verd groguenques/grogoses*) s'evita en els registres formals (pàg. 550, lletra menuda).

(20) En la construcció *Qui renuncia o regala un tros del seu hort?*, l'element que complementa els dos verbs coordinats (*un tros del seu hort*) és complement preposicional del primer verb (*renuncia a un tros del seu hort*) i complement directe de l'altre (*regala un tros del seu hort*). Aquesta discrepància és un fenomen que s'evita en els registres formals, generalment, pronominalitzant-lo en el segon dels membres coordinats (*Qui renuncia a un tros del seu hort o el regala?*) o repetint el complement (*Qui renuncia a un tros del seu hort o qui regala un tros del seu hort?*). Així, *Treballen en una empresa petita o hi pertanyen* i *És millor fomentar el seu tracte o abstenir-nos-en?* són preferibles a *Treballen o pertanyen a una empresa petita* i *És millor fomentar o abstenir-nos del seu tracte?*, respectivament. (pàg. 986, lletra grossa).

A (21) veiem l'únic cas amb marca d'evitació que està vinculat explícitament al mode («la llengua escrita») i que, a més a més, està relacionat amb un context concret («si es tracta de constituents poc complexos»). De fet, és una solució que només es pot trobar «en la llengua escrita» perquè està relacionada amb la puntuació.

(21) Notem que en la llengua escrita s'usa una coma entre el constituent dislocat a la dreta i la resta de l'oració (*No en parlarem mai més, d'això*), mentre que la coma és optativa en els dislocats a l'esquerra i generalment s'evita si es tracta de constituents poc complexos (*D'això no en parlarem mai més*) (pàg. 1230, lletra grossa).

L'únic enunciat amb la marca normativa «se sol evitar» és (22), en què, com passava a (19-20), no s'especifica a quin registre pertany la construcció a evitar en els registres formals, de manera que inferim que s'accepta en els altres registres que no són formals. L'estructura «se sol» permet atenuar la norma i fer que no es condemni el fenomen taxativament.

(22) El pronom de datiu que apareix en les oracions de relatiu de *Al final vam ser els únics que vam parlar amb el professor, al qual cap dels assistents no gosava fer-li cap pregunta* i *Vindrà una clienta a la qual segurament li haurem de reestructurar la botiga* se sol evitar en els registres formals, de la mateixa manera que en aquests registres se sol evitar aquest pronom en oracions no relatives del tipus *Li preguntarem a l'alcalde quan serà la inauguració* o *A qui vols que li preguntem quan serà la inauguració* (pàg. 1059, lletra grossa).

5.2. Marques aparentment descriptives

Com ja hem dit (§ 2.7.3b), en les gramàtiques normatives hi ha enunciats descriptius de manera que entenem que les marques aparentment descriptives són aquells indicadors dels enunciats descriptius que aparentment contribueixen a la descripció dels fenòmens i els seus usos, però que pel fet que s'empren en una gramàtica normativa també cobreixen la funció de guia d'ús. En aquest capítol, més concretament, aquestes marques aparentment descriptives es vinculen als diferents paràmetres de la variació funcional.

5.2.1. Els usos verbals

En presentar la norma mitjançant els recursos que hem considerat que són aparentment descriptius, és rellevant posar atenció als verbs que utilitza la GIEC, així com també a la relació que estableixen amb els fenòmens vinculats a la variació dialectal. Considerem que les tries verbals són un recurs amb el qual es presenta la norma en els diferents àmbits de la variació funcional, a partir generalment del valor descriptiu del present dels verbs (Pérez Saldanya 2008: 2619).

D'entrada, trobem verbs com *donar-se* o *produir-se* amb els quals la GIEC indica que les solucions presentades en els enunciats ocorren en algun dels paràmetres de variació funcional a què es vinculen (DIEC2 s.v. *donar*). Com veiem a (23-24), si les solucions que es presenten a l'enunciat tenen lloc «en la llengua oral» inferim que hi són implícitament acceptades i adequades, igual que ho són en els registres formals si és en aquest nivell de formalitat on es donen.

(23) El datiu ètic té un caràcter expressiu i, per això, es dona en la llengua oral i en els registres informals: *Se te'l menjarà, tot aquest plat de macarrons?; No li arribis tard, a la teva mare; Se'ns ha convertit en tota una dona; No te'm perdís* (pàg. 503, lletra menuda).

(24) La construcció amb el demostratiu de llunyania *allò* (o *tot allò*) seguit d'una relativa pot tenir el mateix valor individualitzador que *el* [...]. La construcció amb *allò* es dona en els registres formals (pàg. 589, lletra grossa).

De la mateixa manera que els enunciats poden formular-se en positiu, és a dir, afirmant que els fenòmens lingüístics es produeixen (23-24), la GIEC també formula enunciats com els de (25), en què s'afirma el contrari, és a dir, que «no es produeix» i, en conseqüència, que no podem trobar la solució en algun àmbit concret. El fenomen lingüístic en qüestió

(«la duplicació») no passa «ni en els registres informals»: inferim que, a banda de no trobar-lo en els registres informals, tampoc el trobem en els formals. Això s'emfasitza en la contraposició dels exemples i amb l'estructura «i no pas...» que s'hi afegeix. Inferim que aquesta duplicació no és adequada en cap d'aquests nivells de formalitat.

(25) Al costat d'aquests casos hi ha relatives en què no es produeix la duplicació ni en els registres informals. Es tracta d'oracions com ara *És una sala on pots guardar les coses en un armariet (i no pas ...on hi pots guardar les coses en un armariet)* o *És un zoològic on les criatures poden acostar-se als animals i tocar-los (i no pas ...on les criatures s'hi poden acostar als animals...)* (pàg. 1058, lletra menuda).

La GIEC també fa servir verbs com, per exemple, *trobar* o *documentar* per indicar que les solucions que presenta en els enunciats apareixen en l'àmbit a què es vinculen. A (26) la gramàtica indica que «en registres informals es troben» i, per tant, existeixen, solucions com *fotimer*. Aquestes solucions, doncs, són acceptades en la llengua, tot i que només adequades en la informalitat. D'altra banda, a (27-28), les solucions es vinculen a la llengua col·loquial i, en el cas de l'enunciat (28), a més a més, a «la parla», cosa que ens fa veure que els fenòmens es poden vincular a més d'un paràmetre de variació funcional alhora. Inferim, doncs, que les solucions són acceptades però només són adequades en els usos col·loquials i, amb aquesta vinculació, la GIEC els exclou de l'estàndard.

(26) En registres informals es troben els derivats col·loquials de *fotre*, com *fotimer*, *fotral*, *fotralada* o *fotracada*: *un fotimer de vegades, un fotral d'anys* (pàg. 521, lletra menuda).

(27) També trobem l'article definit en expressions de manera del tipus *a la francesa* ('a la manera dels francesos'), *a la babalà*, *a la valenta*, *a la brasa* o *a la seva* i en l'expressió col·loquial amb valor temporal *a la que* (equivalent a *a la mínima que, tan bon punt*): *A la que t'hi acostes, ja borda* (pàg. 587, lletra menuda).

(28) A més de l'article *el*, en la parla hi trobem la forma col·loquial *lo* com a article amb valor individualitzador: *Sempre em diu lo que he de fer* (pàg. 588, lletra grossa).

Més enllà de la formalitat o del mode, la GIEC també dona algunes indicacions, per mitjà dels verbs, sobre el camp, el tenor o, fins i tot, algun registre (29-31). En el primer exemple, les solucions no són generals, sinó que tenen «un ús esporàdic» i, en conseqüència, només les trobem «en els llenguatges d'especialitat». En el segon, el fenomen apareix «especialment» en textos instructius, de manera que és on té més ús i on podem entendre que són més adequats, encara que pugui no ser l'únic àmbit on s'utilitzi. En el tercer enunciat, es presenta un ús del condicional que «es documenta» en un registre concret, que és

«el llenguatge de la historiografia». En tots tres casos, les solucions són implícitament acceptades en la llengua, però només són adequades en els respectius àmbits d'ús.

(29) En aquests casos, al costat de les formes invariables pel que fa al gènere (*triple*, etc.), la llengua disposa de formes flexionades en gènere i nombre: *He vist una col·lecció triple (o tripla) que la vostra*. Les formes adjectivals variables en gènere tenen un ús esporàdic i només es troben en els llenguatges d'especialitat (pàg. 635, lletra grossa).

(30) Sovint, especialment en textos que donen instruccions, trobem oracions interrogatives parcials que pregunten sobre un complement del predicat o sobre un adjunt amb un verb modal de possibilitat o d'obligació sobreentès. Així, al costat de *Com podem arribar-hi?, Què hem de fer?* o *A qui cal recórrer?*, tenim *Com arribar-hi?, Què fer?* o *A qui recórrer?* (pàg. 1260, lletra menuda).

(31) En el llenguatge de la historiografia, el condicional també es documenta en altres contextos sintàctics en què generalment s'usa el passat simple o el perifràstic: *Aleshores va conèixer la dona amb qui es casaria (o es casà, es va casar)* (pàg. 923, lletra grossa).

La GIEC utilitza verbs com, per exemple, *emprar, utilitzar, usar, fer servir* per indicar que en alguns paràmetres de la variació funcional es recorre a les solucions que es presenten en els enunciats (32-35). En el primer exemple, que complementa el de (32) indicant la norma en la llengua col·loquial, indica la solució que es fa servir en als «registres formals», on és implícitament acceptada i adequada. Així mateix, aquest nivell de formalitat també se serveix de solucions alternatives, presentades en els exemples entre parèntesis. En el segon exemple (33), la solució es vincula a la màxima formalitat («registres molt formals»). En el tercer exemple (34), en canvi, l'ús es vincula a la «parla informal», àmbit on és acceptat i adequat; això fa que no sigui adequat en l'escrit formal. Aquest enunciat contrasta amb el següent, el (35), ja que vincula la solució «sobretot a la llengua parlada», però no n'indica la formalitat, de manera que podem entendre que és adequada en tots els nivells de formalitat, sempre que siguin orals.

(32) Els registres formals empren l'article *el* com a determinant individualitzador o fan servir altres recursos: *Sempre em diu el que he de fer (o allò que he de fer, les coses que he de fer)* (pàg. 588, lletra grossa).

(33) En els registres molt formals, a més, també s'usa quant com a modificador d'adjectius i adverbis: *Quant savi era, Llull!; Quant intensament que viu aquest viatge!* (pàg. 1272, lletra grossa).

(34) En la parla informal s'empren mots formats a partir dels pronoms demostratius que —a part de servir com a fórmules de farciment, com a falques— permeten avançar en el discurs quan

no trobem el mot adequat. Fins i tot poden ser emprats en lloc d'un nom propi. Es tracta de *daixò [...], daixonses o dallonses [...]* (pàg. 606, lletra menuda).

- (35) A partir de l'adjectiu *total*, d'altra banda, s'ha creat el connector *total*, usat sobretot en la llengua parlada amb un valor de reformulació o de resum equivalent a en conseqüència o en conclusió (pàg. 962, lletra menuda).

La GIEC també utilitza aquests verbs si ha de presentar la norma vinculada a un registre (36), al tenor (37) o al camp (38). Els usos que es presenten en els enunciats són acceptats i adequats en els respectius àmbits.

- (36) Entre jugadors de cartes s'usen sense complements verbs com *fer* 'tenir el torn', *barrejar*, *remenar*, *escapçar*, *repartir* o *donar* (pàg. 835, lletra grossa).

- (37) Els temps de futur poden usar-se en un context en què es parla de fets passats. S'empren principalment en textos i discursos històrics o biogràfics amb referència a una situació posterior a un fet passat (pàg. 921, lletra grossa).

- (38) Tanmateix, *qui s'empra* amb locucions com *en contra de* i *a favor de* en els llenguatges d'especialitat: *Cal aportar les dades de la persona a favor de qui es realitza la transmissió de l'activitat* (pàg. 1044, lletra grossa).

La GIEC utilitza també verbs com *haver-hi* o *existir*, amb els quals indica que les solucions que presenta en els enunciats són possibles de trobar en els àmbits a què les vincula (DIEC2, s.v. *haver*, *existir*). A (39) es fa referència a una «forma arcaïtzant», que és implícitament acceptada —perquè, encara que no es digui, es tracta d'una solució de la llengua antiga— i adequada quan els textos són d'estil arcaic. L'enunciat (40) fa referència a una solució que existeix en la llengua col·loquial i, en conseqüència, no és adequada en la varietat estàndard.

- (39) Hi ha, encara, la forma arcaïtzant *quisvulla* i l'expressió *un/una qualsevol*, que s'empra per a etiquetar algú de persona poc digne: *El president del consell no és un qualsevol.[...]* (pàg. 652, lletra menuda).

- (40) Col·loquialment, hi ha interrogatives parcials amb verbs intransitius que apareixen encapçalades pel pronom interrogatiu *què*: *Què riu, aquest, ara?*; *Què remugues, tu?* (pàg. 1257, lletra menuda).

La GIEC fa servir el verb *ser* (o altres com *tractar-se* o *pertànyer*) per indicar que les solucions presentades en els enunciats tenen una qualitat o formen part d'un àmbit concret (DIEC2, s.v. *ser*, *pertànyer*). A l'enunciat (41) les construccions que s'hi presenten es considera que «són col·loquials», de manera que, si bé es consideren pròpies de la llengua, només són adequades en aquest nivell de formalitat. A més a més, a l'exemple s'hi aporta

una solució equivalent, que inferim, per contraposició, que és vàlida en la llengua general. A l'enunciat (42) les solucions formen part dels «registres informals» de l'estàndard, que és on són adequades. En canvi, a l'enunciat (43), la GIEC vincula la solució «als registres més formals», és a dir, a la màxima formalitat de l'estàndard. Com trobàvem a (41), a més a més, dona una solució equivalent que inferim que és més general. A (44) la GIEC considera que les formes lingüístiques que hi presenta són «arcaïtzants» i, per tant, les trobem en textos d'estil arcaïtzant. En aquest cas, la gramàtica també aporta una solució que té un «valor paral·lel» i que inferim que es considera més general.

(41) D'altra banda, són col·loquials les construccions següents, que expressen finalitat i que sovint porten l'interrogatiu al final: —*Deixa'm el ganivet.* —*Per a fer què?* (en el sentit de *Per a què el vols?*); —*Ara vols anar a Sabadell? A fer què? / A què fer?* (pàg. 1260, lletra menuda).

(42) Els pronoms *la* i *les* apareixen en certes construccions lexicalitzades sense que tinguin un antecedent. Es tracta generalment de predicats que pertanyen a registres informals, com *ballar-la* 'passar dificultats' (*Ja la ballarem, si escasseja l'aigua!*), *endevinar-la* 'tenir encert' (*L'heu endevinada de ple, llogant aquesta casa*), *haver-se-les* i *tenir-se-les* 'barallar-se' (*En aquella casa se les tenien dia sí dia també*) [...] (pàg. 680, lletra grossa).

(43) L'adverbi *ensems* pertany als registres més formals i té un valor equivalent a *alhora* i *juntament* (o *junt*) (pàg. 797, lletra grossa).

(44) Així, l'adverbi *onsevulga* i les variants *onsevol* i *onsevulla* tenen un valor paral·lel a *qualsevol*, però es tracta de formes arcaïtzants: *Onsevulga que pregunteu us ho indicaran* (pàg. 801, lletra grossa).

La GIEC també fa servir altres verbs amb significats més concrets (45-48). En el primer exemple, la gramàtica se serveix de «no transcendeix» per indicar que un fenomen no es troba «més enllà dels registres informals», on és adequat. A l'exemple (45) la GIEC utilitza «s'encapçala» per indicar que en «registres informals» podem trobar la construcció de gerundi amb l'adverbi *com* al capdavant; la indicació és molt més concreta que si s'hagués utilitzat un altre verb més genèric, com *tenir*. A (46), en canvi, s'utilitza «han desenrotllat» per indicar que uns registres concrets han anat desenvolupant uns usos concrets, on són adequats. A l'exemple (47), mitjançant «no s'explicita» i «se silencia», la GIEC indica que aquest ús que es troba «de vegades» en la llengua col·loquial s'accepta i és adequat en aquest nivell de formalitat. Semblantment a (46), l'exemple (48) se serveix de «s'ha generalitzat» amb la finalitat d'indicar que l'elisió de *per* en alguns contextos anat convertint en un ús normal d'uns registres concrets; ús que s'accepta i que es considera implícitament adequat en aquest àmbit.

- (45) En registres informals, de vegades s'encapçala el gerundi amb l'adverbi *com* quan es vol suavitzar l'acció expressada per aquest: *Parlava dels seus parents, però en parlava com burlant-se'n* ('com si se'n burlés') (pàg. 1216, lletra menuda).
- (46) Tot i això, el llenguatge administratiu i el dels mitjans de comunicació en general han desenrotllat la capacitat d'explicitar l'agent com a adjunt, introduït especialment amb la locució *per part de* (pàg. 897, lletra grossa).
- (47) Col·loquialment, a vegades no solament no s'explicita la coda, sinó que se silencia el quantificador *tan/tant*: *Era dolenta!; Treballa!* (pàg. 1275, lletra menuda).
- (48) Tradicionalment, els verbs *guanyar* i *perdre* i algun altre (*superar*, *vèncer*) admeten un adjunt introduït amb les preposicions *per* o *de* que expressa la mesura en què es guanya o perd. En el llenguatge esportiu i periodístic s'ha generalitzat l'elisió la preposició *per* en aquests contextos: *El València guanya dos a un* (pàg. 837, lletra menuda).

Amb un valor semblant a les marques de freqüència que analitzarem més endavant la perífrasi aspectual «*soler* + infinitiu» indica l'habitud amb què es fa l'acció expressada per l'infinitiu. En els enunciats (49-50) fan referència als usos que es marquen explícitament com «en els registres formals», sobre els quals s'afirma que «se sol mantenir» la concordança, en el cas del primer enunciat, o bé que en noms de personatges públics «se sol prescindir» de l'article.

- (49) Tanmateix, la concordança entre el pronom d'acusatiu i el participi se sol mantenir en els registres formals (pàg. 492, lletra grossa)
- (50) En els registres formals se sol prescindir de l'article davant dels noms de personatges públics o històrics: *Prat de la Riba impulsà la creació de la Biblioteca de Catalunya; Pompeu Fabra morí el dia de Nadal de 1948; Hem escoltat la "Folia daliniana" de Montsalvatge* (pàg. 582, lletra menuda).

També en registres que impliquen un to formal encara que la GIEC no ho indiqui explícitament, tenim els enunciats de (51-52) en els quals, d'una banda, en relació amb «els textos jurídics» s'afirma que l'ús del futur «se sol limitar» per una justificació estretament lligada amb el tipus de text que és. No obstant això, veiem en l'exemple que també es dona la forma verbal de futur, encara que se'n limiti l'ús per un motiu de pes. D'altra banda, «[e]l llenguatge periodístic sol recórrer» a l'ús del condicional quan es tracta de presentar «informacions no contrastades».

- (51) En els textos jurídics, però, se sol limitar aquest ús del futur a favor del temps de present o d'una perífrasi d'obligació per a evitar interpretacions que possibilitin l'ajornament del compliment de la norma o per defugir l'ambigüitat entre obligació i possibilitat: *El centre*

d'informàtica {proveeix / ha de proveir / proveirà} els usuaris de la universitat de serveis informàtics i de telecomunicacions (pàg. 921, lletra grossa).

- (52) El llenguatge periodístic sol recórrer a aquest condicional per a presentar informacions no contrastades: *Per les informacions que ens arriben, la bomba hauria causat la mort de trenta civils* (pàg. 924, lletra grossa).

L'enunciat (53) està relacionat amb «l'escrit», mode de la llengua en què «se sol marcar» el connector parentètic en posició perifèrica.

- (53) En el segon, en canvi, el connector parentètic, que ocupa una posició perifèrica a l'inici de la darrera oració i que se sol marcar en l'escrit amb els signes de puntuació adients (amb un punt i amb una coma, en l'exemple anterior), no manifesta cap vinculació sintàctica entre les dues oracions, que són independents (pàg. 961, lletra grossa).

5.2.2. Marques de possibilitat

Per indicar la possibilitat de manera explícita, la GIEC presenta bàsicament dos recursos principals: d'una banda, la perífrasi modal «*poder + infinitiu*» i, de l'altra, l'estructura atributiva «és possible». També s'utilitzen les variants negatives.

a) *La perífrasi «poder + infinitiu»*

La GIEC utilitza aquesta perífrasi per expressar la possibilitat d'ús lligada específicament a algun dels paràmetres de la variació funcional (Gavarró i Laca 2008: 2714). En formular l'enunciat de manera positiva, inferim que són acceptades i adequades dins l'àmbit a què es vinculen.

D'entrada, la marca de possibilitat «*poder + infinitiu*» la podem trobar en enunciats vinculats a la llengua col·loquial (54-57). La GIEC exposa que hi ha certs usos que es poden utilitzar col·loquialment. Això els fa acceptables i adequats en aquest nivell de formalitat però alhora, pel fet d'estar-hi vinculats, els exclou de la varietat estàndard.

- (54) I col·loquialment, els adverbis *ací* i *aquí* també poden usar-se per a presentar i designar persones: *Aquí, l'amic Pep, s'ofereix voluntari* (pàg. 799, lletra grossa).
- (55) Col·loquialment, el present es pot emprar també per a referir-se a situacions anteriors a l'acte de parla que finalment no es produïren, és a dir, situacions irrealis de passat en contextos com: *L'altre dia va tenir un accident anant en bicicleta i gairebé es mata* ('estigué a punt de matar-se') (pàg. 914, lletra grossa).

- (56) Col·loquialment, l'imperfet pot utilitzar-se també en les apòdosis amb un valor emfàtic, en lloc del condicional: *Si ens dèieu d'anar-hi ara mateix, segur que no ens ho pensàvem dues vegades* (pàg. 918, lletra grossa).
- (57) Notem, pel que fa a aquesta perífrasi, que col·loquialment podem trobar gerundis aparentment independents com ara *Què, preparant els exàmens?*, en què se sobreentén el verb auxiliar *estar (esteu preparant)*. També en *Mira que bé: tu llegint novel·les i jo cuinant* (pàg. 1211, lletra menuda).

D'una manera semblant a la vinculació a la llengua col·loquial, la GIEC també estableix que hi ha usos vinculats a situacions espontànies (58-59), de manera que no els podem trobar quan la situació és planificada —o almenys si no es té la voluntat d'imitar l'espontaneïtat.

- (58) Notem, per acabar, que, en lloc de les construccions d'inferioritat amb *menys*, de vegades també es pot recórrer a construccions amb *més* seguit del quantitatiu *poc*, sobretot en contextos de major espontaneïtat. Amb el valor de 'menys', la seqüència *més poc* pot modificar verbs (*Ara menja més poc que abans*) i noms (*Tens més poc seny tu que no (pas) ell [...]*) (pàg. 1082, lletra grossa).
- (59) En la conversa espontània poden quedar truncades, sense l'oració principal que hauria d'aparèixer a continuació i amb una entonació suspesa: —*Has tancat amb pany i clau?* —*Com que no sabia que la mare era a fora...* (pàg. 1115, lletra grossa).

En l'àmbit de la informalitat, la GIEC també utilitza aquesta: d'una banda, a (60-62), es fa referència a la possibilitat d'ús de certs fenòmens en els «estils pròxims a la llengua espontània»; de l'altra, a (62), tot i que la possibilitat d'ús es vincula primer als «registres informals», tot seguit, quan la GIEC presenta els exemples, considera que és una solució «més col·loquial», en contraposició a la solució formal. En aquest cas, hi ha una contradicció entre la marca d'informal i de col·loquial.

- (60) Amb tot, també es pot donar el contacte de la preposició *de* i la conjunció *que* en registres informals i estils pròxims a la llengua espontània (pàg. 1003, lletra grossa).
- (61) Tot i això, també es pot donar el manteniment de *en* o *amb* davant de la conjunció *que* en registres informals i estils pròxims a la llengua espontània (pàg. 1003, lletra grossa).
- (62) En registres informals, la conjunció *que* pot precedir una subordinada interrogativa discursiva. Així, al costat de la construcció formal *Em va preguntar qui havia vingut*, tenim la més col·loquial *Em va preguntar que qui havia vingut* (pàg. 1266, lletra grossa).

D'altra banda, en un enunciat com (63), que vincula l'estructura als «registres informals», el plantejament també queda reflectit en el Quadre 34.1, de la pàgina 1262 de la GIEC

(taula 1). En el quadre veiem que la possibilitat d'encapçalar la pregunta retòrica amb la conjunció *que* hi queda reflectida entre parèntesis, un recurs que de vegades la GIEC emprava per indicar l'opcionalitat.

- (63) Pragmàticament, les preguntes retòriques són interrogatives totals que equivalen a una declaració, ja que l'interlocutor coneix molt bé la resposta a la pregunta. Quan la pregunta retòrica conté la negació, la resposta esperada és positiva; ara bé, si l'oració és afirmativa s'espera una resposta negativa. Aquestes oracions poden anar encapçalades per la conjunció *que*, sobretot en els registres informals (pàg. 1261, lletra grossa).

Taula 1. Quadre 34.1 de la GIEC sobre preguntes retòriques.

QUADRE 34.1 Exemples de preguntes retòriques amb la declaració a la qual equivalen	
PREGUNTA RETÒRICA	DECLARACIÓ
(Que) no et faig costat, jo?	Jo et faig costat
(Que) potser t'he tractat malament?	No t'he tractat malament
Hem de permetre que menystinguin els nostres drets?	No hem de permetre que menystinguin els nostres drets

La GIEC també se serveix de la perífrasi de possibilitat per referir-se a fenòmens vinculats a la llengua formal o a la màxima formalitat. La gramàtica estableix la possibilitat d'ús no només «en registres formals» o «en els registres formals», sinó també «en registres més formals» o «en els registres molt formals». Per tant, de l'ús d'aquesta marca de possibilitat inferim que són fenòmens acceptables, però només adequats a la formalitat mitjana (64-65) o a la màxima formalitat (66-67), no fora d'aquests nivells.

- (64) Determinats verbs transitius que expressen estats psicològics o estats intel·lectuals (*admirar, conèixer, estimar, oblidar, odiar, reconèixer, respectar, saber, témer*), tot i que no seleccionen un agent sinó un experimentador, poden dur un adjunt que expressa aquest experimentador: *Aquell jutge era admirat per uns quants i temut per molts altres*. En realitat, no es tracta de veritables passives, sinó d'un tipus d'oració atributiva (anomenada atributiva estativa). Per això, el complement introduït per la preposició *per* també pot anar amb *de*, principalment en registres formals: *El senyor Agustí, mestre d'aquesta vila, era estimat/respectat de tothom* (pàg. 891, lletra grossa).
- (65) Si el nombre d'elements coordinats en funció de subjecte és igual al nombre d'altres elements coordinats, aleshores pot ser que a cada entitat designada li correspongui un dels altres elements, i en aquest cas la correspondència es pot explicitar mitjançant l'expressió *cadascú per*

la seva banda, i en els registres formals, amb l'adverbi *respectivament*, que admet posicions diferents (darrere els elements del subjecte, darrere el verb i darrere els altres elements coordinats): *En Miquel, la Glòria i jo, respectivament, anirem a Egipte, a la Capadòcia i a Rússia* (o *...anirem, respectivament, a...*, o *...anirem a Egipte, a la Capadòcia i a Rússia, respectivament*) (pàg. 979, lletra menuda).

- (66) Altres vegades el verb pot dur un pronom que no està tan lexicalitzat, com ara *entendre-hi* (*Havia de dictaminar sobre uns aspectes en els quals no hi entenia ni poc ni molt*). Aleshores en els registres més formals pot funcionar sense el pronom (pàg. 1059, lletra menuda).
- (67) El subjecte de les construccions absolutes de gerundi generalment és postverbal, però en registres molt formals i en determinats contextos sintàctics, com ara en una coordinació, el subjecte pot anar en posició preverbal. D'aquesta manera, en *Havent arribat tard la mare aquell dia i el pare estant de viatge, el noi es va haver de quedar amb el seu germà petit*, el subjecte del segon gerundi és preverbal. En canvi, en *Tu burxant per aquí i l'altre remugant per allà, m'ha vingut mal de cap*, són preverbals els subjectes dels dos gerundis coordinats (pàg. 1213, lletra grossa).

Per mitjà de la perífrasi «*poder + infinitiu*», la GIEC vincula les possibilitats d'ús a altres paràmetres de la variació funcional. En els enunciats de (68-71), hi ha usos que són possibles en funció del mode de la comunicació («en la llengua escrita»), de l'estil («arcaïtzants»), del registre («en el llenguatge periodístic»), del gènere («en textos amb referències biogràfiques o històriques») o del camp («en els llenguatges d'especialitat»), respectivament. Aquests usos són implícitament acceptats i adequats en els àmbits respectius.

- (68) Principalment en la llengua escrita, els determinants demostratius poden ser emprats sense nom explícit per a referir-se a sintagmes nominals apareguts en el discurs previ, amb els quals concorden en gènere i nombre: *Si hi ha més òlibes, les òlibes caces més ratolins i el nombre d'aquests disminueix* (pàg. 605, lletra grossa).
- (69) Els adverbis locatius arcaïtzants *onsevulga* i *onsevulla* poden dur una relativa restrictiva: *Els tindreu amb vosaltres onsevulla que habiteu* (pàg. 1055, lletra menuda).
- (70) En el llenguatge periodístic o en textos amb referències biogràfiques o històriques, es poden trobar modificadors de temps en posició prenominal: *L'encara ahir director dels serveis territorials va signar el contracte; La fins fa poc presidenta de l'associació ho ha confirmat [...]*. Es tracta d'un recurs estilístic molt marcat usat en lloc dels més habituals, com ara l'ús de l'oració subordinada de relatiu [...] o del modificador de temps en posició postnominal [...] (pàg. 528, lletra menuda).
- (71) També l'adverbi *quan* pot encapçalar una subordinada amb el valor de pròtasi condicional, com ocorre en casos com *Aquesta criatura, quan no l'agafes a coll, plora*, i també en els

llenguatges d'especialitat, en casos com *Un triangle és equilàter quan tots tres costats tenen la mateixa llargada* ('si tots tres costats tenen la mateixa llargada') (pàg. 1150, lletra grossa).

b) *L'estructura «és possible»*

La GIEC utilitza l'estructura atributiva «és possible» per indicar, d'una manera semblant a com hem vist a l'apartat anterior, si l'ús d'una solució vinculada a la variació funcional es pot donar. Aquesta estructura permet caracteritzar els fenòmens i els paràmetres de variació funcional i té un valor modal (Ramos 2008: 1962). En aquest cas no hem detectat la variant negativa en cap enunciat.

A (72-73) la GIEC considera que hi ha usos que són possibles en la llengua col·loquial («col·loquialment»); així, la marca «és possible» serveix per constatar l'ús en un nivell de formalitat i exclòs de la varietat estàndard.

(72) Més col·loquialment o si es busca expressivitat, també és possible l'ús del quantificador *cada*: *Trobes cada beneït pel món que te'n faries creus* (pàg. 1104, lletra grossa).

(73) D'altra banda, col·loquialment també és possible silenciar el quantificador o el sintagma quantificat i deixar la coda: *Estudia que dona gust* 'Estudia tant que dona gust' (pàg. 1105, lletra menuda).

La gramàtica també les vincula als registres informals («en els registres informals»), de manera que la solució que aporta en aquest tipus d'enunciats només és possible en aquests registres, però no seria pertinent en la llengua formal (74).

(74) En els registres informals també és possible l'ús del relatiu *que* (*No m'agrada la manera que em mira*) (pàg. 1055, lletra menuda).

La GIEC també empra aquesta marca per indicar que els fenòmens són possibles en la llengua formal o molt/més formal (75-78). De vegades, les solucions són possibles en la formalitat mitjana, però també podem trobar que la possibilitat es limiti a la màxima formalitat. Els indicadors de formalitat poden aparèixer matisats (75): l'ús de «sobretot» fa que la possibilitat d'ús que s'indica amb «és possible» no sigui exclusiva dels registres formals. Aquest matis també el trobem amb el «generalment» de l'enunciat (76), que presenta una possibilitat d'ús en registres més formals. Així mateix, podem veure a l'enunciat (78) que les solucions que són possibles en registres formals poden ser compartides amb registres concrets, perquè bàsicament també són formals.

- (75) En les oracions interrogatives és pràcticament impossible de coordinar mots interrogatius si n'hi ha un que és complement directe. No seria possible, per exemple, *Mira qui i què ha dut ni Mira què i com ha dut* (o *Mira què i on ha dut*). En altres casos sí que és possible, sobretot en registres formals: *I ara hem de veure com i per què s'enfrontaran* (amb un adjunt de manera i un de causa); *S'ha d'investigar on i com han deixat els documents* (amb un adjunt locatiu i un de manera) (pàg. 987, lletra menuda).
- (76) La preposició que marca la funció del relatiu es pot elidir si l'antecedent fa la mateixa funció en l'oració principal que el relatiu en l'oració de relatiu, però la representació de la preposició també és generalment possible en un registre més formal: *Aquestes dificultats són insuperables si no es compta amb l'ajut {que / amb què / amb el qual} compten ells [...]* (pàg. 1045, lletra grossa).
- (77) Per a referir-se a persones, a més dels relatius *qui* i *que* també és possible usar amb el valor d'un relatiu el quantificador *quant*, en plural, precedit del quantificador universal *tots*. Es tracta, però, d'una construcció d'ús molt limitat i molt formal: *Erren tots quants cerquen consol en la possessió de béns materials* (pàg. 1050, lletra grossa).
- (78) No obstant això, l'ús d'un pronom amb antecedent no humà és possible en determinats casos, sobretot en registres formals o en llenguatge tècnic (pàg. 678, lletra grossa).

Així com a l'enunciat (78) hem vist que la GIEC considera que la solució és possible tant en els registres formals com en un registre específic com el llenguatge tècnic, la gramàtica també considera que algunes solucions són possibles només en un registre concret, com el cas del llenguatge periodístic (79).

- (79) Tanmateix, l'ús de subjectes escarits esdevé possible en el llenguatge periodístic —com a titular d'una notícia, per exemple— si el nom porta algun tipus de complement: *Periodistes de la Unió Europea seran expulsats de l'Iraq* (pàg. 888, lletra grossa).

5.2.3. Marques d'equivalència

La GIEC empra diversos mecanismes per indicar explícitament que dues o més solucions són equivalents en relació amb la variació funcional. S'utilitzen marques com «equivalent», «valor paral·lel», «al costat de», etc. A diferència de § 4, en què es donaven solucions equivalents semànticament però amb una distribució geogràfica diferent, en aquest capítol, les solucions també es presenten com a semànticament equivalents, però no ho són des del punt de vista funcional, perquè pertanyen a registres diferents o en un tipus de text concret. Per tant, aquesta diferència funcional fa que cada solució caracteritzi un

àmbit concret, on és adequada, tot i que el mateix valor semàntic fa que siguin parcialment equivalents.

D'entrada, la GIEC dona solucions col·loquials marcades explícitament com a semànticament equivalents (80-81) a la variant formal o general. Tot i que les dues tenen el mateix significat, no es poden aplicar al mateix nivell de formalitat.

(80) El verb *fotre* és un equivalent col·loquial de *fer*, i aporta un matís valoratiu a l'enunciat. *Fúmer*, d'altra banda, és l'eufemisme per *fotre* (pàg. 832, lletra menuda).

(81) Els verbs *clissar*, *galivar*, *guipar* i *llucar*, equivalents col·loquials de *veure-hi* (o *veure-s'hi*), també duen incorporat el pronom *hi* (pàg. 841, lletra grossa).

A banda dels equivalents col·loquials, la GIEC també utilitza la marca «equivalent», o semblants, quan ha de consignar la solució paral·lela per als «registres més formals» (82). A més a més, la GIEC vincula enunciats amb estils, com per exemple amb l'estil «arcaïtzant» (83-84).

(82) L'adverbi *ensems* pertany als registres més formals i té un valor equivalent a *alhora* i *juntament* (o *junt*) (pàg. 797, lletra grossa).

(83) Així, l'adverbi *onsevulga* i les variants *onsevol* i *onsevulla* tenen un valor paral·lel a *qualsevol*, però es tracta de formes arcaïtzants: *Onsevulga que pregunteu us ho indicaran* (pàg. 801, lletra grossa).

(84) L'expressió *de manera que* i la menys habitual *de forma que* introdueixen subordinades que, a més d'indicar la conseqüència d'un fet, tenen un valor pròxim a les finals: *Es van disfressar a consciència, de manera que ningú no sabés qui eren*; *Li ho explicà amb gràfics, de manera que ho entengués tot*. Té el mateix valor la locució arcaïtzant *talment que*: *Li ho van explicar talment que ho aprengué de seguida* (pàg. 1132, lletra grossa).

Quan la GIEC emprà l'estructura «al costat de» tendeix a fer-ho presentant com a semànticament equivalents solucions de la llengua formal o general contraposades a la de la llengua informal (85-86).

(85) En registres informals, la conjunció *que* pot precedir una subordinada interrogativa discursiva. Així, al costat de la construcció formal *Em va preguntar qui havia vingut*, tenim la més col·loquial *Em va preguntar que qui havia vingut* (pàg. 1266, lletra grossa).

(86) Per a referir-se a una situació que no ha tingut lloc i que hauria estat convenient, al costat de solucions com *Per què no m'ho deies ahir?* o *M'ho havies d'haver dit ahir*, també s'usa en registres informals l'infinitiu compost: *Haver-m'ho dit ahir! Ara ja no hi ha res a fer* (pàg. 1281, lletra menuda).

La gramàtica també se serveix d'aquesta estructura quan les solucions semànticament equivalents es vinculen a un tipus de text concret (87): l'estructura es troba «en textos que donen instruccions», on és acceptada i adequada.

- (87) Sovint, especialment en textos que donen instruccions, trobem oracions interrogatives parcials que pregunten sobre un complement del predicat o sobre un adjunt amb un verb modal de possibilitat o d'obligació sobreentès. Així, al costat de *Com podem arribar-hi?, Què hem de fer?* o *A qui cal recórrer?*, tenim *Com arribar-hi?, Què fer?* o *A qui recórrer?* (pàg. 1260, lletra menuda).

L'ús dels parèntesis acompanyats de la conjunció disjuntiva *o*, tot i que no és tan general com les marques d'equivalència comentades, també és un recurs que la GIEC fa servir per indicar que dues construccions són equivalents en àmbits diferents. A (88-89) es dona l'equivalent per a la llengua «més formal» o «en els registres més formals» consignat l'estructura entre parèntesis.

- (88) En registres menys formals es recorre a construccions amb pronom feble i amb possessiu, [...]: *Després vam celebrar l'acte acadèmic, que va ser molt breu i ells no hi van intervenir gaire (o, més formal, ...i en el qual ells no van intervenir gaire); S'anomenen col·lectius aquells noms la forma gramatical dels quals és singular, però el seu significat és plural (o, més formal, ...però el significat dels quals...)* (pàg. 1062, lletra menuda).

- (89) El valor de simultaneïtat també es pot obtenir per mitjà de locucions del tipus *ahora que (o ensems que, en els registres més formals)*, formades per un adverbí seguit de la conjunció *que*: *La llenya congriava voliaïnes roents i, ahora que feia sofregir la minestra, ens retornava amb la seva escalfor; Un homenet de bigoti abundós em pren el bitllet ensems que es lleva la gorra amb molta cerimònia* (pàg. 1193, lletra grossa).

5.2.4. La marca «és propi»

La GIEC utilitza la marca «és propi» (i semblants com, per exemple, «és característic», «típic», etc.) i la variant negativa «no és propi» per caracteritzar o indicar una propietat d'algun paràmetre de la variació funcional (Ramos 2008: 1962).

A (90-92) la marca «propi» es vincula a la llengua col·loquial o a la «llengua oral esportiva». L'indicador «és propi» pot aparèixer matisat amb el quantificador *més*: «més propis de la llengua col·loquial». També podem trobar que un recurs considerat propi de la parla col·loquial sigui propi del llenguatge literari (91).

- (90) Aquest tipus de sintagma exclamatiu pot ponderar tant la qualitat (*La cal·ligrafia que feia, el mestre!*) com la quantitat (*Els diners que val, aquesta casa!*). Pel fet de rebre una interpretació exclamativa, el sintagma definit ha d'aparèixer a l'inici de l'oració, sigui quina sigui la seva funció: de subjecte (*Les coses que passaran!*), de complement directe (*Les mentides que diuen!*), de complement indirecte (*Als empresaris que ho he arribat a proposar!*), de règim (*De les trampes que em vaig assabentar!*) o adjunt (*Amb la ràbia que va tancar la porta!*). En aquests darrers casos, més propis de la llengua col·loquial, la preposició acompanya el sintagma exclamatiu (*les trampes, la ràbia*), que va seguit de la conjunció *que* (pàg. 1277-1278, lletra grossa).
- (91) La més coneguda és l'anomenat discurs indirecte lliure, propi del llenguatge literari, encara que també de la parla col·loquial, en què es mantenen els dos actes d'enunciació del discurs directe però amb la pèrdua de l'autonomia dels elements dítctics pròpia del discurs indirecte (pàg. 1026, lletra menuda).
- (92) Les interjeccions són una classe de mots morfològicament invariables, típics de la llengua oral espontània i molt vinculats a l'entonació emfàtica (associada a la modalitat exclamativa, imperativa o, menys freqüentment, interrogativa) (pàg. 1284, lletra grossa).

La marca «és propi» també la trobem quan la GIEC presenta solucions informals. Les estructures que es presenten, en aquests casos es vinculen a la informalitat dins l'estàndard, i això fa que no siguin adequades en els usos formals (93-94).

- (93) Els pronoms febles com a pronoms de represa apareixen també en determinades oracions de relatiu sovint pròpies de registres informals: *Allà hi ha el negociant que nosaltres sospitem que el banquer l'ha enganyat* (pàg. 674, lletra grossa).
- (94) Comparem una oració de relatiu formal, en què el relatiu assumeix les tres funcions, amb la corresponent analítica, pròpia dels registres informals: *Vaig cobrar uns diners amb els quals no comptava* i *Vaig cobrar uns diners que no hi comptava* (pàg. 1057, lletra grossa).

Així mateix, a (95-96), la GIEC especifica que hi ha solucions que són pròpies de la formalitat mitjana («dels registres formals») i, en el cas de (97-100), de la màxima formalitat («registres més formals» o «registres molt formals»).

- (95) Els sintagmes formats per l'article individualitzador *el* i un adjectiu qualificatiu com ara *el popular, el diví* o *l'inefable* són propis dels registres formals (pàg. 589, lletra grossa).
- (96) *Ambdós* i *sengles* són quantificadors inherentment plurals, propis dels registres formals (pàg. 662, lletra grossa).
- (97) El pronom *hom* és propi dels registres més formals (pàg. 651, lletra grossa).
- (98) També són propis dels registres més formals els adverbis *debadades* i *endebades* usats amb el valor de 'inútilment, en va': *És debades que insisteixis* (pàg. 798, lletra menuda).

(99) Pel que fa als pronoms existencials, *algú* s'aplica a persones i *quelcom*, pròpia de registres molt formals, a entitats no animades i a situacions (pàg. 649, lletra menuda).

(100) Amb la conjunció *com* també hi ha les locucions *com sigui que* (o *com siga que*) i *com fos que*, pròpies de registres molt formals: *Com sigui que només he pogut donar una ullada al document, els meus comentaris seran molt generals* (pàg. 1115, lletra menuda).

També podem trobar que la GIEC utilitzi aquesta marca per establir una característica d'un registre concret o als llenguatges d'especialitat. Això ho trobem en enunciats com els dels exemples (101-102).

(101) Les construccions passives pronominals no admeten un complement agent, si no és amb la locució *per part de*: *S'han admès vots particulars per part dels diputats del grup mixt*. Aquesta construcció amb complement agent és característica del llenguatge administratiu i del periòdic en general (pàg. 504, lletra grossa).

(102) En lloc d'un sintagma adjectival apareix a vegades un gerundi en construccions pròpies de registres formals o de llenguatges d'especialitat: *Aquests personatges de l'obra són interpretats com a formant part de la massa popular* (pàg. 756, lletra menuda).

La vinculació a algun paràmetre de la variació funcional també pot ser negada, mitjançant l'estructura «no és propi» seguit del registre o estil del qual es considera que una forma lingüística no n'és característica. En els enunciats (103-104) es presenten dos fenòmens caracteritzats com a no propis dels registres formals, de manera que entenem que poden vincular-se a la informalitat i hi són adequats.

(103) No és propi dels registres formals traspassar la preposició del relatiu a l'antecedent [...]: La construcció *Al màxim que podien arribar era a l'autonomia* es correspon amb l'oració ben formada *El màxim a què podien arribar era a l'autonomia* [...] (pàg. 1045, lletra menuda).

(104) Tampoc no és propi dels registres formals l'ús de les consecutives *tan/tant... com* seguides d'una construcció final: *No ha plogut tant com perquè els trens deixin de circular* (pàg. 1129, lletra menuda).

5.2.5. Marques de freqüència

Per indicar la freqüència i l'ús de les formes lingüístiques en relació amb la variació funcional, la GIEC emprà diverses marques: «habitual» (o «habitualment»), «freqüent», «usual», etc. i les corresponents variants negatives «no és habitual», «no és freqüent», «no és usual», etc. El fet d'usar una estructura com «és habitual» o «no és freqüent» permet

caracteritzar l'ús de les solucions en relació amb la variació funcional (Ramos 2008: 1962).

D'entrada, podem veure que la gramàtica relaciona les solucions amb els registres informals mitjançant la marca «molt habituals», amb la qual constata que en aquests registres són molt habituals. La vinculació de la marca d'habitualitat amb aquests registres fa que la construcció hi sigui adequada, però també que no ho sigui en registres formals (105).

(105) Les construccions encapçalades per *és que* poden presentar un sentit pròxim al de les causals externes. Aquestes construccions, molt habituals en els registres informals, s'utilitzen sovint en el diàleg per a justificar, a manera de disculpa, una determinada actuació que prèviament ha recriminat l'interlocutor o que l'emissor pensa que pot ser recriminada: —*Portes les mans brutes. —És que he estat arreglant la bicicleta; Perdona que arribi tard; és que no he sentit el despertador* (pàg. 1121, lletra menuda).

Semblantment, per als registres formals, la GIEC se serveix de la marca «la solució més habitual» quan hi ha diverses possibilitats d'ús (106-107); en aquests casos, inferim que totes dues són habituals —i, per tant, adequades—, però que n'hi ha una a la qual es dona prioritat en aquest nivell de formalitat. En canvi, en un enunciat com el de (108), entenem que només hi ha una solució habitual en els registres formals, ja que la GIEC indica l'exclusivitat amb «la solució habitual».

(106) La construcció *no obstant* s'usa com a connector parentètic, sovint amb el pronom *això* anteposat o pososat, que és la solució més habitual en els registres formals (pàg. 1159, lletra grossa).

(107) Quan van davant del verb, la simple anteposició és suficient per a atorgar un valor negatiu a l'oració i llavors és possible tant el manteniment com l'elisió de l'adverbi *no*, encara que el manteniment és la solució més habitual en els registres formals: *Ningú (no) podrà afirmar el contrari; Cap dels teus amics (no) es va presentar a l'examen; Res del que pugueu dir (no) ens farà canviar d'opinió* (pàg. 1304, lletra grossa).

(108) La preposició *com a* també s'utilitza amb altres valors que, sense ser estrictament predicatius, s'hi aproximen. Trobem la preposició, en registres informals, amb una funció pròxima a un quantificador o un modificador: *Fa com a fred* ('prou, força', 'més aviat') [...]. Aquest ús de *com a* conviu amb l'ús de *com* tot sol (*N'hi havia com mitja dotzena; Estava com un xiquet*), que és la solució habitual dels registres formals (pàg. 756, lletra menuda).

És possible que la GIEC utilitzi marques de freqüència vinculades també a registres concrets (109). L'adequació al registre a què es vincula fa que el fenomen que s'hi presenta no sigui adequat per a la llengua general. En els enunciats com el de (110), veiem com les

construccions que porten la marca d'habitualitat també es poden relacionar amb els gèneres.

(109) En el llenguatge periodístic és habitual que els titulars apareguin amb sintagmes nominals escarits en funció de subjecte i en posició preverbal. Sol tractar-se, però, de sintagmes nominals modificats per complements nominals, adjectius especificatius o oracions de relatiu restrictives: *Líders històrics i moderats del partit critiquen la decisió del president* (pàg. 599-600, lletra grossa).

(110) Al costat d'aquest ús de la primera persona del plural hi ha l'anomenat plural de modèstia, que permet desdibuixar el protagonisme de l'emissor i fer-hi sentir inclòs el receptor (...). Aquesta construcció s'usa habitualment en discursos, treballs de recerca o articles d'opinió: *En aquest article presentarem els resultats de les darreres enquestes* (pàg. 900, lletra menuda).

Tot i que no és gaire freqüent, hi ha algun enunciat de la GIEC que també contraposa l'ús emprat com a recurs estilístic als generals habituals. És el que trobem en enunciats com el de l'exemple (111), amb el qual es presenta un «recurs estilístic molt marcat» que s'empra en lloc «dels més habituals». L'ús marcat és el que es vincula a uns registres o gèneres concrets, de manera que inferim que els usos «més habituals» són els que trobem en la llengua general.

(111) En el llenguatge periodístic o en textos amb referències biogràfiques o històriques, es poden trobar modificadors de temps en posició prenominal: *L'encara ahir director dels serveis territorials va signar el contracte; La fins fa poc presidenta de l'associació ho ha confirmat [...]. Es tracta d'un recurs estilístic molt marcat usat en lloc dels més habituals*, com ara l'ús de l'oració subordinada de relatiu [...] o del modificador de temps en posició postnominal [...] (pàg. 528, lletra menuda).

Les altres marques de freqüència (com ara «freqüent», «normal») les trobem només en enunciats de variació funcional que tenen a veure amb paràmetres que no són els del nivell de formalitat (112). Semblantment als indicadors «freqüent» i «habitual», hi ha la marca «normal» i la variant «normalment», com en els enunciats de (113-114).

(112) L'absència de determinant davant del nom és freqüent en les fórmules científiques o acadèmiques, en lemes i en les dites populars: *Força és igual a massa per acceleració; Cultura no és només instrucció; Casa pobra, fora gos; Feina feta no fa destorb* (pàg. 600, lletra menuda).

(113) Així mateix, en el llenguatge de la restauració (o en receptes de cuina) és normal l'ús absolut de verbs com *esqueixar, salar, trinxar, escaldar, untar, batre, remenar, fregir, picar o enfornar* (pàg. 835, lletra grossa).

- (114) Les relatives no restrictives, en canvi, formen un grup entonatiu a part, entonació que normalment es representa en llengua escrita amb una coma (si l'oració va al final) o amb dues (si va intercalada, com en els exemples comentats més amunt) (pàg. 1033, lletra grossa).

Altres maneres que la GIEC té de fer referència a la freqüència són les marques del tipus «poc usada», «no és estrany» o «és usual» (115-116). La vinculació d'una solució al poc ús en un nivell de formalitat concret fa que la gramàtica condueixi l'usuari a utilitzar-ne una altra que hi sigui més usada. D'altra banda, quan la gramàtica afirma que un fenomen «no és estrany» o que «és usual», encamina l'usuari a poder fer servir les solucions que presenta als registres a què en vincula l'ús. L'«escassa tradició en els formals» de l'enunciat (117) la relacionem amb el fet que *inclús* és una incorporació recent al DIEC2 i per això no té gaire tradició en la normativa (Ginebra 2007: 41).

- (115) El pronom *si* és una forma de la llengua culta, poc usada en registres informals, enfront de les formes *ell, ella, ells i elles* (pàg. 688, lletra grossa).

- (116) Tot i que l'article definit és un mot àton, pot quedar separat de la resta del sintagma per un element parentètic: *el, posem per cas, 25 % dels teus ingressos*. A més, especialment en el llenguatge periodístic, no és estrany trobar una expressió temporal entre l'article i un nom designador d'un càrrec o professió: *la fins fa ben poc consellera de Salut* (pàg. 580, lletra menuda).

- (117) En canvi, l'adverbi *inclús* és usual en registres poc formals, però té escassa tradició en els formals (pàg. 816, lletra grossa).

5.3. Anàlisi

5.3.1. Anàlisi qualitativa i quantitativa

En aquest apartat presentem l'anàlisi dels enunciats de sintaxi de la GIEC que contenen marques de variació funcional a partir de les dades qualitatives i quantitatives obtingudes. Organitzarem l'exposició com en els capítols § 4 i § 6, presentant, en primer lloc, l'anàlisi a partir dels paràmetres de variació funcional; en segon lloc, l'anàlisi a partir de les marques normatives; i, finalment, l'anàlisi a partir de les marques aparentment descriptives. D'entrada, però, consignarem fragments de la «Introducció» de la gramàtica que donen informació sobre el tractament de la variació en general i concretament de la variació funcional:

Quan aquestes solucions concurrents estan sotmeses a variació geogràfica o social, el text explicita, quan és possible precisar-ho, la pertinença de les variants als dialectes o als registres respectius, o a la combinació d'uns amb altres. Semblantment, s'indica si un fenomen s'identifica com a més propi de la llengua oral o de l'escrita. En altres casos, té més o menys tradició o és més o menys recent, o si presenta restriccions gramaticals, entre altres aspectes (GIEC 2016: XXII).

Totes aquestes variants es consideren adequades amb caràcter general, si no es proporciona cap mena d'especificació sobre el seu ús, o només en l'àmbit d'un parlar o un registre determinats, si així s'indica (GIEC 2016: XXII).

La informació sobre els fenòmens generals o restringits pot ser de caràcter merament descriptiu, però també pot referir-se a la validesa o l'acceptabilitat d'una determinada variant fora de l'àmbit que li és propi. A més, entre les solucions generals considerades vàlides hi ha casos en què el text pot explicitar la preferència d'una sobre les altres. Quan un determinat cas no es considera acceptable en cap parlar ni registre, es fa constar explícitament (GIEC 2016: XXII).

Més concretament, [la GIEC] se centra sobretot en els usos propis dels registres formals, ja que són els més habituals en la comunicació no circumscrita a una determinada varietat territorial. Tanmateix, hi ha gèneres de comunicació d'àmbit general escrits i orals en què la situació comunicativa és informal, i per això també cal donar compte dels trets propis dels registres informals i col·loquials, fins i tot dels específics d'alguns parlars, indicant si es consideren adequats o no en la llengua general (GIEC 2016: XXII).

L'ordenació d'aquest eix de variació té en compte sobretot els graus de formalitat de la comunicació, encara que a vegades hi apareixen associades consideracions relatives als registres especialitzats o llenguatges d'especialitat, o relatives als modes o canals de comunicació (escrits, orals) i a l'elocució, més espontània o més acurada (GIEC 2016: XXIV).

La màxima formalitat pot implicar l'accentuació de les formes respectuoses i de distanciament, pròpies de les ocasions solemnes o de les relacions entre interlocutors jeràrquicament molt allunyats, com els tractaments protocol·laris, i també l'aparició d'altres elements associats habitualment a aquest tipus de discurs i rarament presents en els discursos menys formals: *adhuc, ensems, llur* (GIEC 2016: XXV).

A l'altre extrem, també dins la llengua general, hi trobarem discursos amb un grau baix de formalitat, és a dir, marcats per la màxima familiaritat i confiança entre els interlocutors. En aquest cas, al costat de les formes de tractament específiques hi solen aparèixer altres marques, sobretot de caràcter expressiu (interjeccions, interpel·lacions, imperatius), i, precisament pel fet que el discurs té una personalització màxima, és lògic que s'hi manifestin trets propis de la parla local dels interlocutors. És en aquest tipus de registres, per tant, on es troba el límit entre els trets propis o recomanables per a la llengua general i els trets d'un parlar que no es consideren adequats en la llengua general (GIEC 2016: XXV).

Un altre factor que sol aparèixer associat als registres poc formals és el grau d'espontaneïtat del discurs, sobretot si el mode de comunicació és oral. En aquest cas es parla més aviat de registre col·loquial, i es manifesta amb unes determinades característiques fonètiques (articulació laxa), prosòdiques (accents, entonacions i pauses) o sintàctiques (frases inacabades). Algunes formes de la comunicació escrita espontània (notes personals o missatges de mòbil) presenten característiques semblants als registres col·loquials i sovint adopten expressions o grafies que no serien acceptables en la llengua general formal (GIEC 2016: XXV).

Finalment, sobretot en els discursos poc formals i d'àmbit privat, hi solen aparèixer expressions que en determinats sectors socials es consideren malsonants o grolleres. Aquesta informació no té fonamentació lingüística, sinó merament social, i això és el que tradicionalment ha portat a considerar vulgars determinats mots (*fotre, fer la punyeta*, etc.). Aquesta gramàtica no fa aquests tipus de consideracions i es limita a donar indicacions de registre en aquests casos (GIEC 2016: XXV).

D'altra banda, hi ha els tipus de discurs propis de la ficció, que justifiquen que en les obres literàries o guions hagin d'aparèixer personatges que per raons de versemblança han d'usar uns registres informals que no sols mostren trets impropis de la llengua general, sinó que poden requerir expressions externes a la llengua i no acceptables (GIEC 2016: XXVI).

La gradació de formalitat, per tant, és un contínuum entre la màxima i la mínima formalitat (GIEC 2016: XXVI).

A més a més, en relació amb la variació funcional, la «Introducció» també aporta el Quadre II, de la pàgina XXVI, amb els nivells de formalitat utilitzats en el text de la gramàtica.

Taula 2. Quadre II de la GIEC sobre els nivells de formalitat.

QUADRE II Nivells de formalitat amb els corresponents indicatius de registre utilitzats en aquesta gramàtica	
NIVELL DE FORMALITAT	INDICATIUS
<i>Alta formalitat</i> (en contraposició a la formalitat mitjana)	marcadament/més/molt formal pronúncia molt acurada
<i>Formalitat mitjana</i>	formal pronúncia acurada
<i>Baixa formalitat</i> + espontaneïtat (registre col·loquial)	(més) informal menys/poc formal col·loquial/colloquialment familiar pronúncia poc acurada pronúncia ràpida i espontània espontàniament

a) *Marques de variació funcional*

La classificació de les marques de variació funcional parteix de la «Introducció» de la GIEC i es correspon als paràmetres establerts a Gregory i Carroll (1978: 27-85) i adaptats a Payrató (2010: 183-189). A la taula 3 hi presentem les dades quantitatives sobre els indicadors de variació funcional en els enunciats de sintaxi de la GIEC, classificats en funció dels diferents paràmetres establerts a § 2.7.2*b* (el to, el mode, el tenor, el camp, els estils i els registres), perquè d'aquesta manera en podrem tenir una visió general que ens permetrà veure la incidència que tenen en la configuració de la norma. Hem classificat 201 enunciats de variació funcional, alguns dels quals inclouen més d'una marca de variació, per això a la taula 1 el recompte, que es basa en les ocurrències, és més elevat.

De tots els paràmetres de variació funcional, a la taula 3 només hem desglossat els de to i els de mode, perquè hem trobat que és on hi ha més sistematicitat per poder analitzar cadascun dels subparàmetres; en canvi, en el tenor, el camp, els estils i els registres o bé hem trobat que només els podíem desglossar en un subparàmetre o bé que hi havia tant poca diversificació que hem considerat que no era pertinent de mostrar-ho desglossat.

Entenem que en aquests últims casos és així perquè, seguint l'esquema de l'estandardització de Haugen (1983), són qüestions que tradicionalment es tracten en l'etapa d'elaboració i no en la codificació gramatical, de manera que és normal que a la gramàtica normativa hi tinguin un paper més aviat secundari i poc sistemàtic. En tots els casos, mostrem les dades quantitatives distribuïdes en funció del tipus de lletra, que segons la «Introducció» de la gramàtica és una distinció pertinent de tenir en compte per a l'aplicació de la norma (GIEC 2016: XXX-XXXI).

Taula 3. Ocurrences de les marques de variació funcional.

		Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Formalitat	Llengua col·loquial	12	23	35
	Llengua informal	22	17	39
	Llengua formal	48	22	70
	Llengua molt/més formal	13	6	19
Mode	Llengua oral	5	4	9
	Llengua escrita	6	3	9
	Espontaneïtat	4	2	6
Tenor		5	12	17
Camp		7	1	8
Registres		17	8	25
Estils		11	9	20
Total		150	107	257

Seguint l'ordre amb què hem exposat les dades a la taula 3, el to —és a dir, el nivell de formalitat— és el paràmetre de variació funcional més destacat quantitativament, perquè el total d'enunciats que incorporen algun dels indicadors previstos a la «Introducció» supera sobradament la resta. Això concorda amb el fet que la GIEC estableix els nivells de formalitat com un dels principals eixos de variació, i també s'explica perquè tradicionalment el grau de formalitat és l'eix central de la codificació per a la varietat estàndard. De totes les referències al to, el nombre de marques referides als registres formals són molt superiors al nombre d'indicadors per a la llengua altament formal i per a la llengua col·loquial i informal, que són menors. Les marques de màxima formalitat són, a més a més, quantitativament menors a les de la llengua col·loquial i informal.

Tot i que generalment la varietat estàndard s'utilitza per als usos formals, s'ha convingut a afirmar que els nivells de formalitat formen part d'un contínuum que va des dels nivells més elevats de la formalitat, utilitzats en les ocasions més solemnes, fins a la llengua

col·loquial, que es fa servir en les relacions interpersonals (Marí 1992: 88-89). Aquest és el plantejament que adopta la GIEC a l'hora de tractar els nivells de formalitat en els enunciats i per això hem consignat el Quadre II, perquè bàsicament constata aquesta concepció de la formalitat. No obstant això, els usos per a l'estàndard són predominantment formals, de formalitat mitjana, i, en conseqüència, en els enunciats amb indicadors de variació funcional hi predominen quan es tracta de vincular els fenòmens als nivells de formalitat (GIEC 2016: XXVI).

Quant als indicadors d'alta formalitat, hem documentat tant *més formal* com *molt formal*, que es concreten en 19 ocurrencies, repartides entre 13 en lletra grossa i 6 en lletra menuda.⁴⁵ En relació amb la formalitat mitjana de l'estàndard, a partir de la marca *registres formals*, n'hem documentat un total de 70 ocurrencies, 48 de les quals es vehiculen en lletra grossa i 22, en lletra menuda.

Sobre la baixa formalitat, cal distingir entre els indicadors que es refereixen a fenòmens vinculats als usos informals de la varietat estàndard —que, com afirma la «Introducció», és possible que en algunes situacions comunicatives siguin pertinents, tot i que no és l'ús general de l'estàndard— dels fenòmens que es vinculen estrictament a la col·loquialitat, que queda fora de l'estàndard (GIEC 2016: XXII). El Quadre II, però, no marca visualment aquesta distinció, contràriament als altres nivells de formalitat.⁴⁶

D'una banda, al corpus hi hem documentat les marques *més informal*, *menys formal* i *poc formal* per fer referència als fenòmens de baixa formalitat en l'estàndard; n'hem trobat 39, 22 de les quals apareixen en lletra grossa i 17, en lletra menuda.

D'altra banda, de marques referides a la llengua col·loquial —i, per tant, el nivell de formalitat exclòs de la varietat estàndard— hem trobat *col·loquial*, *col·loquialment*, *familiar* i *espontàniament*. N'hem detectat 35, entre les 12 en lletra grossa i les 23 en lletra menuda, dades que es difereixen a les referències a la llengua formal, que són pràcticament el doble i es presenten majoritàriament en lletra grossa. Relacionem aquest fet amb la

⁴⁵ No hem documentat les marques *pronúncia molt acurada*, *pronúncia acurada*, *pronúncia poc acurada* ni *pronúncia ràpida* i *espontània* perquè els temes tractats a «Sintaxi» generalment no tenen a veure amb la pronúncia. Les poques referències a la llengua oral no incorporen aquestes marques.

⁴⁶ A la «Introducció» de la GIEC (2022), 2a ed., en línia, s'ha afegit una línia que separa els registres informals de l'estàndard dels col·loquials [Consulta: 29/08/2022].

voluntat de la GIEC d'establir la llengua formal sense obviar els fenòmens que són col·loquials.

Fem notar, però, que la GIEC utilitza *espontàniament* com a sinònim de *col·loquial*, segons el que es desprèn del Quadre II; és a dir, utilitza aquests indicadors com a sinònims per identificar els fenòmens de formalitat baixa que no són estàndards. En aquest treball, tot i haver seguit el Quadre II i haver considerat en l'anàlisi qualitativa que *espontani* vol dir *col·loquial*, a l'hora d'analitzar els enunciats de manera quantitativa, no hem classificat *espontàniament* dins el nivell de formalitat, sinó dins el mode: l'espontaneïtat és, segons Payrató (1988: 50), un dels paràmetres que caracteritza la llengua col·loquial —juntament amb el camp quotidià, el tenor interactiu i el to informal—, de manera que entenem que la GIEC utilitza la part pel tot i se serveix del mode espontani per referir-se a la llengua col·loquial, malgrat que estrictament l'espontaneïtat forma part del grau de planificació.

Encara que el registre col·loquial no forma part de la varietat estàndard, la gramàtica fa referència a alguns trets vinculats a aquest nivell de formalitat, com també se'n consignaven alguns a la gramàtica de Fabra (1918/1933), tal com recull Bonet (1991). D'altra banda, Busquets (2019: 52-53) afirma que «les referències a la sintaxi col·loquial tenen un caràcter clarament secundari», no només perquè, com hem vist a la taula 3, les marques de col·loquialitat es presenten majoritàriament en lletra menuda, sinó perquè, tal com consignem a la taula 4, la tendència és que per a cada variant col·loquial es doni l'equivalent formal o general; en altres paraules, la llengua col·loquial a la GIEC no es pot entendre deslligada de les solucions formals o generals, que és l'eix sobre el qual gira la codificació gramatical.

Si bé hem vist que les referències a la formalitat mitjana, la informalitat i la col·loquialitat són les marques vinculades amb el to més nombroses, cal tenir present que els indicadors de la llengua col·loquial majoritàriament es troben en lletra menuda; en canvi, la formalitat mitjana, la informalitat i la màxima formalitat es presenten generalment en lletra grossa. Això confirma, d'una banda, el paper secundari de la llengua col·loquial a què fem referència i, de l'altra, el límit entre el que s'inclou en la varietat estàndard i el que no. Dins de la varietat estàndard, a més a més, la GIEC distingeix quantitativament la formalitat mitjana de la llengua informal o màximament formal.

A la taula 4 consignem tant els enunciats amb indicadors de col·loquialitat com els d'indicadors d'espontaneïtat contraposats a les solucions que dona la gramàtica per a la

llengua general o per als usos formals. Com hem indicat, a l'hora de classificar-ho hem entès les referències a l'espontaneïtat com un indicador de mode, seguint la bibliografia (Gregory i Carroll 1978), però a l'hora d'analitzar-ho, ho hem entès com una referència de col·loquialitat, seguint el Quadre II de la GIEC, que estableix l'espontaneïtat com a marca de col·loquialitat.

Taula 4. Variants col·loquials i l'equivalent per a la llengua formal o general.

	Solució general o formal	Solució col·loquial	Marques
1.	El verb <i>fer</i> .	Els verbs <i>fotimer, fotral, fotralada o fotracada</i> .	«En registres informals», «derivats col·loquials» (p. 521).
2.	No concordança	Concordança en sintagmes com <i>tendals blaus cel/blau cels/blaus cels</i>	«espontàniament» (p. 550).
3.	Les expressions <i>a la mínima que, tan bon punt</i> , etc.	L'expressió <i>a la que</i> .	«expressió col·loquial» (p. 587).
4.	L'article <i>el</i> .	Article amb valor individualitzador <i>lo</i> .	«en la parla», «forma col·loquial» (p. 588).
5.	L'indefinit <i>cap</i> .	L'indefinit <i>caps</i> .	«col·loquialment» (p. 647).
6.	Article en plural i quantificador masculí singular: <i>tot els Pallaresos</i> .	Perífrasis del tipus <i>tot el poble de, tota la gent de</i> .	«espontàniament» (p. 659).
7.	Predicats com <i>riure's, adonar-se</i> sense el pronom <i>en</i> . Exemple: <i>No t'has de riure dels altres</i> .	Pronom <i>en</i> en predicats com <i>riure's, adonar-se</i> , etc. Exemple: <i>No te n'has de riure dels altres</i> .	«col·loquialment» (p. 706).
8.	El verb <i>recordar-se</i> .	Els verbs <i>recordar-se'n o enrecordar-se'n</i> .	«ús col·loquial espontani» (p. 706).
9.	L'estructura <i>d'ara endavant</i> .	L'estructura <i>d'ara en endavant</i> , amb el pronom <i>en</i> .	«col·loquialment», «s'evita en els registres formals» (p. 741).
10.	L'expressió <i>pel que fa a...</i> (i altres solucions).	L'expressió <i>a nivell (de)</i> .	«col·loquialment», «més adequades» (p. 776).
11.	L'adverbi <i>així</i> .	Altres variants de l'adverbi: <i>aixís, aixins, aixina, aixines</i>	«col·loquialment», «s'eviten en els registres formals» (p. 797).

⁴⁷ Tot i que el fenomen a què es refereix és el mateix que el cas 13, consignem els dos enunciats a la taula perquè a la GIEC l'hem documentat dues vegades. A més a més, en l'enunciat de 9 la gramàtica hi afegeix una marca normativa («s'evita en els registres formals»). Els casos 14 i 15, tot i que també són el mateix fenomen, els consignem dues vegades perquè apareixen en dos enunciats.

12.	--	<i>Aquí, ací</i> (per presentar persones)	«col·loquialment» (p. 799).
13.	L'estructura <i>d'ara endavant</i> .	L'estructura <i>d'ara</i> en <i>endavant</i> , amb el pronom <i>en</i> .	«col·loquialment» (p. 804).
14.	El verb <i>fer</i> .	El verb <i>fotre</i> .	«col·loquial» (p. 830).
15.	El verb <i>fer</i> .	El verb <i>fotre</i> .	«col·loquial» (p. 832).
16.	Els verbs <i>veure-hi</i> o <i>veure-s'hi</i> .	Els verbs <i>guipar</i> , <i>galivar</i> , <i>llucar</i> .	«col·loquials» (p. 841).
17.	El verb <i>estar</i> amb el valor de <i>tenir</i> : <i>Està bo</i> ('té bona salut').	El verb <i>estar</i> amb el valor de <i>ser</i> : <i>Està bo</i> ('és atractiu').	«col·loquialment» (p. 870).
18.	Verb en passat (...i <i>estigué a punt de matar-se</i>).	Present amb valor irreal de passat. Exemple: <i>L'altre dia va tenir un accident anant en bicicleta i gairebé es mata</i> .	«col·loquialment» (p. 914).
19.	Condicional en les apòdosis. Exemple: <i>Si ens diguéssiu d'anar-hi ara mateix, segur que no ens ho pensàvem dues vegades</i> .	Imperfet en les apòdosis amb valor emfàtic. Exemple: <i>Si ens dèieu d'anar-hi ara mateix, segur que no ens ho pensàvem dues vegades</i> .	«col·loquialment» (p. 918).
20.	--	Discurs indirecte lliure.	«parla col·loquial» (p. 1026).
21.	Construccions d'inferioritat amb <i>menys</i> .	Construccions d'inferioritat amb <i>més poc</i> . Exemple: <i>Ara menja més poc que abans</i> .	«contextos de major espontaneïtat» (p. 1082).
22.	--	Quantificador <i>cada</i> : <i>Trobes cada beneït pel món que te'n faries creus</i> .	«més col·loquialment» (p. 1104).
23.	Coda de la construcció consecutiva encapçalada per <i>que</i> .	Coda truncada en construccions consecutives: <i>Tens una barra...</i>	«col·loquialitat» (p. 1104).
24.	Oració consecutiva amb el quantificador explícit. Exemple: <i>Estudia tant que dona gust</i> .	Silenciar el quantificador o el sintagma quantificat en una oració consecutiva: <i>Estudia que dona gust</i>	«col·loquialment» (p. 1105).
25.	Oració causal amb <i>com que</i> sense truncar. Exemple: <i>Ahirla Noèlia, com que no sabia que la seva mare havia sortit, va tancar la porta amb pany i clau i se'n va anar a dormir</i> .	Oració causal amb <i>com que</i> truncada. Exemple: — <i>Has tancat amb pany i clau?</i> — <i>Com que no sabia que la mare era fora...</i>	«en la conversa espontània» (p. 1115).

26.	--	«Arribar a + indicatiu» amb valor de passat. Exemple: <i>Si no m'arribes a aviar a temps, tenim un accident.</i>	«col·loquialment» (p. 1144).
27.	L'expressió temporal amb els dies de la setmana: <i>Avui som a dimecres.</i>	L'expressió temporal amb els dies de la setmana <i>Avui som dimecres</i> , elidint la preposició <i>a</i> .	«col·loquialment» (p. 1175).
28.	La locució <i>tan bon punt</i> .	Les locucions <i>a la que, de seguida que</i> .	«col·loquialment» (p. 1195).
29.	La perífrasi «estar + gerundi».	Gerundis aparentment independents: <i>Què, preparant els exàmens?</i>	«col·loquialment» (p. 1211).
30.	La construcció <i>(que) anem o què fem?</i>	La construcció <i>(que) anem o què?</i>	«col·loquial» (p. 1252).
31.	--	Interrogatius acompanyats de noms o interjeccions en aposició: <i>Què romanços/punyetes volia?</i>	«col·loquialment» (p. 1257).
32.	Construcció causals encapçalades per <i>per què</i> o <i>com és que</i> . Exemple: <i>Com és que riu, aquest, ara?</i>	Interrogatives parcials encapçalades pel pronom interrogatiu <i>què</i> : <i>Què riu, aquest, ara?</i>	«col·loquialment» (p. 1257).
33.	Construcció amb els interrogatius nominals o adverbials.	Construcció interrogativa encapçalada per <i>què</i> : <i>Què vindreu: l'Anna i tu?</i>	«col·loquials» (p. 1258).
34.	--	Construccions que expressen finalitat amb l'interrogatiu al final: — <i>Deixa'm el ganivet. — Per a fer què?</i>	«col·loquials» (p. 1260).
35.	Subordinada interrogativa: <i>Em va preguntar qui havia vingut.</i>	Subordinada interrogativa precedida per la conjunció <i>que</i> : <i>Em va preguntar que qui havia vingut.</i>	«més col·loquial» (p. 1266).
36.	Oracions exclamatives introduïdes per <i>tant</i> o <i>tan</i> : <i>Era tan dolenta que feia por!</i>	Oracions exclamatives amb el quantificador <i>tan/tant</i> silenciats: <i>Era dolenta!</i>	«col·loquialment» (p. 1275).
37.	--	Preposició amb sintagma exclamatiu: <i>Amb la ràbia que va tancar la porta!</i>	«llengua col·loquial» (p. 1277-1278).
38.	--	Sintagmes nominals amb valor ponderatiu: <i>Una gràcia que feia, la criatura!</i>	«col·loquialment» (p. 1278).

39.	--	Interjeccions	«llengua oral espontània» (p. 1284).
40.	--	Expressions com <i>I ara! Ca! Fuig! De cap manera!</i>	«col·loquialment» (p. 1301).

Sobre els indicadors de formalitat, també hem de posar atenció al matís que s'hi afegeix segons si el sintagma és determinat o no; és a dir, la diferència entre un sintagma com, per exemple, *en registres formals*, indeterminat, i *en els registres formals*, determinat. Seguint la definició de Brucart (2008: 1444) del concepte *determinació*, que considera que és «un procediment que consisteix a fixar la referència dels SNs mitjançant la seva identificació contextual», interpretem que, si la GIEC utilitza sintagmes específics com *en els registres més formals*, *en els registres molt formals*, *en els registres formals*, *en els registres informals* s'està referint a tots els tipus de registres vinculats al nivell de formalitat corresponent. La determinació «designa un referent concret de l'univers del discurs» conegut pels interlocutors (Brucart 2008: 1448), que són tots els registres que trobem en els respectius nivells de formalitat.

En canvi, si la gramàtica fa servir sintagmes inespecífics, és a dir, els del tipus *en registres més formals*, *en registres molt formals*, *en registres formals* i *en registres informals*, no es refereix a tots els registres dels nivells de formalitat, perquè aquest tipus de sintagma «només admet una lectura inespecífica, donada la manca de qualsevol determinant o quantificador que delimiti extensionalment el conjunt designat» (Brucart 2002/2008: 1448). La distinció entre sintagmes específics i inespecífics només la trobem en relació amb els registres que formen part del contínuum de l'estàndard, però, en canvi, la GIEC no l'aplica per referir-se a la llengua col·loquial. És a dir, el registre col·loquial és percebut com a un.

D'altra banda, ens hem de referir a la distinció entre les expressions *registres molt formals* i *registres més formals*. Interpretem la primera expressió com la referència als registres més formals de la varietat estàndard, és a dir, l'alta formalitat dins del contínuum de formalitat de l'estàndard, tal com presenta el Quadre II. D'altra banda, interpretem la segona expressió com la màxima formalitat dins de l'alta formalitat de l'estàndard. Per a la interpretació de *registres més formals*, Ginebra (2017: 113-115) proposa dos significats: d'una

banda, la llengua més elevada i, de l'altra, la formalitat mitjana en contraposició als registres menys formals. Nosaltres, però, no assumim aquesta interpretació.⁴⁸

En segon lloc, tornant a la taula 3, hem exposat les dades quantitatives sobre el mode, és a dir, les que aporten informació sobre el canal i el grau de planificació de la comunicació. Hem comptabilitzat un total de 24 marques, que es distribueixen entre les 15 que es presenten en lletra grossa i les 9 que es presenten en lletra menuda. Quant als ítems específics sobre el mode, segons la taula 3, les referències al canal són superiors a les del grau de planificació: de fet, d'indicadors de llengua oral n'hi ha 9 casos, dividits entre 5 en lletra grossa i 4 en lletra menuda, i de llengua escrita n'hi ha 9, dividits entre 6 en lletra grossa i 3 en lletra menuda. En canvi, de referències a l'espontaneïtat només n'hem trobat 6, 4 dels quals apareixen en lletra grossa i 2, en lletra menuda.

En canvi, no hem trobat referències explícites a la llengua planificada, de manera que inferim que la llengua planificada és el que s'ha d'entendre que s'aplica a la gramàtica per defecte. Tenint present l'esquema de Gregory i Carroll (1985: 47), amb les dades presentades podem inferir que la informació que dona la GIEC se centra majoritàriament en la llengua que va dels usos escrits als usos orals no espontanis, ja que les referències a l'espontaneïtat i les referències específiques només a la llengua oral o a la llengua escrita són baixes, com a mínim en l'àmbit de la sintaxi. A més a més, hem de tenir present que, com ja hem explicat, la GIEC relaciona l'espontaneïtat amb la col·loquialitat, que queda fora de la varietat estàndard.

La taula 3 també fa referència a les marques sobre el tenor, és a dir, al propòsit comunicatiu: en el corpus n'hem documentat 17, distribuïts en 5 casos presentats en lletra grossa i 12 en lletra menuda. Es tracta d'unes marques de variació funcional que només hem documentat en els enunciats que tenen marques aparentment descriptives, de manera que podem dir que la GIEC, com a gramàtica per a la llengua general, no intervé explícitament en les particularitats lingüístiques que caracteritzen els textos, sinó que només en dona alguns trets, que inferim que són acceptables i adequats en aquest àmbit.

⁴⁸ No assumim la doble interpretació de Ginebra (2017: 113-115) sobre l'expressió *registres més formals* perquè hem constatat que algunes de les marques dels exemples que reporta han canviat a l'edició en línia de la gramàtica. En general, els exemples que s'interpretaven com a «formalitat més elevada, pròpia d'ocasions solemnes» han canviat «més formal» per «molt formal». Els exemples que s'interpretaven com a «llengua estàndard general» han perdut, en general, la marca o l'han canviat a «registres formals», que és la marca de la formalitat mitjana de l'estàndard [GIEC en línia consultada el 5/1/2023].

El camp és, amb molta diferència, el paràmetre de variació funcional consignat a la taula 3 que menys apareix en els enunciats de sintaxi de la GIEC: n'hem documentat un total de 8, dividits entre els 7 casos que es presenten en lletra grossa i 1 que apareix en lletra menuda. Com hem explicat (§ 2.7.2b), en general no hem recollit les referències a la llengua general; en canvi, sí que hem recollit les referències als llenguatges d'especialitat, que, per tant, vinculen l'ús dels fenòmens al camp especialitzat. Com hem vist en parlar del tenor, la GIEC tampoc utilitza marques normatives quan es tracta dels fenòmens vinculats als llenguatges d'especialitat; només en presenta la norma mitjançant els recursos aparentment descriptius i, per tant, inferim que són acceptables i adequats en aquest àmbit. A més a més, la GIEC també fa referència a l'estil, entès com a «subdivisió (recursiva) del registre fins a arribar al nivell idiolectal o individual» (Payrató 2010: 188-189). Hi hem documentat 20 marques, dividides entre els 11 casos en lletra grossa i 9 en lletra menuda. Generalment, els indicadors com «estil pròxim a la llengua espontània» són els únics que porten també una marca normativa que explicita el posicionament de l'acadèmia. En canvi, quan es tracta de referències a l'estil «arcaïtzant», és a dir, el que imita la llengua antiga, la solució es vincula a indicadors de tipus més genèric, com per exemple «recurs estilístic» o «recurs retòric», i només es presenten amb marques aparentment descriptives.

Finalment, quant a les marques que fan referència a un registre concret, és a dir, el contínuum format pel conjunt de paràmetres de variació funcional, veiem que és el segon ítem amb més marques, fins i tot que és quantitativament superior al nombre d'indicadors de mode i de tenor: n'hi ha un total de 25, dividits entre els 17 que es presenten en lletra grossa i els 8 que trobem en lletra menuda. De tots els enunciats del corpus, només n'hi ha un que té el posicionament explícit de l'acadèmia, que és precisament una solució relacionada amb el «lèxic gastronòmic», sobre el qual s'afirma que hi ha una altra solució que és «genuïna i preferent» (10). La resta de registres que es mencionen a la gramàtica es presenten exclusivament amb marques aparentment descriptives. En general, els paràmetres de variació funcional que no són el to també tendeixen a aparèixer en lletra grossa.

A partir de les dades sobre la variació funcional que hem presentat, podem considerar que la GIEC aplica el concepte de *polimorfisme* a la variació funcional, concepte que es tendeix a relacionar només amb la variació geogràfica, com podem trobar a la bibliografia

sobre la codificació de Pompeu Fabra (Ginebra i Solà 2007: 103-114). La gramàtica estableix solucions diferents vinculades a nivells de formalitat diferents; és a dir, aporta variants col·loquials, informals, mitjanament formals o de màxima formalitat. A més a més, la GIEC, de la mateixa manera que indica variants per a la formalitat, també n'aporta per als altres paràmetres de la variació funcional; és a dir, per a la llengua oral o escrita, o relacionades amb el tenor o el camp.

b) *Marques normatives*

Tot seguit presentem les marques normatives en els enunciats de la sintaxi de la GIEC que es vinculen a la variació funcional. A la taula 5 aportem el resum quantitatiu de les ocurrences marques d'acceptació, no acceptació, adequació, no adequació, preferència i evitació, tant en lletra grossa com en lletra menuda. D'enunciats de variació funcional amb marques normatives n'hem documentat 23, però el nombre d'ocurrences és més elevat perquè hi ha enunciats amb més d'una marca.

Taula 5. Ocurrences de les marques normatives en enunciats amb variació funcional.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Marca d'acceptació	1	0	1
Marca de no acceptació	0	2	2
Marca d'adequació	0	1	1
Marca de no adequació	1	1	2
Marca de preferència	5	2	7
Marca d'evitació	7	4	11
Total	14	10	24

Sobre la marca d'acceptació («acceptable»), hem vist als fragments de la «Introducció» que, si no es diu el contrari, la gramàtica accepta per defecte els fenòmens que presenta; per això és una de les marques de les quals hem trobat menys ocurrences en el corpus. El que hem trobat en els enunciats d'aquest capítol és que hi ha una marca d'acceptació

explícita, presentada en lletra grossa, perquè la gramàtica explícita l'acceptació de diverses normes com a consideració prèvia a afegir-hi un indicador de preferència. D'aquesta manera, l'acadèmia es posiciona explícitament de dues maneres: primer, considerant que les diverses normes són acceptables i, segon, establint la preferència d'una de les solucions per als registres formals. D'aquests tipus d'enunciats n'inferim que la solució que no s'ha considerat preferible també s'admet, sobretot perquè prèviament hi ha un indicador explícit d'acceptació, tot i que es tracta d'una opció secundària (1).

La gramàtica utilitza la variant negativa, és a dir, la marca normativa «no acceptable», també 2 vegades en relació amb la variació funcional, i les presenta en lletra menuda. A diferència de la marca d'acceptació, aquesta variant negativa no s'utilitza amb altres marques complementàries: de fet, indicar que una solució no és acceptable ja exclou qualsevol altra possibilitat. Els fenòmens que hi trobem vinculats o bé no s'accepten en la llengua general —perquè no es vincula aquesta marca a cap registre concret— o bé no s'accepten en la llengua formal perquè s'explicita («no són acceptables en els registres formals») i es contraposen a la llengua informal o col·loquial (2).

Sobre la marca normativa d'adequació («adequat»), en els enunciats de la GIEC vinculats a la variació funcional l'hem documentat una sola vegada, en lletra menuda, i precisament serveix per indicar que hi ha solucions que es consideren «més adequades», entenem que en els usos estàndards en general, ja que la forma que hi presenta es vincula a la llengua col·loquial (4).

En canvi, de marques de no adequació («no adequat») n'hem documentat 2, que es distribueixen en 1 cas en lletra grossa i 1 en lletra menuda. Els enunciats que les incorporen indiquen que els fenòmens no són adequats en els registres formals. Tot i que els enunciats no vinculen explícitament els fenòmens que presenten a la llengua informal ni col·loquial, inferim que si no són adequats en la llengua formal és perquè pertanyen precisament a la llengua col·loquial o informal. D'aquest plantejament en què s'estableixen els límits per als usos en els registres formals sense especificar en quin nivell de formalitat és vàlida la solució no adequada, podem inferir que la precisió sobre si és informal o col·loquial no és rellevant (5-6).

També hem documentat 7 marques normatives de preferència («preferible», «preferent» i «preferentment»), 5 de les quals apareixen en lletra grossa i 2, en lletra menuda: aquesta marca és, juntament amb la d'evitació, una de les més utilitzades en els enunciats

vinculats a variació funcional; entenem que és en relació amb els nivells de formalitat, sobretot en els registres formals, que, davant de diverses opcions acceptades implícitament o explícitament, cal indicar la preferència.

Aquesta marca normativa, com ja hem indicat, també la podem trobar en enunciats que incorporin altres marques normatives, per exemple la d'acceptació i la d'evitació. Sobre la combinació de la preferència amb la marca d'acceptació prèvia, hem detectat que també és possible que l'enunciat de la gramàtica no accepti de manera explícita, sinó que inferim que si una de les dues solucions és «preferible» es deu a l'acceptació implícita de l'altra (7-12). En algun cas, les solucions amb preferència també es vinculen a la genuïnitat («expressió genuïna i preferent») (9); és a dir, encara que les dues es puguin considerar pròpies del català —perquè no es diu el contrari— la que es prefereix és la genuïna.

També hem detectat que la marca de preferència es pot combinar amb la d'evitació en alguns enunciats en els quals primer s'afirma que el fenomen que s'hi presenta «s'evita en els registres formals», però després, en contraposar els exemples, es presenta la solució vàlida com a «preferible». En aquests casos entenem que es tracta d'una contradicció perquè si la solució «s'evita» vol dir que no és acceptable i, per tant, la solució vàlida no és preferible, sinó que és l'única solució possible (13).

L'última marca, la d'evitació, és la més nombrosa de totes les marques normatives de la taula 5: n'hem documentat 11, dividides entre les 7 que apareixen en lletra grossa i les 4 que apareixen en enunciats en lletra menuda (15-23). Els enunciats que inclouen l'indicador «s'evita» sempre fan referència a solucions que s'eviten en «registres formals»; és a dir, la GIEC no relaciona mai els fenòmens que s'han d'evitar als nivells baixos de formalitat: no indica, per exemple, que una solució s'eviti en la llengua informal, així com tampoc ho indica per a la llengua col·loquial.

Entenem que és així perquè la codificació gramatical, tal com la mateixa gramàtica exposa, se centra majoritàriament en els usos formals de la llengua —sobretot en la formalitat mitjana—, i és en aquests usos que l'acadèmia intervé explícitament (GIEC 2016: XXII). A més a més, la GIEC tendeix a afirmar que determinats fenòmens s'eviten en els registres formals perquè es tracta de fenòmens que pertanyen explícitament o implícitament a la llengua informal o col·loquial (15-19); en algun cas, però, la gramàtica no

n'especifica la vinculació a la baixa formalitat, tot i que és inferible a partir del «s'evita en els registres formals» (20-23).

Com es desprèn del que hem anat comentant, les marques normatives apareixen quasi exclusivament en enunciats que vinculen les solucions al nivell de formalitat perquè la GIEC necessita establir els usos per a la varietat estàndard, que generalment són formals, i establir un límit entre el que en queda a fora i el que no. En canvi, els altres ítems de variació funcional com el mode o el camp, no apareixen en enunciats amb marques normatives, a excepció d'un cas vinculat al lèxic gastronòmic. A més, les marques en lletra grossa són lleugerament superiors.

c) *Marques aparentment descriptives*

Com ja hem anat dient, hi ha enunciats de les gramàtiques normatives que coincideixen formalment amb una descripció, de manera aquests enunciats normatius es presenten mitjançant una expressió descriptiva (Bonet 1991: 93; Ayres-Bennett 2016: 105-106; 2020; Ginebra 2017: 11; 2021: 151; Große 2021: 418-419). En conseqüència, aquesta descripció encobreix la prescripció (Amorós 2014: 71-78). Per això hem considerat que els recursos que configuren aquests enunciats són marques aparentment descriptives; n'hem establert una classificació a § 2.7.3*b* i n'hem comentat enunciats específicament vinculats a la variació funcional a § 5.2.

Per analitzar aquests tipus d'enunciats partim, com hem fet a § 4.3.1*c*, de la distinció entre *norma objectiva* i *norma prescriptiva*, conceptes que Coseriu (1952: 90) distingeix entre el «cómo se dice» i el «cómo se debe decir». Aplicant aquesta idea als enunciats amb variació funcional, considerem que cada paràmetre de la variació funcional (per exemple, els nivells de formalitat o el mode) porta implícites les seves normes, unes normes que, igual que en la variació dialectal, són «preexistents a la intervenció normativa» (Marí 2015: 144-145). Per exemple, Cuenca (2001: 22) afirmava que «la llengua escrita i la llengua parlada presenten diferències notables, cosa que fa qüestionable la possibilitat de proposar els mateixos models de comportament lingüístic formal per a l'escrit i per a l'oral».

El fet que les normes objectives dels diferents àmbits de la variació funcional (per exemple, de la llengua oral) siguin preexistents a la intervenció normativa fa que l'acadèmia

apliqui uns judicis de valor previs en relació amb el prestigi de les normes i seleccioni les que considera que s'han de prescriure. El coneixement previ d'aquestes normes permet acceptar com a normatives unes solucions i rebutjar-ne unes altres (Ginebra 2021: 150; Costa 2005: 587-588). La selecció de la norma i la seva codificació amb la corresponent vinculació al paràmetre de variació funcional a què pertanyi fa que aquesta norma adquireixi un valor de norma prescriptiva en aquest àmbit, encara que l'enunciat es formuli mitjançant elements descriptius.

A partir d'aquest plantejament, com també hem vist a § 4.3c per a la variació dialectal, considerem que els enunciats de la GIEC amb variació funcional formulats amb marques aparentment descriptives també remetent a la relació entre les normes en els diferents paràmetres de variació i la norma prescriptiva: la gramàtica presenta les solucions descrivint la norma en la variació funcional, però pel fet que han estat seleccionats i codificats en una gramàtica considerada explícitament normativa, aquests enunciats adquireixen un valor de prescripció. Entenem que aquests enunciats presenten, en relació amb la variació funcional, fenòmens que s'han considerat adequats i que han adquirit prestigi en els seus àmbits.

Les solucions que s'hi presenten poden aparèixer formulades de manera positiva —indicant que una solució *s'usa, és pròpia, és possible, etc.*— o de manera negativa —indicant que *no s'usa, no és pròpia, no és possible, etc.* Generalment, les marques aparentment descriptives formulades en negatiu les trobem en relació amb els nivells de formalitat, però no en la resta d'àmbits vinculats a la variació funcional. Això vol dir que, si en àmbits com el mode els enunciats es formulen amb marques en positiu, les solucions són adequades a la varietat estàndard. En canvi, si la GIEC formula els enunciats sobre els nivells de formalitat en negatiu, entenem que les solucions no hi són adequades. Vegem-ho en els exemples (118-121):

(118) Els sintagmes formats per l'article individualitzador *el* i un adjectiu qualificatiu com ara *el popular, el diví o l'inefable són propis dels registres formals* (pàg. 589, lletra grossa).

(119) Tampoc no és propi dels registres formals l'ús de les consecutives *tan/tant...* com seguides d'una construcció final: *No ha plogut tant com perquè els trens deixin de circular* (pàg. 1129, lletra menuda).

(120) En el llenguatge periodístic és habitual que els titulars apareguin amb sintagmes nominals escarits en funció de subjecte i en posició preverbal. Sol tractar-se, però, de sintagmes nominals modificats per complements nominals, adjectius especificatius o oracions de relatiu

restrictives: *Líders històrics i moderats del partit critiquen la decisió del president* (pàg. 599-600, lletra grossa).

(121) L'imperfet narratiu té un valor perfectiu i equival, per tant, al passat, simple o perifràstic. Aquest ús apareix fonamentalment en textos escrits en què es descriu un fet recreant-lo o emfatitzant-lo: *Dos dies després esclatava el conflicte bèl·lic; El dimarts 18 de juny de 1907, Enric Prat de la Riba creava l'Institut d'Estudis Catalans* (pàg. 918, lletra grossa).

En el primer enunciat, la GIEC considera que l'article *el* individualitzador acompanyant un adjectiu és normal en els registres formals i, en conseqüència, n'és un ús característic. Això no només fa que aquesta norma no només sigui indirectament acceptable en la llengua, sinó que el valor prescriptiu que adquireix l'indicador «és propi» de l'enunciat provoca que també sigui adequada en els registres formals perquè n'és una característica. L'enunciat aparentment descriptiu adopta, per tant, un valor prescriptiu.

En el segon exemple, la GIEC considera que *tan/tant* seguit d'una construcció final amb *com* «no és propi dels registres formals». Aquest ús no forma part de la norma que caracteritza els registres formals i, per tant, la gramàtica ho indica amb la marca «no és propi». Inferim que, tot i que s'accepta, no és adequat en els registres formals, però que sí que ho pot ser en altres nivells de formalitat. L'enunciat aparentment descriptiu adopta un valor prescriptiu en relació amb els registres formals.

En el tercer exemple, una estructura sintàctica com els sintagmes nominals escarits preverbals en funció de subjecte és freqüent en el llenguatge periodístic. La GIEC la codifica com a ús habitual i, per tant, estableix implícitament que és una estructura acceptable i adequada en aquest àmbit. Fent això, aquesta solució passa de ser un ús normal que trobem en el llenguatge periodístic a ser un ús normatiu que es prescriu en aquest registre; això vol dir que és adequada en aquest àmbit, però no en un altre.

En el quart i últim exemple, la gramàtica estableix que l'ús de l'imperfet narratiu amb valor perfectiu forma part de la norma de la llengua escrita, de manera que s'infereix que és un ús acceptat, però que és adequat bàsicament en el mode escrit. El fet que s'inclouï l'adverbi «fonamentalment» fa que la GIEC no sigui taxativa amb la vinculació del fenomen a la llengua escrita.

La gramàtica no estableix, en aquests enunciats, cap indicació explícita sobre l'ús, com sí que passava a § 5.3b amb les marques normatives, sinó que només estableix l'ús normatiu a partir de la descripció de la norma d'ús en diferents àmbits —en els registres formals,

en el llenguatge periodístic o en els textos escrits (118-121)— de manera que inferim que, si són estructures característiques o freqüents en aquest nivell de formalitat, en aquest registre o en aquest mode, hi són acceptades i hi són adequades si no és que, com a (119), la marca és negativa («no és propi»). En aquest cas, la solució que es presenta a l'enunciat no hi és adequada. Si les solucions són adequades en els àmbits a què es vinculen, inferim que no ho són en els altres, sobretot si són formulacions taxatives. Així, la presentació dels enunciats amb els recursos aparentment descriptius en el marc d'una gramàtica normativa adopten un valor prescriptiu i de guia d'ús.

Com ja hem vist a § 4.3*c*, aquesta interpretació del valor prescriptiu dels enunciats aparentment descriptius vinculats a la variació funcional l'hem d'entendre a partir de l'esquema de la comunicació (§ 3.6). La GIEC és un missatge emès per un emissor (l'Institut d'Estudis Catalans), que és una autoritat reconeguda legalment i socialment, i destinat a un receptor (els usuaris de la gramàtica), jeràrquicament inferior, de manera que a la locutivitat d'aquest text amb enunciats d'aparença descriptiva hi subjau una il·locució prescriptiva —la intenció que té l'acadèmia a l'hora de codificar una llengua és bàsicament prescriptiva i de guia d'ús— que es reflecteix en la perlocució, que en aquest cas és que els parlants facin servir les solucions que es presenten en l'àmbit a què es vinculen i que no les utilitzin fora d'aquests àmbits perquè s'entén que no hi són adequades (Berrendonner 1982: 23; Costa 2016: 166-167). Per exemple, si una solució es vincula explícitament a la llengua parlada («usat sobretot en la llengua parlada») —i, per tant, és una solució que contribueix a caracteritzar aquest mode— és acceptable, però aquesta és més adequada en la llengua parlada que en la llengua escrita.

Entenem que, si l'acadèmia és considerada una autoritat, no cal que les indicacions normatives es presentin sempre amb marques explícites, perquè la tria dels fenòmens que s'han de tractar en la codificació d'una gramàtica per a la varietat estàndard ja té un poder legítim per considerar-ne l'acceptabilitat i l'adequació. Així, tant els indicadors de variació funcional com les marques aparentment descriptives ja serveixen per validar l'acceptabilitat i l'adequació o no dels fenòmens en els àmbits a què es vinculen (De Vos 2022: 8-10).

Si recordem la formulació de la «Introducció» de la GIEC, si no s'afirma el contrari els fenòmens són acceptables i adequats en l'àmbit a què es vinculen. En els enunciats amb marques aparentment descriptives d'aquest capítol podem trobar la norma formulada en

positiu (mitjançant verbs com *s'usa, es troba, hi ha, etc.*, o altres marques com *és propi, és possible, és habitual, etc.*) i, en conseqüència, s'accepten i són adequats en els àmbits a què es vinculen; per exemple, afirmar que un fenomen «és propi dels registres formals» serveix per caracteritzar aquests registres a partir dels fenòmens que hi trobem. En canvi, la norma també es pot formular de manera negativa (mitjançant verbs com *no s'usa, etc.*, o altres marques com *no és propi, no és possible, etc.*), i aleshores són acceptables però poden no ser-hi adequats; per exemple, afirmar que «en l'escrit no hi posem coma» serveix per caracteritzar la llengua escrita a partir d'un ús formulat en negatiu («no hi posem»). En aquest cas no seria adequat escriure la coma. De fet, el que és adequat en aquests casos formulats en negatiu és precisament no aplicar la solució que es dona perquè «no és pròpia» de l'àmbit a què es vincula.

En conseqüència, la GIEC no només rebutja algunes solucions de manera explícita amb marques normatives, sinó també pel fet de dir que no són pròpies, no són possibles o no s'usen en un àmbit concret. A més a més, en els enunciats vinculats al nivell de formalitat, cal tenir present que, si un fenomen es vincula a la llengua col·loquial (per exemple, «funcionen col·loquialment»), encara que la norma estrictament estigui formulada en positiu, el fenomen no és adequat en la varietat estàndard perquè és col·loquial.

Les marques aparentment descriptives que usa la GIEC per presentar els enunciats amb variació funcional les podríem entendre com a mecanismes per emascarar o encobrir la prescripció (Berrendonner 1982: 34; Amorós 2014: 71-78). És a dir, si un enunciat afirma que una solució «se sol mantenir en els registres formals», podem entendre que és la solució més adequada o la que es prefereix en aquest nivell de formalitat. Com plantejarem també en els altres capítols, podem distingir entre marques més fortes (per exemple, «és propi») i marques més laxes (per exemple, «és habitual»).

Havent analitzat les marques normatives a § 5.3.1*b* i les aparentment descriptives en aquest apartat, cal veure ara quina és la proporció de cada tipus en els enunciats de variació funcional. A la taula 6, veiem que només en 22 ocasions (11%) la GIEC presenta aquests enunciats amb marques normatives, mentre que en tota la resta d'enunciats, un total de 179 (89%), els presenta amb marques aparentment descriptives. El nombre de marques normatives és superior quan es tracta d'enunciats amb variació funcional, com veiem en aquest capítol i com trobarem també a § 6, que no pas si es vinculen a la variació geogràfica (§ 4.3.1*c*).

Taula 6. Proporció entre les marques normatives i aparentment descriptives en enunciat amb variació funcional.

Marques normatives	22	11%
Lletra grossa	12	
Lletra menuda	10	
Marques aparentment descriptives	179	89%
Lletra grossa	106	
Lletra menuda	73	

En definitiva, com també hem vist en el capítol anterior, la GIEC presenta la norma relacionada amb la variació funcional sense ordres directes, de manera que dona marge a l'usuari per triar la solució més adequada a la situació comunicativa d'entre un ventall de solucions acceptades (Nadal i Feliu 2021: 613).

5.3.2. Relació amb la gramàtica normativa anterior

Com ja hem dit a § 4.3.2, als epígrafs 1.1 i 2.1 d'aquest treball ens hem referit al procés d'estandardització i a la necessitat de l'actualització de la codificació normativa, que és precisament el context en què l'Institut d'Estudis Catalans va publicar la *Gramàtica de la llengua catalana* l'any 2016. Per tant, és rellevant parlar de la relació que la GIEC estableix amb la gramàtica normativa anterior, la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918/1933). Cal tenir present que la «Introducció» (p. XXI) explicita que la GIEC és deutora de la normativa anterior però també de tots els estudis que han anat sortint posteriorment. En aquest apartat ens proposem donar alguns detalls tant qualitius com quantitius de la relació entre les dues gramàtiques normatives concretament sobre els enunciat de la sintaxi de la GIEC amb variació funcional.

L'acarament dels enunciat de les dues gramàtiques el consignem a l'Annex 2, però a la taula 7 hi donem la relació quantitativa, a partir de la qual podem veure que 42 enunciat (20,9%) de la GIEC es poden relacionar amb la gramàtica de Fabra (1918/1933) i 159 enunciat (79,1%), no.

Taula 7. Relació dels enunciats a les dues gramàtiques normatives.

Enunciats que es poden relacionar amb Fabra (1918/1933)	42	20,9%
Enunciats que no es poden relacionar amb Fabra (1918/1933)	159	79,1%
Total d'enunciats amb variació funcional	201	100%

D'entrada, hi ha enunciats de la GIEC vinculats a la variació funcional que no es poden relacionar amb la gramàtica de Pompeu Fabra (1918/1933), perquè es tracta, per exemple, temes als quals Fabra no feia referència, com fenòmens vinculats a la llengua escrita que generalment s'han tractat en parlar d'ortotipografia —com el (122), que es tracta a Pujol i Solà (1995: 8) o a Mestres et al. (2019: 172)— o bé vinculats al «lèxic gastronòmic» (123).

(122) Notem que en la llengua escrita s'usa una coma entre el constituent dislocat a la dreta i la resta de l'oració (*No en parlarem mai més, d'això*), mentre que la coma és optativa en els dislocats a l'esquerra i generalment s'evita si es tracta de constituents poc complexos (*D'això no en parlarem mai més*) (GIEC 2016: 1230, lletra menuda).

(123) En el lèxic gastronòmic es donen alguns usos de l'article definit que són gal·licismes: *peres al vi* apareix al costat de l'expressió genuïna i preferent *peres amb vi* o *ànec a la taronja sanguina* en lloc de *ànec amb taronja sanguina* (GIEC 2016: 587, lletra menuda).

Des d'un punt de vista qualitatiu distingirem, com hem anat fent al llarg del treball, entre els enunciats de sintaxi de la GIEC que inclouen marques normatives i els que inclouen marques aparentment normatives. Prenent com a punt de partida els enunciats de la GIEC, presentarem la relació que estableixen amb Fabra (1918/1933). Tots els enunciats es poden consultar a l'Annex 2, per això aquí no els consignarem tots, sinó que utilitzarem un exemple de cada cas per il·lustrar les explicacions i referenciaré, quan el nombre d'exemples ho permeti, la resta d'enunciats i la taula de l'annex on es troben.

En els enunciats de la GIEC amb marques normatives podem establir una relació amb Fabra (1918/1933) sigui quina sigui la marca de la GIEC, a excepció de la d'adequació, perquè l'únic cas que hem detectat no es pot vincular amb la gramàtica normativa anterior.

En primer lloc, quan la GIEC inclou la marca de no acceptació en enunciats vinculats a la variació funcional, es tracta d'un fenomen que Fabra (1918/1933) presenta, seguint la

classificació de Bonet (1991), mitjançant un enunciat de solució única en el qual, malgrat donar dues solucions, n'hi ha una de no acceptada. A les dues gramàtiques es vincula el fenomen a «la llengua escrita» i també a les dues gramàtiques s'utilitza una marca de no acceptació explícita: «no acceptable» a la GIEC i «cal evitar» a Fabra (1918/1933) (124-125). Per tant, a cap de les dues gramàtiques s'admet el fenomen.

(124) En certs casos també es documenta l'ús de *doncs* com a conjunció causal, especialment en la llengua escrita. Es tracta, però, d'un ús no acceptable. Per tant, no es pot substituir *ja que* o *perquè* per la conjunció *doncs* en una oració com *Estàvem tots molt contents, {perquè / ja que} el nostre equip havia arribat a la final* (GIEC 2016: 1135, lletra menuda).

(125) Modernament *doncs* ha estat usat a tort, en la llengua escrita, com a conjunció causal. Així: *Creiem que està malalt, doncs fa dies que no el veiem. Cal evitar* en absolut aquest *doncs* causal, del qual hom troba nombrosos exemples en el català modern (Fabra 1918/1933: 128).

D'altra banda, sobre l'únic enunciat de la GIEC amb la marca de no adequació, Fabra (1918/1933) dona, mitjançant un enunciat de solució única sense alternativa, la solució que la GIEC presenta com a «general». En canvi, la solució que la GIEC considera que no és adequada «en registres formals», Fabra (1918/1933) no la consigna (126-127).

(126) No és tampoc adequat en registres formals l'ús de *per a* en la locució *per a que*, en lloc de la conjunció clàssica i més general *perquè* (GIEC 2016: 1126, lletra grossa).

(127) **Perquè**. És adés conjunció causal (amb el verb generalment en indicatiu), adés conjunció final (amb el verb en subjuntiu) (Fabra 1918/1933: 135).

A més a més, quan els enunciats de la GIEC inclouen la marca de preferència, els enunciats de la gramàtica de Fabra poden ser de doble possibilitat impura (128-129): tant la GIEC com Fabra (1918/1933) fan servir marques en què es prioritza una de les dues solucions, és a dir, la GIEC fa servir «preferible» i Fabra (1918/1933) «és d'aconsellar», de manera que es manté la valoració del fenomen. L'opció que a la primera gramàtica normativa era secundària, a la GIEC ho continua sent.

(128) També hi ha algun verb que davant d'infinitiu pot portar la preposició *per a* la vora de *a* i *en*: *S'interessa a/per/en comprar el segon pis*. La preposició preferible en els registres formals és *a* (*a/per* en el darrer exemple) (GIEC 2016: 1012, lletra grossa).

(129) Davant d'un infinitiu que fa de complement d'un verb, és d'aconsellar, com ja hem vist, de no usar mai la preposició *en*, sinó la preposició *a*. Així, *No tardaran molt a venir*, i no pas *No tardaran molt en venir* (Fabra 1918/1933: 119).

No obstant això, també podem trobar algun enunciat de la GIEC que primer accepta explícitament dues solucions i després indica la preferència d'una. Fabra (1918/1933) també tracta aquest fenomen de dues maneres: d'una banda, donant una solució com a obligatòria («cal usar») i, de l'altra, donant-la com un consell («és d'aconsellar») (130-131).

(130) Així, tenim *Insisteix en els temes de sempre* o *Comptava amb això*, però *Insisteix a (o en) parlar dels temes de sempre* i *Comptava a (o de, amb) fer això*. Tant el manteniment de *en* i *amb* com el canvi de preposicions són acceptables, però el canvi és la solució preferible en els registres formals. (GIEC 2016: 1011, lletra grossa).

(131) Quan el complement és un infinitiu cal usar la preposició *a* tant amb uns verbs com amb els altres. Ex.: *Accedir a rebre'l* | *Contribuir a pagar un deute* [...]. (Fabra 1918/1933: 114).

Davant d'un infinitiu que fa de complement d'un verb, és d'aconsellar, com ja hem vist, de no usar mai la preposició *en*, sinó la preposició *a* (Fabra 1918/1933: 119).

En el cas dels enunciats de preferència de la GIEC, és possible que Fabra (1918/1933) presenti el fenomen com a solució única, amb la fórmula d'obligació «cal usar». I aquesta solució única esdevé la preferible a la GIEC (132-133).

(132) La preposició *amb* pot alternar amb les preposicions *a* o *de* (o amb totes dues) quan introdueix un complement de règim que conté una substantiva d'infinitiu. Aquesta situació es dona en predicats com *conformar-se*, *comptar*, *avenir-se*, *estar d'acord*, *ser compatible* o *trobar-se*: *No et conformis amb/a/de ser contractat per un mes*; *Estem d'acord amb/a/de deixar el text tal com està* [...]. Les preposicions preferibles en els registres formals són *a* o *de* (GIEC 2016: 1012, lletra grossa).

(133) Quan el complement és un infinitiu cal usar la preposició *a* tant amb uns verbs com amb els altres. Ex.: *Accedir a rebre'l* | *Contribuir a pagar un deute* [...] (Fabra 1918/1933: 114).

Finalment, en els enunciats de la GIEC en què es presenten fenòmens amb la marca d'evitació, es poden relacionar amb dos tipus d'enunciats a Fabra (1918/1933): els d'una sola possibilitat sense alternativa (134-135) i els de solució única per la condemna explícita d'una de les solucions aportades (136-137). En aquest últim cas, però, la GIEC canvia la consideració de *correcció/incorrecció* de la normativa anterior per l'indicador d'evitació perquè, com sabem, la GIEC supera aquesta dicotomia i no fa servir aquests termes en cap cas (Ginebra 2017: 13; Nogué 2018: 9). Altres enunciats com els de (136-137) són el 9, 10, 15, 16 i 19 de la taula 1 de l'Annex 2.

(134) Col·loquialment, així presenta variants del tipus *aixís*, *aixins*, *aixina* o *aixines*, que s'eviten en els registres formals. (GIEC 2016: 797, lletra menuda).

(135) **Així**. Ex.: *No m'agrada així: fes-ho d'aquesta altra manera* (Fabra 1918/1933: 102).

(136) En aquests casos, el contacte de la preposició i la conjunció *que* és habitual en els registres informals i en estils pròxims a la llengua espontània: *L'al·lusió a que m'hagi enfadat em sembla fora de lloc; Els meus amics són contraris a que els obliguin a sortir demà*. Amb tot, en els registres formals s'evita el contacte de la preposició i la conjunció o bé elidint la preposició (*L'al·lusió que m'hagi enfadat...*) o bé intercalant-hi algun element (*L'al·lusió al fet que m'hagi enfadat [...]*). (GIEC 2016: 1003-1004, lletra grossa).

(137) Quan el complement és, no un verb en infinitiu, sinó tota una proposició introduïda amb la conjunció *que*, llavors la sola construcció correcta és d'introduir el dit complement sense preposició. (Fabra 1918/1933: 114).

No és correcte d'anteposar cap de les preposicions *a*, *de* i *en* a la conjunció *que*, encara que la proposició completiva introduïda amb aquesta conjunció correspongui a un complement introduït amb alguna d'aquelles preposicions. (Fabra 1918/1933: 130).

Els enunciats de sintaxi de la GIEC que es vinculen a la variació funcional i es presenten amb marques aparentment descriptives, es relacionen de diferents maneres amb els de Fabra (1918/1933).

Per als enunciats que la GIEC vincula a la llengua col·loquial, Fabra (1918/1933) dona, mitjançant un enunciat de solució única sense alternativa, l'única solució que considera vàlida, que es correspon amb la solució que implícitament la GIEC considera per als registres formals. La primera gramàtica normativa, en canvi, no aporta la solució col·loquial (138-139).

(138) Hi ha algun cas en què l'indefinit *cap* pot aparèixer en combinació amb un nom plural i fins i tot adoptar col·loquialment la forma *caps*, com per exemple en *No va trobar caps braços segurs que l'acolliren [...]*. (GIEC 2016: 647, lletra menuda).

(139) **Cap** (invariable). Ex.: *Tens cap agulla?* (Fabra 1918/1933: 66).

Quan les solucions dels enunciats, en comptes de ser col·loquials, per a la GIEC són informals, generalment Fabra (1918/1933) les considerava errònies explícitament en enunciats de solució única en els quals es donaven, a priori, dues solucions (140-141). Hem detectat altres exemples, com els casos 94 i 95 de la taula 2 de l'Annex 2.

(140) Els pronoms febles com a pronoms de represa apareixen també en determinades oracions de relatiu sovint pròpies de registres informals: *Allà hi ha el negociant que nosaltres sospitem que el banquer l'ha enganyat*. (GIEC 2016: 674, lletra grossa).

(141) La cosa designada per l'antecedent, la qual, dins l'oració de relatiu, és expressada mitjançant el pronom relatiu, és un defecte d'expressar-la una segona vegada mitjançant un pronom personal feble adjuntat al verb. (Fabra 1918/1933: 62).

També és possible que la GIEC estableixi un contrast entre la llengua col·loquial i la formal, i en aquest cas l'enunciat de Fabra (1918/1933) és de solució única perquè, tot i que dona dues solucions, una no la considera vàlida explícitament. L'única solució admesa a la gramàtica de Fabra (1918/1933) és la que la GIEC aporta per als «registres formals» (142-143).

(142) A més de l'article *el*, en la parla hi trobem la forma col·loquial *lo* com a article amb valor individualitzador: *Sempre em diu lo que he de fer*. Els registres formals empen l'article *el* com a determinant individualitzador o fan servir altres recursos: *Sempre em diu el que he de fer* (o *allò que he de fer*, *les coses que he de fer*) (GIEC 2016: 588, lletra grossa).

(143) En el català modern (sobretot en la llengua escrita) s'havia estès el costum de distingir l'adjectiu, quan no es refereix a cap substantiu expressat o sobreentès, de l'adjectiu quan es refereix a un substantiu masculí sobreentès, anteposant-li, en el primer cas, un *lo* invariable (dit article neutre) en lloc de l'article masculí. [...]. La llengua literària rebutja avui aquest *lo* reemplaçant-lo per *el*, per *el que és* o per *el que té de* (o *allò que té de*) (Fabra 1918/1933: 39).

Els enunciats de la GIEC vinculats als registres formals generalment es presenten a Fabra (1918/1933) mitjançant enunciats de doble possibilitat pura en els quals es donen per vàlides dues solucions (144-145). Altres exemples com aquest cas són els enunciats 54 i 178 de la taula 2 de l'Annex 2.

(144) La construcció amb el demostratiu de llunyania *allò* (o *tot allò*) seguit d'una relativa pot tenir el mateix valor individualitzador que *el*: *Allò/el que no vulguis per a tu no ho vulguis per a ningú* [...]. La construcció amb *allò* es dona en els registres formals (GIEC 2016: 589, lletra grossa).

(145) A vegades és usada amb la mateixa força que *el que* la combinació *allò que* (Fabra 1918/1933: 63).

Quan es tracta dels enunciats vinculats a registres formals, també poden relacionar-se amb enunciats de solució única i de doble possibilitat impura de Fabra (1918/1933) (146-149). A (148-149) la solució a la qual la GIEC afirma que s'ha donat preferència «en els registres formals» és l'ús que la gramàtica normativa anterior considerava que s'havia d'aconsellar. Altres exemples com aquest cas són els enunciats 11, 33, 45, 132, 148 i 178 de la taula 2 de l'Annex 2.

- (146) Determinats verbs transitius que expressen estats psicològics o estats intel·lectuals (*admirar, conèixer, estimar, oblidar, odiar, reconèixer, respectar, saber, témer*), tot i que no seleccionen un agent sinó un experimentador, poden dur un adjunt que expressa aquest experimentador: *Aquell jutge era admirat per uns quants i temut per molts altres*. En realitat, no es tracta de veritables passives, sinó d'un tipus d'oració atributiva (anomenada atributiva estativa). Per això, el complement introduït per la preposició *per* també pot anar amb *de*, principalment en registres formals: *El senyor Agustí, mestre d'aquesta vila, era estimat/respectat de tothom* (GIEC 2016: 891, lletra grossa).
- (147) Darrera de certs participis, com *seguit, precedit, acompanyat, conegut, reconegut, respectat*, la designació de l'autor és generalment introduïda mitjançant la preposició *de*. Ex.: *Entrà seguit de tots els seus amics | És respectat de tothom* (Fabra 1918/1933: 121).
- (148) En els registres formals s'ha donat preferència a l'ús de la construcció “*en+infinitiu*” i no pas a les construccions encapçalades per *al* (GIEC 2016: 1120, lletra grossa).
- (149) En canvi, quan un infinitiu forma part d'una determinació circumstancial, amb el valor d'un gerundi, de les dues construccions llavors possibles, que són la introducció de l'infinitiu mitjançant la preposició *a* seguida de l'article definit [...] i la introducció de l'infinitiu mitjançant la sola preposició *en* [...], és d'aconsellar que els escriptors es decantin decididament a favor de la segona (Fabra 1918/1933: 119).

Així mateix, en els enunciats que la GIEC vincula a la màxima formalitat, les solucions de Fabra (1918/1933) eren presentades o bé amb enunciats de doble possibilitat condicionada (150-151), de doble possibilitat pura (152-153), doble possibilitat impura (154-155) o de solució única sense alternativa (156-157): en el primer cas, (150-151), Fabra (1918/1933) donava una de les dues solucions qualificada de «dialectal», mentre que la GIEC n'especifica el nivell de formalitat amb «pròpia de registres molt formals»; en el segon cas (152-153), en canvi, les dues solucions de Fabra (1918/1933) s'admeten igual, però la GIEC n'especifica el nivell de formalitat, també per als registres més formals; en el tercer cas, (154-155), l'enunciat de Fabra (1918/1933) donava dues solucions possibles però considerava que una era «preferible», però la GIEC les admet totes dues en igualtat de condicions, fet que ja vam detectar a Benavent (2020: 114); finalment, a l'últim cas, (156-157), Fabra (1918/1933) només donava una solució i la GIEC especifica que «pertany als registres més formals».

- (150) Pel que fa als pronoms existencials, *algú* s'aplica a persones i *quelcom*, pròpia de registres molt formals, a entitats no animades i a situacions (GIEC 2016: 649, lletra grossa).
- (151) Com a sinònim d'*alguna cosa* (i àdhuc de *res* en sentit positiu), és avui bastant usat en la llengua escrita el pronom dialectal **quelcom**. (Fabra 1918/1933: 68).

- (152) També són propis dels registres més formals els adverbis *debades* i *endebades* usats amb el valor de 'inútilment, en va': *És debades que insisteixis*. (GIEC 2016: 798, lletra menuda).
- (153) **Debades** o **endebades**. Ex.: *És endebades que li ho prohibeixis: ell ho farà* (Fabra 1918/1933: 103).
- (154) El relatiu *on* pot indicar localització o direcció tot sol (en registres més formals) o bé amb la preposició *a* tant si té un antecedent nominal (*Aquella casa (a) on vivim; La població (a) on ens encaminàvem era cinquanta quilòmetres lluny*) com si no té antecedent (*Ho deixarem (a) on voldrem; Anirem (a) on voldrem*) (GIEC 2016: 1054, lletra grossa).
- (155) És freqüent l'anteposició de la preposició *a* a l'adverbi *on*, dient-se, per exemple, *a on som?* | *a on van?*, en lloc de *on són?* | *on van?* (en general preferibles) (Fabra 1918/1933: 100).
- (156) L'adverbi *ensems* pertany als registres més formals i té un valor equivalent a *ahora* i *juntament* (o *junt*) (GIEC 2016: 797, lletra grossa).
- (157) **Ensems**. Ex.: *Estan fe i caritat ensems lligades* (Fabra 1918/1933: 103).

Finalment, quan en els enunciats de la GIEC hi intervenen altres marques de variació funcional, com l'estil «arcaïtzant» o «els llenguatges d'especialitat», els enunciats de Fabra (1918/1933) també presenten les solucions mitjançant enunciats de doble possibilitat pura. En aquests casos, però, la GIEC n'especifica l'ús (158-161). Altes exemples com els casos que acabem d'esmentar són el 51 de la taula 2 de l'Annex 2.

- (158) Aquest indefinit també presenta la forma arcaïtzant *qualsevulla* (i *qualsevulla* en plural), aplicable indistintament al masculí i al femení (GIEC 2016: 652, lletra menuda).
- (159) **Qualsevol** o **qualsevulla** (Fabra 1918/1933: 67).
- (160) En les construccions comparatives, els numerals multiplicatius també poden funcionar com a adjectius posposats al nom quantificat: *Té un arxiu triple que el teu* ('tres vegades el teu'). En aquests casos, al costat de les formes invariables pel que fa al gènere (*triple*, etc.), la llengua disposa de formes flexionades en gènere i nombre: *He vist una col·lecció triple* (o *tripla*) *que la vostra*. Les formes adjectivals variables en gènere tenen un ús esporàdic i només es troben en els llenguatges d'especialitat (GIEC 2016: 635, lletra grossa).
- (161) Hi ha, però, un gran nombre d'adjectius en *e* que formen el femení canviant la *e* en *a*: [...]; els multiplicatius en *ple* (*duple*, *sèxtuple*, *dècuple*, etc.) (Fabra 1918/1933: 37).

En síntesi, la relació que s'estableix entre la GIEC i la gramàtica de Fabra (1918/1933) és molt clara en els enunciats de la GIEC que hem considerat que porten marques normatives, perquè, en aquests casos, quan la GIEC utilitza les marques de no acceptació, no adequació i evitació Fabra (1918/1933) presentava els fenòmens o bé en enunciats de solució única sense alternativa o bé en enunciats de solució única en què es donen dues

solucions però una no es considerava vàlida explícitament. Només en enunciats de preferència de la GIEC podem trobar enunciats de doble possibilitat impura de Fabra (1918/1933).

D'altra banda, els enunciats que hem considerat que la GIEC presenta mitjançant marques aparentment descriptives es relacionen amb Fabra (1918/1933) de maneres diferents: més enllà dels enunciats d'una solució, ja sigui perquè no hi ha una solució alternativa o perquè una de les dues es condemna, hi ha, seguint la terminologia de Bonet (1991: 92-107), enunciats de doble possibilitat pura, doble possibilitat impura i doble possibilitat condicionada. És sobretot en enunciats que la GIEC vincula a la llengua col·loquial i informal que les solucions de Fabra (1918/1933) es presenten per mitjà d'enunciats de doble possibilitat condicionada o de solució única. Quan la GIEC vincula la solució als registres formals, en canvi, la tendència és trobar-la a Fabra (1918/1933) en enunciats de possibilitat única o de doble possibilitat pura. Els enunciats de la GIEC que hem pogut relacionar amb més tipus d'enunciats de Fabra (1918/1933) són els que es vinculen a la màxima formalitat.

No obstant això, a partir de les dades quantitatives presentades a l'inici d'aquesta anàlisi hem vist que en un 79,1% dels casos no es pot establir cap relació entre les dues gramàtiques. La GIEC introdueix aspectes no tractats en la normativa anterior i aprofundeix molt més en la formulació dels enunciats, perquè especifica l'àmbit d'ús relacionat amb la variació funcional, cosa que a Fabra (1918/1933) no era tan habitual perquè, com sabem, la codificació s'establia per a la «llengua literària». La inclusió dels eixos de variació a la GIEC —i sobretot les referències a la variació funcional— permet precisar àmbits d'ús de fenòmens que Fabra (1918/1933) només reportava. Només a tall d'exemple, la GIEC especifica que els adverbis locatius *onsevulga* i *onsevulla* són «arcaïtzants», és a dir, d'un estil que es caracteritza per l'ús de solucions de la llengua antiga; en canvi, Fabra (1918/1933) simplement els aportava en un enunciat de doble possibilitat pura on donava les dues formes com a sinònimes i les exemplificava, però no hi afegia cap indicador. Finalment, més enllà del contingut dels enunciats, que és evident que en bona mesura és possible establir-hi una relació, és interessant veure com s'articula el discurs en els enunciats de les dues gramàtiques normatives. La tendència general és que si els enunciats de la GIEC es formulen amb marques normatives és perquè Fabra (1918/1933) ja els formulava així (124-125). En canvi, quan els enunciats de la GIEC es formulen amb marques

aparentment descriptives és perquè a Fabra (1918/1933), a excepció d'alguns casos, també es presentaven així (150-151). Els enunciats normatius de Fabra (1918/1933) formulats com una descripció ja els havia identificat Bonet (1991: 93).

5.4. Síntesi del capítol

Les dades que hem aportat en aquest capítol les podem sintetitzar de la manera següent:

1. Els enunciats amb variació funcional també es vehiculen predominantment per mitjà de les marques aparentment descriptives i quantitativament són pràcticament iguals als de variació dialectal (§ 4). No obstant això, en contrast amb els enunciats amb variació dialectal, el nombre d'enunciats amb marques normatives augmenta. En altres paraules, quan intervé la variació funcional, la GIEC es posiciona més explícitament en relació amb els fenòmens, sobretot en relació amb l'ús que se'n fa en els registres formals, cosa que també veurem a § 6.
2. El fet que els fenòmens amb variació funcional també es presentin de manera descriptiva presentant la norma de cada àmbit fa que sigui la selecció i codificació mateixa que els doni l'estatus d'acceptables i normatius. Cal tenir en compte que els recursos aparentment descriptius —que adopten un valor de guia d'ús pel fet que els trobem en una gramàtica normativa— també permeten guiar en l'adequació de les solucions.
3. Podem establir una jerarquitització dels paràmetres de variació funcional: a la GIEC hi predominen clarament les ocurrències de marques de formalitat. Dins de la formalitat es diferencien les marques col·loquials (presentades predominantment en lletra menuda) del contínuum de formalitat de la varietat estàndard (presentades predominantment en lletra grossa). A més a més, dins de la varietat estàndard, destaca la marca de registres formals (formalitat mitjana).
4. En general, la resta de paràmetres de variació funcional són menors. On menys ocurrències hem detectat és al mode i al camp, fet que relacionem, en el primer cas, amb la voluntat de la GIEC de codificar fenòmens de llengua planificada vàlids per a la llengua oral i escrita alhora i, en el segon cas, amb el fet que la GIEC codifica solucions per a la llengua general.

5. La relació de la GIEC amb la gramàtica de Fabra (1918/1933) és superior al que havíem vist a § 4 i és relacionable amb la distinció que hem establert entre marques normatives, que generalment són enunciats de solució única o de doble possibilitat impura a Fabra (1918/1933) i sovint també coincideixen en la valoració, i marques aparentment descriptives, que generalment es poden relacionar amb els diferents tipus d'enunciats de la gramàtica de Fabra (1918/1933) establerts per Bonet (1991). A banda del contingut, cal tenir present que les dues gramàtiques poden presentar els fenòmens per mitjà de formulacions prescriptives explícites o per mitjà de recursos descriptius com els que hem considerat en aquest estudi. No obstant això, la GIEC especifica molt més els àmbits a què pertanyen els fenòmens.
6. El fet que la GIEC integri més la variació funcional també ens fa veure, com a § 4, que hi ha, seguint l'esquema de Haugen (1983), un replantejament en la selecció dels fenòmens a codificar que fa que aquesta gramàtica integri molt més la variació funcional que la codificació gramatical de Fabra (1918/1933). El fet que la GIEC la introdueixi ens permet aplicar el concepte de *polimorfisme* també a la variació funcional.

CAPÍTOL 6. ENUNCIATS AMB VARIACIÓ DIALECTAL I FUNCIONAL

En aquest capítol analitzarem els enunciats sobre sintaxi de la GIEC que es vinculen alhora a la variació dialectal i a la variació funcional; és a dir, d'una banda, la variació geogràfica o temporal i, de l'altra, el grau de formalitat, el mode, el tipus de text, els llenguatges d'especialitat, els estils i els registres. Igual que en els capítols precedents, organitzarem l'exposició de les dades a partir de la distinció entre les marques normatives (§ 6.1), les marques aparentment descriptives (§ 6.2), l'anàlisi general (§ 6.3) i la síntesi del capítol (§ 6.4).

6.1. Marques normatives

Com ja hem dit (§ 4.1 i § 5.1), considerem que les marques normatives són aquells indicadors dels enunciats en què s'explicita la posició de l'acadèmia sobre la validesa o no dels fenòmens lingüístics. En aquest capítol, i més concretament en aquest apartat, tractarem les marques normatives que mostren aquest posicionament sobre enunciats que, d'una manera o altra, vinculen fenòmens a la variació dialectal i la variació funcional alhora. Seguint l'ordenació dels capítols anteriors, analitzarem els enunciats a partir de les marques d'acceptació, adequació, preferència i evitació.

6.1.1. Les marques d'acceptació

La GIEC utilitza la marca «acceptable» per indicar si una solució pròpia d'una o més varietats geogràfiques és vàlida en nivells de formalitat diferents o en els registres formals (1-3). En el primer enunciat, la gramàtica explicita que l'acceptació de les diverses solucions en un mateix dialecte és determinada pel registre en què s'utilitza; és a dir, hi ha una norma per a la llengua oral informal i una altra per a la llengua formal «sobretot escrita», totes dues acceptables, però només adequades en els seus respectius àmbits. En canvi, en el segon, s'expliciten les normes de la llengua oral espontània dels diferents

parlars, que són diferents, i precisament aquestes diferències són «igualmente acceptables» en els registres formals.

- (1) Els dos paradigmes, el de l'anomenat article general i el de l'anomenat balearic o salat, conviuen a les Illes Balears. L'article balearic és propi dels registres menys formals de la llengua oral. Els registres formals, i sobretot en la llengua escrita, sempre hi han usat l'article general. Tots dos són, doncs, acceptables, malgrat que no es puguin usar indistintament. La presència d'un o altre depèn del context i del registre emprat (pàg. 581, lletra grossa).
- (2) L'ús de les preposicions *per* i *per a* presenta diferències significatives en la llengua oral espontània dels diferents parlars. En valencià, en tortosí i en els parlars més occidentals del nord-occidental, es diferencien clarament totes dues preposicions. En la resta del nord-occidental s'usen d'una manera menys sistemàtica. I en els altres parlars (català septentrional i central, parlars balearics i alguerès) es fa servir *per* d'una manera general. En els registres formals es diferencia l'ús de totes dues preposicions, encara que en certs casos es considera igualmente acceptable l'ús de *per* o *per a* amb el mateix significat (pàg. 742, lletra grossa).

La GIEC també indica primer l'acceptació de dues solucions en els parlars que tenen «el sistema ternari», però després s'especifica que una de les opcions és «preferible» (3). Aquest exemple, a més a més, es complementa amb el quadre 16.4 de la pàgina 601 de la GIEC (taula 1), on l'opció secundària es dona entre parèntesis.

- (3) En el sistema ternari, els determinants dels dos primers graus poden tenir formes reforçades (amb el constituent *aqu*) i formes no reforçades (sense aquest constituent): *aquest* i *aqueix* enfront de *este* i *eixe* (o les antigues *est* i *eix*). Tant les formes reforçades com les no reforçades són acceptables, encara que en els registres formals són preferibles les reforçades (pàg. 601, lletra grossa).

Taula 1. Quadre 16.4 sobre els demostratius (sistema díctic ternari).

QUADRE 16.4					
Demostratius nominals (sistema díctic ternari)					
DEMOSTRATIUS	DETERMINANT				PRONOM
	MASCULÍ		FEMENÍ		
	SINGULAR	PLURAL	SINGULAR	PLURAL	
<i>De 1r grau</i>	aquest (o este)	aquests (o estos)	aquesta (o esta)	aquestes (o estas)	açò
<i>De 2n grau</i>	aqueix (o eixe)	aqueixos (o eixos)	aqueixa (o eixa)	aqueixes (o eixes)	això
<i>De 3r grau</i>	aquell	aquells	aquella	aquelles	allò

Quan la GIEC considera que una solució no és normativa, ja sigui perquè és un col·loquialisme propi d'uns parlars concrets o bé perquè és una construcció recent, utilitza la marca «no acceptable» (4-6), Seguint els exemples, aquesta no acceptació pot tenir un abast general o bé que la forma en qüestió no s'accepti només en els registres formals. A (4), com passa en altres enunciats, es fa referència a la llengua col·loquial i la formal, però no en els registres informals. En el cas de (5), la no acceptació general d'un fenomen recent es reforça amb el «i no» de l'exemple; a (6), a més a més, la no acceptació en els registres formals es vincula explícitament a una percepció del fenomen com a «influència forana».

- (4) En la llengua oral, algunes preposicions presenten, col·loquialment, variants o es confonen amb una altra preposició. En aquest sentit, les preposicions *a* i *en* tenen les variants col·loquials *an* i *amb* (amb les pronunciacions corresponents a cada parlar) [...]. En valencià col·loquial, al seu torn, per a evitar el contacte amb la preposició *a* i la vocal de pronoms personals i demostratius es tendeix a pronunciar una *d* [...]. En algun parlar (principalment en valencià col·loquial), la preposició *amb* es reemplaça amb *en* i, per tant, no es distingeix d'aquesta preposició. Finalment, la preposició *per a* es pronuncia *pa* col·loquialment en valencià (i també *par a* o *pra* en altres parlars). Cap d'aquests fenòmens no s'accepta en els registres formals (pàg. 725, lletra menuda).
- (5) Recentment, s'ha introduït la perífrasi “*venir + gerundi*”, usada col·loquialment per a referir-se a una situació que es projecta en el temps fins al moment que es pren com a referència. Es tracta d'un ús no acceptable el significat del qual es pot expressar sense necessitat de la perífrasi: *Fa (deu/molts) anys que reivindiquem la reducció de jornada laboral* (i no... *que venim reivindicant la reducció de la jornada laboral*) (pàg. 954, lletra menuda).
- (6) En la llengua antiga, l'article *lo* (o la variant asil·làbica *l*) s'usava com a determinant amb noms en masculí singular i també, amb un valor individualitzador, amb els altres elements no nominals, sobretot a partir del moment en què el demostratiu *ço*, usat en certs contextos amb valor individualitzador, va perdre vitalitat. En conseqüència, en els parlars en què *lo* és viu com a forma de masculí singular (§ 16.3.1.1a), aquest ús individualitzador no resulta estrany. En canvi, en els parlars en què l'article masculí singular ha evolucionat a *el*, l'ús de *lo* individualitzador es tendeix a percebre com una influència forana i, per això, no s'accepta en els registres formals (pàg. 588, lletra menuda).

6.1.2. Les marques d'adequació

La GIEC utilitza la marca d'adequació per indicar que certs fenòmens que es donen en la variació dialectal són adequats (o no adequats) en certs àmbits de variació funcional,

generalment en els registres formals: recordem que la «Introducció» (p. XXII) afirma que si un fenomen és adequat no es diu res explícitament; en canvi, quan la GIEC el valora negativament, ho indica amb la marca «no adequat» (o altres com «no acceptable» o «s'evita»).

Els enunciats amb aquest indicador els trobem vinculats tant a la variació geogràfica com a la temporal, i es tracta de fenòmens que la GIEC circumscriu explícitament a la llengua informal i considera que no són adequats en els registres formals (7-8). El fet que no siguin solucions adequades en aquests registres no exclou que no puguin ser-ho en la llengua informal o col·loquial; encara que això no s'expliciti, però, podem inferir que ho són, i que per aquest motiu no es parla d'acceptació, sinó d'adequació a un nivell de formalitat. Són solucions implícitament acceptades, però no adequades en la llengua formal.

(7) A més, el quantitatiu *prou* presenta, en certs parlars, flexió de gènere amb les formes analògiques *prouta* i *proutes*, formes que no resulten adequades més enllà dels registres informals (pàg. 640, lletra menuda).

(8) L'ús del futur per a expressar probabilitat, que es pot trobar en la llengua antiga i que per motius diversos (valors específics del verb *deure* en els parlars valencians, interferència lingüística, etc.) tendeix a estendre's en els registres informals, no es considera adequat en els registres formals (pàg. 992, lletra menuda).

6.1.3. La marca de preferència

La GIEC utilitza la marca de preferència («preferible», «preferentment») quan presenta dues o més solucions adequades però es posiciona posant com a prioritària una d'aquestes solucions. Com hem fet a § 5, per parlar d'aquesta marca partirem del sentit prototípic de «preferible», que és el que interpretem a partir de la definició del DIEC2 (s.v. *preferir*): «Posar per damunt d'un altre o d'altres en estimació, en favor, etc. *Jo prefereixo els pèsols a les faves. Preferir la mort al deshonor*». Per tant, aplicat a la gramàtica normativa, entenem que, de dues solucions acceptades, n'hi ha una que es considera prioritària. Només l'enunciat de (3) indica explícitament l'acceptació abans de la marca de preferència, com hem vist a § 6.1.1.

La marca de preferència sempre s'utilitza en relació amb els registres formals (9-11), de manera que no podem inferir que la solució no preferible no hi sigui adequada, perquè no s'afirma que no ho sigui, encara que es tracti d'una solució acceptada secundàriament.

(9) En parlars valencians, aquest indefinit també presenta en el masculí la variant sense nasal *u*, paral·lela a altres pronoms indefinits acabats en *u* tònica (*algú, ningú*): *U ha de dir sempre la veritat*. En els registres formals s'usa preferentment la forma més general *un* (pàg. 652, lletra menuda).

(10) Encara que en certs parlars s'usa com a invariable la forma *dos*, en els registres formals és preferible mantenir la variació de gènere (pàg. 627, lletra menuda).

Tot i que a (10) podem considerar que s'accepta la solució no preferible, cal que tinguem present els quadres que acompanyen el text: el quadre 17.1 de la pàgina 627 i el 17.2 de la pàgina 628 de la GIEC (taules 2 i 3). En tots dos casos, la solució per al femení és la variable *i*, per tant, hi ha una contradicció entre el text, a partir del qual s'entén que la forma invariable és una opció secundària, i els quadres, que només consignen l'opció preferible.

Taula 2. Quadre 17.1 sobre els numerals cardinals que admeten flexió.

QUADRE 17.1 Exemples de numerals cardinals que admeten flexió		
XIFRA	GÈNERE	
	MASCULÍ	FEMENÍ
1	un	una
2	dos	dues
21	vint-i-un	vint-i-una
22	vint-i-dos	vint-i-dues
31	trenta-un	trenta-una
32	trenta-dos	trenta-dues
200	dos-cents	dues-centes
300	tres-cents	tres-centes

Taula 3. Quadre 17.2 sobre els numerals cardinals.

QUADRE 17.2 Formes dels numerals cardinals bàsics									
UNITATS				DESENES		CENTENES		MILERS	
DE LA PRIMERA DESENA		DE LA SEGONA DESENA							
XIFRA	NUMERAL	XIFRA	NUMERAL	XIFRA	NUMERAL	XIFRA	NUMERAL	XIFRA	NUMERAL
1	un/una	11	onze	10	deu	100	cent	1.000	mil
2	dos/dues	12	dotze	20	vint				
3	tres	13	tretze	30	trenta				
4	quatre	14	catorze	40	quaranta				
5	cinc	15	quinze	50	cinquanta				
6	sis	16	setze	60	seixanta				
7	set	17	disset	70	setanta				
8	vuit	18	divuit	80	vuitanta				
9	nou	19	dinou	90	noranta				

- (11) Amb tot, en aquest últim context és possible l'absència de la preposició partitiva *de en els parlars valencians* i també *en eivissenc*, encara que *en els registres formals és preferible l'ús d'aquesta preposició* (pàg. 739, lletra grossa).

A (12) la interpretació que l'opció secundària també s'accepta no la podem considerar perquè el fenomen que s'hi presenta es considera que s'ha d'evitar en altres enunciats (exemple 17, § 5.1.4). Hi ha, doncs, una incoherència entre les marques dels dos enunciats.

- (12) En la mesura que la conjunció *que* fa també de nexa, *en la llengua antiga* s'elidien les preposicions en les subordinades introduïdes per *que*, igual que fan encara altres llengües romàniques com el francès o l'italià [...]. *En l'actualitat, l'elisió és viva col·loquialment* en moltes construccions i *és l'opció preferible en els registres formals* (pàg. 1002, lletra grossa).

En parlar de la preferència, és possible que l'opció preferible s'associï explícitament a «l'opció tradicional» (13), que en algun cas podrem relacionar amb Fabra (1918/1933) (§ 6.3c).

- (13) Aquesta proximitat, juntament amb la tendència a igualar la pròtasi i l'apòdosi condicionals, explica que *en alguns parlars* s'hagi propagat l'ús del plusquamperfet en la pròtasi condicional (*Jo també t'ho hagués dit si m'ho haguessis demanat*), en lloc de condicional perfet, que *és l'opció tradicional i preferible en els registres formals* (pàg. 928, lletra menuda).

6.1.4. La marca d'evitació

Com hem anat dient (§ 4 i § 5), per indicar que un fenomen lingüístic no és vàlid, la GIEC empra la marca «s'evita», que generalment es vincula a solucions de la llengua col·loquial que la gramàtica considera que s'han de defugir en els registres formals de la llengua. En els enunciat hi trobem generalment trets vinculats a algun dels parlars del grans dialectes («en parlars valencians», «en parlars nord-occidentals», etc.); per exemple, hi ha les formes lingüístiques col·loquials de parlars valencians, baleàrics o nord-occidentals que s'explicita que «s'eviten» en la llengua formal (14-16).

- (14) En l'ús adverbial, en parlars valencians s'adopta col·loquialment la forma *mateixa*, que s'evita en els registres formals: *Ell mateixa pot encarregar-se'n; Ahir mateixa ho vaig saber* (pàg. 563, lletra menuda).
- (15) En parlars valencians i baleàrics, *baix* també s'utilitza col·loquialment amb el valor de *sota o davall* amb un complement introduït per la preposició d'enllaç *de* (*baix de la taula*). Tanmateix, aquest ús de *baix* amb un complement introduït per *de* s'evita en els registres formals (pàg. 759, lletra menuda).
- (16) Amb el valor de segon grau, col·loquialment s'usa en valencià la forma *ahí* i en parlars nord-occidentals la forma *astí*, que s'eviten en els registres formals (pàg. 800, lletra menuda).

De fet, en relació amb la forma *baix* de l'enunciat (15) cal tenir present que el fet que sigui considerada col·loquial i que s'indiqui que «s'evita en els registres formals» fa que la GIEC no la incorpori en el quadre 19.6, de la pàgina 758 de la gramàtica (taula 4), on es consignen les solucions generals i que s'utilitzen en tots els registres i, en conseqüència, implícitament adequades per als registres formals. Això contrasta amb l'enunciat (3) (§ 6.1.1) en què es consigna l'opció secundària per als registres formals.

Taula 4. Quadre 19.6 sobre preposicions i adverbis de relació espacial.

QUADRE 19.6 Preposicions i adverbis de relació espacial				
DIMENSIÓ ESPACIAL		VALOR (I CATEGORIA)		
		ESTÀTIC (PREPOSICIONS)		DINÀMIC (ADVERBIS)
Horizontalitat			davant	avant, endavant
		rere	darrere	arrere, enrere, endarrere
Verticalitat		sobre	damunt	amunt
		sota	davall	avall
Interioritat			dins, dintre	endins, endintre
			fora	enfora
Proximitat	no dística	vora	prop	
			lluny	
	dística		deçà	ençà
			dellà	enllà

La GIEC també emprà la marca «s'evita» encara que els fenòmens es vinculin als territoris d'una manera més genèrica que a (13-16) mitjançant la marca «en certs parlars» (17-18); sembla, doncs, que en aquests casos, el que és rellevant perquè la gramàtica consideri que és un tret que s'ha d'evitar és que la solució pertanyi a la llengua col·loquial, independentment de l'extensió o la vinculació territorial que pugui tenir.

(17) La solució amb *per*, existent antigament, s'usa col·loquialment en certs parlars (*pel matí, per la vesprada*), però s'evita en els registres formals (pàg. 743, lletra menuda).

(18) El gir *a per*, que s'usa col·loquialment en certs parlars, s'evita en els registres formals (pàg. 746, lletra grossa).

Encara que la GIEC no hi expliciti que parla de la llengua col·loquial, com hem vist en els enuncis anteriors, l'exemple de (19) fa referència a «la parla dels joves», de manera que podem inferir que essencialment es tracta dels usos orals espontanis d'aquest col·lectiu i que, per tant, es pot entendre com un ús més o menys recent i amb poca consolidació. Encara que tingui un cert abast i es doni «especialment en valencià i en les zones urbanes del Principat de Catalunya», no deixa de ser una estructura que la GIEC considera que no és vàlida en els registres formals.

(19) Les oracions amb verbs ditransitius tendeixen a admetre la presència del pronom feble de tercera persona duplicant el complement indirecte, especialment en valencià i en les zones urbanes del Principat de Catalunya, sobretot en la parla dels joves (*El mestre (li) va preguntar la lliçó a la Sara*). No obstant això, en els registres formals s'evita aquesta duplicació (pàg. 685, lletra grossa).

Més enllà de la referència a la col·loquialitat, com hem vist en la majoria d'enunciats comentats, la GIEC també considera que hi ha fenòmens que s'han d'evitar en la llengua formal quan es tracta de trets característics de la llengua informal de l'estàndard vinculats també a la variació geogràfica, com veiem a (20).

- (20) Com que en parlars valencians les formes en *-ra* també funcionen com a condicional compost, un exemple com l'anterior es podria resoldre així: *Si m'hagueren avisat, haguera vingut abans*. En aquesta oració, la forma *haguera avisat* de la pròtasi funciona com a plusquamperfet de subjuntiu ('haguessin avisat') i la forma *haguera vingut* de l'apòdosi com a condicional ('hauria vingut'). La igualació de formes verbals en la pròtasi i l'apòdosi també es produeix en els parlars que tenen formes del plusquamperfet de subjuntiu en -s: *Si m'haguessin avisat, hagués vingut abans*. Aquest esquema amb subjuntiu en l'apòdosi és propi dels registres informals i s'evita en els registres formals (pàg. 1143, lletra menuda).

A banda de relacionar la variació geogràfica amb la variació funcional, la GIEC també se serveix d'indicadors de variació temporal, com ja hem vist en altres exemples, com els (4-5), en relació amb altres valoracions; és a dir, la gramàtica utilitza marques com «la llengua antiga» i «modernament», amb les quals fa evident un canvi en l'ús: passa d'unes solucions que «eren pròpies de la llengua antiga» a considerar que en la llengua actual «s'eviten en els registres formals» (21).

- (21) En canvi, les [oracions causals] introduïdes només per *com* eren pròpies de la llengua antiga, però modernament s'eviten en els registres formals (pàg. 1115, lletra menuda).

6.2. Marques aparentment descriptives

Com ja hem dit (§ 4.2 i § 5.2), hi ha enunciats de les gramàtiques normatives que es presenten mitjançant la descripció. En conseqüència, considerem que les marques aparentment descriptives són els indicadors d'aquest tipus d'enunciats que presenten els fenòmens mitjançant recursos descriptius, però que pel fet de trobar-se en una gramàtica normativa també fan la funció de guiar en l'ús i adquireixen un valor prescriptiu. En aquest capítol, les marques aparentment descriptives es vinculen a la variació dialectal i funcional alhora, ja sigui, només a tall d'exemple, perquè es tracta de formes col·loquials d'un parlar o perquè l'existència de formes antigues es manté en registres molt formals.

6.2.1. Els usos verbals

En presentar la norma mitjançant recursos descriptius, és rellevant posar atenció als tipus de verbs que la GIEC utilitza i la relació que estableixen amb els fenòmens lingüístics i les marques de variació dialectal i funcional. Considerem que és un recurs amb el qual es presenta la norma a partir del valor descriptiu del present de verbs (Pérez Saldanya 2008: 2619).

La GIEC se serveix del verb *usar* per indicar que en uns dialectes i uns àmbits de variació funcional es fa ús de la solució que es presenta a l'enunciat. A (22-23) les solucions presentades s'utilitzen en la llengua col·loquial d'uns parlars; és a dir, pel fet que es vinculen a la llengua col·loquial queden excloses de la varietat estàndard, però són solucions que podem inferir que són pròpies del parlar a què es vinculen, tot i que només siguin adequades en la llengua col·loquial.

(22) Col·loquialment, en parlars baleàrics, la preposició [a] s'usa amb qualsevol complement directe dislocat, també amb els que tenen un caràcter no animat: *Colliu-les, a ses peres, que ja són madures; A ses tovalloles, posa-les dins es calaix* (pàg. 734, lletra menuda).

(23) Amb un valor quantitatiu s'usa també *infinít* (*Té infinítes obligacions*) i, en alguns parlars, la forma col·loquial milanta, derivat de *mil* (*T'ho he dit milanta vegades* 'moltíssimes vegades') (pàg. 630, lletra menuda).

La GIEC també empra altres tipus de verbs, com *trobar* o *haver-hi*, amb els quals es constata l'existència de formes lingüístiques. A l'enunciat (24) la gramàtica considera que *com a què* és una solució existent «en menorquí», que implícitament és acceptable però que «no transcendeix als registres formals», de manera que s'infereix que forma part de la informalitat —entesa en el sentit general, és a dir, tant registres informals com col·loquials— i no és adequada en la llengua formal.

A (25), en canvi, la GIEC formula el verb en negatiu i considera que «en nord-occidental no hi ha concordança» entre els sintagmes nominals postverbals indefinits i el verb en les construccions inacusatives, de manera que aquesta és la norma en aquest dialecte, però l'ús «més general en els registres formals» és fer-los concordar. Inferim que la no concordança és adequada en els registres formals, tot i que en un abast més reduït que no pas la solució «més general».

- (24) En menorquí trobem el quantificador quantitatiu amb valor interrogatiu o exclamatiu *com a què* de equivalent a *quant*, que no transcendeix als registres formals: *Com a què d'ametles voleu?* [...] (pàg. 643, lletra menuda).
- (25) Com en les oracions amb *haver-hi* i a diferència de l'ús més general en els registres formals, en nord-occidental no hi ha concordança entre el sintagma nominal indefinit postverbal i el verb (pàg. 851, lletra menuda).

Més enllà dels usos en present amb valor descriptiu com els que hem vist en els exemples anteriors, la GIEC també se serveix del contrast entre els verbs en passat i en present, per mostrar el canvi en la norma. La GIEC, en introduir les referències a la llengua antiga, generalment se serveix de l'imperfet, que «indica simultaneïtat respecte a un moment de referència passat» i que pot assolir el valor d'ús habitual en aquell moment temporal (Pérez Saldanya 2008: 2625). No obstant això, també hi ha algun ús del present o del perfet si el que es diu de la norma d'ús del passat és rellevant per a la del present, més concretament si es fa referència a un ús «repetit de manera habitual en un interval de temps» (Pérez Saldanya 2008: 2621-2622). En aquest capítol, a diferència del que hem vist a § 4, la dicotomia llengua antiga i llengua actual té implicació en la variació funcional.

En els exemples (26-30) trobem bàsicament els usos que es podien trobar en la llengua antiga (o «en l'etapa medieval») i que es mantenen o s'usen en l'actualitat en algun àmbit vinculat a la variació funcional, com per exemple «en textos arcaïtzants i en formes protocol·làries i religioses» o en la màxima formalitat («en registres molt formals» i «marcadament formal»). És possible també, com passa a (30), que la referència a la llengua antiga es pugui inferir a partir del que diu l'enunciat, bàsicament perquè estableix el contrast amb l'ús actual, que és diferent. Les solucions de la llengua antiga són considerades «arcaïtzants» o utilitzades «en el llenguatge poètic». En aquests enunciats inferim que, tot i que tant les solucions antigues com actuals són acceptables, els usos antics no més són adequats en els àmbits on la GIEC afirma que s'utilitzen actualment.

- (26) En la llengua antiga, els possessius *nostre* i *vostre* sí que podien funcionar com a determinants i encapçalar un sintagma nominal definit, semblantment als possessius àtons: *nostre pare, vostra mare*. Aquest ús s'ha mantingut fins a l'actualitat en textos arcaïtzants i en formes protocol·làries o religioses (pàg. 610, lletra menuda).
- (27) Amb el valor de *abans*, en la llengua antiga, s'usava sobretot *ans*, que també posseïa un valor adversatiu que es conserva en certs usos arcaïtzants, sovint en les formes *ans al contrari* i *ans encara* (pàg. 768, lletra menuda).

- (28) Amb el mateix valor, la llengua antiga tenia *ço que* (*Ço que veig crec*), avui usat només en registres molt formals i en textos arcaïtzants (pàg. 1051, lletra grossa).
- (29) Quan hi ha seqüències coordinades de més d'un adverbi en *-ment*, el català i altres llengües havien conegut en l'etapa medieval la possibilitat de suprimir la terminació a partir del segon adverbi [...]. Actualment, aquesta estructura té un caràcter marcadament formal i en l'ús general se solen conservar les terminacions (*per viure alegrament, sanament i profitosament*) o bé es recorre a l'ús de perífrasis com "d'una manera + adjectiu" o "des del/des d'un punt de vista + adjectiu" (pàg. 821, lletra grossa).
- (30) Actualment, el possessiu àton ja no acompanya noms que designen parts del cos o que hi estan relacionats. Per això, resulten arcaïtzants expressions com *ses galtes vermelles, tos ulls, mon cor o ton bes angelical*, que han tingut un cert ús literari, sobretot en el llenguatge poètic (pàg. 609, lletra menuda).

També hem trobat algun enunciat de la GIEC en el qual s'empren verbs del tipus *reintroduir*. Sembla, com veiem a l'enunciat (31), que la norma d'ús de la llengua antiga s'havia arribat a perdre i, consegüentment, s'ha tornat a establir «en registres formals».

- (31) La locució *posat cas que*, amb la seva variant *posat que*, s'usava en la llengua antiga amb valor condicional o amb valor concessiu. En la llengua actual s'ha reintroduït en registres formals, però només amb un valor condicional: *Ho puc fer jo mateix, posat que ho considereu convenient* (pàg. 1151, lletra menuda).

6.2.2. Marques de possibilitat

Per indicar la possibilitat de manera explícita, la GIEC utilitza dos recursos: d'una banda, la perífrasi modal «*poder* + infinitiu» i, de l'altra, l'estructura atributiva «és possible».

a) La perífrasi «*poder* + infinitiu»

Aquesta marca la trobem generalment en enunciats en els quals s'expressa la possibilitat d'ús de les solucions que es presenten (Gavarró i Laca 2008: 2714). Per exemple, es poden trobar en la llengua col·loquial d'uns parlars determinats; la norma en aquest nivell de formalitat, on és alhora acceptada i adequada, es contraposa, de manera indirecta, a l'ús dels registres formals, en els quals s'infereix —per la qualificació de col·loquialitat que reben— que aquests no hi són adequats (32-34).

- (32) En parlars baleàrics i en alguerès, la forma col·loquial *almanco* pot substituir *almenys* com a adverbi d'aproximació (pàg. 818, lletra menuda).
- (33) En parlars nord-occidentals, aquest valor contextual s'ha gramaticalitzat i el futur pot emprar-se col·loquialment amb un valor plenament imperatiu: *Pensaràs-hi, d'acord?* (equivalent a *Pensa-hi, d'acord?*) (pàg. 922, lletra menuda).
- (34) Ara bé, si la segona persona de cortesia és *vostè(s)*, col·loquialment, en els parlars baleàrics i en gironí, el pronom pot ocupar la posició proclítica (§ 8.3.3): *M'ho envï per correu; Si us plau, els escoltin* (pàg. 1281, lletra menuda).

La GIEC també utilitza la perífrasi de possibilitat en enunciats amb la marca d'informalitat (35). Es tracta, també, de solucions vinculades a la llengua informal d'uns parlars determinats: l'elisió de la preposició partitiva es pot donar «en parlars valencians i eivissenc» quan es tracta de «registres informals». Hem vist a § 6.1.3 que l'enunciat (10) indicava que «en els registres formals és preferible l'ús d'aquesta preposició». Per tant, no acaba de quedar clar si és una opció secundària en els registres formals, com podem interpretar a partir de (10), o si és informal (35).

- (35) Tanmateix, en parlars valencians i en eivissenc, la preposició partitiva de pot no aparèixer entre l'article (o el quantificador) i l'adjectiu en registres informals: *N'hem trobat uns (de) molt interessants* (pàg. 596, lletra menuda).

La vinculació de fenòmens a la variació dialectal també pot ser amb marques temporals («Actualment», «En la llengua antiga»): a (36) la GIEC considera que hi ha uns usos que era possible trobar en la llengua antiga i que actualment es relacionen amb estils concrets («textos arcaïtzants», «formes protocol·làries o religioses»); però a (37), la solució presentada en l'enunciat es pot trobar, en la llengua actual, «en registres molt formals». Les solucions que es presenten en els dos enunciats s'accepten, però només són adequades en els àmbits a què la gramàtica els vincula.

- (36) En la llengua antiga, els possessius *nostre* i *vostre* sí que podien funcionar com a determinants i encapçalar un sintagma nominal definit, semblantment als possessius àtons: *nostre pare, vostra mare*. Aquest ús s'ha mantingut fins a l'actualitat en textos arcaïtzants i en formes protocol·làries o religioses (pàg. 610, lletra menuda).
- (37) Actualment, no és habitual emprar el quantificador *tant* en correlació amb el *com* de la subordinada, tot i que pot fer-se explícit, sobretot en registres molt formals: *Com més enlairada és la missió, tant més humiliant pot ser la caiguda* (pàg. 1091, lletra menuda).

La GIEC també combina els dos tipus de variació dialectal documentats, és a dir, la variació geogràfica i la temporal, amb la variació funcional per indicar la possibilitat d'ús d'una

forma lingüística. A més a més, tot i que no és freqüent trobar-ho, és possible que en els enunciats es doni primer la variació geogràfica de manera genèrica («En parlars orientals») i després s'especifiqui un d'aquests parlars («en parlars baleàrics»). És el cas de l'enunciat (38), en què la solució que es pot trobar «modernament» en dialectes orientals es pot trobar alhora en algun ús en la llengua col·loquial d'alguns «parlars baleàrics».

- (38) En parlars orientals ha tingut modernament un cert ús la locució *enc que*, que avui encara es pot trobar col·loquialment d'una manera recessiva en parlars baleàrics: *La gent, enc que calli, ho sap*-(pàg. 1160, lletra grossa).

b) *L'estructura «és possible»*

La GIEC també utilitza l'estructura atributiva «és possible» per indicar, com hem vist a l'apartat anterior, si una solució es pot trobar vinculada tant a la variació dialectal com funcional. Aquesta estructura permet caracteritzar els fenòmens o els àmbits de variació (Ramos 2008: 1962). En aquest cas, a diferència dels capítols anteriors, no hem documentat cap exemple amb la variant negativa «no és possible».

En els enunciats (39-40), aquesta marca la trobem combinada amb indicadors de variació dialectal, més concretament de variació temporal, i marques de variació funcional, bàsicament vinculades al nivell de formalitat o als estils. És a dir, hi ha formes lingüístiques vinculades a la llengua antiga que actualment són possibles en «textos arcaïtzants» o en «registres formals» o «en un registre molt formal». D'això n'inferim que són solucions acceptades, perquè es trobaven en la llengua antiga i encara són possibles en alguns àmbits de la llengua actual, on són adequades.

- (39) Antigament tenia diversos usos, però avui dia *altri* ha quedat limitat a fer de complement amb *de*, i de vegades amb *per a*, tot i que en un registre molt formal és possible trobar-lo fent altres funcions [...] (pàg. 656, lletra menuda).
- (40) En la llengua antiga, en textos arcaïtzants i en registres formals, és possible la presència d'un subjecte explícit de l'infinitiu en posició postverbal: *Per ser vós qui sou, no us ho tindrem en compte* (pàg. 1119, lletra menuda).

6.2.3. Marques d'equivalència

La GIEC emprà diversos recursos per indicar explícitament que dues o més solucions són equivalents (§ 4.2.3 i § 5.2.3), tot i que en els enunciats d'aquest capítol només hi hem documentat explícitament la marca «equivalent» i l'estructura «al costat de». L'equivalència generalment només és semàntica, perquè les dues solucions que es presenten tenen el mateix significat però no són intercanviables en el mateix nivell de formalitat. Aquest indicador el podem trobar en enunciats en els quals es presenten solucions relacionades tant amb la variació geogràfica o temporal combinades amb indicadors de variació funcional (41-43).

A l'exemple (41) la solució que «era inicialment invariable» es manté en els registres formals de la llengua actual «al costat de» un ús que inferim que és més recent, però igualment acceptat i adequat en aquest nivell de formalitat. Les dues estructures que es presenten com a equivalents ho són tant semànticament com pel que fa a l'ús. A (42), en canvi, es dona una solució pertanyent a una varietat geogràfica i que inferim que és informal perquè la solució equivalent semànticament és per als registres formals; per tant, tenen el mateix valor, però no el mateix àmbit d'ús perquè cadascuna pertany a un nivell de formalitat diferent. Finalment, a (43) solucions que s'usaven en «la llengua antiga» les trobem actualment en els registres formals i són equivalents a solucions més generals de la llengua actual. Per tant, en aquest cas, també es tracta d'una equivalència parcial perquè una de les solucions, que es recupera «de la llengua antiga», pertany «als registres formals».

- (41) El quantificador *bastant* era inicialment invariable en gènere (*bastant farina, bastants gallines*), ús que modernament perviu en els registres formals al costat de l'ús variable (*bastanta farina, bastantes gallines*) (pàg. 639, lletra grossa).
- (42) En menorquí trobem el quantificador quantitatiu amb valor interrogatiu o exclamatiu *com a què de equivalent* a *quant*, que no transcendeix als registres formals: *Com a què d'ametles voleu?* [...] (pàg. 643, lletra menuda).
- (43) L'article *el*, principalment en contracció amb la preposició *a*, introdueix expressions temporals o aspectuals superlatives que contenen un adverb: *al més aviat possible* (al costat de *el més aviat possible*), *al més sovint que pugui* (al costat de *el més sovint que pugui*). Totes aquestes expressions pertanyen als registres formals, els quals les han recuperades de la llengua antiga, i equivalen a *com més aviat millor* i *tan sovint com pugui*, que són d'ús més general (pàg. 591, lletra grossa).

6.2.4. La marca «és propi»

La GIEC utilitza la marca positiva «és propi», i la negativa «no és propi», per caracteritzar solucions vinculades alhora a la variació dialectal i funcional; és a dir, aquesta marca permet indicar-ne una propietat (Ramos 2008: 1962). L'enunciat (44) presenta una solució que la GIEC considera que «és pròpia dels registres formals»; per tant, la gramàtica considera que n'és una característica, però també afirma que «no es dona en els parlars nord-occidentals». En aquest cas podem inferir que el fet que no es doni en nord-occidental fa que sigui adequat només en aquests parlars, però que en la comunicació d'abast més general sigui més adequada la solució que caracteritza els registres formals.

- (44) La transmissió al verb del nombre del nom o sintagma nominal que *en* representa quan fa de subjecte i que és pròpia dels registres formals (*No n'han sobrat, de segells/De tinta no en faltaria*) no es dona en els parlars nord-occidentals (pàg. 699, lletra menuda).

D'altra banda, la marca «propi» també la trobem quan la GIEC caracteritza altres nivells de formalitat, com «registres molt formals» o «registres més formals» (45-49). A més a més, en aquests exemples, la gramàtica qualifica la solució de màxima formalitat com a arcaisme o forma de la llengua antiga, o bé trobem que en l'enunciat es fa explícita la reducció de l'ús en la llengua actual. Totes les solucions que es presenten són implícitament acceptades —a més, s'explicita que ja existien en la llengua antiga i que, per tant, són pròpies de la llengua—, encara que només són adequades en els nivells de formalitat a què es vinculen.

- (45) L'adverbi *àdhuc* és un arcaisme propi dels registres molt formals (pàg. 816, lletra grossa).
- (46) Com a adversativa exclouent, en la llengua antiga també era freqüent *ans* (*I no permeteu que caiguem en la temptació, ans deslliureu-nos de qualsevol mal*), que avui és pròpia bàsicament de registres molt formals (pàg. 986, lletra menuda).
- (47) L'antiga conjunció *car*, pròpia en l'actualitat dels registres més formals, s'empra per a introduir causals externes que expliquen el contingut de l'oració a la qual s'adjunten. Aquestes construccions apareixen principalment al final de l'oració: *Examineu si el que dix és just, car aquesta és la tasca del jutge, mentre que la de l'orador és dir la veritat* (pàg. 1117, lletra grossa).
- (48) Algun dels elements que encapçalen aquestes correlacions avui és més aviat propi dels registres més formals: en concret, *adés...adés* i *que...que* (pàg. 982, lletra menuda).

Aquesta mena de caracterització no només es dona vinculada al nivell de formalitat, sinó que també la podem trobar vinculada al mode i als llenguatges especialitzats. És el cas de l'enunciat (49), en el qual la combinació «recent» *i/o* és una forma que la GIEC marca com

a «pròpia de l'escrit més aviat formal o especialitzat». Per tant, les solucions són acceptades i adequades en aquests àmbits.

- (49) És una innovació relativament recent en diferents llengües la combinació *i/o*, pròpia de l'escrit més aviat formal o especialitzat, que s'interpreta com a copulativa i disjuntiva alhora. [...]. La fórmula és especialment útil en escrits tècnics, que generalment són més concisos (pàg. 980, lletra menuda).

Així com en els enunciats anteriors hem vist que la marca «és propi» es formulava de manera positiva i, per tant, servia per caracteritzar positivament els registres amb què es vincula la forma lingüística de l'enunciat, a (50-51) veiem que la GIEC també empra la variant negativa «no és propi». D'aquesta manera, a (50) la gramàtica caracteritza els registres formals indicant que la solució en qüestió no n'és característica, sinó que pertanyen a la llengua col·loquial i «en alguns parlars». Inferim que són solucions acceptades, però no adequades en els «registres formals». A l'enunciat (51) s'afirma que un ús recent «no és propi dels registres formals», però no es vincula explícitament a cap altre nivell de formalitat. Inferim que es tracta d'un fenomen que es troba en la llengua informal o col·loquial, però la GIEC no n'estableix el límit; de fet, hem comentat en algun altre punt de l'estudi que, una vegada establerts els usos dels registres formals, és a dir, de la formalitat mitjana, la gramàtica no dona sempre importància a la llengua informal o col·loquial, i per això no hi fa referència. O bé, com a (50), no fa referència als usos informals, però sí als col·loquials.

- (50) Col·loquialment, alguns d'aquests verbs incorporen el pronom *en* (a la manera de *anar-se'n*): *recordar-se'n de tot*, *alegrar-se'n que hagi tornat*, com també passa amb altres verbs pronominals que regeixen un complement amb *de* (*sortir-se'n*, *riure-se'n (de tot)*). En alguns parlars, aquests verbs apareixen fins i tot amb el pronom *en* prefixat: *enrecordar-se*, *enriure's*. Cap d'aquestes formes, excepte *anar-se'n* [...], no és pròpia dels registres formals (pàg. 844, lletra menuda).

- (51) En aquestes construccions no és propi dels registres formals l'ús de *com* precedint la preposició o la conjunció final, que s'ha estès darrerament: *La Núria estava massa disgustada com per a acceptar la proposta* (pàg. 1129, lletra menuda).

6.2.5. Marques de freqüència

Per indicar la freqüència d'ús de certes formes o construccions, la GIEC empra diverses marques com «és habitual» i la corresponent forma negativa «no és habitual», l'atribut de

les quals permet indicar una característica (en aquest cas, l'ús freqüent o no) de les solucions presentades en l'enunciat (Ramos 2008: 1962). També podem trobar altres marques de freqüència i ús, com «habitualment», «ocasionalment», «algun ús», etc.

La GIEC indica que la norma en la llengua parlada d'uns dialectes coincideix amb les solucions més habituals per a la llengua escrita formal, i posa en relleu que l'ús en la llengua oral del les diferents àrees lingüístiques i el de la llengua escrita culta pot coincidir (52).

- (52) En la llengua parlada, les formes *meva*, *teva* i *seva* predominen, a grans trets, en l'àrea oriental, i *meua*, *teua* i *seua*, en l'occidental, com també en el septentrional, i són, respectivament, les formes més habituals en la llengua escrita culta de cadascuna d'aquestes àrees (pàg. 609, lletra grossa).

Contràriament a la coincidència de (52) entre l'ús oral i l'ús «més habitual» en els escrits formals, a (53) la GIEC considera que la forma utilitzada «habitualment» en un parlar («en septentrional») no té per què coincidir amb l'ús ocasional («ocasionalment») que podem trobar «en els registres formals de la llengua general»; és a dir, una solució pot ser habitual en els usos d'un parlar, però no ser-ho quan es tracta d'usos per a la comunicació de més abast. Quan la gramàtica afirma que l'ús es troba «habitualment en septentrional» entenem que l'acceptació implica que és adequada en tots els nivells de formalitat d'aquest parlar. El contrast que s'estableix en el mateix enunciat («ocasionalment en els registres més formals de la llengua general») només es pot vincular a aquests registres, però no en tots els parlars. D'això s'infereix que, a diferència del que es desprenia sobre el septentrional, en relació amb la llengua general no és un fenomen que aparegui en registres informals ni en els mitjanament formals, sinó que només en els de màxima formalitat.

- (53) Amb referència a més d'un posseïdor de tercera persona, la llengua disposa del possessiu *llur*, que presenta flexió de nombre: *llur amic* 'l'amic d'ells o d'elles'. En l'actualitat, aquest possessiu s'usa habitualment en septentrional i ocasionalment en els registres més formals de la llengua general (pàg. 614, lletra grossa).

El contrast entre els usos habituals de diversos parlars en els registres informals i l'ús que trobem en els registres formals el podem trobar explicitat a (54). La GIEC presenta, d'entrada, l'ús en els registres informals, sobre els quals dona solucions que són habituals en uns dialectes («en central, nord-occidental i septentrional»), però no ho són en altres parlars («en els altres parlars»). La solució variable, però, «no transcendeix als registres formals», encara que per a una part dels parlars sigui la solució habitual en els registres

informals. Així, tot i que les dues normes són implícitament acceptables, només les solucions invariables són adequades per a la llengua formal.

- (54) En els registres informals, però, es constata una certa tendència a dotar alguns d'aquests quantitius invariables de flexió de nombre. Aquest és el cas de *prou*, *massa* i *força*, amb els plurals analògics *prous*, *masses* i *forces*. Aquesta variació de nombre és habitual en central, nord-occidental i septentrional, però no en els altres parlars. Són formes que no transcendeixen als registres formals (pàg. 639-640, lletra menuda).

La GIEC també se serveix de la formulació negativa «no és habitual» (o «no és normal») per indicar que una solució no és freqüent. La poca freqüència d'una estructura en la llengua actual no exclou que es pugui donar en algun àmbit més restringit, com per exemple els «registres formals» o els «registres molt formals» (55-56).

- (55) Actualment, no és habitual emprar el quantificador *tant* en correlació amb el *com* de la subordinada, tot i que pot fer-se explícit, sobretot en registres molt formals: *Com més enlairada és la missió, tant més humiliant pot ser la caiguda* (pàg. 1091, lletra menuda).
- (56) Amb els verbs de la classe de *telefonar*, la duplicació no és normal en aquells parlars en què el complement es tendeix a interpretar col·loquialment com a complement directe, però sí en aquells altres, com el valencià, en què no es produeix aquest fenomen. La duplicació també es dona amb predicats com *tenir por*, *tenir respecte*, *tenir mania* i altres que expressen estats mentals (*No (li) té cap mena de respecte a la sogra*), excepte en els registres formals (pàg. 685, lletra menuda).

Una altra manera que utilitza la GIEC per indicar la freqüència és la marca «ús» o «usual» (també modificada, com «algun ús», «molt usual», «poc usual», etc.). Generalment, aquestes marques les trobem en enunciats en els quals es contraposa l'ús en la llengua antiga i en la llengua actual, que és on la GIEC especifica quin és l'ús que se'n fa. En aquest tipus d'enunciats podem trobar indicadors de canvi en la norma, ja que l'ús normal en la llengua antiga difereix del de la llengua actual, que generalment es redueix a «un cert ús» o «algun ús» en els registres (més) formals o estils com el llenguatge poètic (57-59).

- (57) La llengua antiga disposava també del pronom sense valor díctic *ço* [...]. Aquest pronom, que ha mantingut algun ús modernament en els registres més formals, s'usava sobretot en expressions que indiquen propietat [...], encapçalant una oració de relatiu [...] o en locucions del tipus *ço és, per ço que, per ço com* (pàg. 607, lletra menuda).
- (58) La llengua antiga emprava correntment la combinació *ço que*, equivalent al *ce qui* del francès: *Per què vols fer ço que no és pertinent a tu?* Modernament, n'han fet algun ús els registres formals: *Jo crec ço que veig* (pàg. 588, lletra menuda).

(59) Actualment, el possessiu àton ja no acompanya noms que designen parts del cos o que hi estan relacionats. Per això, resulten arcaïtzants expressions com *ses galtes vermelles, tos ulls, mon cor o ton bes angelical*, que han tingut un cert ús literari, sobretot en el llenguatge poètic (pàg. 609, lletra menuda).

6.3. Anàlisi

6.3.1. Anàlisi qualitativa i quantitativa

En aquest apartat presentem l'anàlisi dels enunciats de la sintaxi de la GIEC que tenen alhora marques de variació dialectal i marques de variació funcional. Organitzarem l'exposició presentant, en primer lloc, l'anàlisi a de les relacions entre les marques dels dos tipus de variació; en segon lloc, a partir de les marques normatives; i, finalment, l'anàlisi a partir de les marques aparentment descriptives. D'entrada, però, consignarem fragments de la «Introducció» de la gramàtica sobre el tractament de la variació:

Quan un determinat cas no es considera acceptable en cap parlar ni registre, es fa constar explícitament (GIEC 2016: XXII).

La codificació gramatical del català pren com a camp d'aplicació la varietat comuna o estàndard de la llengua, també anomenada llengua general (i que tradicionalment s'ha anomenat llengua literària), perquè és la que s'usa en la comunicació que ultrapassa les varietats pròpies de cada territori (GIEC 2016: XXII).

Més concretament, se centra sobretot en els usos propis dels registres formals, ja que són els més habituals en la comunicació no circumscrita a una determinada varietat territorial. Tanmateix, hi ha gèneres de comunicació d'àmbit general escrits i orals en què la situació de comunicació és informal, i per això també cal donar compte dels tres propis dels registres informals i col·loquials, fins i tot dels específics d'alguns parlars, indicant si es consideren adequats o no en la llengua general (GIEC 2016: XXII).

Hi ha, doncs, dos eixos de variació principals dins de la llengua general que les orientacions normatives tenen en compte: la variació geogràfica o territorial i la variació funcional o de registre. Complementàriament, a vegades cal considerar un tercer eix de variació, de caràcter temporal: l'evolució de la llengua al llarg del temps, entre la llengua antiga i les transformacions recents o, també, entre la llengua de les generacions més grans i la de les més joves (GIEC 2016: XXII).

En l'organització de la variació en aquests tres eixos hi predomina el criteri d'adequació: hi ha diverses opcions viables en català, però poden ser més o menys adequades (i fins i tot clarament inadequades) segons el caràcter i la situació de la comunicació. Així, les formes restringides territorialment poden ser poc adequades en comunicacions d'abast general; les de caràcter informal,

poc o gens adequades en comunicacions formals, i les més arcaiques o molt recents poden ser igualment poc o gens adequades en la llengua més corrent (GIEC 2016: XXII-XXIII).

I finalment, al costat de la variació interna, la codificació gramatical també fa alguna referència, quan és pertinent, a la influència d'altres llengües, a fi de delimitar quins elements o construccions són aliens al sistema gramatical del català i hi interfereixen. Especialment en aquests dos darrers casos, i sempre que resulta pertinent, la gramàtica pot indicar que es tracta d'opcions que no són acceptables o recomanables, o que s'eviten, en qualsevol de les varietats de la llengua (GIEC 2016: XXIII).

En altres casos, la inclusió de formes pròpies d'alguns parlars se cenyeixen a registres informals. En general, se sol explicitar que determinades opcions no pertanyen o no transcendeixen als registres formals, fins i tot en l'àmbit de comunicació dins d'un parlar determinat (GIEC 2016: XXIII).

Els trets més consolidats i prestigiosos de les varietats geogràfiques habitualment es consideren vàlids dins de la llengua general formal, sobretot si són compartits per diverses àrees dialectals. Per contra, els de menys extensió territorial, sobretot si pertanyen a registres informals o col·loquials, solen ser considerats menys adequats, o gens adequats, per a la varietat comuna (GIEC 2016: XXIII).

En aquesta gramàtica, a vegades es descriuen les variants dels diferents parlars, sense qualificar-les des del punt de vista funcional com a formals o col·loquials i també sense indicar si són adequades o inadequades en els registres formals. En aquest cas, implícitament cal entendre que són opcions vàlides en registres formals, si bé en les comunicacions de més gran abast i de caràcter formal és lògic utilitzar les opcions que tenen una difusió més general, entre les que es consideren igualment vàlides. En altres casos, la inclusió de formes pròpies d'alguns parlars se cenyeix a registres informals. En general, se sol explicitar que determinades opcions no pertanyen o no transcendeixen als registres formals, fins i tot en l'àmbit de comunicació dins d'un parlar determinat (GIEC 2016: XXIII).

A l'altre extrem, també dins de la llengua general, hi trobarem discursos amb un grau baix de formalitat, és a dir, marcats per la màxima formalitat i confiança entre els interlocutors. En aquest cas, al costat de les formes de tractament específiques hi solen aparèixer altres marques, sobretot de caràcter expressiu (interjeccions, interpel·lacions, imperatius), i, precisament pel fet que el discurs té una personalització màxima, és lògic que s'hi manifestin trets propis de la parla local dels interlocutors. És en aquest tipus de registres, per tant, on es troba el límit entre els trets propis o recomanables per a la llengua general i els trets d'un parlar que no es consideren adequats en la llengua general (sense que això impliqui que són necessàriament inadequats o inacceptables en totes les ocasions) (GIEC 2016: XXV).

a) *Combinació de marques de variació dialectal i funcional*

Tot seguit comentarem la relació entre les marques de variació dialectal i funcional que hem detectat en els enunciats del capítol, que, seguint la taula 5, pot ser de tres tipus: la combinació de variació geogràfica i funcional, la combinació de variació temporal i variació funcional i, en menor mesura, la combinació tant de la variació geogràfica i temporal com funcional. També hi consignem la distribució segons la mida de lletra amb què es presenten els enunciats a la gramàtica.

Taula 5. Combinacions de variació dialectal i funcional.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
V. geogràfica i v. funcional	12	37	49
V. temporal i v. funcional	9	24	33
V. geogràfica, v. temporal i v. funcional	7	6	13
Total	28	67	95

D'acord amb les dades de la taula 5, els enunciats que combinen la variació geogràfica i funcional són els més nombrosos, amb un total de 49 casos, dividits entre els 12 en lletra grossa i els 37 en lletra menuda; d'enunciats que combinen la variació temporal i funcional n'hi ha 33, dividits entre els 9 en lletra grossa i els 24 en lletra menuda; finalment, els enunciats que combinen la variació geogràfica, temporal i funcional alhora són els que menys apareixen a la gramàtica, ja que només n'hem documentat 13, repartits entre els 7 que trobem en lletra grossa i els 6 que hi ha en lletra menuda.

En total, doncs, la GIEC, en contrast amb els capítols § 4 i 5, només aporta 95 enunciats que combinin els dos eixos de variació, i això fa que en el conjunt del corpus de l'estudi estiguin quantitativament molt per sota del total dels enunciats dels altres capítols, que en tots dos casos ronden els dos cents. Fixant-nos en la distinció del tipus de lletra, una de les qüestions rellevants en la norma de la GIEC, la distribució en els enunciats d'aquest capítol és força desequilibrada, amb 28 enunciats en lletra grossa i 67 en lletra menuda, de manera que la variació dialectal sembla que també en aquest cas, com ja havíem vist al capítol § 4, té un paper secundari.

A banda de les combinacions de variació de la taula 5, ens interessa veure també quines són les marques concretes dels tipus de variació que s'utilitzen en aquests enunciats, independentment de si apareixen amb marques normatives i aparentment descriptives, ja que ens permetrà veure si les tendències que hem vist als capítols § 4 i § 5 es mantenen quan apareixen els dos tipus de variació en un enunciat.

A la taula 6 consignem totes les marques de variació funcional. Veiem que hi predominen els indicadors de formalitat, i més concretament les marques de llengua col·loquial i de registres formals, de manera que es fa evident el límit que estableix la GIEC entre els usos col·loquials i els usos per a la formalitat mitjana de l'estàndard. Contràriament a les dades de § 5, quan es combinen els dos eixos de variació la llengua informal està molt menys representada des d'un punt de vista quantitatiu. Les marques de nivell de formalitat i els estils són les que predominen també en els enunciats que combinen els dos tipus de variació, en contraposició a les marques de mode, tenor, camp i registre.

Taula 6. Ocurrences de marques de variació funcional quan es combina la variació.

		Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Formalitat	Llengua col·loquial	7	21	28
	Registres informals	1	7	8
	Registres formals	16	34	50
	Registres molt/més formals	5	8	13
Mode	Llengua escrita	3	1	4
	Llengua oral	5	1	6
	Esponenteïtat	1	1	2
Tenor		1	1	2
Camp		0	1	1
Registres		0	4	4
Estil		2	9	11
Total		41	88	129

Dèiem que les referències a la llengua col·loquial i als registres formals són dues de les marques més documentades en aquest capítol. Sovint la GIEC fa referència a fenòmens dialectals qualificats explícitament com a col·loquials i els contraposa, sobretot amb marques normatives, a les solucions formals, de manera que això podria justificar que no hi hagi tanta diferència quantitativa entre les marques de llengua col·loquial i les de registres formals. Tot i això, aquest no és l'únic ús que la gramàtica dona a aquests indicadors, ja que també vincula amb la llengua formal algunes solucions arcaiques o dialectals que no són necessàriament col·loquials.

És interessant veure que les marques de registres informals —que la mateixa GIEC estableix com a part de l'estàndard— són tan quantitativament menors, dada que contrasta amb el que vèiem a § 5. Com sabem, els usos predominants de la varietat estàndard són els mitjanament formals, tal com també considera la GIEC a la «Introducció» (p. XXII) quan afirma que la gramàtica «se centra sobretot en els usos propis dels registres formals». No obstant això, el contínuum lingüístic i el fet que la varietat estàndard també pot utilitzar-se en algunes situacions informals —però no en situacions col·loquials— fa que la GIEC consideri incloure-hi algunes indicacions. Aquestes indicacions són secundàries, ja no només pel nombre reduït d'ocurrències que hi trobem sinó també perquè apareixen totes en lletra menuda; a més a més, no les trobem de manera sistemàtica en relació amb les solucions col·loquials i formals, entre les quals sovint es crea un buit perquè no es fa referència a la informalitat.

Pot sorprendre que de marques de registres informals n'hi hagi menys que de la llengua col·loquial, tenint en compte que els registres informals formen part de la varietat estàndard i els col·loquials, no (GIEC 2016: XXII, XXV). Podríem interpretar-ho pel fet que la GIEC vincula els fenòmens a la llengua col·loquial dialectal, però alhora en dona, majoritàriament, la solució formal o de la llengua general, com podem veure a la taula 7. Com a § 5.3*b*, hem seleccionat els enunciats marcats amb l'etiqueta de col·loquialitat i d'espon-taneïtat perquè la GIEC (2016: XXV-XXVI) les presenta com a sinònimes. Així, podem entendre que els fenòmens col·loquials no apareixen a la gramàtica perquè es pretengui regular la llengua col·loquial en si, sinó perquè utilitzant aquestes referències la GIEC estableix clarament els límits entre la llengua col·loquial i la formal. La indicació que un fenomen és col·loquial, independentment que la GIEC hi afegeixi una marca normativa o no, fa que quedi exclòs de la varietat estàndard.

En general, la resta de paràmetres de la variació funcional que podem trobar en els enunciats d'aquest capítol són quantitativament molt baixos —entre 1 i 5 ocurrencies— i predominantment, a excepció de les marques de llengua oral i llengua escrita, apareixen en lletra menuda. Les marques d'estil són l'indicador més elevat, a banda dels nivells de formalitat; perquè n'hem documentat 13 ocurrencies, que apareixen predominantment en lletra menuda. Els paràmetres de variació funcional que no són el nivell de formalitat, en aquest capítol són inferiors que a § 5, cosa que relacionem amb el fet que aquí els enunciats també es vinculen a la variació dialectal.

El fet que l'estil sigui quantitativament elevat ho podem relacionar amb quantitat d'indicadors de variació temporal (taula 11), ja que sovint els fenòmens que es marquen com a «llengua antiga» o ús «arcaic» es vinculen o bé a l'estil d'algun autor o bé a l'estil «arcaïtzant». Això mateix ens podria servir per explicar que el nombre de marques de registres molt formals o més formals sigui elevat, també 13 ocurrencies, tot i que dividides pràcticament igual entre els enunciats en lletra grossa i els enunciats en lletra menuda: el canvi lingüístic i, en conseqüència, el canvi en la norma d'ús dels fenòmens fa que solucions de la llengua antiga —és a dir, arcaïques— es mantinguin en l'ús actual en els registres de màxima formalitat, en estils d'autors i en alguns parlars. Això fa que no siguin arcaïsmes «absoluts» (Veny i Massanell 2015: 47-48).

Taula 7. Fenòmens col·loquials i els equivalents formals o generals.

	Solució general o formal	Solució col·loquial	Marques
1.	<i>Mateix</i>	<i>Mateixa</i>	«en parlars valencians s'adopta col·loquialment», «s'evita en els registres formals» (p. 563).
2.	Article <i>el</i>	Article <i>lo</i>	«en alguns parlars nord-occidentals, en el parlar del Camp de Tarragona, en tortosí, en alguerès i en algunes comarques valencianes», «en la parla familiar» (p. 580).
3.	<i>Mil</i>	<i>Milanta</i> (<i>T'ho he dit milanta vegades</i>)	«en alguns parlars», «forma col·loquial» (p. 630).
4.	<i>Cap</i>	<i>Ningun, ninguna</i>	«col·loquialment», «en valencià i en eivissenc» (p. 647).
5.	<i>Amb mi, per mi</i>	<i>Amb jo, per jo</i>	«Els parlars baleàrics», «és només col·loquial darrere de preposició àtona» (p. 721).
6.	Preposicions <i>a, en, per a</i> .	Les formes <i>an, amb, pa</i> de les preposicions.	«En la llengua oral», «col·loquialment», «valencià col·loquial», «Cap d'aquests fenòmens no s'accepta en els registres formals» (p. 725).
7.	Absència de preposició <i>a</i> davant de complement directe no animat dislocat	Ús de preposició <i>a</i> davant de complement directe no animat dislocat: <i>Colliu-les, a ses peres, que ja són madures</i> .	«Col·loquialment», «en parlars baleàrics» (p. 734).
8.	<i>Al matí, a la nit</i>	<i>Pel matí, per la nit</i>	«col·loquialment en certs parlars», «s'evita en els registres formals» (p. 743).

9.	<i>Anar/venir + per + SN</i>	<i>Anar/venir + a per + SN</i>	«col·loquialment en certs parlars», «s'evita en els registres formals» (p. 746).
10.	Les preposicions <i>sota, davall</i>	La preposició <i>baix de</i>	«En parlars valencians i baleàrics», «s'utilitza col·loquialment», «s'evita en els registres formals» (p. 759).
11.	L'adverbi demostratiu <i>aquí</i>	L'adverbi demostratiu <i>ahí</i>	«col·loquialment», «en valencià», «s'eviten en els registres formals» (p. 800).
		L'adverbi demostratiu <i>astí</i>	«col·loquialment», «en parlars nord-occidentals», «s'eviten en els registres formals» (p. 800).
12.	L'adverbi <i>almenys</i> .	L'adverbi <i>almanco</i> .	«En parlars baleàrics i en alguerès», «forma col·loquial» (p. 818).
13.	El verb <i>ser</i> + adjectiu: És <i>bo, és dolent</i>	El verb <i>estar</i> + adjectiu: Està <i>bo, està dolent</i>	«en el parlar col·loquial dels joves», «darrerament» (p. 871).
14.	Ús de l'imperatiu: <i>Pensa-hi, d'acord?</i>	Ús del futur amb valor d'imperatiu: <i>Pensaràs-hi, d'acord?</i>	«En parlars nord-occidentals», «col·loquialment» (p. 922)
15.	Altres recursos (per exemple, el present d'indicatiu)	<i>Venir</i> + gerundi	«Recentment», «col·loquialment», «ús no acceptable» (p. 954).
16.	Elisió de preposició davant de conjunció <i>que</i>	Manteniment de preposició davant de conjunció <i>que</i>	«en la llengua antiga», «En l'actualitat», «és viva col·loquialment», «és l'opció preferible en els registres formals» (p. 1002).
17.	El relatiu <i>que</i> amb funció de subjecte.	El relatiu <i>qui</i> amb funció de subjecte: <i>Es corc qui ara et</i>	«en la llengua antiga», «es manté col·loquialment en parlars baleàrics» (p. 1043).

		<i>roega ses entranyes no et deixa viure.</i>	
18.	--	Ús de l'imperfet d'indicatiu a la pròtasi de la condicional: <i>Si me'l trobava ara passant pel carrer, no sé què li feia.</i>	«en registres formals, com també en la llengua antiga», «col·loquialment amb un valor expressiu» (p. 1143).
19.	--	<i>Enc que</i>	«avui», «col·loquialment», «en parlars baleàrics» (p. 1160).
20.	--	<i>Més que, mas que</i>	«En parlars valencians i en tortosí», «locució col·loquial» (p. 1160).
21.	Imperatiu <i>mira.</i>	Imperatiu reduït <i>ma.</i>	«col·loquialment», «en valencià» (p. 1275).
22.	Pronom enclític: <i>Envïi-m'ho per correu</i>	Pronom proclític: <i>M'ho envïi per correu</i>	«col·loquialment», «en parlars baleàrics i en gironí» (p. 1281).
23.	Pronom en posició enclítica en oracions imperatives: <i>Aguanta't fort.</i>	Pronom en posició proclítica en oracions imperatives: <i>Si us plau, els escoltin.</i>	«en els parlars baleàrics i en gironí», «col·loquialment» (p. 1281).
24.	Ús de l'adverbi <i>no</i> en la construcció negativa amb <i>pas.</i>	Omissió de l'adverbi <i>no</i> en la construcció negativa amb <i>pas</i> : <i>Mengi pas.</i>	«En septentrional», «col·loquialment» (p. 1310).
25.	Ús de l'adverbi <i>no</i> en les preguntes de contraexpectativa amb <i>pas.</i>	Omissió de l'adverbi <i>no</i> en les preguntes de contraexpectativa amb <i>pas</i> : <i>Que l'hauria de tenir pas, aquesta factura?</i>	«col·loquialment», «en els parlars del Camp de Tarragona» (p. 1310).
26.	Ús de <i>pas</i>	Ús de <i>cap</i>	«En parlars nord-occidentals», «col·loquialment» (p. 1310).

A banda de les marques de variació funcional, presentem també la taula 9, on consignem les marques de variació geogràfica. A diferència del capítol § 4, on trobàvem que hi havia un nombre elevat de referències a dialectes i subdialectes, aquesta taula mostra, d'una banda, que les referències als dialectes geogràfics són menors i, d'altra banda, que les referències als subdialectes —a excepció d'algun cas com, per exemple, l'eivissenc— són pràcticament inexistents. En conseqüència, entenem que la vinculació dels fenòmens a la variació funcional redueix la vinculació als subdialectes i que el fet que siguin solucions comunes a tot un dialecte és més rellevant. Com en el capítol § 4, les marques als dialectes valencià i baleàric són quantitativament més elevades que les relacionades amb els altres territoris. A diferència de § 4, les referències a les àrees dialectals es reparteixen entre l'àrea oriental i l'occidental (taula 8).

Taula 8. Ocurrences de les dues àrees dialectals.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Àrea oriental	2	0	2
Àrea occidental	1	0	1
Total	3	0	3

Taula 9. Ocurrences de marques de variació geogràfica quan es combina la variació.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total	
Central	1	1	2	
Barceloní	0	0	0	5
Gironí	0	1	1	
Tarragoní	1	1	2	
Nord-occidental	2	8	10	
Lleidatà	0	0	0	10
Pallarès	0	0	0	
Ribagorçà	0	0	0	
Tortosí	2	1	3	3
Alguerès	2	1	3	3
Septentrional	3	3	6	6
Baleàric	4	9	13	
Mallorquí	0	0	0	
Menorquí	0	2	2	21
Eivissenc	3	3	6	
Formenterer	0	0	0	
Valencià	6	15	21	
Valencià meridional	0	0	0	21
Valencià septentrional	0	0	0	
Valencià central	0	0	0	
Total	24	45	69	

En aquest capítol, les marques «Indicadors genèrics» i «Altres indicadors» representen quasi la meitat dels indicadors relacionats amb la variació geogràfica (taula 10). En el primer tipus hi hem inclòs marques com «en alguns parlars» o «en certs parlars»; per al segon hem tingut en compte marques com «alguns indrets de la Costa Brava», «en els

parlars de la Franja» o «en el parlar d'Elx», que no es preveien en el Quadre I sobre variació geogràfica de la «Introducció».

Taula 10. Ocurrences d'indicadors genèrics i altres indicadors de variació geogràfica quan es combina la variació.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Indicadors genèrics	9	19	28
Altres indicadors	4	2	6
Total	13	21	33

Finalment, d'acord amb les dades que reportem a la taula 11, quan els enunciats de la GIEC incorporen la variació dialectal temporal, les referències a la llengua antiga i les referències a la llengua moderna i actual són pràcticament iguals des d'un punt de vista quantitatiu; en canvi, els indicadors temporals referits a l'edat dels parlants són, en contrast, molt menors. Aquest últim tipus sovint es vincula a altres marques temporals, de manera que podem entendre que permet afegir precisió sobre la temporalitat. Com ja havíem vist a § 4, les marques de variació temporal també són menors a les geogràfiques quan els enunciats es vinculen a la variació funcional. El tipus de lletra predominant en aquest cas és la lletra menuda, que dobla la quantitat d'enunciats en lletra grossa.

Taula 11. Ocurrences de variació temporal en els enunciats que combinen la variació.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Llengua antiga	11	20	31
Llengua moderna i actual	10	22	32
Edat dels parlants	1	2	3
Total	22	44	66

b) Marques normatives

Tot seguit comentarem els indicadors que hem considerat marques normatives i la relació que estableixen amb els enunciats que presenten indicadors de variació dialectal i funcional. A la taula 12 consignem les dades quantitatives sobre els enunciats que inclouen aquest tipus de marques, que generalment, d'acord amb la taula 5, segueixen l'estructura que combina la variació geogràfica i la funcional.

Taula 12. Ocurrences de les marques normatives en enunciats que combinen la variació.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Marca d'acceptació	3	0	3
Marca de no acceptació	0	3	3
Marca d'adequació	0	0	0
Marca de no adequació	0	2	2
Marca de preferència	3	4	7
Marca d'evitació	2	6	8
Total	8	15	23

La GIEC presenta 22 enunciats que, a banda de vincular els fenòmens amb la variació dialectal i funcional, els estableix la norma amb una marca normativa amb la qual s'expressa de manera explícita el posicionament de l'acadèmia. Hi ha algun enunciat amb més d'una marca. Donant una visió global de les dades de la taula 12, i com ja hem anat veient en els capítols anteriors, la marca d'evitació sempre és superior a les altres; en aquest cas n'hem documentat 8, repartides entre les 2 que trobem en lletra grossa i les 6 que es presenten en lletra menuda. En combinar els dos tipus de variació, els indicadors de preferència també són quantitativament elevats, ja que n'hi ha 7, repartits pràcticament igual entre els dos tipus de lletra. D'altra banda, les marques d'acceptació, no acceptació, adequació i no adequació són quantitativament menors n'hem documentat entre 0 i 3 casos, consignats majoritàriament en lletra menuda.

Les marques normatives de no acceptació van lligades a usos col·loquials de parlars concrets, que no són acceptables en les situacions formals de la llengua, independentment que siguin usos recents o no; no obstant això, la percepció de les solucions com a foranes també és un argument que serveix a la GIEC per establir els límits en els usos formals. És a dir, amb aquesta marca s'indica que la norma d'ús col·loquials no coincideix amb la norma que prescriu la gramàtica per als usos formals.

Com que a la «Introducció» s'afirma que a la GIEC hi predomina l'adequació i que, si no s'afirma el contrari, el que es presenta és adequat, no podem esperar que hi hagi indicadors que valorin els fenòmens lingüístics com a adequats: el simple fet de presentar-los vinculats a la variació dialectal i a la variació funcional ja els estableix com a adequats en els respectius àmbits d'ús. Sovint, en aquests casos, es tracta d'enunciats que fan referència a solucions que ja es donaven en la llengua antiga i que es mantenen en l'ús actual en nivells de màxima formalitat o estils. A més a més, com també havíem vist amb la marca d'acceptació, si un ús es percep com a forà, s'indica que no és adequat en la llengua formal.

Les solucions que són implícitament acceptades i adequades poden anar marcades alhora amb la marca de preferència, amb la qual la GIEC dona prioritat a una de les dues solucions en els registres formals, mentre que l'opció secundària es vincula només a uns parlars i, per tant, no és tan general. No obstant això, en l'ús dels parlars en què es dona la forma secundària és una solució perfectament viable, ja que implícitament es considera adequada. Com ja hem dit, que una solució sigui la preferent no vol dir que l'altra no sigui vàlida. D'altra banda, l'indicador de preferència sovint té una vinculació directa amb la gramàtica de Pompeu Fabra (1918/1933), com veurem a § 6.3.2.

Tal com s'afirma en els fragments de la «Introducció», quan la GIEC considera que hi ha un fenomen que s'ha de defugir, ho explicita. És evident que si aquesta gramàtica estableix la codificació per a la varietat estàndard, que és generalment de formalitat mitjana, el que es marca per evitar són fenòmens de la llengua col·loquial específics d'alguns parlars, vinculats a la parla dels joves o bé percebuts implícitament com a forans. Els fenòmens marcats amb «s'evita» queden exclosos dels registres formals.

A banda de la quantitat i el tipus de marques normatives que hem vist en els enunciats d'aquest capítol, volem consignar dades sobre la relació que hi ha entre aquestes marques i les de variació dialectal i funcional, com aportem a les taules 12-15. A 13 es veu que hi

ha paràmetres de variació funcional que no es presenten mai en enunciats amb marques normatives, per exemple, els indicadors de màxima formalitat.

Taula 13. Ocurrences de marques de variació funcional en enunciats amb marques normatives.

		Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Formalitat	Llengua col·loquial	2	6	8
	Llengua informal	1	3	4
	Llengua formal	6	13	19
	Llengua molt/més formal	0	0	0
Mode	Llengua oral	2	1	3
	Llengua escrita	1	0	1
	Espontaneïtat	1	0	1
Tenor		0	0	0
Camp		0	0	0
Registres		0	0	0
Estil		0	0	0
Total		13	23	36

La tendència general és que les marques de llengua col·loquial i de registres formals siguin superiors a la resta, majoritàriament en lletra menuda, cosa que podem vincular al fet que els enunciats amb marques normatives sovint fan referència a fenòmens dialectals col·loquials sobre els quals la GIEC es posiciona en relació amb l'ús en els registres formals. Tot i que aquesta relació no és sempre així perquè també hi ha enunciats vinculats als registres formals que incorporen la marca de preferència, la tendència general és que la relació entre la marca de col·loquialitat i la dels registres formals passa per les marques d'evitació, no acceptació i no adequació.

D'acord amb el plantejament general dels enunciats, i encara més en relació amb els que inclouen marques normatives, els paràmetres de variació funcional que no són la formalitat no reporten cap ocurrència, excepte en el cas del mode, quan hi ha un posicionament

explícit de l'acadèmia. Això vol dir que no hem documentat cap enunciat amb marca normativa que, a banda de la variació dialectal, es vinculi al tenor, camp, registre o estil, tampoc a la llengua escrita, que és un dels ítems relacionats amb el mode.

Quant a les marques de variació geogràfica en els enunciats d'aquest capítol que incorporen marques normatives, no hi ha cap referència a les grans àrees dialectals (taula 14) i el nombre d'ocurrències més elevat el trobem en les marques relatives al valencià i en les marques genèriques o inespecífiques, mentre que la resta de dialectes i subdialectes són pràcticament inexistents (taula 15).

Taula 14. Ocurrències de les dues àrees dialectals.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Àrea oriental	0	0	0
Àrea occidental	0	0	0

Taula 15. Ocurrències de marques de variació geogràfica en enunciats amb marques normatives.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total	
Central	1	0	1	1
Barceloní	0	0	0	
Gironí	0	0	0	
Tarragoní	0	0	0	2
Nord-occidental	1	1	2	
Lleidatà	0	0	0	
Pallarsès	0	0	0	
Ribagorçà	0	0	0	
Tortosí	1	0	1	1
Alguerès	1	0	1	1
Septentrional	1	0	1	1

Baleàric	2	1	3	
Mallorquí	0	0	0	
Menorquí	0	0	0	5
Eivissenc	1	1	2	
Formenterer	0	0	0	
Valencià	3	8	11	
Valencià meridional	0	0	0	11
Valencià septentrional	0	0	0	
Valencià central	0	0	0	
Total	11	11	22	

Quan els enunciats es vinculen a la variació dialectal i funcional alhora, els «Indicadors genèrics» i els «Altres indicadors» dels enunciats amb marques normatives són menors quantitativament a les marques geogràfiques concretes (taula 16).

Taula 16. Ocurrences d'indicadors genèrics i altres indicadors.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Indicadors genèrics	2	9	11
Altres indicadors	1	0	1
Total	3	9	12

Finalment, com trobem a la taula 17, la GIEC també es posiciona quan els enunciats combinen els altres tipus de variació amb les marques temporals, sobretot quan aquests indicadors de temps fan referència a la llengua antiga, ja que és on trobem més ocurrences, un total de 5 casos, amb predomini evident dels enunciats que apareixen en lletra menuda. Contràriament, les referències a la llengua moderna i actual, i a la llengua dels joves, són menors.

El fet que hi hagi poques ocurrències sobre la llengua dels joves va lligat al paper complementari que fan de les marques de llengua moderna i actual; quan la GIEC fa referència a solucions actuals que pertanyen a l'ús dels joves generalment van lligades o bé a la marca de no acceptació o d'evitació en la llengua formal. A diferència de § 4, on les marques normatives es vinculaven bàsicament a la variació temporal, en els enunciats d'aquest capítol, són menors que les geogràfiques. Quan els enunciats tenen marques normatives, la variació temporal es manté predominantment en lletra menuda.

Taula 17. Ocurrències de marques de variació temporal en enunciats amb marques normatives.

	Lletra grossa	Lletra menuda	Total
Llengua antiga	1	4	5
Llengua moderna i actual	1	2	3
Edat dels parlants	1	0	1
Total	3	6	9

c) *Marques aparentment descriptives*

Ja hem explicat a § 4.3c i § 5.3c que en les gramàtiques normatives hi ha enunciats que coincideixen formalment amb una descripció, de manera que la norma es formula mitjançant una expressió descriptiva (Bonet 1991: 93; Ayres-Bennett 2016: 105-106; 2020; Ginebra 2017: 11; 2021: 151; Große 2020: 418-419). La prescripció d'aquest tipus d'enunciats queda encoberta per l'ús de la descripció (Amorós 2014: 71-78). Hem considerat que els recursos descriptius que s'hi utilitzen són les marques aparentment descriptives, perquè vehiculen la norma i actuen com a guia d'ús. N'hem establert una classificació a § 2.7.3b i hem comentat els enunciats que es vinculen alhora a la variació dialectal i funcional a § 6.2.

Per analitzar aquests enunciats volem recuperar, com hem fet als capítols anteriors, la distinció entre *norma objectiva* i *norma prescriptiva* (§ 2.4), que, en paraules de Coseriu (1952: 90), podem entendre com la distinció entre el «cómo se dice» i el «cómo se debe decir». Aplicat als enunciats d'aquest capítol, les normes que les varietats de la llengua o de les diferents etapes temporals porten implícites també es poden vincular a diferents

paràmetres de la variació funcional (per exemple, una solució vinculada al valencià col·loquial). Aquestes normes, com també hem vist a § 4 i § 5, són «preexistents a la intervenció normativa» (Marí 2015: 144-145).

El fet que la norma sigui prèvia a la intervenció normativa fa que l'acadèmia apliqui uns judicis previs a la selecció de les normes que codifica. El coneixement previ d'aquestes normes permet acceptar com a normatives unes solucions i rebutjar-ne unes altres (Ginebra 2021: 150; Costa 2005: 587-588). Per tant, la selecció de la norma d'una varietat dialectal que es vincula alhora a algun paràmetre de variació funcional i la seva codificació a la gramàtica fa que aquesta norma adquireixi un valor de norma prescriptiva, encara que l'enunciat es formuli de manera descriptiva, com veurem tot seguit en els exemples.

Com dèiem, la llengua, en funció del territori i de l'època, així com també en funció de la formalitat o el mode, té la seva norma en aquell àmbit. Per exemple, la GIEC selecciona solucions vinculades a la variació dialectal i amb repercussió en la variació funcional, ja sigui perquè són col·loquialismes d'un parlar o perquè les solucions de la llengua antiga es mantenen en la llengua moderna en registres formals, com podem veure als exemples (60-61).

(60) Amb un valor quantitatiu s'usa també *infinít* (*Té infinites obligacions*) i, en alguns parlars, la forma col·loquial *milanta*, derivat de *mil* (*T'ho he dit milanta vegades* 'moltíssimes vegades') (pàg. 630, lletra menuda).

(61) La llengua antiga emprava correntment la combinació *ço que*, equivalent al *ce qui* del francès: *Per què vols fer ço que no és pertinent a tu?* Modernament, n'han fet algun ús els registres formals: *Jo crec ço que veig* (pàg. 588, lletra menuda).

En el primer enunciat, (60), la solució *milanta* forma part de la norma de la llengua col·loquial en alguns parlars; és una norma que no coincideix amb la dels registres formals ni, per tant, amb la que és adequada en la varietat estàndard. En afirmar que aquesta solució és la que «s'usa» en alguns parlars en la llengua col·loquial, la GIEC estableix de manera aparentment descriptiva que només és adequada en aquest nivell de formalitat i, en conseqüència, que no ho és en la llengua formal, tampoc en els parlars on es dona col·loquialment. De vegades, la norma de la llengua col·loquial coincideix amb la prescrita per als usos formals —ho hem vist en la majoria d'enunciats de variació dialectal de § 4— però aquesta norma també pot no coincidir amb la norma prescrita per als usos formals

—és el que hem vist en alguns enunciats de variació funcional de § 5 i en aquest mateix capítol.

D'altra banda, en el segon enunciat, (61), s'afirma que hi havia una norma en la llengua antiga («La llengua antiga emprava»), però que aquesta norma ha canviat «modernament». Aquest canvi ha implicat, més concretament, que la combinació *ço que s'hagi limitat* («algun ús») en els registres formals. Establint aquest contrast entre la norma en dos períodes temporals diferents, podem inferir que la GIEC només considera adequada aquesta solució en els registres formals, que és el nivell de formalitat on es manté; implícitament no és adequada en la resta d'àmbits, encara que s'utilitzés en la llengua antiga.

Com hem explicat a § 4 i § 5, els enunciats de la GIEC els hem d'entendre a partir de l'esquema bàsic de la comunicació: són un missatge emès per un emissor (l'Institut d'Estudis Catalans) i destinat a un receptor (els usuaris de la gramàtica), de manera que a la locutivitat d'aquest text amb enunciats d'aparença descriptiva hi subjau una il·locució prescriptiva —la intenció que té l'acadèmia a l'hora de codificar una llengua a la gramàtica és bàsicament prescriptiva i de guia d'ús— que es reflecteix en la perlocució, que en aquest cas és que els parlants i usuaris de la gramàtica facin servir o no certes formes lingüístiques, en aquest cas vinculades alhora a la variació dialectal i funcional (Berrendonner 1982: 23; Costa 2016: 166-167).

Entenem que, si l'acadèmia és considerada una autoritat, els indicadors d'ús i variació a què hem fet referència ja validen o no les solucions dels enunciats en relació amb l'adequació a la varietat estàndard; en conseqüència, la gramàtica pot prescindir, en alguns casos, de les marques normatives (§ 6.3*b*), perquè la tria dels fenòmens que s'han de tractar en la codificació, ja sigui per indicar que s'utilitzen ja sigui per indicar que no s'utilitzen, que són propis o no ho són en determinats parlars, ja té un poder legítim per valorar-ne la validesa en la varietat estàndard. A la GIEC hi hem documentat tant indicadors relacionats amb l'ús (des dels indicadors sobre què fa la llengua o la freqüència fins als usos genuïns o forans) com amb la variació (des de les marques geogràfiques fins al mode o la formalitat) (De Vos 2022: 8-10).

De fet, tot i que assumim que totes les marques aparentment descriptives que hem exposat (§ 6.2) tenen un valor prescriptiu, ja hem indicat en els capítols anteriors que podem diferenciar-ne de dos tipus: unes que tenen un valor prescriptiu més fort (per exemple, els usos verbals o la marca «és propi») i unes altres en què el valor prescriptiu és més lax

(per exemple, les marques de possibilitat o les de freqüència). Vegem-ho amb els exemples (62-63).

(62) L'adverbi *àdhuc* és un arcaisme propi dels registres molt formals (pàg. 816, lletra grossa).

(63) En la llengua antiga, en textos arcaïtzants i en registres formals, és possible la presència d'un subjecte explícit de l'infinitiu en posició postverbal: *Per ser vós qui sou, no us ho tindrem en compte* (pàg. 1119, lletra menuda).

En el primer exemple (62), el fet que la GIEC consideri que un «arcaisme» és «propi dels registres molt formals» podem entendre que té un valor prescriptiu fort, ja que en caracteritza el nivell de formalitat. En canvi, en el segon exemple (63), la GIEC considera que la solució «és possible», fet que implica que també pot no donar-se, de manera que podem atribuir-li un valor prescriptiu més lax que el de l'exemple (63).

Havent analitzat les marques, cal veure en quina proporció les trobem en els enunciats de la sintaxi de la GIEC que hem tractat en aquest capítol. A la taula 18 veiem que en 22 enunciats (13%) la gramàtica se serveix de marques normatives; és el capítol de l'estudi en el qual trobem més marques d'aquest tipus, en contraposició a § 4 i § 5. En canvi, en 73 ocasions (87%) trobem que la GIEC presenta els enunciats amb marques aparentment descriptives, de manera que, igual que a § 4 i § 5, són el tipus predominant d'enunciats.

Taula 18. Proporció entre els tipus de marques quan els enunciats combinen la variació.

Marques normatives	22	13%
Lletra grossa	7	
Lletra menuda	15	
Marques aparentment descriptives	73	87%
Lletra grossa	21	
Lletra menuda	52	

En definitiva, amb la proporció entre els dos tipus de marques podem entendre que la GIEC presenta la norma sense ordres directes, tot i que en els enunciats d'aquest capítol és on trobem més marques normatives. Fent-ho d'aquesta manera aparentment descriptiva, la gramàtica dona marge a l'usuari per triar les solucions que siguin més adequades

a la situació comunicativa d'entre un ventall de solucions implícitament acceptables i adequades (Nadal i Feliu 2021: 613).

6.3.2. Relació amb la normativa anterior

Hem anat dient que el procés d'estandardització i a la necessitat d'actualitzar la codificació normativa és precisament el context en què l'Institut d'Estudis Catalans va publicar la *Gramàtica de la llengua catalana* l'any 2016 (§ 1.1 i 2.1) i, per tant, és rellevant parlar de la relació que aquesta estableix amb la gramàtica normativa anterior, la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918/1933). La «Introducció» (p. XXI) explicita que la GIEC és deutora de la normativa anterior però també de tots els estudis que han anat sortint posteriorment. En aquest apartat ens proposem donar alguns detalls tant qualitius com quantitius de la relació entre les dues gramàtiques normatives concretament sobre els enunciats de la sintaxi de la GIEC que combinen la variació dialectal i funcional.

L'acarament dels enunciats de les dues gramàtiques el consignem a l'Annex 3, però a la taula 19 hi donem la relació quantitativa, a partir de la qual podem veure que 43 enunciats (45,3%) de la GIEC es poden relacionar amb la gramàtica de Fabra (1918/1933) i 52 enunciats (54,7%), no.

Taula 19. Relació quantitativa entre les dues gramàtiques normatives.

Enunciats relacionats amb Fabra (1918/1933)	43	45,3%
Enunciats no relacionats amb Fabra (1918/1933)	52	54,7%
Total d'enunciats amb variació dialectal i funcional	95	100%

D'entrada, hi ha enunciats de la GIEC que combinen la variació dialectal i funcional en els quals no es pot establir una relació directa amb la gramàtica de Pompeu Fabra (1918/1933), fet que podem relacionar amb el poc tractament de la variació dialectal i funcional en la normativa anterior. En aquests enunciats tant s'hi pot presentar algun aspecte no tractat en la normativa anterior com fenòmens considerats col·loquialismes propis d'alguna varietat dialectal geogràfica —tant si la GIEC determina el parlar com si no— o usos recents.

Des d'un punt de vista qualitatiu, distingirem, com hem anat fent al llarg del treball, entre els enunciats que inclouen marques normatives i els que hem considerat que es formulen per mitjà de marques aparentment descriptives. Prenent com a punt de partida els enunciats de la GIEC, presentem la relació que s'estableix amb el contingut i la formulació dels de Fabra (1918/1933) a partir de Bonet (1991). No consignem tots els enunciats analitzats en el capítol, que es poden consultar a l'Annex 3, sinó que donem alguns exemples il·lustratius del que s'explica i, per a la resta de casos, quan la quantitat d'enunciats ho permet, en referenciem el nombre i la taula de l'annex on es troben.

En els enunciats amb marques normatives, quan la GIEC presenta els fenòmens i utilitza la marca «acceptable» sovint és perquè dona dues normes que s'accepten sense distinció. La relació que s'estableix amb Fabra (1918/1933) és que la solució general que aportava coincideix amb una de les dues normes acceptades a la GIEC. Com veiem a (64-65), l'article baleàric que la GIEC considera «propi dels registres menys formals de la llengua oral» no el trobem a la gramàtica de Fabra, perquè només consignava l'article general, que és el que la GIEC considera que el dialecte baleàric utilitza en els «registres formals, i sobretot en la llengua escrita». Per tant, on la GIEC dona dues normes, cadascuna acceptable en un nivell de formalitat, Fabra (1918/1933) codifica, segons la terminologia de Bonet (1991), una única solució sense alternativa, que és la general, la de la «llengua literària» en la concepció de Fabra. A (66-67) la GIEC accepta dues solucions però considera que una és «preferible»; aquesta solució és l'única que Fabra (1918/1933) dona en el paradigma, per bé que després hi afegeix els equivalents *est* i *eix*. Fabra (1918/1933) no consigna les formes *este* i *eixe*.

(64) Els dos paradigmes, el de l'anomenat article general i el de l'anomenat baleàric o salat, conviuen a les Illes Balears. L'article baleàric és propi dels registres menys formals de la llengua oral. Els registres formals, i sobretot en la llengua escrita, sempre hi han usat l'article general. Tots dos són, doncs, acceptables, malgrat que no es puguin usar indistintament. La presència d'un o altre depèn del context i del registre emprat (GIEC 2016: 581, lletra grossa).

(65) L'article masculí és *el*. Ex.: *el pare, el noi, el braç* (Fabra 1918/1933: 27).

L'article femení és *la*. Ex.: *la mare, la noia, la cama* (Fabra 1918/1933: 28).

(66) En el sistema ternari, els determinants dels dos primers graus poden tenir formes reforçades (amb el constituent *aqu*) i formes no reforçades (sense aquest constituent): *aquest* i *aqueix* enfront de *este* i *eixe* (o les antigues *est* i *eix*). Tant les formes reforçades com les no reforçades

són acceptables, encara que en els registres formals són preferibles les reforçades (GIEC 2016: 601, lletra grossa).

- (67) Els adjectius demostratius són: Aquest, aquesta; aquests, aquestes; aqueix, aqueixa; aqueixos, aqueixes; aquell, aquella; aquells, aquelles. Notem l'existència de *est* i *eix*, equivalents a *aquest* i *aqueix* (Fabra 1918/1933: 57).

En canvi, quan la GIEC inclou la marca de no acceptació, aquesta marca es vincula als registres formals i es relaciona amb Fabra (1918/1933) mitjançant enunciats que són de possibilitat única; és a dir, quan es donen dues solucions, només una és vàlida. A (68-69) la GIEC presenta solucions normals col·loquialment en la llengua oral de diferents dialectes geogràfics que Fabra (1918/1933) estableix que són formes que es donen «en la llengua parlada» i que «cal evitar curosament». La gramàtica de Fabra, en aquest cas, dona com a «única forma admissible» la variant que la GIEC estableix per a la llengua escrita. Un altre enunciat documentat és el número 3 de la taula 1 de l'Annex 3.

- (68) En la llengua oral, algunes preposicions presenten, col·loquialment, variants o es confonen amb una altra preposició. En aquest sentit, les preposicions *a* i *en* tenen les variants col·loquials *an* i *amb* (amb les pronunciacions corresponents a cada parlar) [...]. En valencià col·loquial, al seu torn, per a evitar el contacte amb la preposició *a* i la vocal de pronoms personals i demostratius es tendeix a pronunciar una *d* [...]. En algun parlar (principalment en valencià col·loquial), la preposició *amb* es reemplaça amb *en* i, per tant, no es distingeix d'aquesta preposició. Finalment, la preposició *per a* es pronuncia *pa* col·loquialment en valencià (i també *par a* o *pra* en altres parlars). Cap d'aquests fenòmens no s'accepta en els registres formals. (GIEC 2016: 725, lletra menuda).

- (69) Aquesta preposició pot revestir diferents formes en la llengua parlada: *a*, *an*, *ane*, *ad*. L'única forma admissible en la llengua literària és la primera. (Fabra 1918/1933: 112).

Cal evitar curosament el defecte, no rar en la llengua parlada, consistent a usar *amb* en lloc de *en* o de *a*. (Fabra 1918/1933: 115).

Pel que fa a les marques de no adequació, la GIEC considera l'adequació de solucions de «certs parlars» que es vinculen als «registres informals» i, per tant, no són adequades en els registres formals. La solució que es preveu com a implícitament adequada en els registres formals a la GIEC és l'única solució i sense alternativa que es recull a Fabra (1918/1933). Les solucions informals que trobem en certs parlars no les consigna (70-71).

(70) A més, el quantitatiu *prou* presenta, en certs parlars, flexió de gènere amb les formes analògiques *prouta* i *proutes*, formes que no resulten adequades més enllà dels registres informals (GIEC 2016: 640, lletra menuda).

(71) **Prou.** Ex.: *Ja hi ha prou aigua?* (Fabra 1918/1933: 65).

En els enunciats que es presenten a la GIEC amb la marca «preferible», la solució amb preferència és la solució única sense alternativa o bé l'única «correcta» a la gramàtica de Fabra (1918/1933) (72-77). En els exemples (74-75), a més, la solució secundària o no preferible de la GIEC es considera explícitament incorrecta a Fabra (1918/1933). D'altra banda, ocasionalment la GIEC considera que l'opció preferible és també la «tradicional» (76-77). Altres enunciats documentats són els casos 5 i 11 de la taula 1 de l'Annex 3.

(72) En parlars valencians, aquest indefinit també presenta en el masculí la variant sense nasal *u*, paral·lela a altres pronoms indefinits acabats en *u* tònica (*algú, ningú*): *U ha de dir sempre la veritat*. En els registres formals s'usa preferentment la forma més general *un* (GIEC 2016: 652, lletra menuda).

(73) **Un, una.** Ex.: *Quan un està malalt | Un no sap mai el que passarà* (Fabra 1918/1933: 67).

(74) En la mesura que la conjunció *que* fa també de nexa, en la llengua antiga s'elidien les preposicions en les subordinades introduïdes per *que*, igual que fan encara altres llengües romàniques com el francès o l'italià [...]. En l'actualitat, l'elisió és viva col·loquialment en moltes construccions i és l'opció preferible en els registres formals (GIEC 2016: 1002, lletra grossa).

(75) Quan el complement és, no un verb en infinitiu sinó tota una proposició introduïda amb la conjunció *que*, llavors la sola construcció correcta és d'introduir el dit complement sense preposició (Fabra 1918/1933: 114).

No és correcte d'anteposar cap de les preposicions *a, de* i *en* a la conjunció *que* (Fabra 1918/1933: 130).

(76) Aquesta proximitat, juntament amb la tendència a igualar la pròtasi i l'apòdosi condicionals, explica que en alguns parlars s'hagi propagat l'ús del plusquamperfet en la pròtasi condicional (*Jo també t'ho hagués dit si m'ho haguessis demanat*), en lloc de condicional perfet, que és l'opció tradicional i preferible en els registres formals (GIEC 2016: 928, lletra menuda).

(77) Quan la proposició condicional conté un plusquamperfet de subjuntiu (*hagués vingut*), l'auxiliar del verb de la proposició principal pot revestir la forma *hauria* o *haguera*. Ex.: *Si haguessis vingut t'HAURÍEM o t'HAGUÉREM donat això (t'HAGUÉSSIM donat això és menys bo)* (Fabra 1918/1933: 97).

Els enunciats de la sintaxi de la GIEC que inclouen la marca «s'evita» contenen solucions que la gramàtica de Fabra (1918/1933) va considerar «dolentes» (78-79), o bé que les

considerava opcions no preferibles (80-81). En aquest últim cas, la GIEC és més restrictiva que Fabra, perquè converteix una opció secundària en una solució que s'ha d'evitar en els registres formals. Un altre enunciat documentat és el 22 de la taula 1 de l'Annex 3.

- (78) La solució amb *per*, existent antigament, s'usa col·loquialment en certs parlars (*pel matí, per la vesprada*), però s'evita en els registres formals (GIEC 2016: 743, lletra menuda).
- (79) Les expressions *pel matí, per la tarda, pel vespre, per la nit* són dolentes; cal dir al matí, a la tarda, al vespre, a la nit (Fabra 1918/1933: 120).
- (80) En canvi, les [causals] introduïdes només per *com* eren pròpies de la llengua antiga, però modernament s'eviten en els registres formals (GIEC 2016: 1115, lletra menuda).
- (81) Les conjuncions *puix, mentre* i *com* causal admeten l'adjunció de *que*, d'on prenen naixença les conjuncions compostes **puix que, mentre que** i **com que**, preferibles en general a les simples corresponents (Fabra 1918/1933: 132).

En els enunciats amb marques aparentment descriptives de la GIEC, la relació que s'estableix amb els de la gramàtica de Fabra (1918/1933) també és diversa. D'entrada, la GIEC consigna una solució vinculada a la variació dialectal i funcional per a la qual Fabra (1918/1933) també dona només una forma (82-83). La diferència és que la GIEC n'especifica l'àmbit d'ús —a (19-20), considera que *àdhuc* és un «arcaisme propi dels registres molt formals»— i Fabra (1918/1933) donava la solució sense alternativa acompanyada d'un exemple. Altres enunciats d'aquest tipus són els casos 3, 18, 19, 26, 30, 44, 49, 50 i 57 de la taula 2 de l'Annex 3.

- (82) L'adverbi *àdhuc* és un arcaisme propi dels registres molt formals (GIEC 2016: 816, lletra grossa).
- (83) **àdhuc**. Ex.: *ÀDHUC verds se'ls menjaven* (Fabra 1918/1933: 102).

També és possible que la GIEC presenti la norma en la llengua antiga i moderna de solucions que Fabra (1918/1933) presentava en enunciats de doble possibilitat pura, on donava per vàlides i sense matisos diverses solucions. A (84-85) la GIEC, a diferència de la gramàtica normativa anterior, hi afegeix la vinculació a la llengua antiga, però també especifica que en la llengua moderna l'ús de *ço que* ha quedat reduït a «algun ús» dels «registres formals». Altres enunciats d'aquest tipus són els casos 5, 13, 29, 31, 36, 53, 54 i 61 de la taula 2 de l'Annex 3.

- (84) La llengua antiga emprava correntment la combinació *ço que*, equivalent al *ce qui* del francès: *Per què vols fer ço que no és pertinent a tu?* Modernament, n'han fet algun ús els registres formals: *Jo crec ço que veig* (GIEC 2016: 588, lletra menuda).

- (85) En lloc, però, de *la qual cosa*, no precedit de preposició, es pot dir *ço que* o *cosa que*, i, darrera de certes preposicions, *què*. (Fabra 1918/1933: 130).

Quan la GIEC dona una solució com a vàlida en els registres informals d'alguns parlars a Fabra (1918/1933) hi trobem un enunciat de solució única en què aquesta solució no es considera vàlida implícitament. A (86-87), mentre que la GIEC dona la possibilitat d'ometre la preposició *de* «en registres informals» d'alguns parlars i, consegüentment, la dona com a optativa mitjançant els parèntesis a l'exemple, la gramàtica de Fabra considerava que s'havia d'usar sempre aquesta preposició.

- (86) Tanmateix, en parlars valencians i en eivissenc, la preposició partitiva *de* pot no aparèixer entre l'article (o el quantificador) i l'adjectiu en registres informals: *N'hem trobat uns (de) molt interessants* (GIEC 2016: 596, lletra menuda).
- (87) Quan l'omissió del verb emmena la del pronom feble *en*, els adjectius atribuïts d'aquest no deixen per això d'introduir-se amb la preposició *de*. Ex.: *Tinc quatre cintes blaves i tres DE vermelles* (Fabra 1918/1933: 116).

En els enunciats de Fabra (1918/1933) considerats de doble possibilitat condicionada, i més concretament els que vinculen la segona solució a la variació geogràfica (88-89), la GIEC considera que la norma per a la «llengua parlada» coincideix amb la de la «llengua escrita culta» de cada dialecte. A diferència de Fabra (1918/1933), la GIEC especifica l'abast geogràfic de les solucions; és a dir, va més enllà del «dialectal» de Fabra. Altres enunciats d'aquest tipus són els casos 2, 9, 10 i 16 de la taula 2 de l'Annex 3.

- (88) En la llengua parlada, les formes *meva, teva* i *seva* predominen, a grans trets, en l'àrea oriental, i *meua, teua* i *seua*, en l'occidental, com també en el septentrional, i són, respectivament, les formes més habituals en la llengua escrita culta de cadascuna d'aquestes àrees. (GIEC 2016: 609, lletra grossa).
- (89) Els femenins antics de *meu, teu* i *seu* són *mia, tua* i *sua*, que la llengua moderna ha reemplaçat per *meva, teva* i *seva* o *meua, teua* i *seua* (dialectals) (Fabra 1918/1933: 56).

Hi ha algun en què la GIEC dona dues solucions com a vàlides sense matís per mitjà de formulacions com «al costat de» (90-91). Com ja vam fer notar a Benavent (2020: 114), la GIEC converteix formulacions de doble possibilitat impura de Fabra (1918/1933) en solucions admeses sense jerarquització.

- (90) El quantificador *bastant* era inicialment invariable en gènere (*bastant farina, bastants gallines*), ús que modernament perviu en els registres formals al costat de l'ús variable (*bastanta farina, bastantes gallines*) (GIEC 2016: 639, lletra grossa).

- (91) En la llengua parlada és corrent de donar a *bastant*, usat com a adjectiu determinatiu, un femení *bastanta* (plural *bastantes*). Ex.: *Hi ha farina? —Encara n’hi ha BASTANTA [...]. És, però, preferible: Hi ha farina? —Encara n’hi ha BASTANT* (Fabra 1918/1933: 65).

Finalment, hi ha solucions en enunciats de la GIEC que Fabra (1918/1933) presenta com a opció secundària en enunciats de doble possibilitat impura (92-93). Altres enunciats d’aquest tipus són el cas 1, 20 i 28 de la taula 2 de l’Annex 3.

- (92) En la llengua antiga, els possessius *nostre* i *vostre* sí que podien funcionar com a determinants i encapçalar un sintagma nominal definit, semblantment als possessius àtons: *nostre pare, vostra mare*. Aquest ús s’ha mantingut fins a l’actualitat en textos arcaïtzants i en formes protocol·làries o religioses (GIEC 2016: 610, lletra menuda).
- (93) En el mateix cas en què són possibles *mon, ton* i *son* en lloc de *el meu, el teu* i *el seu*, es troben alguns cops usats *nostre* i *vostre* en lloc de *el nostre* i *el vostre*. Ex.: *A NOSTRES lectors | VOSTRES amics* (millor: ALS NOSTRES lectors | ELS VOSTRES amics) (Fabra 1918/1933: 57).

En síntesi, la relació que s’estableix entre la GIEC i la gramàtica normativa de Fabra és molt clara en els enunciats amb marques normatives de la GIEC, perquè es relacionen amb un tipus d’enunciats concrets: amb la marca «s’evita», la GIEC manté les formes no acceptades dels enunciats de solució única de Fabra; els enunciats amb preferència, es corresponen a les formes acceptades dels enunciats de solució única o a les formes que no tenen una solució alternativa a la gramàtica de Fabra; els enunciats amb marques de no acceptació i de no adequació també coincideixen amb els de solució única a la normativa anterior; i, finalment, la marca d’acceptació a la GIEC inclou la solució única a Fabra (1918/1933).

En canvi, quan es tracta dels enunciats que la GIEC presenta mitjançant marques aparentment descriptives, els enunciats de Fabra (1918/1933) que s’hi relacionen poden ser d’altres tipus: per exemple, en aquests casos, a banda dels de solució única, trobem enunciats de doble possibilitat condicionada o de doble possibilitat pura.

En la formulació dels enunciats, la GIEC aprofundeix molt més que Fabra (1918/1933) en la variació tant dialectal com funcional. Només a tall d’exemple, la GIEC estableix que el possessiu *llur* té un ús habitual «en septentrional» i un ús ocasional «en els registres més formals de la llengua general», mentre que la gramàtica de Fabra considera que *llur* i *d’ells/d’elles* són intercanviables sense cap indicació ni geogràfica ni de formalitat, només indicant que *llur* és un possessiu «arcaic».

Finalment, més enllà del contingut dels enunciats de les dues gramàtiques normatives, també és interessant veure com s'articula el discurs en els enunciats, ja que els que incorporen marques normatives de la GIEC es presenten generalment mantenint aquest tipus de marques a Fabra (1918/1933). Els enunciats que la GIEC presenta amb marques aparentment descriptives, generalment —excepte algun cas en què es recorre a les marques normatives— també s'havien presentat de manera descriptiva a Fabra (1918/1933), recurs ja identificat per Bonet (1991: 93).

6.4. Síntesi del capítol

Les dades que hem aportat en aquest capítol les podem sintetitzar de la manera següent:

1. Els enunciats de la sintaxi de la GIEC que vinculen la variació dialectal i funcional són quantitativament menors (95 enunciats) que els que només es relacionen amb un dels tipus de variació, com hem vist a § 4 i § 5. A més a més, aquesta vinculació no només consisteix a indicar fenòmens, per exemple, de la llengua col·loquial propis d'uns parlars concrets, sinó que també són possibles altres relacions com, per exemple, solucions antigues que en l'ús actual es mantenen en estils o registres molt formals. La vinculació entre els dos tipus de variació pot ser diversa: de variació geogràfica i variació funcional, que és la predominant; de variació temporal i variació funcional; i, en menor mesura, de variació geogràfica, temporal i funcional.
2. En els enunciats que combinen els tipus de variació també hi predomina la formulació amb marques aparentment descriptives, tot i que les marques normatives, com passava a § 5, augmenten perquè hi intervé la variació funcional, sobretot el nivell de formalitat, i predominen les marques d'evitació i preferència. Quan es tracta dels altres paràmetres (mode, tenor, etc.), la GIEC no es posiciona explícitament.
3. Com hem anat dient també per a § 4 i § 5, que aquests enunciats que combinen variació també es presentin de manera descriptiva presentant la norma vinculada als diversos àmbits de variació fa que, pel fet d'haver-los seleccionat i codificat, siguin acceptables i normatius. Les marques aparentment descriptives que trobem en aquests tipus d'enunciats permet guiar en l'adequació de les solucions.

4. Les tendències sobre les marques de variació que hem vist a § 4 i § 5 es mantenen també a § 6. És a dir, en relació amb la variació funcional, a la GIEC hi predomina el nivell de formalitat per oposició a la resta de paràmetres (camp, tenor, mode, etc.). No obstant això, dins del contínuum de la formalitat, hi ha un clar predomini de la llengua col·loquial i la llengua formal. Pel que fa a la variació dialectal, la variació geogràfica és superior a la temporal, però, a diferència de § 4, tot i que s'integren els grans dialectes, hi ha un clar predomini del valencià. Les referències als subdialectes, a diferència de § 4, són pràcticament inexistentes. Les marques de llengua antiga i llengua moderna i actual també aquí són superiors a les referències a l'edat dels parlants.
5. Com a § 5, la relació entre la GIEC i Fabra (1918/1933) és molt clara en els enunciats de la GIEC amb marques normatives, sobretot quan es tracta de les marques d'evitació, no acceptació, no adequació i preferència, ja que la gramàtica normativa anterior presentava les solucions en enunciats de solució única i, en algun cas, de doble possibilitat impura, seguint la classificació de Bonet (1991). En canvi, quan la GIEC els aporta mitjançant recursos aparentment descriptius es poden correspondre a qualsevol dels tipus d'enunciats de Fabra (1918/1933). Més enllà del contingut, també cal tenir present la manera com es presenta la norma: els enunciats de Fabra (1918/1933) poden presentar-se també amb marques explícites de prescripció o bé amb recursos descriptius, com els que hem proposat en aquest treball per a la GIEC, i de vegades coincideixen.

CHAPTER 7. CONCLUSIONS

In this seventh and final chapter we will present the conclusions, for which we have already presented the research approach (§ 1), the theoretical framework and methodology (§ 2), the background (§ 3) and the data analysis (§ 4, § 5 and § 6). To begin with, we recall that the general aim of the study is:

To analyse the role of linguistic variation (that is, dialectal and functional variation) in the configuration of the syntactic norm of the *Gramàtica de la llengua catalana* (*Grammar of the Catalan language*) by the Institut d'Estudis Catalans (2016).

In addition, we have set three specific aims:

- a) To classify and analyse the statements of the GIEC syntax chapters linked to variation (dialectal variation, functional variation, and both combined).
- b) To analyse the approach of the norm in these types of statements based on normative indicators on one hand and apparently descriptive indicators on the other.
- c) To compare the GIEC statements that are the object of study with the *Gramàtica catalana* (*Catalan Grammar*) by Pompeu Fabra (1918/1933) to determine their relationship.

We now present the conclusions related to each hypothesis of the thesis.

Hypothesis 1

The bulk of statements that have variation are the ones with dialectal variation, the acceptance and appropriateness of which are presented by apparently descriptive indicators. More specifically, geographic variation is predominant within dialectal variation, and this makes the norm polymorphic and implicitly integrates all the geographic varieties.

Hypothesis 1 relates to **Chapter 4**, which focuses on the GIEC syntax statements on dialectal variation. Quantitatively, these are almost the same as those of functional variation:

we documented around 200 statements in both cases. As we proposed in this hypothesis, geographical variation is indeed predominant within the set of possible dialectal variation. There is less temporal variation and there is no social variation (§ 2.7.2a, § 4.3.1a).

The normative statements linked to dialectal variation are also presented essentially by apparently descriptive indicators, except for three cases that include a normative indicator. In doing so, the GIEC characterizes the dialects, or the language in a specific moment, and establishes them as implicitly accepted due to the fact that they have been selected and codified. Beyond this, the descriptive resources that we have identified (§ 4.2) allow us to specify their appropriateness. For instance, a phenomenon which is identified as «characteristic» to a geographical dialect is appropriate, while it is not if «it is not characteristic» of that area. Similarly, a solution of a particular dialect that is considered «equivalent» to a more general one is implicitly appropriate in the formal uses of that dialect, but it is not so appropriate if the communicative situation is more general in scope. In addition, concerning temporal variation, the solutions that this grammar characterizes for the current language are appropriate in the current use, which is what regulates the GIEC, as opposed to the limited adequacy allowed in the uses linked to the ancient language, even if they are genuine.

The treatment of dialectal variation that we analysed in § 4 shows that the GIEC presents a polymorphic norm, but that, following the scheme by Haugen (1983), the selection and grammatical codification is rethought in contrast to the previous normative grammar: it extends the selection of the phenomena to be codified to the five major Catalan dialects (Central, Northern, Balearic, North-Western and Valencian) and, to a lesser extent, to that of Alghero.

Among the five large dialects, references to the Balearic and Valencian dialects predominate by far. Fabra (1918 [2013]: 264), in the text «La tasca dels escriptors valencians i balears»,⁴⁹ suggested that the Valencian and Balearic intellectuals should purify their respective dialects to obtain a common language with the Catalan of Catalonia, despite some differences that «no justificarien pas de parlar [...] d'una llengua valenciana i d'una llengua mallorquina enfront d'una llengua catalana».⁵⁰ The GIEC goes beyond this proposal

⁴⁹ «The task of the Valencian and Balearic writers».

⁵⁰ «would not justify speaking [...] of a Valencian language and a Majorcan language compared to a Catalan language».

and integrates the large dialects of the language, especially the Valencian and Balearic. It includes them following the criterion of integrating the large dialects proposed by Joan Solà (2011: 105): «en els casos en què l'optativitat sintàctica és la millor actitud».⁵¹

Hypothesis 2

Statements with functional variation indicators are less frequent than those with dialectal variation and basically contain indicators of colloquiality and informality. In addition, these statements are presented with normative markers, because the GIEC focuses predominantly on the formal uses of the standard variety. The rest of the functional variation parameters (mode, tenor, etc.) are less frequent because they are generally not subject to be codified in a normative grammar.

Hypothesis 2 relates to **Chapter 5**, which focuses on the GIEC syntax statements that include functional variation. As said above, quantitatively, they are almost equal to those of dialectal variation. These statements, contrary to what we proposed in this hypothesis, do contain indicators of colloquiality and informality, but the indicators that have the most weight are those of formality in general. The indicators of formal language (or medium formality) predominate by far, followed by the indicators of colloquiality and informality, which are practically half as common. However, there are quantitatively far fewer indicators of maximum formality.

The other parameters have a more secondary role. The fact that there are no indicators of planned language, as well as the low occurrence of spontaneous language, oral language and written language indicators, is related to the disposition of this grammar to codify solutions for language with a high degree of planning and solutions that are applicable to both the oral and written standard. In addition, we relate the rather secondary role of tenor, field, specific registers, and styles to the fact that they are issues that, following the scheme by Haugen (1983), are traditionally not treated in the grammatical codifying phase, but rather in the subsequent elaboration.

⁵¹ «in cases where syntactic optionality is the best attitude».

However, the inclusion of the different parameters of functional variation means that we can apply the concept of polymorphism to this type of variation, a concept that has generally only been applied to geographic variation. This polymorphism can not only be applied to the levels of formality, but also to the other parameters of functional variation: there are, for example, structures that are considered typical of journalistic language.

In the statements linked to functional variation, unlike what we see in dialectal variation, the use of normative indicators increases, mainly focused on the avoidance indicator. Statements formulated by means of apparently descriptive indicators also have an important weight. This way of presenting the standard allows this grammar to characterize the phenomena according to the functional variation parameter that it considers appropriate and, consequently, these phenomena are implicitly accepted. The apparently descriptive types of indicators (§ 5.2) make it possible to specify their appropriateness. For example, a solution that is «possible» in formal language or journalistic language is appropriate, but when it is «not usual» in formal registers, it is less appropriate to use it.

Hypothesis 3

Statements that combine dialectal and functional variation markers are the least frequent type and are formulated with normative indicators. It is necessary to establish the limits between the dialectal phenomena that are admitted in formal uses and those that are not, and in this case the two types of variation will be combined.

Hypothesis 3 relates to **Chapter 6**, which focuses on the GIEC syntax statements that combine the two types of variation. These statements are, as we intuited, the least frequent, since the total number is reduced to less than a half of what we found with the ones exclusively linked to dialectal variation or functional variation. When the two types of variation are combined, the most common combination is that of geographical variation and functional variation, although it is also possible to find expressions that combine functional variation with only temporal variation or that combine functional variation together with both geographical and temporal variation.

Nevertheless, trends in geographical and temporal variation are maintained, as well as the predominant functional variation parameters that we provided for statements that are only linked to one type of variation. References to subdialects and variation parameters other than the degree of formality and styles are practically non-existent, which shows that the syntactic norm of the GIEC focuses mainly on dialects and formality.

Like the normative statements with functional variation, when the two types of variation are combined the normative indicators increase. However, they are not used exclusively, as we hypothesized, nor mainly, rather the apparently descriptive indicators predominate. Thus, for example, an «old language» phenomenon that the grammar considers to be currently «of some use in the formal registers» is implicitly accepted and appropriate in the field to which it is linked, and this grammar does not consider that it should be explicitly positioned.

The statements where geographical and functional variation are combined do not always deal with phenomena typical of a dialect and their validity in the formal language. It is possible that they also contain colloquialisms typical of a dialect without any reference to formal language. Beyond this, we have detected that there are other approaches that make the GIEC combine the two types of variation: this is the case of the phenomena that are linked to the old language (temporal variation) and are maintained in some dialects (geographical variation) and in the very formal language or in language for special purposes (functional variation).

Hypothesis 4

In the set of statements, normative indicators are more frequent than apparently descriptive indicators, because in a normative grammar it is necessary to explicitly establish the acceptance or non-acceptance of phenomena. Consequently, normative indicators will be found in large print and apparently descriptive indicators in small print.

Hypothesis 4 is cross-sectional to all chapters, because it is discussed in **Chapters 4, 5 and 6**. In the GIEC syntax statements included in the corpus (in total 489), there is less

use of normative indicators (47 statements, 9,7%) than apparently descriptive indicators (442 statements, 90,3%) with which the expressions are presented. Therefore, the validity of a phenomena is not necessarily established explicitly, since in a normative grammar, in which the sender is hierarchically superior to the receiver and is also a legal authority, the selection of codified phenomena makes it possible to guide the linguistic use with the descriptive resources, which, in this context, acquire a prescriptive value.

There is not a direct relationship between the markers and the type of letter. In other words, normative indicators are not always found in large print and apparently descriptive indicators do not always appear in small print. However, more than with the type of markers, the relationship with large and small print can be established according to the type of variation, although it is not a complete correspondence but a trend: dialectal variation (§ 4) and the combination of dialectal and functional variation (§ 6) are predominantly found in small print, while functional variation (§ 5) is predominantly found in large print.

More specifically, within the functional variation, we find the large print in the levels of formality that are part of the standard variety, this means the informal language, the formal language and the more formal language; however, colloquial language predominates in small print. Therefore, the GIEC gives priority to expressions that include phenomena of the standard variety continuum, and thus establishes the limit between the solutions that are standard and those that are not. In dialectal variation, expressions of both geographical and temporal variation predominate in small print. We should consider whether, at least for geographical variation, the phenomena presented in small print are also necessary for applying the polymorphic norm, contrary to what the «Introduction» states about the type of letter being unnecessary for applying it (GIEC 2016: XXXI).

Hypothesis 5

The relationship between the GIEC and the *Gramàtica catalana* (*Catalan Grammar*) by Pompeu Fabra (1918/1933) will be reflected in the expressions with normative indicators because the precepts of the previous normative grammar are followed when the validity of the phenomena is established.

Hypothesis 5 is also cross-sectional to all chapters, that is, **Chapters 4, 5 and 6**. The GIEC, as a grammar that updates the previous normative grammatical corpus, follows Pompeu Fabra's grammar, but we cannot validate the hypothesis because this relationship between them is not seen only with normative indicators. Following Bonet (1991) classification, the GIEC statements with normative indicators generally correspond to one-solution statements in Fabra (1918/1933), either because the GIEC extends the possible solutions or because it maintains the same assessment of the phenomena.

However, the GIEC it is also related to the statements by Fabra (1918/1933) when GIEC presents the phenomena with apparently descriptive markers, and in this case the relationship is based on any of the possible types of formulations in Fabra (1918/1933). It must be said, however, that it is not always possible to establish the reflection of Fabra (1918/1933) in the new normative grammar, for an obvious reason: the GIEC provides much more dialectal and functional variation than the previous normative grammar and also expands the number of phenomena it treats.

The relationship between the two grammars goes beyond the content, which is what we assumed in this hypothesis. As we have seen in § 4.4, § 5.4 and § 6.4, we can say that the GIEC also follows Fabra (1918/1933) in the way it formulates the normative statements. That is, the two grammars use indicators that denote the explicit normative positioning in relation to the validity of the phenomena —what we have called normative indicators— and they also use descriptive type indicators that guide the use because they are conveyed in a normative grammar —what we have called apparently descriptive indicators. Moreover, sometimes (but not always) the way in which expressions are presented can be often correlated between them: if Fabra (1918/1933) used, for example, an avoidance indicator, GIEC maintains it; and, if Fabra (1918/1933) presented the phenomena in a descriptive way, the new normative grammar also maintains this.

In summary, and going back to the general aim, the role of variation in the configuration of the GIEC syntactic norm is very clear: it creates a polymorphic, prescriptive norm for the standard variety, and more specifically for formal uses (that is, the medium formality), which are the main uses of this variety, as the GIEC itself states.

We cannot conclude this thesis without saying that it is a small contribution to the study of the *Gramàtica de la llengua catalana* (*Grammar of the Catalan language*) by the Institut d'Estudis Catalans (2016), which is why there are still research lines that need to be

followed in the future. It seems clear that to have an overall idea of the syntactic rules, it would be necessary to analyse the expressions that are not linked to variation and relate them to the results that we have presented in this thesis. It would also be necessary to study the norm in the «Phonetics» and «Morphology» chapters, since it would allow us to gain vision of the normative approach of the entire GIEC and, consequently, of the grammatical update. In addition, and from a more practical point of view, it is necessary to evaluate the implementation of the GIEC in public areas, which is where the standard variety is used, such as the media, translations, and textbooks.

BIBLIOGRAFIA

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA (2014): *Diccionari normatiu valencià*. <https://www.avl.gva.es/lexicval/> [Consulta: 20/03/2023].

— (2006a): *Gramàtica normativa valenciana*. <https://www.avl.gva.es/gnv/buscador.jsp> [Consulta: 20/03/2023].

— (2006b): *Diccionari ortogràfic i de pronúncia del valencià*. <https://www.avl.gva.es/web/documentos-normatius/diccionari-ortografic-i-de-pronunciacio-del-valencia-dopv-> [Consulta: 20/03/2023].

AMORÓS, Carla (2008): *Norma y estandarización*. Salamanca: Luso-Española de Ediciones.

— (2014): *Las lenguas en la sociedad*. Madrid: Síntesis.

— (2020): «Spanish: Normative Grammars». Dins Franz LEBSANFT i Felix TACKE (eds.): *Manual of Standardization in Romance Languages*. Berlin: De Gruyter, pàgs. 581-604.

AYRES-BENNETT, Wendy (2016): «Codification and prescription in linguistic standardisation: myths and models». Dins Francesc FELIU i Josep Maria NADAL (ed.): *Constructing Languages. Norms, myths and emotions*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, pàgs. 99-129.

— (2020): «From Haugen's codification to Tomas's purism: assessing the role of description and prescription, prescriptivism and purism in linguistic standardisation». *Language Policy*, núm. 19, pàgs. 183-213.

— (2021): «Modelling Language Standardization». Dins Wendy AYRES-BENNETT i John BELLAMY (eds.): *The Cambridge Handbook of Language Standardization*. Cambridge: Cambridge University Press, pàgs. 27-62.

BARTSCH, RENATE (1982): «The concepts "rule" and "norm" in linguistics». *Lingua*, núm. 58, pàgs. 51-81.

— (1987): *Norms of Language*. London; New York: Longman.

BÉDARD, Édith, i Jacques MAURIS (1983): *La norme linguistique*. Paris: Le Robert.

BADIA I MARGARIT, Antoni M. (1962): *Gramàtica catalana*. Madrid: Gredos.

— (1994): *Gramàtica de la llengua catalana. Descriptiva, normativa, diatòpica i diastràtica*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.

— (1995): «Gestació, història, contingut i formes d'aquest diccionari». Dins INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007): *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Enciclopèdia Catalana; Edicions 62, pàgs. XXVII-XLIX. 2^a ed.

BELLÉS, Eloi, i Laia BENAVENT (en premsa): «L'evolució del model lingüístic de Pompeu Fabra (1891-1933)». *Caplletra* [previsió 2024].

BELLÉS, Eloi (2020): «Pompeu Fabra i la lingüística europea». Dins Josep MURGADES, Neus NOGUÉ i Eloi BELLÉS (eds.): *Pompeu Fabra, a la Universitat i de la Universitat*. Barcelona: Publicacions de la UB, pàgs. 41-65.

— (2022): «Ideologies lingüístiques en gramàtiques i diccionaris catalans del segle XIX». Universitat de Barcelona: Departament de Filologia Catalana i Lingüística General. Tesi doctoral.

BENAVENT, Laia (2020): «Les segones opcions de la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918) a la GIEC (2016)». Dins Josep MURGADES, Neus NOGUÉ i Eloi BELLÉS (eds.): *Pompeu Fabra, a la Universitat i de la Universitat*. Barcelona: Publicacions de la UB, pàgs. 95-115.

— (2021a): «Sobre la concepció de l'estàndard en paratextos de gramàtiques: les introduccions». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 31, pàgs. 31-45.

— (2021b): «La transmissió de les segones opcions de la *Gramàtica catalana* de Pompeu Fabra (1918)». Dins Miquel Àngel PRADILLA (ed.): *De llengua i societat: de la proposta fabriana a la reforma normativa de l'IEC*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, pàgs. 97-107.

BERRENDONNER, Alain (1982): *L'éternel grammairien: Étude du discours normatif*. Berna: Peter Lang.

BIBILONI, Gabriel (1997): *Llengua estàndard i variació lingüística*. València: 3 i 4.

BOIX, Emili, i F. Xavier VILA (1998): *Sociolingüística catalana*. Barcelona: Ariel.

BONET, Sebastià (1991): «Els manuals gramaticals i la llengua normativa: estudi de gramatografia catalana contemporània. Universitat de Barcelona: Departament de Filologia Catalana. Tesi doctoral.

— (2005): «Les principals gramàtiques catalanes de Pompeu Fabra». Dins Jordi MIR i Joan SOLÀ (dir.): *Pompeu Fabra. Obres completes*. Barcelona; València; Palma: Institut d'Estudis Catalans; Enciclopèdia Catalana; Proa; 3 i 4; Moll. Vol. 1, pàgs. 159-194.

BOSQUE, Ignacio, i Voleta DEMONTE (ed.) (1999): *Gramática descriptiva de la lengua española*. Madrid: Espasa.

BRANCA-ROSOFF, Sonia (2007): «Normes et genres de discours». *Langage et société*, núm. 119, pàgs. 111-128.

BUSQUETS, Marta (2019): «"Prenia notes per enrecordar-se'n del que deien els advocats": la sintaxi col·loquial a la GIEC». Universitat Autònoma de Barcelona; Universitat de Barcelona: Departament de Filologia Catalana; Departament de Filologia Catalana i Lingüística General. Treball de màster.

CABRÉ, M. Teresa (2016): «De la descripció a la norma: el model de llengua de l'Institut d'Estudis Catalans». Dins INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, pàgs. XIII-XV.

— (2017): «L'ortografia, element clau de cohesió i estabilitat de les llengües». Dins INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS: *Ortografia catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, pàgs. 9-10.

CALERO VAQUERA, María Luisa (2022): «El proceso de gramatización de la lengua catalana visto a través de los prólogos de sus gramáticas (1743-1918)». Dins Tim DENECKER, Piet DESMET, Lieve JOOKEN, Peter LAUWERS i Toon VAN HAL (eds.): *The architecture of Grammar. Studies in Linguistic Historiography in Honor of Pierre Swiggers*. Leuven, Paris, Bristol: Peeters, pàgs. 347-361.

CAVALIERE, Ricardo (2015): «O conceito de gramática no percurso da gramaticografia brasileira do século XX». *Revista argentina de historiografía lingüística*, núm. 2, pàgs. 115-125.

COSERIU, Eugenio (1952): «Sistema, norma y habla». Dins *Teoría del lenguaje y lingüística general*. 1967. Madrid: Gredos, pàgs. 11-113.

COSTA, Joan (2000): «El concepte de *norma* en lingüística, sociolingüística i planificació lingüística». *Els Marges*, núm. 68, pàgs. 89-105.

— (2005): «Norma i variació sintàctiques: la concepció de Pompeu Fabra (1891-1948)». Universitat de Girona: Departament de Filologia i Filosofia. Tesi doctoral.

— (2008): «Sobre el discurs normatiu de l'Institut d'Estudis Catalans». Consultable a: https://www.academia.edu/35758684/Sobre_el_discurs_normatiu_de_lInstitut_destudis_catalans [Consulta: juliol 2020]

— (2009): *La norma sintàctica del català segons Pompeu Fabra*. Munchen: Peníope.

— (2016): «Anàlisi del discurs de la *Gramàtica catalana* (1933) de Pompeu Fabra». Dins Francesc FELIU i Josep Maria NADAL (ed.): *Constructing Languages. Norms, myths and emotions*. Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, pàgs. 161-177.

— (2019): «L'avaluació de la reestandardització del català: la definició del problema». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 29, pàgs. 155-169.

CUENCA, Maria Josep (2001): «Norma, gramàtica i teoria lingüística». Dins Miquel Àngel PRADILLA (ed.): *Societat, llengua i norma. A l'entorn de la normativització de la llengua catalana*. Benicarló: Edicions Alambor, pàgs. 15-39.

— (2020): «La diversitat normativoeestandarditzadora en català: criteris aplicats i propostes». Dins M. Teresa CABRÉ i Mònica GÜELL (eds.): *Norma i diversitat lingüística: la gestió normativa en contextos pluricèntrics*. Barcelona; Paris: Institut d'Estudis Catalans; Sorbonne Université, pàgs. 101-124.

DE VOS, Machteld (2022): «In Between Description and Prescription: Analysing Metalanguage in Normative Works on Dutch 1550-1650». *Languages*, núm. 7.

DIARI OFICIAL DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA (1991): «Llei 8/1991, de 3 de maig, sobre l'autoritat lingüística de l'Institut d'Estudis Catalans». <https://llengua.gen-cat.cat/web/.content/documents/legislacio/recull_de_normativa/generalitat_de_catalunya/arxius/gc_llei8_1991.pdf> [Consulta: 20/03/2023]

DIARI OFICIAL DE LA GENERALITAT VALENCIANA (1998): «Llei 7/1998, de 16 de setembre, de creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua». <https://www.avl.gva.es/documentos/31595/32337/Llei+de+creació/b602bba7-2c8b-43a8-99ef-ae3e7fe7186b> [Consulta: 20/03/2023].

DIEC1= INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (1995): *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 1a ed.

DIEC2= INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007): *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. 2a ed.

DOLS, Nicolau (2019): «Descripció i prescripció en la *Gramàtica catalana* de Fabra (1918) i en la *Gramàtica de la llengua catalana* de l'IEC (2016)». *Ítaca. Revista de Filologia*, núm. 10, pàgs. 23-49.

FABRA, Pompeu (1892): «Sobre la reforma lingüística y ortográfica». Dins Jordi MIR i Joan SOLÀ (dir.) (2013): *Pompeu Fabra. Obres completes*. Barcelona; València; Palma: Institut d'Estudis Catalans; Enciclopèdia Catalana; Editorial Proa; Edicions 3 i 4; Editorial Moll. Vol. 9, pàgs. 95-99.

— (1915): «Literats i gramàtics». Dins Jordi MIR i Joan SOLÀ (dir.) (2013): *Pompeu Fabra. Obres completes*. Barcelona; València; Palma: Institut d'Estudis Catalans; Enciclopèdia Catalana; Editorial Proa; Edicions 3 i 4; Editorial Moll. Vol. 9, pàgs. 249-253.

— (1918): «La tasca dels escriptors valencians i balears». Dins Jordi MIR i Joan SOLÀ (dir.) (2013): *Pompeu Fabra. Obres completes*. Barcelona; València; Palma: Institut d'Estudis Catalans; Enciclopèdia Catalana; Editorial Proa; Edicions 3 i 4; Editorial Moll. Vol. 9, pàgs. 263-264.

— (1918/1933): *Gramàtica catalana*. Dins Jordi MIR i Joan SOLÀ (dir.) (2009): *Pompeu Fabra. Obres completes*. Barcelona; València; Palma: Institut d'Estudis Catalans; Enciclopèdia Catalana; Editorial Proa; Edicions 3 i 4; Editorial Moll. Vol. 6, pàgs. 263-264.

FÀBREGUES, Sergi (2022): «Joan Solà i la sintaxi normativa: l'elisió de preposició davant de conjunció». Barcelona: Universitat de Barcelona. Treball de grau.

FERRANDO, Antoni (2018): *Fabra, Moll i Sanchis Guarner. La construcció d'una llengua moderna des de la diversitat*. València: Publicacions de la Universitat de València.

GARRIDO, Gema Belén (2008): «Las 'Gramáticas' de la Real Academia Española: teoría gramatical, sintaxis y subordinación (1854-1924)». Universitat de Salamanca: Departament de Llengua Espanyola. Tesi doctoral.

GARVIN, Paul (1959): «The Standard Language Problem: Concepts and Methods». *Anthropological Linguistics*. Vol. 1, nº 3, pàgs. 28-31.

GAVARRÓ, Anna, i Brenda LACA (2008): «Les perífrasis temporals, aspectuals i modals». Dins Joan SOLÀ, Maria-Rosa LLORET, Joan MASCARÓ i Manuel Pérez SALDANYA (ed.): *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries. Vol. 3, pàgs. 2663-2726, 2^a ed.

GBU= INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2019): *Gramàtica bàsica i d'ús de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

GEIEC= INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2018): *Gramàtica essencial de la llengua catalana*. En línia: <https://geiec.iec.cat>

GIEC= INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2016): *Gramàtica de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

— INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2022): *Gramàtica de la llengua catalana*. 2a ed. En línia: <https://giec.iec.cat/inici>

GILI GAYA, Samuel (1963): «Fabra i la filologia contemporània». *Serra d'Or*, any V, núm. 12, pàgs. 40-41.

GINEBRA, Jordi, i Joan SOLÀ (2007). *Pompeu Fabra: vida i obra*. Barcelona: Teide.

GINEBRA, Jordi (2007): «Una primera anàlisi del DIEC2». *Llengua i ús: revista tècnica de política lingüística*, núm. 40, pàgs. 36-43.

— (2017): *La nova normativa de l'Institut d'Estudis Catalans. Guia pràctica*. Tarragona: Publicacions de la URV.

— (2021) «La nova gramàtica de l'Institut d'Estudis Catalans com a obra descriptiva: primeres valoracions». Dins Miquel Àngel PRADILLA (ed.): *De llengua i societat: de la proposta fabriana a la reforma normativa de l'IEC*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, pàgs. 139-154.

(2022): «La *Gramàtica de la llengua catalana* (2016) de l'IEC i les variants preferibles en els registres formals: inventari». Document inèdit.

GÓMEZ, Gemma (2011): «Gramàtica del català rossellonès». Universitat Autònoma de Barcelona: Departament de Filologia Catalana. Tesi doctoral.

GÓMEZ ASENCIO, José J., Esteban MONTORO DEL ARCO i Pierre SWIGGERS (2014): «Principios, tareas, métodos e instrumentos en historiografía lingüística». Dins María Luisa CALERO i

altres (eds.): *Métodos y resultados actuales en Historiografía de la Lingüística*. Munchen: Nodus Publikationen, pàgs. 266-301.

GREGORY, Michael, i Susanne CARROLL (1978): *Language and situation. Language Varieties and their Social Contexts*. London, Henley, Boston: Routledge.

GREVISSE, Maurice, i André GOOSSE (2016): *Le Bon Usage*. Louvain-la-Neuve: De Boeck Supérieur. 16ª edició.

GROBE, Sybille (2020) : «French : Normative Grammars». Dins Franz LEBSANFT i Felix TACKE (eds.): *Manual of Standardization in Romance Languages*. Berlin: De Gruyter, pàgs. 417-440.

HAUGEN, Einar (1959): «Planning for a Standard Language in Modern Norway». *Anthropological Linguistics*, vol. 1, núm. 3, pàgs. 8-21.

— (1966): «Dialect, Language, Nation». *American Anthropologist*, núm. 68, pàgs. 922-935.

— (1983): «The Implementation of Corpus Planning: Theory and Practice». Dins Juan COBARRUBIAS i Joshua FISHMAN (ed.): *Progress in Language Planning. International Perspectives*. Berlin: Mouton, pàgs. 269-289.

HAVRÁNEK, Bohuslav (1932): «Emploi et culture de la langue standard». Dins Édith BÉDARD i Jacques MAURIS (1983): *La norme linguistique*. Paris: Le Robert, pàgs. 815-833.

HJELMSLEV, Louis (1943): «Lengua y habla». Dins (1972): *Ensayos lingüísticos*: Madrid: Gredos, pàgs. 90-106.

HUDDLESTON, Rodney, i Geoffrey PULLUM (2016): *The Cambridge Grammar of the English Language*. Cambridge: Cambridge University Press. 9^a ed.

INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2019): *Gramàtica de la llengua catalana. Bibliografia*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. En línia:

<https://www.iec.cat/llengua/documents/GIECbibliografia.pdf> [Consulta: 22/12/2020].

— (2018a): «Sobre la variació i la prescripció en les orientacions normatives de la Secció Filològica». Dins Joan MARTÍ I CASTELL (ed.): *Documents de la Secció Filològica, V*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, pàgs. 35-48.

- (2018b): «Criteri per al tractament de la variació dialectal en el nou diccionari normatiu (Acord de l'1 de juliol de 2011)» Dins Joan MARTÍ I CASTELL (ed.): *Documents de la Secció Filològica, V*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, pàgs. 17-21.
- (1995): «Nota preliminar». Dins Pompeu FABRA (1918 [1933]): *Gramàtica catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Edició facsímil.
- (1907). *Dictamen-acord de constitució*. <<https://publicacions.iec.cat/repository/pdf/00000306/00000023.pdf>> [Consulta: 20/04/2023].
- JULIÀ-MUNÉ, Joan (2019): *Un segle de lingüística catalana: de la Lletra de convit a la Gcc*. Lleida: Edicions de la Universitat de Lleida.
- LAMUELA, Xavier, i Josep MURGADES (1984): *Teoria de la llengua literària segons Fabra*. Barcelona: Quaderns Crema.
- LAMUELA, Xavier (1994): *Estandardització i establiment de llengües*. Barcelona: Edicions 62.
- LARA, Luis Fernando (1975): *El concepto de norma en lingüística*. México: El Colegio de México.
- LEBSANFT, Franz, i Felix TACKE (2020): «Romance Standardology: Roots and Traditions». Dins Franz LEBSANFT i Felix TACKE (eds.): *Manual of Standardization in Romance Languages*. Berlin: De Gruyter, pàgs. 3-48.
- LEBSANFT, Franz (2002): «Französisch». Dins Nina JANICH i Albercht GREULE (eds.): *Sprachkulturen in Europa. Ein internationales Handbuch*. Tübingen: Narr. Pàgs.: XXX
- LÓPEZ DEL CASTILLO, Lluís (1976): *Llengua standard i nivells del llenguatge*. Barcelona: Laia.
- LLOP, Ares, i Anna PINEDA (2017): «L'estudi de la variació sintàctica en català: on som i cap on anem?». *Actes del dissetè Col·loqui Internacional de Llengua i Literatura Catalanes*. Barcelona: IEC, AILLC.
- LLOP, Ares (2018): «Els parlars nord-occidentals. Detalls de sintaxi». Dins Sebastià BONET, Neus NOGUÉ i Eulàlia SALVAT (eds.): *Joan Solà, una memòria viva*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, pàg. 51-76.

LLORET, Maria-Rosa, i Joan MASCARÓ (2010): «La Gcc i Joan Solà vistos de prop». Dins Neus NOGUÉ; Emili BOIX; Sebastià BONET i Lluís PAYRATÓ (eds.): *Joan Solà. 10 textos d'homenatge*. Barcelona: Empúries, pàgs. 77-106.

MARÍ, Isidor (1992): *Un horitzó per a la llengua*. Barcelona: Empúries.

— (2015): «Entre la norma en l'ús i les propostes normatives». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 25, pàgs. 141-151.

MARTÍ I CASTELL, Joan (2007): «Introducció». Dins INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2007): *Diccionari de la llengua catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; Enciclopèdia Catalana; Edicions 62. 2^a ed, pàgs. IX-XXVI.

MAS, Josep Àngel (2021): «Invitació al pluricentrisme. Notes per a l'estudi d'una llengua pluricèntrica en conflicte». *Treballs de Sociolingüística Catalana*, núm. 31, pàgs. 15-30.

MCLELLAND, Nicola (2021): «Grammars, Dictionaries and Other Metalinguistic Texts». Dins Wendy Ayres-Bennett i John Bellamy (eds.): *The Cambridge Handbook of Language Standardization*. Cambridge: Cambridge University Press, pàgs. 263-293.

MESTRES, Josep M., Joan COSTA, Mireia OLIVA i Ricard FITÉ (2019): *Manual d'estil: La redacció i l'edició de textos* [recurs electrònic]. 5a ed., corregida i ampliada. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans <<https://estil.llocs.iec.cat>> [Consulta: 17/03/2023].

MILROY, James, i Lesley MILROY (2012): *Authority in Language. Investigating Language Prescription and Standardisation*. London: Routledge. 4^a ed.

Moll, Francesc de B. (1962): *Rudiments de gramàtica normativa*. Palma de Mallorca: Editorial Moll.

— (1968): *Gramàtica catalana referida especialment a les Illes Balears*. Palma de Mallorca: Editorial Moll.

MURGADES, Josep (2018): «Fabra, entre la contestació i la institucionalització». Dins *Escrips sobre Fabra*. Lleida: Pagès editors, pàgs. 49-93.

NOGUÉ, Neus (2010): «L'assessorament lingüístic: panoràmica i estat de la qüestió». Dins Neus NOGUÉ, Òscar BLADAS i Lluís PAYRATÓ (eds.): *L'assessorament lingüístic: funcions i criteris*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona.

— (2018): *La nova normativa a la butxaca*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

— (2023): «La concordança del verb *haver-hi*: de Pompeu Fabra a la nova normativa». Dins Mar FONT MARTÍ, Maité PUIG TARRÉ i Joan Ramon VENY-MESQUIDA (eds.) (2023): *In memoriam Joan-Julià Muné. Miscel·lània d'homenatge*. Lleida: Pagès Editors, pàgs. 187-206.

OIEC= INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS (2017): *Ortografia catalana*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

PAYRATÓ, Lluís (1988): *Català col·loquial. Aspectes de l'ús corrent de la llengua catalana*. València: Universitat de València.

— (2008): «L'enunciació i la modalitat oracional». Dins Joan Solà, Maria-Rosa Lloret, Joan Mascaró i Manuel Pérez Saldanya (ed.): *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries. 2a ed. Vol. 2, pàgs. 1149-1220

— (2010): *Pragmàtica, discurs i llengua oral*. Barcelona: Editorial UOC. 2^a ed.

— (2016): «Es pot normativitzar la pragmàtica? Algunes reflexions i alguna proposta». *Els Marges*, núm. 108, pàgs. 12-32.

PÉREZ SALDANYA, Manuel, Rosanna MESTRE i Ofèlia SANMARTÍN (2022): *Diccionari de lingüística*. València; Barcelona: Acadèmia Valenciana de la Llengua; TERMCAT Centre de Terminologia. <<https://www.termcat.cat/ca/diccionaris-en-linia/308>> [Consulta: 12/12/2022].

PÉREZ SALDANYA, Manuel, Gemma RIGAU i Joan SOLÀ (2009): «La gramàtica de Pompeu Fabra de 1918/1933». Dins Jordi MIR i Joan SOLÀ (dir.): *Pompeu Fabra. Obres completes*. Barcelona; València; Palma: Institut d'Estudis Catalans; Enciclopèdia Catalana; Editorial Proa; Edicions 3 i 4; Editorial Moll. Vol. 6, pàgs. 13-133.

PÉREZ SALDANYA, Manuel (2008): «Les relacions temporals i aspectuals». Dins Joan SOLÀ, Maria-Rosa LLORET, Joan MASCARÓ i Manuel Pérez SALDANYA (ed.): *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries. Vol. 3, 2^a ed.

PUJOL, Josep M., i Joan SOLÀ (2000): *Ortotipografia*. Barcelona: Columna, 3a ed.

PRAT, Ester, i Xavier ROFES (2021): «Com es va divulgar la normativa gramatical fabriana en els manuals del Principat fins al 1939». Dins Miquel Àngel PRADILLA (ed.): *De llengua i*

societat: de la proposta fabriana a la reforma normativa de l'IEC. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, pàgs. 43-52.

RAE = REAL ACADEMIA ESPAÑOLA (2014): *Estatutos y reglamento de la Real Academia Española*. https://www.rae.es/sites/default/files/Estatutos_y_reglamento_nuevo.pdf
[Consulta: agost 2021].

RAE i ASALE = REAL ACADEMIA ESPAÑOLA I ASOCIACIÓN DE ACADEMIAS DE LA LENGUA ESPAÑOLA (2009): *Nueva gramática de la lengua española*. Madrid: Espasa-Calpe.

— (2010): *Nueva gramática de la lengua española. Manual*. Madrid: Espasa-Calpe.

— (2011): *Nueva gramática básica de la lengua española*. Madrid: Espasa-Calpe.

RAMOS, Joan-Rafael (2008): «El SV II: la predicació no verbal obligatòria». Dins Joan SOLÀ, Maria-Rosa LLORET, Joan MASCARÓ i Manuel Pérez SALDANYA (ed.): *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries. Vol. 2, 2^a ed.

RENZI, Lorenzo, Violeta DEMONTE i Joan SOLÀ (2004): «Taula rodona. Tradició lingüística i gramàtics descriptives. Tres gramàtiques romàniques actuals». Dins Maria-Rosa LLORET i Clàudia PONS (eds.): *Lingüística i gramàtiques*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona, pàgs. 173-203.

RENZI, Lorenzo, Giampaolo SALVI i Anna CARDINALETTI (ed.) (1988-1995): *Grande grammatica italiana di consultazione*. Bologna: il Mulino. 3 vol.

REY, Alain (1972): «Usages, jugements et prescriptions linguistiques». *La norme. Langue française*, núm. 16, pàgs. 4-28.

RICO, Albert, i Joan SOLÀ (1991): «Katalanisch: Grammatikographie und Lexikographie (Gramaticografia y lexicografia)». Dins Günter Holtus, Michael Metzelin i Christian Schmitt (eds.). *Lexikon der Romanistischen Linguistik*. Tübingen: Niemeyer, pàgs. 261-281

RIGAU, Gemma (1998): «La variació sintàctica: uniformitat en la diversitat». *Caplletra*, núm. 25, pàgs. 63-82.

— (2020): «Intervenció de Gemma Rigau». Dins M. Teresa CABRÉ i Mònica GÜELL (eds.): *Norma i diversitat lingüística: la gestió normativa en contextos pluricèntrics*. Barcelona; Paris: Institut d'Estudis Catalans; Sorbonne Université, pàgs. 177-182.

RUAIX, Josep (1968): *Català en fitxes*. Barcelona: Josep Ruaix.

- (1983): *Català fàcil*. Barcelona: Josep Ruaix.
- (1997): *Català progressiu*. Moià: Josep Ruaix.
- (1998): *Català complet*. Moià: Josep Ruaix.
- SALVADOR, Carles (1951): *Lliçons de gramàtica valenciana amb exercicis pràctics*. València: Lletres valencianes.
- SANCHIS GUARNER, Manuel (1950): *Gramàtica valenciana*. València: Torre. (Facsimil a cura d'Antoni Ferrando. Barcelona: Alta Fulla, 1993).
- SEGARRA, Mila (1984): «Reflexions sobre la normativa sintàctica actual». Dins M. Teresa CABRÉ i altres (eds.): *Problemàtica de la normativa del català. Actes de les primeres jornades d'estudi de la llengua normativa*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, pàgs. 13-36.
- (1985): *Història de la normativa catalana*. Barcelona: Enciclopèdia Catalana.
- SERRA, Enric, i Manuel PRUNYONOSA (2008): «La coordinació». Dins Joan SOLÀ, Maria-Rosa LLORET, Joan MASCARÓ i Manuel Pérez SALDANYA (ed.): *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries. Vol. 3, 2^a ed.
- SOLÀ, Joan, Maria-Rosa LLORET, Joan MASCARÓ i Manuel Pérez SALDANYA (ed.) (2008): *Gramàtica del català contemporani*. Barcelona: Empúries, 2^a ed.
- SOLÀ, Joan (1987): *Qüestions controvertides de sintaxi catalana*. Barcelona: Edicions 62.
- (1990): *Lingüística i normativa*. Barcelona: Empúries.
- (1994): *Sintaxi normativa: estat de la qüestió*. Barcelona: Empúries.
- (2000): «Reflexió breu sobre el concepte de *normativa*». Dins Jaume MACIÀ i Joan SOLÀ (eds.): *La terminologia lingüística en l'ensenyament secundari. Propostes pràctiques*. Barcelona: Graó, pàgs. 39-45.
- (2001): «*Gramàtica del català contemporani*. Característiques generals». *Àrnica*, núm. 48, pàgs. 88-91.
- (2011): «Construcció d'una sintaxi normativa. Criteris. Exemples». Dins *L'última lliçó. Textos polítics i acadèmics*. Barcelona: Empúries.
- SWIGGERS, Pierre (2015): «Gramaticographie». Dins Claudia POLZIN-HAUMANN i Wolfgang SCHWEICKARD (ed.): *Manual of French Linguistics*. Berlin: De Gruyter, pàgs. 525-555.

VALOR, Enric (1966): *Curso de lengua valenciana*. València: Fermar.

— (1977): *Curs mitjà de gramàtica catalana referida especialment al País Valencià*. València: Editorial 3 i 4.

VERDAGUER, Pere (1974): *Cours de langue catalane*. Barcelona: Editorial Barcino.

— (1976): *Abrégé de grammaire catalane: avec des exercices et leur correction*. Perpignan: Le Castillet.

VENY, Joan, i Mar MASSANELL(2015): *Dialectologia catalana*. Barcelona: Edicions de la Universitat de Barcelona.

VILA, F. Xavier (2013): «El nom de la llengua: castellà o espanyol? castellano, español, castilla... Spanish, Castilian...». *Amb certa calma. Qüestions de llengua i societat*. http://slcat.blogspot.com/2013/05/el-nom-de-la-llengua-castella-o.html?utm_source=feedburner&utm_medium=email&utm_campaign=Feed:+AmbCertaCalma-QestionsDeLlenguaISocietat+Amb+certa+calma+-+qüestions+de+llengua+i+societat [Consulta: 23/3/2023].

ANNEX 1. ENUNCIATS AMB VARIACIÓ DIALECTAL DE LA GIEC

ACARATS AMB FABRA (1918/1933)

A l'Annex 1 presentem els enunciats de sintaxi de la GIEC analitzats al capítol 4 acarats amb la gramàtica de Pompeu Fabra (1918/1933). Els hem classificat en dues taules seguint la distinció entre enunciats amb marques normatives (taula 1) i amb marques aparentment descriptives (taula 2), i a cada taula els hem llistat segons l'ordre d'aparició a la GIEC.

Taula 1. Enunciats amb marques normatives.

GIEC (2016)	Fabra (1918/1933)
1. En alguns casos [de complements adjunts del nom] <u>darrerament</u> es troben en l'ús preposicional vacil·lacions que <u>cal evitar</u> [ex.: <i>vestit de ratlles-vestit a ratlles</i>]. (p. 537, lletra menuda).	
2. Tanmateix, hi ha algunes diferències entre parlars que resulten igualment <u>acceptables</u> . En <u>parlars baleàrics</u> s'usa el pronom <i>hi</i> amb els atributs adjectivals (<i>Na Margalida sempre està contenta, però avui no hi està tant</i>), pronom que també és possible en els <u>parlars del Principat de Catalunya</u> (<i>—Encara està malalt? —No, ja no ho/hi està</i>). Per contra, en aquests últims parlars també s'utilitza el pronom <i>ho</i> representant un sintagma preposicional o adverbial (<i>Ell està de guàrdia avui i jo ho/hi estaré demà</i>), pronom que apareix sempre <u>en valencià</u> : <i>Pareixia que estava en forma, però no ho estaven</i> . (p. 694, lletra menuda).	El neutre <i>ho</i> és usat: [...]. Com a predicatiu: <i>Deies que és blanc, i no ho és</i> . (p. 41).
3. En general, <u>s'evita</u> l'ús del subjuntiu en oracions encapçalades per adverbis o locucions adverbials amb valors modals de dubte o incertesa com ara <i>potser, possiblement, tal vegada, tal volta o per ventura</i> . D'acord amb l'ús tradicional i més general <u>en l'actualitat</u> , en aquests casos s'empra el mode indicatiu, amb un temps de present, passat o futur segons la referència temporal: <i>Potser es tracta d'un</i>	potser . Ex.: <i>Potser vindrà més tard</i> (p. 103).

*malentès; Possiblement vindran demà a sopar;
Tal volta han actuat amb una mica de precipi-
tació. (p. 935, lletra grossa).*

Taula 2. Enunciats amb marques aparentment descriptives.

GIEC (2016)	Fabra (1918/1933)
<p>1. <u>En nord-occidental</u>, a diferència de la major part dels altres parlars, els verbs inacusatius no manifesten concordança en nombre amb l'argument intern format per un sintagma nominal indefinit o escarit en plural [...]: <i>Caldrà més caixes de pomes; Cau pedres</i>. D'altra banda, també en les construccions pronominals amb subjecte indefinit (<i>es</i>) hi ha falta de concordança en nombre amb el sintagma nominal en plural [...]: <i>Últimament s'edita més llibres</i> (cf. <i>Últimament s'editen més llibres</i>); <i>Ara es fabrica teles molt fines</i> (cf. <i>Ara es fabriquen teles molt fines</i>). (p. 489, lletra menuda).</p>	
<p>2. <u>En la llengua antiga</u>, el pronom partitiu <i>en</i> en funció de complement directe transmetia les propietats de gènere i nombre del seu antecedent al participi. Aquesta relació de concordança és possible encara en <u>la llengua actual</u>, especialment <u>en baleàric</u> i en menor grau <u>en els parlars septentrionals</u>, i es dona principalment quan l'antecedent del pronom <i>en</i> és un nom femení: <i>N'hem caçades dues, de llebres; De farina no n'ha comprada</i>. (p. 492, lletra menuda).</p>	<p>És recomanable (si no obligatori) de fer concordar el participi passat amb el complement directe quan aquest és un pronom personal feble de tercera persona. Ex.: [...] <i>Jo n'he MENJADA una, i ell n'ha MENJADES tres</i>. (p. 96).</p>
<p>3. <u>En els parlars baleàrics i en gironí</u>, principalment, hi trobem un complement introduït per <i>de</i> —semànticament proper al complement agent— que apareix en construccions atributives formades generalment amb el participi d'un verb de creació (<i>fer, brodar, escriure, pintar, cosir</i>): <i>Tots dos cobrellits eren brodats de l'àvia Rosa [...]</i>. (p. 504, lletra menuda).</p>	
<p>4. D'una manera semblant, hi ha <u>topònims baleàrics</u> que no tenen l'article salat: <i>la Mola</i> (Formentera), <i>la Marina</i> (Eivissa), <i>Maria de la Salut</i> (Mallorca), <i>la Clota</i> (Menorca). (p. 581, lletra menuda).</p>	
<p>5. Precedint un nom propi de persona, es poden utilitzar els articles personals <i>en</i> (masculí), <i>na</i> (femení) o <i>n'</i> (forma apostrofada del masculí o femení) o bé els articles definits paral·lels (<i>el, la, l'</i>). <u>El baleàric</u> empra els articles personals en tots els casos: <i>He parlat amb na Joana,</i></p>	<p>L'article masculí és <i>el</i>. Ex.: <i>el pare, el noi, el braç</i>. L'article <i>el</i> és reemplaçat per <i>l'</i> davant de vocal (precedida o no de <i>h</i>). Ex.: <i>l'avi, l'home, l'ull</i>. (p. 27).</p>

	<p><i>n'Antònia, en Tomeu, n'Ignasi, na Costa i n'Aguiló</i>. (p. 581, lletra grossa).</p>
<p>6. <u>En la major part dels parlars de Catalunya</u> s'empra l'article definit amb els noms femenins i amb els masculins començats per vocal (<i>He parlat amb la Joana, l'Antònia, l'Ignasi, la Costa i l'Aguiló</i>); en els masculins començats per consonant són possibles tant l'article personal (<i>en</i>) com el definit (<i>el</i>): <i>en Tomeu o el Tomeu, en Cruells o el Cruells</i>. (p. 581, lletra grossa).</p>	<p>L'article femení és <i>la</i>. Ex.: <i>la mare, la noia, la cama</i>. Davant de vocal o <i>h</i>, l'article femení és escrit adés <i>la</i>, adés <i>l'</i>. (p. 28)..</p> <p>L'article masculí és <i>el</i>. Ex.: <i>el pare, el noi, el braç</i> (p. 27).</p> <p>L'article femení és <i>la</i>. Ex.: <i>la mare, la noia, la cama</i>. Davant de vocal o <i>h</i>, l'article femení és escrit adés <i>la</i>, adés <i>l'</i>. (p. 28)..</p>
<p>7. <u>En els parlars valencians i en tortosí</u> no se sol emprar l'article amb els noms de persona (<i>He parlat de Roser i Vicent</i>). (p. 582, lletra grossa).</p>	
<p>8. Els sintagmes que expressen anys, que no tenen valor díctic, poden anar acompanyats o no del nom <i>any</i>: <i>l'any 1767, el 1767</i>. La presència de la preposició <i>de</i> hi és possible, tot i que és <u>arcaica</u>: <i>l'any de 1767</i>. (p. 583, lletra grossa).</p>	
<p>9. <u>En baleàric</u> té una relativa vigència la construcció <i>tot quant</i>, equivalent a <i>tot el que</i>: <i>Tot quant has dit em sembla bé</i>. (p. 588, lletra menuda).</p>	
<p>10. <u>En la major part dels parlars</u>, els demostratius presenten un sistema binari i estableixen una oposició de dos graus de proximitat. (p. 601, lletra grossa).</p>	<p>Els adjectius demostratius són: <i>Aquest, aqueix, aquell; Aquesta, aqueixa, aquella; Aquests, aqueixos, aquells; Aquestes, aqueixes, aquelles</i>. (p. 57).</p>
<p>11. <u>La llengua antiga</u>, en canvi, disposava d'un sistema ternari, que s'ha mantingut <u>en els parlars valencians, de la Franja i en eivissenc</u>. (p. 601, lletra grossa).</p>	<p>Els adjectius demostratius són: <i>Aquest, aqueix, aquell; Aquesta, aqueixa, aquella; Aquests, aqueixos, aquells; Aquestes, aqueixes, aquelles</i>. (p. 57).</p>
<p>12. En el sistema ternari, els determinants dels dos primers graus poden tenir formes reforçades (amb el constituent <i>aqu</i>) i formes no reforçades (sense aquest constituent): <i>aquest</i> i <i>aqueix</i> enfront de <i>este</i> i <i>eixe</i> (o les <u>antigues</u> <i>est</i> i <i>eix</i>). (p. 601, lletra grossa).</p>	<p>Notem l'existència de <i>est</i> i <i>eix</i>, equivalents a <i>aquest</i> i <i>aqueix</i>. (p. 57).</p>
<p>13. <u>En menorquí</u>, el primer grau s'expressa per mitjà del pronom <i>açò</i>, en lloc del més general <i>això</i>. (p. 602, lletra grossa).</p>	<p>Com a pronoms, ultra <i>aquest, aqueix</i> i <i>aquell</i>, tenim els neutres açò, això i allò. (p. 57).</p>

14. <u>En alguns parlars</u> , <i>aquest dia</i> s'ha lexicalitzat amb el significat de 'l'altre dia'. (p. 602).	
15. I <u>en parlars com l'eivissenc</u> , <i>aquest any</i> pot ser equivalent a <i>enguany</i> , però també a <i>l'any pas-sat</i> . (p. 602).	
16. Amb el valor de remissió, <u>en els parlars de dixi ternària</u> és habitual l'ús del demostratiu de se-gon grau <i>aqueix</i> (o <i>eixe</i>): <i>Té problemes amb la família i no sap com fer front a eixa situació</i> . (p. 606, lletra grossa).	
17. Sí que és habitual, en canvi, el demostratiu <i>aqueix</i> (o <i>eixe</i>) <u>en els parlars que tenen una dixi ternària</u> : <i>Va arribar a València fa quatre dies, però no sé si vaig parlar amb ells eixe dia o l'en-demà</i> . (p. 606, lletra grossa).	
18. Pel que fa als possessius, la llengua disposa de dues sèries d'elements: els possessius àtons o febles, molt usuals <u>antigament</u> , però que <u>avui</u> han quedat reduïts a contextos molt limitats (<i>mon pare</i>), i els possessius tòncics o forts, que presenten un ús més general i productiu (<i>el meu pare</i>). (p. 607, lletra grossa).	Aquests possessius [àtons] a penes s'usen en la llengua parlada (no s'usen sinó amb uns quants noms de parentiu i en algunes frases fetes: <i>ton pare</i> , <i>ma germana</i> , <i>son avi</i> , <i>en ma vida</i>), i és completament infundada la preferència que alguns els donen sobre <i>el meu</i> , <i>el teu</i> i <i>el seu</i> . (p. 57).
19. <u>En l'actualitat</u> , els possessius àtons tenen un ús molt restringit. Formen sintagma nominal amb uns quants noms de parentiu, especialment els que indiquen relacions ascendents (<i>pare</i> , <i>mare</i> , <i>tia</i>) i amb més variació si es refereixen a altres relacions de parentiu (<i>germana</i> , <i>cosí</i> , <i>nebot</i>): <i>ma mare</i> , <i>ton pare</i> , <i>ta tia</i> , <i>ses nebodes</i> , <i>ta cosina</i> . En tots aquests casos és igualment possible, i fins i tot més general, l'ús dels possessius tòncics precedits de l'article: <i>el meu pare</i> , <i>el meu germà</i> . (p. 608, lletra grossa).	Aquests possessius [àtons] a penes s'usen en la llengua parlada (no s'usen sinó amb uns quants noms de parentiu i en algunes frases fetes: <i>ton pare</i> , <i>ma germana</i> , <i>son avi</i> , <i>en ma vida</i>), i és completament infundada la preferència que alguns els donen sobre <i>el meu</i> , <i>el teu</i> i <i>el seu</i> . (p. 57).
20. <u>L'alguerès</u> , en canvi, presenta per al femení les formes antigues <i>mia</i> , <i>tua</i> , <i>sua</i> , etc. (p. 609, lletra grossa).	Els femenins antics de <i>meu</i> , <i>teu</i> i <i>seu</i> són <i>mia</i> , <i>tua</i> i <i>sua</i> , que la llengua moderna ha reemplaçat per <i>meva</i> , <i>teva</i> i <i>seva</i> o <i>meua</i> , <i>teua</i> i <i>seua</i> (dialectals). (p. 56).
21. En general, els sintagmes indefinits, porten el possessiu postnominal, tot i que hi ha en aquest punt clares diferències entre parlars. Així, <u>en gironí i en altres parlars centrals</u> tant és possible <i>un amic meu</i> com <i>un meu amic</i> . (p. 611, lletra menuda).	Es pot dir <i>un germà meu</i> , <i>aquest gos teu</i> , &, i <i>un meu germà</i> , <i>aquest teu gos</i> , &. (p. 57).

<p>22. Tot i que <u>actualment</u> no és habitual, el possessiu <i>llur</i> pot aparèixer dins d'un sintagma nominal encapçalat per l'article definit. En aquest cas, la posició del possessiu pot ser prenominal o, més freqüentment, postnominal: <i>Els presidents europeus convocaren {els llurs assessors / els assessors llurs}</i> (p. 614, lletra menuda).</p>	<p>En canvi, en igual cas, <i>llur</i> és preferible a <i>el llur</i>. Ex.: <i>Els nombres vint i trenta i LLURS divisors comuns</i> (preferible a <i>ELS LLURS divisors comuns</i>) (p. 57).</p>
<p>23. <u>En septentrional</u>, generalment l'article precedeix <i>llur</i>: <i>El llur pare encara viu</i> (p. 614, lletra menuda).</p>	<p>En canvi, en igual cas, <i>llur</i> és preferible a <i>el llur</i>. Ex.: <i>Els nombres vint i trenta i LLURS divisors comuns</i> (preferible a <i>ELS LLURS divisors comuns</i>) (p. 57).</p>
<p>24. Les preposicions locatives <i>davant, dins, prop</i>, etc., admeten un possessiu com a complement: <i>davant seu, a prop nostre, darrere meu, damunt vostre</i> [...]. No es dona amb les preposicions <i>lluny</i> o <i>arran</i>: <i>lluny de mi, arran d'ells</i>. En lloc del possessiu és igualment possible l'ús del pronom personal precedit de la preposició <i>de</i> i aquesta opció és la més habitual <u>en parlars valencians</u> (p. 615, lletra grossa).</p>	<p>En les combinacions d'una locució prepositiva de lloc formada amb la preposició <i>de</i> i d'un pronom personal és corrent de reemplaçar la combinació de la preposició <i>de</i> i el pronom possessiu corresponent (sobretot si el pronom és de primera o segona persona). Ex.: <i>davant meu</i> (per <i>davant de mi</i>) (p. 118).</p>
<p>25. Fora d'aquests casos també es troben en altres locucions (<i>de teves a meves</i>) o en l'<u>expressió arcaica</u> <i>ço del meu</i> 'la meva propietat' (p. 615, lletra grossa).</p>	
<p>26. Les formes del possessiu tònic poden representar el complement adjunt que expressa l'agent en determinades oracions passives principalment <u>en els parlars baleàrics i en gironí</u>. Aquestes construccions duen verbs de creació (<i>brodar, fer, escriure, cosir, pintar</i>) i tenen un sentit atributiu: <i>Aquelles tovalloles eren brodades meves</i> [...] (p. 615, lletra menuda).</p>	
<p>27. Certs numerals presenten variants segons els parlars. <u>En parlars valencians</u>, tenen formes particulars els numerals corresponents als nombres 8 (huit [...]), 17 (dèsset [...]), 18 (dihuit [...]), 19 (dènou [...]) i 80 (huitanta [...]) (p. 627, lletra menuda).</p>	
<p>28. <u>En parlars baleàrics i en algun de nord-occidental</u>, igualment, tenen formes particulars els numerals 17 (desset [...]), 18 (devuit [...]) i 19 (denou [...]) (p. 627, lletra menuda).</p>	

<p>29. Els corresponents als cardinals <i>un</i> i <i>tres</i> tenen, a més de les formes <i>primer</i> i <i>tercer</i>, les variants simples <i>prim</i> i <i>terç</i>, que <u>actualment</u> estan restringides a usos lexicalitzats: <i>cosins prims</i>, <i>a prim mirar</i>, <i>els terços d'un castell</i> 'els castellers que formen el tercer pis' (p. 637, lletra menuda).</p>	
<p>30. Presenten flexió completa <i>bastant</i>, <i>molt</i>, <i>poc</i>, <i>quant</i> i <i>tant</i>, als quals podem afegir <i>qui-sap-lo</i> (<i>qui-sap-la</i>, <i>qui-sap-los</i>, <i>qui-sap-les</i>) i el quantificador <u>arcaic</u> <i>mant</i> (<i>manta vegada</i>, <i>mantes vegades</i>) (p. 639, lletra grossa).</p>	
<p>31. També el quantitatiu <i>gaire</i> era inicialment invariable, ús que es manté <u>en parlars baleàrics</u>. (p. 639, lletra grossa).</p>	<p>Gaire, gaires (p. 65).</p>
<p>32. La presència d'aquesta preposició [de] és més habitual <u>en baleàric i en valencià que en els altres parlars</u>. <u>En baleàric</u> la trobem en qualsevol gènere i nombre amb els quantificadors <i>molt</i>, <i>tant</i> i <i>bastant</i> (<i>molt de pa</i>, <i>moltes de dones</i>, <i>bastants de plats</i>, <i>tants de problemes</i>), però no amb <i>poc</i>. <u>En valencià</u> és habitual en masculí singular (<i>prou de moviment</i>, <i>tant de temps</i>, <i>quant de pa</i>, <i>molt de peix</i>, <i>poc de vi</i>) (p. 640, lletra menuda).</p>	<p>Els mots <i>quant</i>, <i>molt</i>, <i>poc</i>, <i>tant</i>, <i>bastant</i>, <i>prou</i>, <i>més</i> i <i>menys</i> es poden adjuntar a un substantiu juxtaposant-s'hi o mitjançant la intercalació de la preposició <i>de</i>. [p. 117]</p>
<p>33. Els quantitatius relatius <i>prou</i>, <i>massa</i> i <i>massa poc</i>, que indiquen un grau d'adequació a una fita suficient, excessiu o mínim segons el cas, poden anar acompanyats d'una coda encapçalada per <i>per a</i> (o <i>per</i>, <u>segons els parlars</u>) o per <i>perquè</i> que expressi aquesta fita o objectiu: <i>Per a fer confitura no tenim prou préssecs</i>; <i>Hi ha massa gent per a poder parlar amb tranquil·litat</i>; <i>Ha encertat massa poques respostes perquè el puguem aprovar</i> (p. 641, lletra grossa).</p>	
<p>34. Els quantitatius <i>prou</i>, <i>poc</i>, <i>força</i>, <i>molt</i> i <i>massa</i> poden aparèixer també en oracions que contenen una construcció concessiva introduïda per la preposició <i>per</i> (o <i>per a</i>, <u>segons els parlars</u>): <i>A l'acte hi havia prou gent, per ser un dilluns a la tarda</i>; <i>Per tenir setanta anys, té poques arrugues</i> [...]. [p. 642, lletra grossa]</p>	
<p>35. <u>En els parlars valencians</u>, el terreny de <i>bastant</i> l'ocupa el quantificador <i>prou</i>. No cal dir que això comporta una reestructuració semàntica.</p>	<p>Prou. Ex.: <i>Ja hi ha prou aigua?</i> [p. 65].</p>

<p>Així, <i>prou</i> en aquests parlars té dos valors semàntics: pot significar l'existència d'una quantitat superior al que és normal (<i>Aquest cotxe gasta prou gasolina</i>) i a la vegada pot expressar suficiència, com en <i>Hi havia prou menjar</i>. [p. 642, lletra menuda).</p>	
<p>36. <u>Certs parlars, entre els quals els nord-occidentals</u>, tenen el quantitatiu <i>qui-sap-lo</i>, equivalent a l'expressió més general <i>qui sap quant</i> 'una quantitat considerable'. Tant <i>qui-sap-lo</i> com <i>qui sap quant</i> expressen un grau molt elevat que els ve del sentit exclamatiu que tenien originalment: [...] <i>De raïm en collien qui-sap-lo; Passa qui-sap-lo temps cada dia amb el diari als dits</i> [...]. [p. 643, lletra menuda).</p>	
<p>37. <i>Bona cosa</i> i <i>molt</i> ocupen el lloc del quantificador <i>força</i> <u>en els parlars en què aquest no s'empra espontàniament</u>. [p. 644, lletra menuda).</p>	<p>Força. Ex.: <i>Hi havia força gent</i>. [p. 65).</p>
<p>38. Altres equivalents de <i>gens</i> que s'usen <u>en certs parlars</u> són <i>brenca</i>, <i>got</i>, <i>gota</i>, <i>lleï</i>, <i>mica</i> i <i>molla</i>. [p. 645, lletra menuda).</p>	<p>Són sinònims de <i>gens</i>, mica i gota. Ex.: <i>No és mica calent</i> [p. 103).</p>
<p>39. <u>Els parlars que no disposen de gaire, com el valencià i tortosí</u>, usen <i>molt</i>: —<i>N'hi ha molt?</i> —<i>Ni poc ni molt</i>. [p. 645, lletra menuda).</p>	<p>Gaire, gaires. Ex.: <i>No té gaire paciència</i>. [p. 65).</p>
<p>40. <u>En els parlars baleàrics, septentrionals i en alguerès</u>, la forma <i>manco</i> pot substituir <i>menys</i> com a quantitatiu nominal: <i>Com més gros és un càrrec, manco feina; Foren exportats amb més o manco feina; Tenim vint alumnes manco</i>. [p. 646, lletra menuda).</p>	<p>Menys. Ex.: <i>Teniu pocs llibres, però encara en té menys</i>. [p. 65).</p>
<p>41. <u>En mallorquí i en els parlars septentrionals</u> també hi ha el quantitatiu <i>pus</i> 'més', usat solament en contextos negatius, interrogatius o en la pròtasi d'una condicional: <i>No vull pus sopa; En vols pus?; Si en voleu pus, ja m'ho direu</i>. [p. 646, lletra menuda).</p>	
<p>42. Com a sinònim de <i>algun</i> existeix l'indefinit <i>qualcun</i> (i les variants flexives <i>qualcuna</i>, <i>qualcuns</i>, <i>qualcunes</i>), <u>que en mallorquí i menorquí</u> s'empra quan no va seguit directament d'un nom, sinó que aquest queda sobreentès o és representat pel pronom feble en: <i>M'agradaria</i></p>	

<p><i>ballar amb qualcuna</i> ('d'aquestes senyores') [...]. [p. 647, lletra menuda).</p>	
<p>43. Amb el mateix valor hi ha l'indefinit <i>qualque</i> (i l'expressió indefinida <i>qualque cosa</i>), que <u>en parlars baleàrics</u> s'usa en singular: <i>qualque fillet</i> (però no <i>qualques fillets</i>). [p. 647, lletra menuda).</p>	<p>En lloc de <i>algun</i> i <i>alguna</i> anteposats a un substantiu, és permès d'usar l'adjectiu arcaic qualque. [p. 66].</p> <p>Alguna cosa. (o qualque cosa). Ex.: <i>Alguna cosa ha passat quan ell ve</i> [...]. Com a sinònim de <i>alguna cosa</i> (i àdhuc de <i>res</i> en sentit positiu), és avui bastant usat en la llengua escrita el pronom dialectal quelcom. [p. 68].</p>
<p>44. Tanmateix, l'indefinit <i>qualque</i> presenta flexió de nombre (<i>qualque</i> i <i>qualques</i>) <u>en els parlars septentrionals</u>. [p. 647, lletra menuda).</p>	<p>En lloc de <i>algun</i> i <i>alguna</i> anteposats a un substantiu, és permès d'usar l'adjectiu arcaic qualque (p. 66).</p>
<p>45. <u>En els parlars baleàrics i septentrionals</u> hi ha també el pronom <i>qualcú</i>, sinònim de <i>algú</i> (<i>Hi ha qualcú?</i>). [p. 648, lletra menuda).</p>	
<p>46. <u>En parlars baleàrics</u>, a més, el nom <i>coses/cosa</i> pot funcionar com l'indefinit <i>quelcom</i> (<i>Ja et diré coses</i>). [p. 648, lletra menuda).</p>	
<p>47. Amb el mateix valor de <i>quelcom</i> és més habitual, <u>segons els parlars</u>, <i>alguna cosa</i> o <i>qualque cosa</i>. [p. 648, lletra menuda).</p>	<p>Alguna cosa. (o qualque cosa). Ex.: <i>Alguna cosa ha passat quan ell ve</i> [...]. Com a sinònim de <i>alguna cosa</i> (i àdhuc de <i>res</i> en sentit positiu), és avui bastant usat en la llengua escrita el pronom dialectal quelcom. [p. 68].</p>
<p>48. <u>En alguns parlars</u>, entre els quals hi ha el <u>valencià</u>, es tendeix a utilitzar <i>tota</i> quan el topònim és femení singular: <i>tota València</i>, <i>tota Catalunya</i>, <i>tota Mallorca</i> [...]. [p. 659, lletra menuda).</p>	
<p>49. <u>En alguns parlars</u>, <i>tothom</i> presenta l'equivalent <i>tot el món</i> (o <i>tot lo món</i>). [p. 661, lletra menuda).</p>	
<p>50. Els sintagmes nominals <i>tots dos productes</i>, <i>totes vint exportacions</i>, <i>tots tres lleidatans</i>, etc., que tenen un sentit de grup o de totalitat que no necessàriament expressen els sintagmes els dos productes, <i>les vint exportacions</i>, <i>els tres lleidatans</i>, etc., no són propis <u>de tots els parlars</u>. [p. 663, lletra grossa).</p>	
<p>51. En primera i segona persona no és possible usar el pronom fort sense el feble <i>i</i>, per tant, diem <i>Només em va veure a mi</i> o <i>Només et va</i></p>	

<p><i>veure a tu</i>, però no és viable una oració com <i>Només va veure a mi/tu</i>. Pel que fa a la tercera persona, <u>en certs parlars</u> es poden donar totes dues possibilitats en situacions d'èmfasi contrastiu: <i>Només a ella hem invitat, perquè ell és a l'estranger</i>. [p. 676, lletra menuda].</p>	
<p>52. <u>En alguns parlars del català central i nord-occidental</u>, els pronoms <i>ho</i> i <i>el</i> (i flexió) alternen en l'expressió de les hores del rellotge, però només quan el numeral és plural: <i>encara no ho/les són, les tres</i>. També existeix la doble possibilitat, amb predomini de <i>ho</i>, quan l'atribut és un numeral: <i>D'entrada havien de ser cinquanta a dinar, però no els/ho eren pas</i>. [p. 680, lletra menuda].</p>	
<p>53. <u>Segons els parlars</u>, també pot aparèixer <i>hi</i> representant el complement indirecte en casos com <i>A la festa major, les colles de joves hi/li donen molta importància; Dona-li/hi corda, al rellotge; A aquest taller, hi/li sobren encàrrecs</i>. [p. 681, lletra menuda].</p>	
<p>54. Amb els noms de parentiu, també trobem el datiu de possessió, alternant amb el possessiu, amb verbs com <i>néixer, casar-se o morir-se [...]</i>, i també, <u>en alguns parlars</u>, amb determinats predicats estatus, com <i>conèixer, ser padrí o ser parent</i>. [p. 683, lletra menuda].</p>	
<p>55. D'altra banda, <u>en alguns parlars del Principat de Catalunya</u> pot ser pronominalitzat per <i>en</i> l'atribut que expressa una relació de parentiu que no sol ser de primer grau (<i>padrina, cunyat, cosina</i>) entre el subjecte i un altre participant representat per un pronom de datiu: <i>Si ella m'és padrina, tu també me n'has de ser</i>. La pronominalització per <i>en</i>, en lloc de <i>ho</i>, s'estén també a altres casos amb un datiu adjunt o complement de l'adjectiu atribut: <i>Em vas dir que l'abric de l'any passat em seria petit, però no me n'és pas; Ara t'és fidel, però abans no te n'era</i>. [p. 692-693, lletra menuda].</p>	
<p>56. <u>En alguns parlars</u> s'usa el pronom <i>en</i> en oracions amb el verb <i>ser</i> com les següents: —<i>Quants en són, en aquest despatx?</i> —<i>En són tres</i>. [p. 693, lletra menuda].</p>	
<p>57. El pronom que representa el constituent dislocat pot canviar d'un parlar a l'altre. La llengua</p>	<p>Quan hom usa pleonàsticament un substantiu ja representat pel pronom <i>en</i>, hom li</p>

<p>presenta dues estratègies diferents a l'hora de dislocar l'atribut (adjectival, nominal o adverbial): en una, el constituent dislocat va introduït per la preposició partitiva <i>de</i> [...] i en l'altra, no [...]. Aquesta segona estratègia és característica <u>dels parlars baleàrics i valencians</u>, mentre que la primera és pròpia <u>del central i el septentrional</u> i, en menor mesura, <u>del nord-occidental</u>, els quals també fan ús de la segona. [p. 694, lletra grossa].</p>	<p>anteposa la preposició <i>de</i>. Ex.: <i>No en tinc cap, de llibre</i>. [p. 116].</p>
<p>58. La presència de la preposició <i>de</i> davant de l'atribut dislocat afavoreix l'aparició del pronom <i>en</i> com a pronom de represa. Per això, <u>en els parlars del Principat de Catalunya</u> és normal que el pronom <i>en</i> ocupi el lloc de <i>ho</i> en casos de dislocació. [p. 694, lletra grossa].</p>	
<p>59. Quan l'atribut dislocat a la dreta no porta <i>de</i>, com passa <u>en baleàric i en valencià</u>, no s'usa <i>en</i> com a pronom de represa: <i>Hi/Ho ha estat durant tres anys, malalt dels pulmons</i>. [p. 695, lletra menuda].</p>	
<p>60. El pronom <i>en</i> no s'usa en aquells parlars en què no és general l'ús de <i>de</i> amb els atributs dislocats, com es pot observar <u>en els exemples baleàrics i valencians</u> següents: <i>Que ets de bo!</i> (baleàric); <i>Sí que hi estic, malalt</i> (baleàric); <i>Bo sí que ho és</i> (valencià). [p. 695, lletra menuda].</p>	
<p>61. Amb el valor de <i>dir-se</i> també s'usa el verb nòmer <u>en la major part del baleàric i dir-li en valencià i a Eivissa i Formentera</u>. [p. 696, lletra menuda].</p>	
<p>62. La concordança entre el pronom <i>en</i> i el participi dels temps compostos, que està en clara recessió en la majoria de parlars, es manté viva <u>en baleàric</u> i en menor mesura <u>en els parlars septentrionals</u>: <i>Avui no n'ha faltada cap, de professora; N'he trobats molts, d'esclata-sangs; Que n'han passades, de coses</i>. [p. 700, lletra menuda].</p>	<p>És recomanable (si no obligatori) de fer concordar el participi passat amb el complement directe quan aquest és un pronom personal feble de tercera persona. Ex.: [...] <i>Jo n'he MENJADA una, i ell n'ha MENJADES tres</i>. [p. 96].</p>
<p>63. Amb noms com <i>por</i>, <i>temor</i>, <i>mania</i> o <i>raó</i>, que poden dur una preposició diferent de <i>de</i> ((<i>la</i>) <i>por a/de la foscor</i>, (<i>la</i>) <i>mania a/de les clavellines</i>, (<i>la</i>) <i>raó per/de l'ingrés hospitalari</i>), <u>alguns parlars</u> mostren una certa resistència a pronominalitzar el complement amb <i>en</i>, mentre que d'altres, per exemple <u>el baleàric</u>, l'accepten: <i>Ell</i></p>	

<p><i>tenia por de la foscor, però jo no en tenia por (o... però jo no).</i> [p. 703, lletra grossa].</p>	
<p>64. <u>En valencià</u> també presenten aquest grau de gramaticalització els verbs <i>eixir-se'n, pujar-se'n i baixar-se'n</i> [...]. [p. 706, lletra grossa].</p>	
<p>65. <u>En baleàric</u> es conserva <i>portar-se'n</i>. [p. 706, lletra menuda].</p>	
<p>66. D'altra banda, amb les preposicions intransitives, l'ús de la preposició <i>de</i> seguida de pronom fort és la solució més habitual <u>en els parlars valencians</u>: <i>davant de nosaltres, darrere d'ella</i>. [p. 722, lletra menuda].</p>	<p>En les combinacions d'una locució prepositiua de lloc formada amb la preposició <i>de</i> i d'un pronom personal és corrent de reemplaçar la combinació de la preposició <i>de</i> i el pronom possessiu corresponent (sobretot si el pronom és de primera o segona persona). Ex.: <i>davant meu</i> (per <i>davant de mi</i>). [p. 118].</p>
<p>67. En les situacions estàtiques, generalment són possibles les dues preposicions, encara que una de les dues sol ser més freqüent. A més, hi ha preferències <u>segons els parlars</u>, ja que l'ús de la preposició <i>a</i> sol ser més habitual en uns parlars (especialment, <u>en català central i nord-occidental, en tortosí i en els parlars baleàrics</u>), i l'ús de <i>en</i>, en uns altres (especialment, <u>en els parlars valencians</u>). [p. 726, lletra grossa].</p>	<p>En les designacions de lloc, la preposició <i>a</i> pot introduir, no solament la indicació de vers el qual té lloc un moviment (<i>anar a</i> [...]), sinó la de l'indret on és o s'esdevé alguna cosa. Ex.: <i>Viuen a Tarragona</i> [...] (p. 114).</p> <p>En les determinacions de lloc, la preposició <i>en</i> serveix principalment per a introduir la indicació de l'indret on és o s'esdevé alguna cosa. Ex.: <i>Ha viscut en tres cases diferents</i> (p. 118).</p>
<p>68. La preposició <i>com a</i> apareix també en una sèrie de locucions que matisen la informació: <i>Com a norma, no hi anem mai; Com a màxim/mínim hi havia tres mil persones; Van venir quinze persones com a molt</i>. I assumeix una funció tematitzadora [...], pròpia <u>del baleàric o del valencià</u>, en casos com els següents: —<i>Què voleu?</i> —<i>Com a voler, no volem res</i>. En aquests casos, <i>com a</i> equival aproximadament a 'precisament' i les construccions senceres equivalen a les més generals: <i>De voler, no volem res i Nosa, no</i>. (p. 756, lletra menuda).</p>	
<p>69. Cal tenir en compte, però, que amb sintagmes nominals sense determinant i amb sintagmes adjectivals és habitual en diferents parlars l'ús de <i>com a</i> en construccions comparatives de sentit pròxim al de les predicatives [...]: <i>Va obrir els ulls com a plats; Treballàvem com a esclaus; Queien pedres com a punys; Vam veure unes rates com a conills; Estem gelats com a polls; S'esbatussen com a bojos; Va caure i es va</i></p>	

<p><i>quedar com a mort</i>. Aquestes construccions comparatives amb <i>com a</i> estan ben documentades <u>en la llengua antiga</u> i s'han mantingut amb vitalitat <u>en valencià, baleàric i nord-occidental</u>, però s'usen d'una manera més vacil·lant o són desconegudes <u>en català central i septentrional</u>. (p. 757, lletra grossa).</p>	
<p>70. D'altra banda, <i>a sobre</i> i l'equivalent <u>en valencià damunt</u> presenten també un valor quantificador additiu equivalent a 'a més a més': <i>La feina m'ha tingut desconnectat de vosaltres durant mesos i, {a sobre / damunt}, m'he trencat un braç</i>. (p. 762, lletra grossa).</p>	
<p>71. Té el mateix significat locatiu la forma originària <i>ran</i>, usada <u>antigament</u> i que encara trobem <u>modernament</u>, seguida de sintagma nominal amb de intercalat o sense: <i>ran (de) la finestra</i>. (p. 764, lletra grossa).</p>	
<p>72. <u>En tortosí i en parlars valencians meridionals</u>, amb tot, [ans] ha conservat la funció prepositiva: <i>Vingué a mitjanit, ans de l'alba</i>. (p. 768, lletra menuda).</p>	
<p>73. La preposició <i>barata</i> s'usa especialment <u>en parlars valencians i en tortosí</u> i té el significat de 'a canvi de'. (p. 769, lletra grossa).</p>	
<p>74. La relació basada en distincions binàries referides als diversos eixos espacials es pot expressar amb locucions prepositives formades per preposicions intransitives precedides del nom <i>part</i>, usat <u>antigament</u> amb el valor de 'més enllà, a l'altra banda' i que es manté amb més o menys vitalitat: <i>Heu de passar part damunt/davall d'aquell torrent ('més amunt/avall')</i>; <i>Ha nevat qui-sap-lo part enllà dels Pirineus ('més enllà')</i>. (p. 775, lletra grossa).</p>	
<p>75. La primera manera de designar (sense <i>de</i>) s'ha conservat més viva sobretot <u>en parlars valencians i baleàrics</u>, en què en fan també aplicacions com la locativa (<i>La infermera es va quedar a mitjan camí entre la porta i el llit [...]</i>) i altres (<i>L'Amadeu va veure el nínxol del seu pare a mitjan tapar</i>). (p. 778, lletra menuda).</p>	
<p>76. Les mateixes designacions es poden expressar amb el sintagma <i>la meitat</i> i amb l'adjectiu</p>	

<p><i>mig/mitja (a la meitat del segle XIX, a mig segle XIX), o amb el sintagma la mitjania (més antic), que generalment s'aplica a períodes llargs (a la mitjania del s. XIX). (p. 778, lletra grossa).</i></p>	
<p>77. El nom <i>amor</i> originà <u>antigament</u> la locució <i>per (l')amor de (per amor del servei que li havia fet) [...]</i>. (p. 780, lletra grossa).</p>	<p>per amor de (p. 125)..</p>
<p>78. Els adverbis <i>bé</i> i <i>malament</i> tenen un caràcter antitètic i qualifiquen la situació designada com a adequada o satisfactòria (<i>L'han acollit bé</i>) o com a inadequada o insatisfactòria (<i>L'han acollit malament</i>). Tots dos adverbis poden ser modificats per un quantificador de grau (<i>molt bé, molt malament, més bé que abans</i>, etc.) i <u>en baleàric</u> <i>bé</i> admet el sufix superlatiu (<i>beníssim</i>). (p. 796, lletra grossa).</p>	
<p>79. L'adverbi <i>debades</i> també s'empra, sobretot <u>en parlars occidentals</u>, amb el valor de 'gratuïtament, de franc': <i>Anava sovint a fer companyia al barber, el qual, a canvi, l'afeitava debades</i>. (p. 798, lletra menuda).</p>	
<p>80. La forma <i>aquí</i>, a més, presenta un valor de primer grau <u>en certes varietats valencianes septentrionals i meridionals</u>. (p. 800, lletra menuda).</p>	
<p>81. <u>En aquells parlars en què l'ús dels dos adverbis té més vitalitat</u>, <i>allà</i> se sol percebre com a més indefinit i tendeix a designar una zona més que no pas un punt. En aquest sentit, per exemple, en combinació amb <i>baix</i> o <i>dalt</i> és més habitual <i>allà</i> que no <i>allí</i> (<i>Espereu-nos allà baix; Com ho heu passat allà dalt?</i>) (p. 800, lletra menuda).</p>	
<p>82. <u>En la llengua antiga</u>, aquest valor s'expressava fonamentalment per mitjà de l'adverbi <i>aquí</i>, que, com s'ha apuntat, s'utilitzava també amb un valor díctic de proximitat mediata (o proximitat al receptor). (p. 800, lletra menuda).</p>	
<p>83. D'altra banda, l'adverbi <i>enlloc</i> (i <u>en alguns parlars</u> l'adverbi <i>almon</i>) té un valor paral·lel a <i>ningú</i>. (p. 801, lletra grossa).</p>	
<p>84. L'adverbi <i>hui</i> s'usa <u>en parlars valencians</u>, i els compostos amb <i>després</i> (<i>després-ahir, després-</i></p>	<p>Demà passat (o després demà); abans-d'ahir (o després-ahir) (p. 102).</p>

	<i>demà</i> , etc.), <u>en valencià i en altres parlars</u> . (p. 806, lletra menuda).	
85.	L'adverbi <i>prompte</i> s'usa sobretot <u>en parlars valencians i nord-occidentals i en tortosí</u> , i <i>prest</i> , <u>en parlars baleàrics</u> . (p. 808, lletra menuda).	
86.	Amb el valor de la locució <i>d'hora</i> es mantenen <u>en alguns parlars</u> les formes <u>antigues</u> <i>dejorn</i> i <i>enjorn</i> . (p. 808, lletra menuda).	
87.	La locució <i>de matí</i> també s'usa reduïda a <u>matí en parlars valencians</u> (<i>Demà no s'alçaran tan matí, que és festa</i>). (p. 808, lletra menuda).	
88.	<u>En els parlars en què gaire ha perdut vitalitat, com el valencià i el tortosí</u> , s'usa en aquests contextos el quantificador <i>molt</i> . (p. 812, lletra menuda).	Gaire, gaires. Ex.: <i>No té gaire paciència</i> . (p. 65).
89.	<u>En els parlars baleàrics i en alguerès</u> , la forma <i>manco</i> pot substituir <i>menys</i> com a adverbi de grau, especialment quan modifica un verb: <i>En el meu temps es xerrava manco; La brusa verda és la que costa manco</i> . (p. 813, lletra menuda).	
90.	La locució <i>per ventura</i> s'usa especialment en preguntes de les quals hom espera una resposta negativa: <i>Que ets ric, per ventura? Doncs per què li dones tants diners?</i> <u>En baleàric</u> , però, té un ús més general i s'usa com a equivalent de <i>potser</i> : <i>Per ventura no hi anirà</i> . (p. 818, lletra menuda).	
91.	Pel que fa a aquests predicats amb <i>ser</i> , la seqüència <i>és clar</i> ha assolit <u>en alguns parlars</u> un alt grau de lexicalització i es pot emprar, amb el mateix valor emfatitzador que els adverbis evidencials, seguida de <i>que</i> (<i>És clar que vindran a les quatre</i>), o tota sola com a resposta a una interrogativa total (<i>—Vindran a les quatre? —És clar</i>), o bé en posició inicial, final o parentètica (<i>És clar, vindrà a les quatre; Vindrà a les quatre, és clar; Ella, és clar, vindrà a les quatre</i>). (p. 819, lletra menuda).	
92.	El verb <i>pregar</i> , a part de l'ús transitiu amb el sentit de 'demanar amb insistència' (<i>No la preguis, que no vol ser pregada</i>), conserva —com també el verb <i>suplicar</i> — l'ús <u>arcaic</u> en què fa de complement directe l'element que	

<p>generalment expressem amb un complement indirecte: cf. <i>Preguem Déu pels difunts i Preguem a Déu pels difunts</i>. (p. 838, lletra menuda).</p>	
<p>93. També solen usar-se amb complements humans verbs com <i>colpejar</i> o <i>apallissar</i>, i en <u>alguns parlars</u>, també <i>pegar</i> pot presentar aquest comportament sintàctic. (p. 842, lletra grossa).</p>	
<p>94. El verb <i>succeir</i> amb el valor de 'substituir algú en un càrrec o títol' tenia en la <u>llengua antiga</u> un valor intransitiu que encara conserva (<i>Al comte li va succeir el seu nebot</i>), tot i que la tendència <u>actual</u> és d'usar-lo com a transitiu (<i>Va dimitir i la va succeir com a directora la seva sòcia</i>). (p. 842, lletra menuda).</p>	
<p>95. <u>En nord-occidental</u>, en canvi, quan el sintagma nominal és indefinit no hi ha concordança, com no n'hi ha en francès ni en occità. Així, tenim <i>Falten els meus plats</i>, però <i>Falta més plats</i>. (p. 847, lletra menuda).</p>	
<p>96. <u>En la llengua antiga</u>, l'auxiliar de perfet per als verbs inacusatius era <i>ésser</i>, com ocorre en altres llengües romàniques com el francès o l'italià, i és viu <u>en alguerès</u>, amb certes restriccions, i <u>en septentrional</u> [...]: <i>On és aquell qui és nat</i> [...]. (p. 847, lletra menuda).</p>	<p>En català antic els verbs reflexius i un gran nombre de verbs intransitius, tals com <i>ésser</i>, <i>néixer</i>, <i>morir</i>, <i>esdevenir</i>, <i>romandre</i>, <i>restar</i> [...], formen normalment llurs compostos anteposant els temps simples del verb <i>ésser</i> a llur participi passat, el qual concorda llavors amb el subjecte de la proposició. Ex.: <i>Só anat</i> o <i>Só anada</i> [...] (p. 95).</p>
<p>97. Amb el valor de <i>caldre s'empren</i> també el predicat atributiu <i>ser menester</i> i el transitiu <i>haver de menester</i>: <i>És de menester una bona senyalització</i>; <i>Si has de menester un ordinador, jo et deixaré el meu</i>. <u>Els parlars baleàrics</u> usen també <i>ser mester</i> i <i>tenir</i> (o <i>haver</i>) <i>de mester</i>. (p. 848, lletra menuda).</p>	
<p>98. Amb algunes restriccions importants, <u>en alguerès</u> i <u>en septentrional</u>, els verbs de moviment direccional formen els temps compostos amb l'auxiliar <i>ser</i>: <i>hi són entrats tots</i>. (p. 848, lletra menuda).</p>	
<p>99. Per la mateixa raó els verbs <i>anar</i> i <i>venir</i> es comporten diferent en <u>els parlars que presenten una dixi binària de lloc</u> [...] i <u>en els que</u></p>	

<p><u>presenten una dixi ternària</u>. (p. 849, lletra menuda).</p>	
<p>100. <u>En els parlars de dixi ternària, com els valencians</u>, el verb <i>venir</i> s'usa per a indicar direcció cap al lloc que ocupa la persona que parla i el verb <i>anar</i> per a indicar direcció cap a un lloc diferent de qui parla, inclòs el lloc en què es troba el receptor. (p. 849, lletra menuda).</p>	
<p>101. En aquests parlars [de dixi ternària], doncs, el verb <i>anar</i> també prescindeix del complement quan s'usa díticament com en <i>Ara vaig, corresponent a Ara vinc</i> <u>en els parlars amb dixi binària</u>. (p. 849, lletra menuda).</p>	
<p>102. <u>En la llengua antiga, i en l'actualitat en parlars valencians</u>, hi ha altres verbs que, com <i>anar</i>, també presenten un correlat pronominal del tipus <i>anar-se'n</i>. Així, al costat de <i>eixir, passar, pujar</i> i <i>baixar</i> hi ha també els verbs pronominals <i>eixir-se'n, passar-se'n, pujar-se'n</i> i <i>baixar-se'n</i>: <i>Se'n van eixir de classe; No convé passar-se'n de la rosca; Se n'ha pujat a casa; Se n'ha baixat del cotxe en marxa</i>. (p. 849, lletra menuda).</p>	
<p>103. Un cas ja lexicalitzat de construcció locativa és el del predicat <i>haver</i>, que, acompanyat del clíctic <i>hi</i>, dona lloc al verb <i>haver-hi</i> [...]. Aquest verb ha deixat de tenir el valor transitiu que tenia en <u>la llengua antiga</u> i es comporta com un inacusatiu locatiu [...], fins al punt de presentar, <u>en alguns parlars</u>, concordança amb el sintagma nominal que fa de tema. (p. 850, lletra grossa).</p>	
<p>104. Per exemple, el verb incoatiu relacionat amb el causatiu <i>engreixar</i> no és pronominal <u>en baleàric</u> i tampoc no ho és, <u>en menorquí</u>, el verb <i>emmagrir</i>: <i>Na Gràcia no engreixarà mai</i>. (p. 852, lletra menuda).</p>	
<p>105. Tenen un valor modal els verbs <i>semblar</i> i <i>pareixer</i>. Aquests verbs són sinònims, però presenten una distribució diferent <u>entre els parlars</u>. (p. 863, lletra grossa).</p>	
<p>106. El verb <i>quedar-se</i> (o <i>quedar</i> <u>en parlars baleàrics</u>) també pot aportar simplement un valor duratiu per expressar que no es passa d'un estat o lloc, com en <i>Tot i que l'han operat tres</i></p>	

<p><i>vegades, s'ha quedat tan sord com abans [...].</i> (p. 864, lletra grossa).</p>	
<p>107. Hi ha uns altres verbs que la tradició gramatical considera verbs quasicopulatiu aspectuals, com ara <i>conservar-se, mantenir-se, tornar-se</i> (que <u>en baleàric</u> no és pronominal), <i>posar-se</i> o <i>fer-se</i>. (p. 866, lletra grossa).</p>	
<p>108. D'altra banda, pel que fa a l'expressió <i>al punt, avui dia</i> coexisteix la construcció tradicional <i>L'arròs és al punt</i> amb <i>L'arròs està al punt</i>. (p. 868, lletra menuda).</p>	
<p>109. Amb els adjectius <i>solter, casat, jubilat, calb, cec, sord, coix, viu o mort</i>, és tradicional l'ús del verb <i>ser</i>, però el verb <i>estar</i> s'usa amplament <u>avui</u> sense cap diferència semàntica: <i>En Marc (encara) és/està solter; El professor Ferrer (ja) és/està jubilat; Aquell pobre home és/està cec; El conductor és/està mort</i>. (p. 870, lletra grossa).</p>	
<p>110. Fora dels casos anteriors, <u>avui</u> s'usa <i>ser</i> o <i>estar</i> <u>segons els parlars</u>, sense diferència semàntica, amb adjectius que es poden interpretar com a merament descriptius o bé com a resultat d'un procés de canvi, cosa que fa que s'avinguin amb el matís aspectual que aporta <i>estar</i> (<i>brut, buit, calent, clar, cru, dur, eixut, espès, flonjo, fosc, fred, humit, madur, moll, net, pla, ple, ras, relliscós, roent, salat, sec, tendre, tèrbol</i>): <i>El cafè és fred (simple descripció) / El cafè està fred ('s'ha refredat' o 'el trobo fred');</i> <i>El porró era/estava ple de mistela; A les set la sala serà/estarà buida; Les tovalloles són/estan humides; L'aigua del mar era/estava completament plana</i>. (p. 870, lletra grossa).</p>	
<p>111. <u>En alguns parlars</u>, el verb <i>ser</i> en primera persona del plural pot anar seguit d'un sintagma amb un nom de dia de la setmana sense preposició introductòria [...]: <i>Quin dia som?; Som dilluns</i> (cf. <i>Som a dilluns; És dilluns</i>). (p. 872, lletra menuda).</p>	
<p>112. <u>En certs parlars, sobretot valencians</u>, trobem les particularitats següents. En primer lloc, no hi són vius els usos locatius del verb <i>ser</i> que hem vist (<i>el cendrer és damunt la taula</i>), en lloc del qual s'usa <i>estar</i>. En segon lloc, <i>haver-hi</i> només s'usa amb el sintagma nominal indefinit;</p>	

<p>en els altres casos es recorre als verbs <i>estar</i> i <i>ser</i>. El verb <i>estar</i> és el més habitual: <i>Està Salvador?</i> [...]. El verb <i>ser</i> s'usa quan el subjecte denota un esdeveniment, com ara festa: <i>Va anar al lloc on era la festa.</i> (p. 874, lletra menuda).</p>	
<p>113. <u>En alguns parlars</u> (sobretot <u>en els baleàrics i en gironí</u>), també trobem el complement introduït per <i>de</i> en construccions amb un sentit atributiu amb verbs de creació (<i>fer, pintar, dibuixar, brodar</i>). (p. 891, lletra menuda).</p>	
<p>114. Hi ha construccions d'infinitiu encapçalades per la preposició final <i>per a</i> (o simplement <i>per</i> <u>en alguns parlars</u> [...]) que modifiquen un nom tot expressant finalitat o destinació: <i>pastilles per a pair, sabó per a rentar plats, ulleres per a nedar, orifici per a respirar, sala per a escoltar música.</i> (p. 893, lletra grossa).</p>	
<p>115. <u>En parlars valencians</u>, el grau de lexicalització de <i>diu que</i> és tal que pot aparèixer al final de l'oració: <i>Demà tindrem mal oratge, diu que.</i> (p. 899, lletra menuda).</p>	
<p>116. L'imperfet dels jocs infantils s'usa <u>en la parla dels infants</u>, fonamentalment amb verbs estatus (<i>estar, tenir, viure</i>), per a distribuir els papers del joc o establir l'escenari imaginari en què es desenvolupa. (p. 918, lletra grossa).</p>	
<p>117. S'usa, en canvi, el subjuntiu en les oracions encapçalades per la locució adverbial <i>potser que</i>, formada a partir de la lexicalització de la seqüència <i>pot ser que</i> i emprada <u>en parlars del Principat de Catalunya</u> per a atenuar un suggeriment, una ordre o una prohibició (p. 935, lletra menuda).</p>	
<p>118. Amb tot, <u>en l'actualitat</u> molts parlants, sobretot <u>els joves</u>, admeten la possibilitat d'anteposar els pronoms febles dependents de l'infinitiu. Així, no és estrany sentir oracions com ara <i>No els aconseguiràs passar en net, els apunts, Al meu germà, ja l'intentaré localitzar jo</i> o <i>Els havia pensat convidar a tots</i>, al costat de <i>No aconseguiràs passar-los en net, els apunts, Al meu germà, ja intentaré localitzar-lo jo</i> i <i>Havia pensat convidar-los a tots.</i> (p. 948, lletra menuda).</p>	

<p>119. <u>En llengua antiga</u> existia, a més, la perífrasi de perfet amb l'auxiliar <i>ser</i>, ús que avui encara perviu <u>en alguns parlars</u>. (p. 949, lletra grossa).</p>	
<p>120. En les perífrasis de passat i de perfet, la interpolació és pròpia fonamentalment <u>del septentrional i el gironí</u>: <i>No l'havia pas vist; No vam pas ser nosaltres; Ho he ben repassat; T'hem ben atrapat; El peix no l'han ni (tan sols) tocat; No va ni (tan sols) sopar</i>. Fora d'aquests parlars, és més general la construcció sense la interpolació: <i>No l'havia vist pas; No vam ser pas nosaltres; Ho he repassat bé; El peix ni (tan sols) l'han tocat; Ni (tan sols) va sopar</i>. (p. 950, lletra grossa).</p>	
<p>121. El passat simple, de fet, es manté amb aquest verb fins i tot <u>en parlars que no usen aquest temps en la llengua parlada</u>, tot i que <u>en uns altres parlars</u> l'anomalia es resol amb l'ús d'imperfet d'indicatiu: <i>Ho devia fer ell; Devien arribar tard i, per això, no van poder entrar</i>. (p. 952, lletra menuda).</p>	
<p>122. <u>En els parlars septentrionals</u> encara s'usa amb un valor resultatiu la perífrasi "<i>haver hagut + participi</i>". Aquesta perífrasi forma una mena de temps "sobrecompostos" i apareix exclusivament en construccions temporals que designen situacions immediatament anteriors a les de l'oració principal: <i>Un cop ho he hagut fet, m'he adonat que no calia; Quan ho vaig haver hagut dit, me'n vaig penedir</i>. (p. 957, lletra menuda).</p>	
<p>123. Hi ha també connectors formats a partir de verbs en forma personal —<i>això és, és a dir, o sigui</i> (o <i>o siga</i> i la <u>forma arcaica</u> <i>o sia</i>) [...]. (p. 972, lletra grossa).</p>	<p>o. [...] Aquesta conjunció pot ésser reforçada amb els mots <i>bé</i> o <i>sia</i>. Ex.: <i>Calia vèncer o bé morir La medicina, o sia l'art de guarir</i>. (p. 127).</p>
<p>124. A més de la conjunció <i>però</i>, també poden tenir un valor adversatiu no excloent la conjunció <i>mes</i>, poc habitual <u>en l'actualitat</u> (<i>Jo dormo, mes el meu cor vetlla</i>), i la locució <i>mentre que</i>. (p. 983, lletra grossa).</p>	
<p>125. D'altra banda, <u>alguns parlars actuals</u> tenen la locució conjuntiva <i>sinó que</i>, que té també el valor no excloent o restrictiu equivalent a 'però, solament que, el que passa és que': <i>És un home</i></p>	

<p><i>que va sempre amb el cor a la mà; sinó que porta la mà a la butxaca.</i> (p. 986, lletra menuda).</p>	
<p>126. Ara bé, els verbs <i>sentir</i> i <i>veure</i> admeten la preposició a <u>en alguns parlars</u> en casos pràcticament estereotipats: <i>L'he vist a venir; No n'ha sentit a parlar mai; Ho havíeu sentit a dir?</i> (p. 1011, lletra grossa).</p>	
<p>127. Amb els verbs de percepció sensorial <i>sentir</i> (o <u>l'arcaic oir</u>) i <i>veure</i> i amb algun verb de percepció intel·lectual (<i>comprovar</i>), la subordinada substantiva en forma personal pot anar introduïda per <i>que</i> o <i>per</i> com: <i>He sentit {que se n'anava corrents / com se n'anava corrents}; He vist {que tancava la porta / com tancava la porta} sense fer soroll; Si mires atentament, comprovaràs {que encara hi ha gent / com encara hi ha gent}.</i> (p. 1017, lletra grossa).</p>	<p><i>Oir</i> Aquest verb es conjuga actualment com <i>traduir</i> (p. 94).</p>
<p>128. <u>En la llengua antiga</u> era possible silenciar el pronom reflexiu (o recíproc) complement del verb en infinitiu en les oracions amb verbs de percepció: <i>Mestral i ponent contra d'ells veig armar</i> 'Veig armar-se contra ells el mestral i el ponent'. <u>Actualment</u>, no és elidible el pronom reflexiu o recíproc en aquestes construccions ni tampoc el pronom reflexiu d'un verb pronominal (§ 26.6.2d): <i>Ningú no recordava haver-lo vist rentar-se la cara; Ens van veure barallar-nos com salvatges; L'he sentit queixar-se de tu; Et veié empassar-te els pinyols de les cireres.</i> Amb tot, són més habituals les construccions amb una substantiva finita: <i>Van veure que ens barallàvem com salvatges; Veié que t'empassaves els pinyols de les cireres.</i> (p. 1019, lletra grossa).</p>	
<p>129. Els verbs de la classe de <i>caldre</i> presenten variació quan la subordinada és d'infinitiu. <u>En els parlars nord-occidentals i septentrionals</u>, aquests verbs permeten que els pronoms complements del predicat en infinitiu s'adjuntin al verb principal, mentre que en la resta de parlars aquesta adjunció no és possible. Així doncs, <u>en nord-occidental i en septentrional</u>, com en la llengua antiga, trobem oracions com <i>Ho cal fer aviat</i> (equivalent a <i>Cal fer-ho aviat i a Cal que es faci aviat</i>) [...]. És interessant notar que els verbs que permeten l'adjunció del pronom complement del verb en infinitiu són els</p>	

<p>mateixos que <u>en nord-occidental</u> es comporten com a veritables verbs impersonals. Comparem <i>Li cal moltes hores d'estudi del nord-occidental</i> amb <i>Li calen moltes hores d'estudi</i>. (p. 1025, lletra menuda).</p>	
<p>130. <u>En baleàric</u>, és usual <i>així com</i> (<i>Vesteix-te així com cal</i>), que equival a les formes generals <i>com</i> o <i>tal com</i>. (p. 1055, lletra menuda).</p>	
<p>131. A causa del significat quantitatiu d'aquestes codes, <u>antigament</u> era possible l'ús del relatiu quantitatiu <i>quant</i> (i les variants flexives) en lloc del relatiu que precedit de l'article. És el cas, per exemple, de l'oració <i>El pare cull més taronges de quantes pot portar</i>, paral·lela a la ja citada <i>El pare cull més taronges de les que pot portar</i>. L'ús del relatiu <i>quant</i>, però, és <u>actualment</u> poc habitual. (p. 1086, lletra menuda).</p>	
<p>132. <u>En diferents parlars</u>, el comparatiu <i>com</i> també pot presentar la forma <i>com a</i> en les comparatives hiperbòliques, en què el segon terme és un sintagma nominal escarrit o un sintagma adjectival: <i>Vosaltres lluitàveu com a llops</i> ('igual que llops, com si fóssiu llops'). [...]. És aquest caràcter atributiu el que explica la proximitat de les codes comparatives respecte del complement predicatiu i la possibilitat d'usar <i>com a</i> <u>en certs parlars</u>. (p. 1094, lletra menuda).</p>	
<p>133. Tot i que <u>en la llengua antiga</u> existia, <u>avui</u> no és possible la construcció "article definit + <i>més/menys</i> + nom", en què es quantifica el nom que apareix en el primer terme [...] ni en el cas que el nom sigui implícit [...]. Les construccions <u>actuals</u> equivalents són: <i>Feu tan poques víctimes com pugueu</i> (o <i>el mínim de víctimes</i>); <i>Trigueu tan poc com pugueu</i>; <i>D'aquests experiments, la major part són incruents</i>; <i>Els canvis han de ser {tants / tan pocs} com sigui possible</i>. (p. 1102, lletra menuda).</p>	
<p>134. No tenen valor causal les construccions encapçalades per <i>posat que</i>. Aquestes construccions tenien en la <u>llengua antiga</u> valor condicional o concessiu i s'han recuperat en la <u>llengua actual</u> amb valor condicional. (p. 1121, lletra menuda).</p>	<p>Amb els participis <i>vist, posat, &</i>, forma les locucions vist que (causal), posat que (condicional), &. (p. 132).</p>
<p>135. <u>En els parlars en què es diferencia <i>per</i> i <i>per a</i></u>, la preposició composta s'usa en la majoria de</p>	

<p>construccions finals, però <i>per</i> també és possible en certs contextos agentius, especialment quan la construcció final és negativa. (p. 1125, lletra menuda).</p>	
<p>136. <u>En la llengua antiga</u>, [...], la pròtasi podia contenir també un futur si feia referència a una situació posterior a l'acte de parla. Aquest ús, tanmateix, caigué en desuetud i en <u>l'actualitat</u> serien estranyes oracions del tipus <i>Si el sopar serà a taula...</i> (p. 1141, lletra menuda).</p>	
<p>137. L'esquema més habitual amb què s'expressen conté l'imperfet de subjuntiu en la pròtasi (<i>si vingués</i>, o <u>en parlars valencians</u>, <i>si vinguera</i>) i el condicional en l'apòdosi (<i>vindria</i>). (p. 1142, lletra grossa).</p>	<p>En les proposicions condicionals que expressen un fet no existent en realitat, es poden usar amb el mateix valor l'imperfet de subjuntiu i el d'indicatiu. Ex.: <i>si tingués diners compraria aquesta casa</i>, o <i>si tenia diners compraria aquesta casa</i> (p. 97).</p>
<p>138. Les condicionals irrealis o remotes presentaven dos esquemes diferents en la <u>llengua antiga</u>: el més habitual es construïa amb imperfet de subjuntiu en la pròtasi (<i>si vingués</i>) i amb condicional en <i>-ra</i> en l'apòdosi (<i>vinguera</i>); l'altre, amb imperfet d'indicatiu en la pròtasi (<i>si venia</i>) i condicional en <i>-ria</i> en l'apòdosi (<i>vindria</i>). L'esquema <u>actual</u> <i>si vingués, vindria</i> és, per tant, producte de l'encreuament dels dos esquemes antics. Respecte a l'apòdosi, si aquesta designa una situació futura, el temps més habitual és el condicional [...], però és igualment possible l'imperfet en casos en què es vol emfatitzar la idea d'efecte consegüent en cas de realitzar-se el que s'indica en la pròtasi: <i>Si sabessin que t'ajudo, no m'ho perdonaven mai</i> [...]. (p. 1143, lletra menuda).</p>	
<p>139. L'esquema més general amb què s'expressen les condicionals irrealis referides al passat conté el plusquamperfet de subjuntiu en la pròtasi (<i>si hagués vingut</i>, o <u>haguera vingut</u> <u>en parlars valencians</u>) [...]. (p. 1143, lletra grossa).</p>	<p>Quan la proposició condicional conté un plusquamperfet de subjuntiu (<i>hagués vingut</i>), l'auxiliar del verb de la proposició principal pot revestir la forma <i>hauria</i> o <i>haguera</i>. Ex.: <i>Si haguessis vingut t'hauríem o t'haguérem donat això</i>. (p. 97).</p>
<p>140. En l'apòdosi, a més de la forma de condicional en <i>-ria</i>, també és possible en condicional en <i>-ra</i> (<i>haguera vingut</i>), general en la <u>llengua antiga</u> i que es manté amb més o menys vitalitat <u>en certs parlars</u>. (p. 1143, lletra grossa).</p>	<p>Quan la proposició condicional conté un plusquamperfet de subjuntiu (<i>hagués vingut</i>), l'auxiliar del verb de la proposició principal pot revestir la forma <i>hauria</i> o <i>haguera</i>. Ex.: <i>Si haguessis vingut t'hauríem o t'haguérem donat això</i>. (p. 97).</p>

<p>141. L'adverbi <i>baldament</i> es manté viu <u>en certs parlars</u> amb el significat de 'tant de bo, així fos' (<i>Baldament sigui cert!</i>). (p. 1159, lletra grossa).</p>	
<p>142. A més de qualsevol, <u>en la llengua antiga</u> aquestes construccions presentaven un ventall més ampli d'indefinites, com <i>quisvulla</i>, <i>onsevulga</i> (o <i>onsevulla</i>, <i>onsevol</i>) o <i>comsevulla</i>, o es recorria a combinacions de relatius del tipus <i>on...que</i>, tot i que <u>actualment</u> són poc corrents. (p. 1163, lletra menuda).</p>	<p>Onsevulga o onsevulla. Ex.: <i>Onsevulga que vagis et trobaran</i> (p. 101).</p>
<p>143. Com mostren els exemples anteriors, aquests noms s'usen precedits de l'article definit, però <u>en mallorquí i menorquí</u> es prescindeix de l'article en el cas de <i>dia</i>: <i>Dia 20 celebrarem l'aniversari del pare</i>. (p. 1174, lletra menuda).</p>	
<p>144. Les expressions amb els noms dels mesos, les estacions i els anys també es poden introduir amb la preposició <i>en</i> i el sintagma nominal escarrit, encara que aquesta solució és poc habitual <u>en l'actualitat</u> fora de <u>certs parlars</u> (<i>en febrer</i>, <i>en primavera</i>, <i>en 1994</i>) (p. 1175, lletra menuda).</p>	
<p>145. Les fraccions horàries se solen expressar pel sistema de campanar, habitual en una bona <u>part dels parlars del Principat de Catalunya</u> i que és específic de la llengua catalana, o pel sistema de rellotge, habitual <u>en la resta</u>. (p. 1181, lletra grossa).</p>	
<p>146. Hi ha parlars, <u>sobretot valencians</u>, en què el sistema de rellotge conviu amb restes d'un sistema de quarts: <i>Són tres quarts per a les sis</i> (5:45), i més esporàdicament, <i>Són dos quarts per a les sis</i> (5:30). (p. 1182, lletra menuda).</p>	
<p>147. Hi ha diverses expressions per a denominar certes parts del dia, especialment la que segueix el migdia: <i>tarda</i> <u>en parlars del Principat de Catalunya i en valencià septentrional</u>, <i>vesprada</i> <u>en parlars valencians</u> i <i>horabaixa</i> o <i>capvespre</i> <u>en parlars baleàrics</u>; i la part en què el sol s'amaga: <i>vespre</i> o <i>capvespre</i> <u>en parlars del Principat de Catalunya</u>, <i>a boqueta (de) nit</i> o la variant <i>a poqueta nit</i> <u>en parlars valencians</u> i <i>vespre</i> <u>en parlars baleàrics</u>. (p. 1184, lletra menuda).</p>	<p>Al vespre; al capvespre (p. 102).</p>

<p>148. En tots els parlars es diu <i>bon dia</i> i <i>bona nit</i>. Tradicionalment, <i>bon dia</i> s'usava també per a la franja posterior al migdia, però <u>actualment</u> s'han generalitzat <i>bona tarda</i> o <i>bona vesprada</i>. També era tradicional l'ús de <i>bon vespre</i> com a fórmula de benvinguda, que es manté <u>en parlars baleàrics</u> i s'està recuperant <u>en parlars del Principat de Catalunya</u>. (p. 1185, lletra menuda).</p>	
<p>149. Al costat de <i>vegada</i> també s'utilitzen les variants <i>volta</i>, <i>cop</i> i, <u>en alguns parlars</u>, <i>pic</i>, <i>camí</i> o <i>viatge</i>. (p. 1188, lletra grossa).</p>	
<p>150. Amb el mateix valor de <i>quan</i>, <u>en parlars baleàrics</u> es manté la forma <i>com</i>, pròpia de la <u>llengua antiga</u>: <i>Jo era ben jovenet com vaig començar a fer feina</i>. Aquesta forma perviu en la llengua general en expressions fixades, cançons tradicionals, etc.: <i>Com fou mort el combregaren</i>; <i>En Joan petit com balla</i>. (p. 1192, lletra menuda).</p>	
<p>151. La construcció <i>al</i> és una forma genuïna que en la <u>llengua antiga</u> s'usava amb un infinitiu nominalitzat i un valor duratiu: <i>Al passar que feren per mig del camp, feren molt gran dany</i> ('mentre passaven pel mig del camp'). Aquest valor duratiu s'ha mantingut, sense el caràcter nominal que tenia en la <u>llengua antiga</u>, en diferents <u>parlars valencians</u>, en què <i>en</i> s'usa amb el valor de 'tan bon punt, així que' (En veure-la, li ho diré 'tan bon punt la vegi'), i <i>al</i>, amb el valor de 'mentre' (Al travessar la sala, va mirar cap a la porta de la seva habitació 'mentre travessava la sala'). <u>En altres parlars</u>, la construcció amb <i>al</i> ha guanyat terreny progressivament i s'usa amb tots dos valors. (p. 1194, lletra menuda).</p>	<p>En canvi, quan un infinitiu forma part d'una determinació circumstancial, amb el valor d'un gerundi, de les dues construccions llavors possibles, que són la introducció de l'infinitiu mitjançant la preposició <i>a</i> seguida de l'article definit (Ex.: <i>A l'entrar jo, tots s'alçaren</i>) i la introducció de l'infinitiu mitjançant la sola preposició <i>en</i> (Ex.: <i>En entrar jo, tots s'alçaren</i>), és d'aconsejar que els escriptors es decantin decididament a favor de la segona. (p. 119).</p>
<p>152. <u>En alguns parlars baleàrics</u>, la construcció amb <i>en</i> porta l'infinitiu compost en aquells casos en què expressa seqüenciació o precedència immediata a la situació designada per la principal: <i>En haver sortit d'escola, vam anar a ca seva</i>. (p. 1194, lletra menuda).</p>	
<p>153. <u>En certs parlars</u>, l'adverbi <i>només</i> té un valor temporal quan s'utilitza sense preposició (<i>Només obrir la porta, ja es veu el jardí de fons</i>) i un valor causal quan va seguir de <i>de</i>: <i>ella ho veia clarament, que se l'estimava, que només de</i></p>	

<p><i>clavar-li la mirada el feia tremolar i perdre el món de vista</i> ('pel simple fet de clavar-li la mirada'). [...]. <u>En altres parlars</u>, en canvi, "només de + infinitiu" s'utilitza amb tots dos valors. (p. 1194, lletra menuda).</p>	
<p>154. D'altra banda, el nucli del sintagma adjectival amb la funció d'atribut d'una oració amb el verb <i>ser</i> pot ser dislocat i representat pel pronom <i>ho</i> (o en <u>en alguns parlars</u>): <i>Ho era molt, de llesta</i>. (p. 1232, lletra grossa).</p>	
<p>155. De fet, el comportament dels elements dislocats a l'esquerra és diferent segons els parlars: mentre que <u>en nord-occidental, central i septentrional</u> la dislocació amb <i>de</i> és habitual, <u>la resta dels parlars</u> no tenen tanta tendència a introduir amb <i>de</i> els noms o sintagmes nominals dislocats a l'esquerra. Hi ha parlars, doncs, en què la construcció més habitual és sense <i>de</i>: <i>Melons, en queden tres</i> (però <i>En queden tres, de melons</i>). (p. 1232, lletra grossa).</p>	
<p>156. També pot aparèixer dislocat a l'esquerra un verb en infinitiu encapçalat per la preposició <i>de</i> <u>en nord-occidental i central</u>, i sense aquesta preposició <u>en baleàric i valencià</u>. Actuant com a element de represa a l'interior de l'oració hi ha la forma verbal flexionada: <i>De dormir no dormirem; Menjar menja poc; Estimar-la, el que és estimar-la, no l'estima gens</i>. (p. 1234, lletra grossa).</p>	
<p>157. Quan l'oració és negativa, per a emfatitzar podem fer servir l'adverbi de polaritat <i>sí</i> i <u>en alguns parlars</u> també l'adverbi <i>no</i>: <i>Això sí que no pot ser; Això no que no pot ser</i>. (p. 1242, lletra grossa).</p>	
<p>158. Hi ha també elements focalitzadors que només són propis <u>d'alguns parlars</u>, com <i>amb prou feines (si), rai o pla</i>: <i>Amb prou feines menja; Amb prou feines si ens coneix; Tu rai, que ets la més llesta; Jo pla he patit, amb tants ossos trencats</i>. (p. 1243, lletra menuda).</p>	
<p>159. No tots els parlars fan el mateix ús de les interrogatives encapçalades per la conjunció <i>que</i>. Per exemple, l'oració <i>Que neva?</i> pot ser interpretada com a interrogativa total neutra en la <u>majoria del central</u> (principalment <u>el barceloní i el tarragoní</u>), <u>en baleàric</u> i també <u>en nord-</u></p>	

<p><u>occidental i en tortosí. En altres parlars</u>, en canvi, una oració encapçalada amb <i>que</i> no és mai neutra. És el cas <u>del valencià, del septentrional i també del gironí</u>. En aquests parlars, l'oració <i>Que neva?</i> només és interpretada com una pregunta de sorpresa que expressa que no entrava en les expectatives del parlant el fet que ara nevi. (p. 1250-1251, lletra grossa).</p>	
<p>160. Un aspecte ben interessant dels parlars centrals excepte el gironí és que, si bé les interrogatives neutres amb <i>que</i> són incompatibles amb el patró melòdic ascendent, perquè aleshores esdevenen interrogatives marcades (§ 34.2.1.2), les interrogatives neutres sense <i>que</i> poden seguir el patró melòdic ascendent i el descendent (figures 34.3 i 34.4). <u>En lleidatà</u>, d'altra banda, les interrogatives neutres amb <i>que</i> són compatibles amb un patró melòdic ascendent. (p. 1251, lletra menuda).</p>	
<p>161. <u>En els parlars baleàrics</u>, les interrogatives neutres solen seguir el patró entonatiu descendent. El patró ascendent correspon més aviat a altres tipus d'interrogatives. (p. 1252, lletra menuda).</p>	
<p>162. En canvi, <u>en mallorquí i en eivissenc</u> la presència de <i>que</i> depèn de les condicions pragmàtiques de familiaritat i de poc compromís que hem observat per a la <u>majoria dels parlars centrals i nord-occidentals</u>: <i>Que vols quedar a ca nostra?</i> (dit a un infant); <i>Que veniu?</i> <u>En valencià</u>, el patró entonatiu de les interrogatives neutres, que ja hem dit que no van mai encapçalades per <i>que</i>, és ascendent: <i>Vols que pugem a Penyagolosa?</i> (p. 1252, lletra menuda).</p>	
<p>163. <u>En els parlars baleàrics i en determinats parlars centrals i occidentals</u>, aquestes construccions poden anar encapçalades per <i>que</i>: <i>Que sortim o no sortim, avui?</i>; <i>Que parlarà o no, l'Eugeni?</i> (p. 1252, lletra menuda).</p>	
<p>164. Al costat d'aquestes interrogatives negatives hi ha les formades amb els adverbis de negació <i>no... pas</i>, que no són pròpies <u>de tots els parlars</u>: <i>No té pas febre?</i>; <i>No voleu pas que us ajudem?</i> (p. 1252, lletra grossa).</p>	

<p>165. <u>En mallorquí i menorquí</u>, aquest tipus d'interrogativa es forma amb la conjunció disjuntiva <i>o</i>: <i>O seràs a Ciutadella?</i> (<i>Això no m'ho esperava</i>); <i>O no seràs a Ciutadella?</i> (<i>M'esperava trobar-t'hi</i>). [...]. Al costat d'aquesta construcció, <u>el mallorquí</u> empra també la interrogativa encapçalada per <i>que</i> i la forma reforçada <i>que és que</i> [...]. (p. 1253, lletra menuda).</p>	
<p>166. El català és ric en marques de confirmació (<i>eh, oi, veritat, no, fa</i>), tot i que no totes són habituals <u>en tots els parlars</u> (p. 1253, lletra grossa).</p>	
<p>167. L'ús de l'adverbi <i>no</i>, que en posició inicial apareix només en <u>el parlar del Camp de Tarragona</u>, en posició final és general en tots els parlars. (p. 1254, lletra grossa).</p>	
<p>168. L'expressió ja en desús <i>fa que</i>, o <i>bé fa</i>, és pròpia de terres gironines, com ara del <u>Pla de l'Estany o la Garrotxa</u>. (p. 1254, lletra grossa).</p>	
<p>169. <u>En baleàric</u> s'empra el predicat <i>és ver(a)</i> (<i>Anireu a Vilaür, no és ver?</i>), i <u>en septentrional</u> <i>ho és</i> (<i>Ho és que anireu a Vilaür?</i>). (p. 1254, lletra menuda).</p>	
<p>170. <u>En la majoria dels parlars</u>, les interrogatives parcials es pronuncien amb un patró melòdic descendent. (p. 1255, lletra grossa).</p>	
<p>171. <u>En alguerès</u> <i>qui cosa</i> alterna amb <i>què</i>: {<i>Qui cosa / Què</i>} <i>voleu?</i> (p. 1257, lletra menuda).</p>	
<p>172. <u>En alguns parlars</u>, <i>què</i> pot ser emprat en el sentit de <i>quant</i> amb verbs de mesura (§ 21.2.3): <i>Què va durar?</i>; <i>Què costa?</i> <i>A més, la construcció</i> <i>Què ho fa?</i> pot tenir el valor d'una interrogativa causal en determinats parlars: <i>Què ho fa que estigui tancat?</i> 'Com és que està tancat?'; <i>Què ho fa que no vas venir?</i> 'Com és que no vas venir?'. (p. 1259, lletra menuda).</p>	
<p>173. L'ús de les interrogatives clivellades és més estès <u>en uns parlars que en d'altres</u>. Així, les preguntes següents són freqüents <u>en els parlars baleàrics</u>: <i>Per què és que na Caterina no la convida mai?</i>; <i>Què és que vols llegir?</i>; <i>A qui és que ho hem de dir?</i>; <i>Què és que val, aquest gravat?</i> (p. 1260, lletra menuda).</p>	

<p>174. Aquestes interrogatives poden anar encapçalades per la negació <i>no</i> (i <u>en central</u>, <u>septentrional</u> i <u>nord-occidental</u> per <i>no...pas</i>) i sovint el verb modal de probabilitat <i>deure</i>. (p. 1262, lletra grossa).</p>	
<p>175. En aquest tipus de contextos, la <u>llengua antiga</u> evitava el contacte entre la preposició i el mot o sintagma interrogatiu, i elidia la preposició, com encara fan avui el francès i l'italià: <i>Senyor, parlàvem què serà de mi si vosaltres partiu</i> [= de]. La <u>llengua moderna</u> conserva la possibilitat d'elidir la preposició amb algun verb com <i>dubtar de</i>, <i>recordar-se de</i>, <i>preocupar-se de</i>, <i>fixar-se en</i>, <i>dependre de</i> i amb algun predicat complex com <i>estar segur de</i>: <i>Dubtava (de) si convé anar-hi o no; Et recordes (de) com parlava l'àvia?; No et preocupis (de) si ho ha dit o no; Fixa't (en) com ve; No estic segur (de) quan va venir</i>. I l'elisió és general o molt habitual en certs casos en què l'interrogatiu forma part d'un sintagma preposicional, com ocorre en <i>No es recordava {de què havíem parlat / amb qui havíem quedat}</i>, <i>en què no apareix la preposició regida de</i> (per exemple, <i>recordar-se d'alguna cosa</i>). Fora d'aquests casos, l'elisió de la preposició regida no s'aplica i la llengua ha acabat acceptant el contacte de la preposició amb el sintagma interrogatiu. (p. 1268, lletra grossa).</p>	
<p>176. <u>En baleàric</u>, en les exclamatives amb <i>que</i> apareix la preposició <i>de</i> davant de l'atribut sense el pronom: <i>Que ets de bona persona!, tot i que també és possible Que ho ets, de bona persona!</i> (p. 1273, lletra grossa).</p>	
<p>177. <u>En els parlars baleàrics</u> s'empra la forma verbal lexicalitzada <i>saps</i>: <i>Saps que en té, de doblers!; Saps si hi seuen, de bé, en aquest sofà!</i> (p. 1275, lletra menuda).</p>	
<p>178. <u>En alguns parlars centrals</u>, aquestes exclamatives poden anar encapçalades amb un demostratiu de llunyania: <i>Aquella calor que hi feia, a la fleca!</i> (p. 1277, lletra menuda).</p>	
<p>179. Hi ha interjeccions que tendeixen a associar-se típicament amb un parlar, com <i>idò</i> o <i>memòries</i> per a <u>parlars baleàrics</u>, <i>oidà</i> o <i>renoi</i> per als <u>parlars centrals</u>, i <i>eu</i> o <i>xe</i> per a <u>parlars valencians</u>. I n'hi ha que tenen variants diferents segons</p>	

<p>els parlars, com <i>ep</i>, que té la variant <i>uep</i> <u>en parlars baleàrics</u>. (p. 1285, lletra menuda).</p>	
<p>180. En lloc de la seqüència <i>sí que no</i>, <u>en certs parlars</u> s'empra <i>no que no</i>: <i>L'Enriqueta no que no ha arribat, però els altres fa estona que són aquí</i>. (p. 1300, lletra menuda).</p>	
<p>181. El quantificador <i>poc</i> en posició inicial expressa un sentit molt proper a la negació en contextos com ara <i>Poc es pensava la teva mare que aprovaries les oposicions</i> o <i>Ben poc l'aplaudiran, si no marca més gols</i>. A més d'aquest ús general, <u>en parlars septentrionals i en gironí</u> aquest quantificador s'ha convertit en una vertadera marca de negació externa, i en aquest cas adopta la forma <i>poca</i>, que tradicionalment s'ha interpretat com a <i>poc</i> seguit de la conjunció <i>que</i>: <i>A mi poca (o poc que) m'han enviat cap invitació</i> (amb el valor de 'A mi no m'han enviat pas cap invitació'). (p. 1302, lletra menuda).</p>	
<p>182. Encara que amb menys extensió, <u>en parlars septentrionals i en gironí</u> també s'usa amb valor de negació externa l'adverbi focal <i>pla</i> normalment seguit de <i>que</i> i amb entonació descendent després de <i>pla</i>: <i>En Joaquim pla que és d'Oix</i>; <i>A Madrid pla que hi ha mar</i>. (p. 1302, lletra menuda).</p>	
<p>183. A més de <i>gens</i>, també és un quantificador negatiu el quantitatiu <i>gaire</i>, que indica una quantitat o grau més aviat baix, expressat per <i>no... molt</i> <u>en alguns parlars</u> que no tenen aquest quantificador: <i>No menja gaire</i>. (p. 1303, lletra grossa).</p>	<p>Gaire. Ex.: <i>És gaire lluny?</i> <i>No menja gaire</i> (p. 103).</p>
<p>184. <u>En mallorquí i septentrional</u> hi ha també el quantitatiu <i>pus</i> (§ 17.3.3). Aquest quantitatiu equival a <i>més</i>, però únicament funciona com a terme de polaritat negativa: <i>No en vull pus, de vi</i>. (p. 1303, lletra menuda).</p>	
<p>185. Amb un valor equivalent a <i>gens</i> també s'usen <u>en certs parlars</u> <i>brenca</i>, <i>gota</i>, <i>lleï</i>, <i>mica</i> o <i>molla</i>: <i>No n'hi ha brencia</i>; <i>No fa gota d'aire</i>; <i>No te'n daré lleï, de diners!</i>; <i>No m'agrada mica</i>; <i>No en tinc molla</i>. (p. 1303, lletra menuda).</p>	<p>Són sinònims de <i>gens</i>, mica i gota (p. 103).</p>
<p>186. <u>En els parlars en què gaire ha perdut vitalitat</u>, sí que és normal que <i>massa</i> i <i>molt</i> quedin afectats per la negació i presentin, per tant, el</p>	<p>Gaire. Ex.: <i>És gaire lluny?</i> <i>No menja gaire</i> (p. 103).</p>

<p>significat de gaire (§ 17.3.2): <i>Tot i la propaganda que havíem fet, no hi va acudir molta/massa gent</i> ('no hi va acudir gaire gent'). (p. 1304, lletra menuda).</p>	
<p>187. <u>En la llengua antiga</u>, en aquests contextos els quantificadors negatius s'usaven sistemàticament precedits de <i>no</i> i aquesta possibilitat s'ha mantingut amb més o menys vitalitat en certs casos, encara que la solució sense aquest reforç és la més general <u>en la majoria de parlars</u>. (p. 1305, lletra menuda).</p>	
<p>188. <u>En parlars valencians, en tortosí i en alguns altres parlars occidentals</u>, <i>no</i> pot precedir els quantificadors <i>cap</i>, <i>mai</i> i, en menor mesura, <i>ningú</i>: —<i>Quants dies ha plogut aquest mes?</i> —<i>No cap</i>; —<i>Quan l'has de veure?</i> —<i>No mai</i>; —<i>Qui ha vingut?</i> —<i>No ningú</i>. (p. 1305, lletra menuda).</p>	
<p>189. En les perífrasis verbals, a més, la partícula apareix generalment al final de la perífrasi, incloent-hi els pronoms febles si n'hi ha en posició enclítica, però <u>en alguns parlars</u> s'intercala entre el verb principal i l'auxiliar. (p. 1310, lletra grossa).</p>	
<p>190. L'adverbi de negació <i>pas</i> és molt usual <u>en parlars del Principat de Catalunya</u>, però no <u>en valencià ni en baleàric</u>. (p. 1310, lletra menuda).</p>	<p>Ús de la partícula <i>pas</i> en les preposicions negatives. En són exemples: <i>Demà, quan anirem a rebre ton germà...</i> —<i>Qui? En Joan? No arriba pas demà</i> <i>Jo no dic pas que tothom sigui dolent, però...</i> [...]. (p. 110).</p>

ANNEX 2. ENUNCIATS AMB VARIACIÓ FUNCIONAL DE LA GIEC

ACARATS AMB FABRA (1918/1933)

A l'Annex 2 presentem els enunciats de sintaxi de la GIEC analitzats al capítol 5 acarats amb la gramàtica de Pompeu Fabra (1918/1933). Els hem classificat en dues taules seguint la distinció entre els enunciats amb marques normatives (taula 1) i els que inclouen marques aparentment descriptives (taula 2), i a cada taula els hem llistat seguint l'ordre d'aparició dels enunciats a la GIEC.

Taula 1. Enunciats amb marques normatives.

GIEC (2016)	Fabra (1918/1933)
1. En lloc de les seqüències <i>taques verdes groguenques</i> o <i>taques d'un verd groguenc</i> , és possible trobar <i>taques verdgroguenques</i> , com si <i>verdgroguenques</i> fos un sintagma nominal en aposició a <i>taques</i> (malgrat que <i>groguenques</i> no concorda amb <i>verd</i>) o com si fos una locució (malgrat que hi poden aparèixer altres elements: <i>taques verd grogues</i>). Aquesta construcció (<i>taques verd groguenques/grogoses</i>) <u>s'evita en els registres formals</u> (p. 550, lletra menuda).	
2. En el <u>lèxic gastronòmic</u> es donen alguns usos de l'article definit que són gal·licismes: <i>peres al vi</i> apareix al costat de <u>l'expressió genuïna i preferent</u> <i>peres amb vi</i> o <i>ànec a la taronja sanguina</i> en lloc de <i>ànec amb taronja sanguina</i> (p. 587, lletra menuda).	
3. En les correlacions amb <i>endavant</i> , l'ús de la preposició <i>en</i> precedint l'adverbi (<i>d'ara en endavant</i> ; <i>de Mataró en endavant</i>) és habitual <u>col·loquialment</u> , però <u>s'evita en registres formals</u> (p. 741, lletra menuda).	
4. <i>A nivell (de)</i> s'utilitza <u>col·loquialment</u> amb valors figurats per als quals disposem d'expressions més precises i adequades. En lloc de <i>a nivell musical</i> , <i>a nivell administratiu</i> o <i>a</i>	

<p>nivell d'universitats, resulten <u>més adequades</u> solucions com les que s'exemplifiquen tot seguit: <i>Pel que fa a la música</i> (o <i>Musicalment parlant</i>) [...] (p. 776, lletra menuda).</p>	
<p>5. <u>Col·loquialment</u>, així presenta variants del tipus <i>aixís, aixins, aixina</i> o <i>aixines</i>, que <u>s'eviten en els registres formals</u> (p. 797, lletra menuda).</p>	<p>Així. Ex.: <i>No m'agrada així: fes-ho d'aquesta altra manera</i> (p. 102).</p>
<p>6. Passa semblantment amb el futur perfet. <u>No és adequat en els registres formals</u> si es refereix a un fet passat. També aquí la llengua recorre als verbs modals i a adverbis de modalitat: <i>Potser l'han renyat, que està tan moix</i> (i no pas <i>L'hauran renyat, que està tan moix</i>) (p. 922, lletra menuda).</p>	
<p>7. En la construcció <i>Qui renuncia o regala un tros del seu hort?</i>, l'element que complementa els dos verbs coordinats (<i>un tros del seu hort</i>) és complement preposicional del primer verb (<i>renuncia a un tros del seu hort</i>) i complement directe de l'altre (<i>regala un tros del seu hort</i>). Aquesta discrepància és un fenomen que <u>s'evita en els registres formals</u>, generalment, pronominalitzant-lo en el segon dels membres coordinats (<i>Qui renuncia a un tros del seu hort o el regala?</i>) o repetint el complement (<i>Qui renuncia a un tros del seu hort o qui regala un tros del seu hort?</i>). Així, <i>Treballen en una empresa petita o hi pertanyen</i> i <i>És millor fomentar el seu tracte o abstenir-nos-en?</i> <u>són preferibles</u> a <i>Treballen o pertanyen a una empresa petita</i> i <i>És millor fomentar o abstenir-nos del seu tracte?</i>, respectivament (p. 986, lletra grossa).</p>	
<p>8. En aquests casos, el contacte de la preposició i la conjunció <i>que</i> és habitual <u>en els registres informals i en estils pròxims a la llengua espontània</u>: <i>L'al·lusió a que m'hagi enfadat em sembla fora de lloc; Els meus amics són contraris a que els obliguin a sortir demà</i>. Amb tot, <u>en els registres formals s'evita</u> el contacte de la preposició i la conjunció o bé elidint la preposició (<i>L'al·lusió que m'hagi enfadat...</i>) o bé intercalant-hi algun element (<i>L'al·lusió al fet que m'hagi enfadat [...]</i>) (p. 1003-1004, lletra grossa).</p>	<p>Quan el complement és, no un verb en infinitiu, sinó tota una proposició introduïda amb la conjunció <i>que</i>, llavors la sola construcció correcta és d'introduir el dit complement sense preposició (p. 114).</p> <p>No és correcte d'anteposar cap de les preposicions <i>a, de</i> i <i>en</i> a la conjunció <i>que</i>, encara que la proposició completiva introduïda amb aquesta conjunció correspongui a un complement introduït amb alguna d'aquelles preposicions (p. 130).</p>
<p>9. <u>En els registres informals i en els estils pròxims a la llengua espontània</u>, és habitual que la preposició estigui en contacte amb la conjunció</p>	<p>Quan el complement és, no un verb en infinitiu, sinó tota una proposició introduïda amb la conjunció <i>que</i>, llavors la sola construcció</p>

<p><i>que</i> en contextos de coordinació en què els elements coordinats complementen un adjectiu i la subordinada és el segon constituent coordinat: <i>Tu ets el responsable de portar els comptes i de que els estalvis no es gastin malament</i>. <u>En els registres formals, en canvi, s'evita</u> el contacte elidint la preposició (...<i>i que els estalvis no es gastin malament</i>) o recorrent a construccions alternatives (...<i>i fer/procurar que els estalvis no es gastin malament</i>) (p. 1004, lletra grossa).</p>	<p>correcta és d'introduir el dit complement sense preposició (p. 114).</p> <p>No és correcte d'anteposar cap de les preposicions <i>a</i>, <i>de</i> i <i>en</i> a la conjunció <i>que</i>, encara que la proposició completiva introduïda amb aquesta conjunció correspongui a un complement introduït amb alguna d'aquelles preposicions (p. 130).</p>
<p>10. Amb altres verbs, l'elisió de la preposició <i>a</i> i, en alguns casos, de <i>en</i> pot originar construccions molt forçades. En aquests casos, el contacte de la preposició i la conjunció és habitual <u>en els registres informals i en els estils pròxims a la llengua espontània</u> (<i>Us desafiem a que fem el cim en una hora</i>), però <u>en els registres formals s'evita</u> el contacte o bé elidint la preposició [...] o bé emprant recursos (p. 1004-1005, lletra grossa).</p>	<p>Quan el complement és, no un verb en infinitiu, sinó tota una proposició introduïda amb la conjunció <i>que</i>, llavors la sola construcció correcta és d'introduir el dit complement sense preposició (p. 114).</p> <p>No és correcte d'anteposar cap de les preposicions <i>a</i>, <i>de</i> i <i>en</i> a la conjunció <i>que</i>, encara que la proposició completiva introduïda amb aquesta conjunció correspongui a un complement introduït amb alguna d'aquelles preposicions (p. 130).</p>
<p>11. Així, tenim <i>Insisteix en els temes de sempre o Comptava amb això</i>, però <i>Insisteix a (o en) parlar dels temes de sempre i Comptava a (o de, amb) fer això</i>. Tant el manteniment de <i>en</i> i <i>amb</i> com el canvi de preposicions <u>són acceptables, però el canvi és la solució preferible en els registres formals</u> (p. 1011, lletra grossa).</p>	<p>Quan el complement és un infinitiu cal usar la preposició <i>a</i> tant amb uns verbs com amb els altres. Ex.: <i>Accedir a rebre'l Contribuir a pagar un deute [...]</i> (p. 114).</p> <p>Davant d'un infinitiu que fa de complement d'un verb, és d'aconsellar, com ja hem vist, de no usar mai la preposició <i>en</i>, sinó la preposició <i>a</i> (p. 119).</p>
<p>12. També hi ha algun verb que davant d'infinitiu pot portar la preposició <i>per</i> a la vora de <i>a</i> i <i>en</i>: <i>S'interessa a/per/en comprar el segon pis</i>. La preposició <u>preferible en els registres formals</u> és <i>a</i> (<i>a/per</i> en el darrer exemple) (p. 1012, lletra grossa).</p>	<p>Davant d'un infinitiu que fa de complement d'un verb, és d'aconsellar, com ja hem vist, de no usar mai la preposició <i>en</i>, sinó la preposició <i>a</i>. Així, <i>No tardaran molt a venir</i>, i no pas <i>No tardaran molt en venir</i> (p. 119).</p>
<p>13. Trobem alternança entre <i>en</i>, <i>a</i> i <i>de</i> quan el complement d'un nom com <i>interès</i>, <i>desinterès</i>, <i>insistència</i>, <i>confiança</i> o <i>dificultat</i>, o dels predicats <i>confiar</i>, <i>somiar</i>, <i>ser el primer/segon/darrer</i> o <i>ser l'únic</i>, conté una subordinada d'infinitiu: <i>Manifesta un gran interès a/d/en estudiar llengües</i> (però: <i>en l'estudi de les llengües</i>); <i>tinc confiança a/de/en tornar aviat</i> (però: <i>en el retorn</i>) [...]. Les preposicions <u>preferibles en els registres formals</u> són <i>a</i> o <i>de</i> (p. 1012, lletra grossa).</p>	<p>Davant d'un infinitiu que fa de complement d'un verb, és d'aconsellar, com ja hem vist, de no usar mai la preposició <i>en</i>, sinó la preposició <i>a</i>. Així, <i>No tardaran molt a venir</i>, i no pas <i>No tardaran molt en venir</i> (p. 119).</p>

<p>14. La preposició <i>amb</i> pot alternar amb les preposicions <i>a</i> o <i>de</i> (o amb totes dues) quan introdueix un complement de règim que conté una substantiva d'infinitiu. Aquesta situació es dona en predicats com <i>conformar-se</i>, <i>comptar</i>, <i>avenir-se</i>, <i>estar d'acord</i>, <i>ser compatible</i> o <i>trobar-se</i>: <i>No et conformis amb/a/de ser contractat per un mes</i>; <i>Estem d'acord amb/a/de deixar el text tal com està [...]</i>. Les preposicions <u>preferibles en els registres formals</u> són <i>a</i> o <i>de</i> (p. 1012, lletra grossa).</p>	<p>Quan el complement és un infinitiu cal usar la preposició <i>a</i> tant amb uns verbs com amb els altres. Ex.: <i>Accedir a rebre'l</i> <i>Contribuir a pagar un deute [...]</i> (p. 114)</p>
<p>15. En lloc del relatiu compost <i>el qual</i>, <u>en registres informals</u> també apareix la construcció d'influència forana <i>el que</i> precedida de preposició (o esporàdicament <i>el qui</i> si l'antecedent és humà). Es tracta d'un recurs que <u>s'evita en els registres formals</u>, en què s'usa el relatiu compost <i>el qual</i> (o <i>què</i> i <i>qui</i>, en aquells casos en què també són possibles) (p. 1045, lletra grossa).</p>	<p>En la llengua escrita no és rar de trobar el relatiu compost <i>el qual</i> (equivalent a <i>que</i>, <i>què</i>, <i>qui</i>) reemplaçat per les combinacions <i>el quin</i> i <i>el que</i>. Ambdues són absolutament inadmissibles (p. 61).</p>
<p>16. El pronom de datiu que apareix en les oracions de relatiu de <i>Al final vam ser els únics que vam parlar amb el professor, al qual cap dels assistents no gosava fer-li cap pregunta</i> i <i>Vindrà una clienta a la qual segurament li haurem de reestructurar la botiga</i> <u>se sol evitar en els registres formals</u>, [...] (p. 1059, lletra grossa).</p>	<p>La cosa designada per l'antecedent, la qual, dins l'oració de relatiu, és expressada mitjançant el pronom relatiu, és un defecte expressar-la una segona vegada mitjançant un pronom personal feble adjuntat al verb (p. 62).</p>
<p>17. <u>En els registres informals</u> trobem unes construccions, <u>que no són acceptables en els registres formals</u>, en què es trasllada la preposició relacionada amb el predicat subordinat al davant de l'antecedent (que pertany a la principal) i el relatiu es redueix a <i>que</i>: <i>Ja veig amb les dificultats que t'has trobat</i>; <i>No saps la quantitat que es tracta</i>. Aquestes construccions són un encreuament d'estructures formalment interrogatives (<i>Ja veig amb quines dificultats t'has trobat</i>; <i>No saps de quina quantitat es tracta</i>) i relatives (<i>Ja veig les dificultats amb què t'has trobat</i>; <i>No saps la quantitat de què es tracta</i>) (p. 1064, lletra menuda).</p>	
<p>18. <u>No és tampoc adequat en registres formals</u> l'ús de <i>per a</i> en la locució <i>per a que</i>, en lloc de la conjunció clàssica i més general <i>perquè</i> (p. 1126, lletra grossa).</p>	<p>Perquè. És adés conjunció causal (amb el verb generalment en indicatiu), adés conjunció final (amb el verb en subjuntiu) (p. 135).</p>
<p>19. Com mostren els exemples analitzats fins ara, les finals amb <i>a</i> introdueixen generalment</p>	<p>Quan el complement és, no un verb en infinitiu, sinó tota una proposició introduïda amb</p>

subordinades d'infinitiu. Resulten molt forçades les construccions en què s'elideix la preposició *a* davant de la conjunció *que* i, per això, en registres informals és habitual el manteniment de la preposició quan la subordinada té el verb en forma personal: *He vingut a que m'expliquis què ha passat*. Es tracta, però, de construccions que s'eviten en els registres formals i que poden ser fàcilment reemplaçades per construccions més genuïnes amb la conjunció *perquè*: *He vingut perquè m'expliquis què ha passat* (p. 1132, lletra menuda).

la conjunció *que*, llavors la sola construcció correcta és d'introduir el dit complement sense preposició. (p. 114).

No és correcte d'anteposar cap de les preposicions *a*, *de* i *en* a la conjunció *que*, encara que la proposició completiva introduïda amb aquesta conjunció correspongui a un complement introduït amb alguna d'aquelles preposicions (p. 130).

-
20. En certs casos també es documenta l'ús de *doncs* com a conjunció causal, especialment en la llengua escrita. Es tracta, però, d'un ús no acceptable. Per tant, no es pot substituir *ja que* o *perquè* per la conjunció *doncs* en una oració com *Estàvem tots molt contents, {perquè / ja que} el nostre equip havia arribat a la final* (p. 1135, lletra menuda).

Modernament *doncs* ha estat usat a tort, en la llengua escrita, com a conjunció causal. Així: *Creiem que està malalt, doncs fa dies que no el veiem*. Cal evitar en absolut aquest *doncs* causal, del qual hom troba nombrosos exemples en el català modern (p. 128).

-
21. Notem que en la llengua escrita s'usa una coma entre el constituent dislocat a la dreta i la resta de l'oració (*No en parlarem mai més, d'això*), mentre que la coma és optativa en els dislocats a l'esquerra i generalment s'evita si es tracta de constituents poc complexos (*D'això no en parlarem mai més*) (p. 1230, lletra menuda).

-
22. Tot i que aquestes construccions exclamatives indirectes amb article definit són ben possibles, en els registres formals són preferibles les construccions amb una oració de relatiu per a expressar aquests continguts semàntics (§ 27.4.2.4): *Imagineu-vos els embolics en què es pot arribar a ficar el seu gendre* (p. 1279, lletra menuda).
-

Taula 2. Enunciats amb marques aparentment descriptives.

GIEC (2016)	Fabra (1918/1933)
<p>1. El datiu ètic té un caràcter expressiu i, per això, <u>es dona en la llengua oral i en els registres informals</u>: <i>Se te'l menjarà, tot aquest plat de macarrons?; No li arribis tard, a la teva mare; Se'ns ha convertit en tota una dona; No te'm perdís</i> (p. 503, lletra menuda).</p>	
<p>2. Les construccions passives pronominals no admeten un complement agent, si no és amb la locució <i>per part de</i>: <i>S'han admès vots particulars per part dels diputats del grup mixt</i>. Aquesta construcció amb complement agent <u>és característica del llenguatge administratiu i del periodístic</u> en general (p. 504, lletra grossa).</p>	
<p>3. <u>En registres informals</u> es troben els derivats <u>col·loquials</u> de <i>fotre</i>, com <i>fotimer, fotral, fotralada</i> o <i>fotracada</i>: <i>un fotimer de vegades, un fotral d'anys</i> (p. 521, lletra menuda).</p>	
<p>4. <u>En el llenguatge periodístic o en textos amb referències biogràfiques o històriques</u>, es poden trobar modificadors de temps en posició prenominal: <i>L'encara ahir director dels serveis territorials va signar el contracte; La fins fa poc presidenta de l'associació ho ha confirmat [...]</i>. Es tracta d'un recurs estilístic molt marcat usat en lloc dels més habituals, com ara l'ús de l'oració subordinada de relatiu [...] o del modificador de temps en posició postnominal [...] (p. 528, lletra menuda).</p>	
<p>5. En la resta de casos, la concordança de nombre entre els noms en aposició fluctua segons el nom que fa de complement i la percepció com a nom o més com a adjectiu que en tenen els parlants. Així, no és habitual la concordança en casos com <i>les dates límit de cadascuna de les fases de selecció, els episodis pilot de diverses sèries o les participacions rècord registrades en les últimes curses</i>. Però hi ha una certa variació en altres casos, <u>encara que en els registres formals</u> es tendeix a no fer la concordança: <i>actuar segons els procediments estàndard</i> (o <i>estàndards</i>), <i>consultar els verbs model</i> (o <i>models</i>), <i>una</i></p>	

<p><i>contrada plena de pobles fantasma</i> (o <i>fantasmes</i>) (p. 541, lletra grossa).</p>	
<p>6. El fet que bona part dels termes de color admetin un ús adjectival i que aquests sintagmes nominals de color s'adjuntin a un nom pot explicar que hi hagi parlants que els hi facin concordar <u>espontàniament</u> com si fossin locucions adjectivals: <i>uns tendals {blaus cel / blau cels / blaus cels}</i>, <i>unes cintes blau marines</i>. Tanmateix, no presenten l'estructura fixada de les locucions, com mostra la possibilitat d'alternar-hi components (<i>blau cel/celestes, verd oliva/d'oliva</i>) o elidir-ne (<i>uns pantalons blau fosc tirant a (blau) mar</i>). En tot cas, aquesta concordança és un fenomen ocasional que <u>no transcendeix més enllà dels registres informals</u> (p. 550, lletra menuda).</p>	
<p>7. Tot i que l'article definit és un mot àton, pot quedar separat de la resta del sintagma per un element parentètic: <i>el, posem per cas, 25 % dels teus ingressos</i>. A més, especialment <u>en el llenguatge periodístic</u>, no és estrany trobar una expressió temporal entre l'article i un nom designador d'un càrrec o professió: <i>la fins fa ben poc consellera de Salut</i> (p. 580, lletra menuda).</p>	
<p>8. <u>En els registres formals</u> se sol prescindir de l'article davant dels noms de personatges públics o històrics: <i>Prat de la Riba impulsà la creació de la Biblioteca de Catalunya; Pompeu Fabra morí el dia de Nadal de 1948; Hem escoltat la "Folia daliniana" de Montsalvatge</i> (p. 582, lletra menuda).</p>	
<p>9. No és estrany, però, l'ús de l'article (personal o definit) davant de noms de personatges públics, ús que pot ser una <u>mostra de familiaritat o d'informalitat</u>: <i>en Coromines, en Joan Fuster, na Maria Antònia Salvà, la Rodoreda, la Víctor Català</i> (p. 582, lletra menuda).</p>	
<p>10. També trobem l'article definit en expressions de manera del tipus <i>a la francesa</i> ('a la manera dels francesos'), <i>a la babalà, a la valenta, a la brasa o a la seva</i> i en <u>l'expressió col·loquial</u> amb valor temporal <i>a la que</i> (equivalent a <i>a la mínima que, tan bon punt</i>): <i>A la que t'hi acostes, ja borda</i> (p. 587, lletra menuda).</p>	

<p>11. A més de l'article <i>el</i>, <u>en la parla</u> hi trobem la <u>forma col·loquial</u> <i>lo</i> com a article amb valor individualitzador: <i>Sempre em diu lo que he de fer</i>. <u>Els registres formals</u> empren l'article <i>el</i> com a determinant individualitzador o fan servir altres recursos: <i>Sempre em diu el que he de fer</i> (o <i>allò que he de fer, les coses que he de fer</i>) (p. 588, lletra grossa).</p>	<p>En el català modern (sobretot en la llengua escrita) s'havia estès el costum de distingir l'adjectiu, quan no es refereix a cap substantiu expressat o sobreentès, de l'adjectiu quan es refereix a un substantiu masculí sobreentès, anteposant-li, en el primer cas, un <i>lo</i> invariable (dit article neutre) en lloc de l'article masculí. [...]. La llengua literària rebutja avui aquest <i>lo</i> reemplaçant-lo per <i>el</i>, per <i>el que és</i> o per <i>el que té de</i> (o <i>allò que té de</i>) (p. 39).</p>
<p>12. La construcció amb el demostratiu de llunyania <i>allò</i> (o <i>tot allò</i>) seguit d'una relativa pot tenir el mateix valor individualitzador que <i>el</i>: <i>Allò/el que no vulguis per a tu no ho vulguis per a ningú</i> [...]. La construcció amb <i>allò</i> es dona <u>en els registres formals</u> (p. 589, lletra grossa).</p>	<p>A vegades és usada amb la mateixa força que <i>el que</i> la combinació <i>allò que</i> (p. 63).</p>
<p>13. Els sintagmes formats per l'article individualitzador <i>el</i> i un adjectiu qualificatiu com ara <i>el popular, el diví o l'inefable són propis dels registres formals</i> (p. 589, lletra grossa).</p>	<p>En el català modern (sobretot en la llengua escrita) s'havia estès el costum de distingir l'adjectiu, quan no es refereix a cap substantiu expressat o sobreentès, de l'adjectiu quan es refereix a un substantiu masculí sobreentès, anteposant-li, en el primer cas, un <i>lo</i> invariable (dit article neutre) en lloc de l'article masculí. [...]. La llengua literària rebutja avui aquest <i>lo</i> reemplaçant-lo per <i>el</i>, per <i>el que és</i> o per <i>el que té de</i> (o <i>allò que té de</i>) (p. 39).</p>
<p>14. <u>En els registres informals</u>, trobem la forma <i>lo</i> per a l'article masculí amb valor ponderatiu per influència forana. Aquest ús es pot evitar amb qualsevol dels diversos recursos que ens ofereix la llengua quan es tracta d'emfatitzar una característica d'una situació, com ara els marcadors exclamatius (<i>com, que, quant, si, etc.: Com menges!</i> [...]) (p. 594, lletra grossa).</p>	
<p>15. <u>En el llenguatge periodístic</u> és habitual que els titulars apareguin amb sintagmes nominals escarits en funció de subjecte i en posició preverbal. Sol tractar-se, però, de sintagmes nominals modificats per complements nominals, adjectius especificatius o oracions de relatiu restrictives: <i>Líders històrics i moderats del partit critiquen la decisió del president</i> (p. 599-600, lletra grossa).</p>	
<p>16. L'absència de determinant davant del nom és freqüent en les <u>fórmules científiques o acadèmiques</u>, <u>en lemes</u> i en les dites populars: <i>Força és</i></p>	

<p><i>igual a massa per acceleració; Cultura no és no-més instrucció; Casa pobra, fora gos; Feina feta no fa destorb</i> (p. 600, lletra menuda).</p>	
<p>17. Principalment <u>en la llengua escrita</u>, els determinants demostratius poden ser emprats sense nom explícit per a referir-se a sintagmes nominals apareguts en el discurs previ, amb els quals concorden en gènere i nombre: <i>Si hi ha més òlibes, les òlibes caces més ratolins i el nombre d'aquests disminueix</i> (p. 605, lletra grossa).</p>	
<p>18. <u>En la parla informal</u> s'empren mots formats a partir dels pronoms demostratius que —a part de servir com a fórmules de farciment, com a falques— permeten avançar en el discurs quan no trobem el mot adequat. Fins i tot poden ser emprats en lloc d'un nom propi. Es tracta de <i>daixò</i> (<i>Daixò... ara no recordo què et volia dir</i>), <i>daixones</i> o <i>dallones</i> (<i>Vaig veure aquell home... en Dallones</i>) (p. 606, lletra menuda).</p>	
<p>19. En les construccions comparatives, els numerals multiplicatius també poden funcionar com a adjectius posposats al nom quantificat: <i>Té un arxiu triple que el teu</i> ('tres vegades el teu'). En aquests casos, al costat de les formes invariables pel que fa al gènere (<i>triple</i>, etc.), la llengua disposa de formes flexionades en gènere i nombre: <i>He vist una col·lecció triple</i> (o <i>tripla</i>) <i>que la vostra</i>. Les formes adjectivals variables en gènere tenen un ús esporàdic i només es troben <u>en els llenguatges d'especialitat</u> (p. 635, lletra grossa).</p>	<p>Hi ha, però, un gran nombre d'adjectius en <i>e</i> que formen el femení canviant la <i>e</i> en <i>a</i>: [...]; els multiplicatius en <i>ple</i> (<i>duple</i>, <i>sèxtuple</i>, <i>dècuple</i>, etc.) (p. 37).</p>
<p>20. Hi ha algun cas en què l'indefinit <i>cap</i> pot aparèixer en combinació amb un nom plural i fins i tot adoptar <u>col·loquialment</u> la forma <i>caps</i>, com per exemple en <i>No va trobar caps braços segurs que l'acolliren</i> [...] (p. 647, lletra menuda).</p>	<p>Cap (invariable). Ex.: <i>Tens cap agulla?</i> (p. 66).</p>
<p>21. Pel que fa als pronoms existencials, <i>algú</i> s'aplica a persones i <i>quelcom</i>, pròpia <u>de registres molt formals</u>, a entitats no animades i a situacions (p. 649, lletra grossa).</p>	<p>Com a sinònim d'<i>alguna cosa</i> (i àdhuc de <i>res</i> en sentit positiu), és avui bastant usat en la llengua escrita el pronom dialectal quelcom (p. 68).</p>
<p>22. A més del sentit existencial, (<i>un</i>) <i>hom</i> pot tenir un sentit genèric, equivalent a <i>la gent</i>, que pot incloure la persona que parla o referir-s'hi exclusivament: <i>Pel setembre hom verema; Quan un hom està malalt, no té humor per a res</i>. El</p>	<p><i>Un</i> i <i>una</i>, pronoms, poden ésser reemplaçats per la combinació un hom (p. 67).</p>

<p>pronoms <i>hom</i> és propi <u>dels registres més formals</u> (p. 651, lletra grossa).</p>	
<p>23. Aquest indefinit també presenta la forma <u>arcaïtzant</u> <i>qualsevulla</i> (i <i>qualssevulla</i> en plural), aplicable indistintament al masculí i al femení (p. 652, lletra menuda).</p>	<p>Qualsevol o qualsevulla (p. 67).</p>
<p>24. Amb el sentit de <i>a qualsevol lloc</i> i <i>de qualsevol manera</i> hi ha les formes <u>arcaïtzants</u> <i>onsevulga</i>, <i>onsevol</i> i <i>comsevulla</i>, respectivament (p. 652, lletra menuda).</p>	
<p>25. Hi ha, encara, la forma <u>arcaïtzant</u> <i>quisvulla</i> i l'expressió <i>un/una qualsevol</i>, que s'empra per a etiquetar algú de persona poc digne: <i>El president del consell no és un qualsevol</i> (p. 652, lletra menuda).</p>	
<p>26. En el cas que l'article sigui plural i no suprimit, el quantificador és masculí singular: <i>tot els Pallaresos</i>, <i>tot ses Salines</i>, <i>tot els Poblets</i>, <i>tot les Preses</i>. Però hi ha casos en què <u>espontàniament</u> es recorre a perífrasis del tipus <i>tot el poble de</i>, <i>tota la gent de</i> (p. 659, lletra grossa).</p>	
<p>27. <i>Ambdós</i> i <i>sengles</i> són quantificadors inherentment plurals, propis <u>dels registres formals</u> (p. 662, lletra grossa).</p>	
<p>28. Els pronoms febles com a pronoms de represa apareixen també en determinades oracions de relatiu sovint pròpies <u>de registres informals</u>: <i>Allà hi ha el negociant que nosaltres sospitem que el banquer l'ha enganyat</i> (p. 674, lletra grossa).</p>	<p>La cosa designada per l'antecedent, la qual, dins l'oració de relatiu, és expressada mitjançant el pronom relatiu, és un defecte d'expressar-la una segona vegada mitjançant un pronom personal feble adjuntat al verb (p. 62).</p>
<p>29. No obstant això, l'ús d'un pronom fort amb antecedent no humà és possible en determinats casos, sobretot <u>en registres formals</u> o <u>en llenguatge tècnic</u> (p. 678, lletra grossa).</p>	
<p>30. <u>En textos de caràcter formal</u>, el pronom fort es troba sovint en els complements que no poden ser substituïts per cap pronom feble: <i>Aqueixa virtut és la que tens i per ella t'has fet mereixedor d'aquest benefici</i> (o bé <i>...i per {aquesta/la dita} virtut...</i>) (p. 678, lletra grossa).</p>	
<p>31. Els pronoms <i>la</i> i <i>les</i> apareixen en certes construccions lexicalitzades sense que tinguin un antecedent. Es tracta generalment de predicats</p>	

<p>que pertanyen a <u>registres informals</u>, com <i>ballar-la</i> 'passar dificultats' (<i>Ja la ballarem, si escasseja l'aigua!</i>), <i>endevinar-la</i> 'tenir encert' (<i>L'heu endevinada de ple, llogant aquesta casa</i>), <i>haver-se-les</i> i <i>tenir-se-les</i> 'barallar-se' (<i>En aquella casa se les tenien dia sí dia també</i>) [...] (p. 680, lletra grossa).</p>	
<p>32. Com ocorre amb els pronoms d'acusatiu, els de datiu també apareixen en algun cas lexicalitzats amb el verb en predicats que pertanyen generalment als <u>registres informals</u>. Trobem el pronom <i>li</i> incorporat en algunes expressions en mode imperatiu (<i>Tira-li</i> 'fes, fes'; <i>Fot-li</i>) [...] (p. 682, lletra menuda).</p>	
<p>33. Per a la tercera persona hi ha tant el pronom <i>si</i>, invariable pel que fa al gènere i el nombre, com els pronoms <i>ell</i>, <i>ella</i>, <i>ells</i> i <i>elles</i>, amb variació de gènere i nombre. El pronom <i>si</i> és una forma de la <u>llengua culta</u>, poc usada en <u>registres informals</u>, enfront de les formes <i>ell</i>, <i>ella</i>, <i>ells</i> i <i>elles</i> (p. 688, lletra grossa).</p>	<p>En casos com els següents és preferible el pronom <i>ell</i> al reflexiu <i>si</i>: <i>Parlaven entre ells</i>, preferible a: <i>Parlaven entre si</i> (p. 40).</p>
<p>34. En aquestes oracions, <i>tal</i> té el sentit de 'aquesta cosa, això' que trobem en l'oració <u>arcaïtzant</u> <i>No faré tal</i> (p. 697, lletra menuda).</p>	
<p>35. Els predicats <i>riure's</i>, <i>adonar-se</i>, <i>fotre's</i>, <i>alegrar-se</i> o <i>no tenir ni idea</i> de funcionen <u>col·loquialment</u> amb el pronom <i>en</i> i el complement introduït per la preposició <i>de</i> que el pronom hauria de substituir: <i>No te n'has de riure dels altres</i>; <i>No se n'adona del que li passa, pobre</i>; <i>No en tinc ni idea d'on han anat, aquells</i> (en lloc de les construccions generals <i>No t'has de riure dels...;</i> <i>No s'adona del...;</i> <i>No tinc ni idea d'on... o No te n'has de riure, dels altres</i>, etc.) (p. 706, lletra menuda).</p>	
<p>36. El verb <i>recordar-se</i> pren la forma <i>recordar-se'n</i> o <i>enrecordar-se'n</i> (amb el pronom <i>en</i> repetit i prefixat al verb) en l'<u>ús col·loquial espontani</u>: <i>Prenia notes per enrecordar-se'n del que deien els advocats</i>. També existeixen formes <u>col·loquials</u> com <i>enriure-se'n</i>, <i>emburlar-se'n</i>, <i>esfúmer-se'n</i>, <i>empenedir-se</i> o <i>entornar-se</i>, però són ben pocs els casos que s'han fixat en tots els registres (p. 706, lletra menuda).</p>	
<p>37. <u>En les cançons i els romanços tradicionals</u> hi havia un ús del pronom <i>en</i> que ha desaparegut des</p>	

<p>de fa temps: <i>Si n'éren tres tambors [...]</i> (p. 706, lletra menuda).</p>	
<p>38. En els casos en què el segon terme no és un adverbí demostratiu de lloc, la preposició <i>a</i> es conserva en la <u>llengua escrita</u>, tot i que <u>oralment</u> pot ser que no es pronuncii per causa d'una altra vocal contigua: <i>Corro cada matí de casa meva a aquesta fita; Del dia 7 a ara/avui ha canviat de parer tres vegades</i> (p. 740, lletra grossa).</p>	
<p>39. També trobem la correlació <i>de...a...</i> en la construcció temporal <i>d'aquí a</i> (o <i>d'ací a</i>), que permet calcular el moment en què tindrà lloc una situació. En aquesta construcció és habitual la supressió de la preposició <i>a</i>, tot i que se sol mantenir <u>en els registres formals</u> (p. 741, lletra grossa).</p>	
<p>40. [...] però amb <i>què</i> interrogatiu es manté la distinció entre <i>per</i> i <i>per a</i> (<i>Per què treballa?; Per a què serveix això?</i>) i amb <i>què</i> relatiu existeix <u>en registres formals i en llenguatges d'especialitat</u> la combinació <i>per què</i> (p. 742, lletra grossa).</p>	
<p>41. Amb complements nominals, la preposició <i>per a</i> també assumeix <u>en registres formals</u> altres valors relacionats més indirectament amb la idea de destinació (p. 749, lletra grossa).</p>	
<p>42. La preposició <i>com a</i> també s'utilitza amb altres valor que, sense ser estrictament predicatius, s'hi aproximen. Trobem la preposició, <u>en registres informals</u>, amb una funció pròxima a un quantificador o un modificador: <i>Fa com a fred</i> ('prou, força', 'més aviat') [...]. Aquest ús de <i>com a</i> conviu amb l'ús de <i>com</i> tot sol (<i>N'hi havia com mitja dotzena; Estava com un xiquet</i>), que és la solució habitual <u>dels registres formals</u> (p. 756, lletra menuda).</p>	
<p>43. En lloc d'un sintagma adjectival apareix a vegades un gerundi en construccions pròpies <u>de registres formals o de llenguatges d'especialitat</u>: <i>Aquests personatges de l'obra són interpretats com a formant part de la massa popular</i> (p. 756, lletra menuda).</p>	
<p>44. En general, la coordinació o la correlació de preposicions i locucions prepositives és un fenomen restringit <u>als llenguatges</u></p>	

<p><u>d'especialitat</u>: <i>La cervesa es fabrica amb i sense alcohol</i> (p. 773, lletra grossa).</p>	
<p>45. És més aviat pròpia <u>dels registres formals i dels llenguatges d'especialitat</u> la locució <i>en virtut de</i> (o <i>per virtut de</i>), que selecciona sintagmes nominals: <i>Els cossos cauen en/per virtut de la força de la gravetat</i> (p. 780, lletra grossa).</p>	<p>Entre les locucions prepositives són notables [...] en virtut de (p. 125).</p>
<p>46. Indiquen, segons el cas, la destinació, la causa o el beneficiari locucions com <i>en bé que, a favor de</i> o, <u>en els registres formals</u>, <i>en pro de</i> (p. 780, lletra grossa).</p>	
<p>47. <u>En el llenguatge periodístic</u>, <i>a falta de</i> i <i>a manca de</i> s'apliquen també amb el sentit temporal i espacial per a indicar el temps restant fins a la finalització d'un termini, l'acompliment d'un fet, la consecució d'una cosa: <i>A falta de cinc minuts per al final del partit, el resultat és de dos a zero</i> [...] (p. 782, lletra grossa).</p>	
<p>48. L'adverbi <i>ensems</i> pertany <u>als registres més formals</u> i té un valor equivalent a <i>ahora</i> i <i>juntament</i> (o <i>junt</i>) (p. 797, lletra grossa).</p>	<p>Ensems. Ex.: <i>Estan fe i caritat ensems lligades</i> (p. 103).</p>
<p>49. També són propis <u>dels registres més formals</u> els adverbis <i>debades</i> i <i>endebades</i> usats amb el valor de 'inútilment, en va': <i>És debades que insisteixis</i> (p. 798, lletra menuda).</p>	<p>Debades o endebades. Ex.: <i>És endebades que li ho prohibeixis: ell ho farà</i> (p. 103).</p>
<p>50. I <u>col·loquialment</u>, els adverbis <i>ací</i> i <i>aquí</i> també poden usar-se per a presentar i designar persones: <i>Aquí, l'amic Pep, s'ofereix voluntari</i> (p. 799, lletra grossa).</p>	
<p>51. Així, l'adverbi <i>onsevulga</i> i les variants <i>onsevol</i> i <i>onsevulla</i> tenen un valor paral·lel a <i>qualsevol</i>, però es tracta de <u>formes arcaïtzants</u>: <i>Onsevulga que pregunteu us ho indicaran</i> (p. 801, lletra grossa).</p>	<p>Onsevulga o onsevulla. Ex.: <i>Onsevulga que vagis et trobaran</i> (p. 101).</p>
<p>52. Amb valor temporal fa referència a un període de temps: <i>D'ara endavant tancarem a les set</i> (i també, <u>col·loquialment</u>, <i>D'ara en endavant tancarem a les set</i>) (p. 804, lletra grossa).</p>	
<p>53. En canvi, l'adverbi <i>inclús</i> és usual <u>en registres poc formals</u>, però té escassa tradició <u>en els formals</u> (p. 816, lletra grossa).</p>	

<p>54. A causa del seu caràcter negatiu tampoc, <i>ni</i> i <i>ni tan sols</i> permeten que s'elideixi l'adverbi <i>no</i> quan ocupen una posició preverbal, encara que <u>en els registres formals</u> és més habitual que es mantingui [...]: <i>Ella tampoc (no) ho sabia; Ni ella (no) ho sabia; Ni tan sols ella (no) ho sabia</i> (p. 816, lletra menuda).</p>	<p>Les proposicions negatives introduïdes amb la conjunció <i>ni</i> no exigeixen l'anteposició de l'adverbi <i>no</i> a llur verb (p. 105).</p>
<p>55. També es poden comptar com a verbs lleugers <i>donar, pegar, treure, etc.</i>, o el més <u>col·loquial</u> <i>fotre</i> (p. 830, lletra grossa).</p>	
<p>56. El verb <i>fotre</i> és un equivalent <u>col·loquial</u> de <i>fer</i>, i aporta un matís valoratiu a l'enunciat. <i>Fúmer</i>, d'altra banda, és l'eufemisme per <i>fotre</i> (p. 832, lletra menuda).</p>	
<p>57. <u>En la radiació d'un partit de futbol</u>, per exemple, seria insuportable la menció contínua de la pilota; per això, s'utilitzen expressions com les següents (amb absència del complement directe): <i>El davanter envia cap al centre, atura i refusa el defensa, hi posa el peu el lateral, que desvia i envia de nou amb força cap a la zona contrària, hi posa el cap el defensa i finalment atrapa el porter</i> (p. 834-835, lletra grossa).</p>	
<p>58. Així mateix, <u>en el llenguatge de la restauració (o en receptes de cuina)</u> és normal l'ús absolut de verbs com <i>esqueixar, salar, trinxar, escaldar, untar, batre, remenar, fregir, picar</i> o <i>enfornar</i> (p. 835, lletra grossa).</p>	
<p>59. <u>Entre jugadors de cartes</u> s'usen sense complements verbs com <i>fer</i> 'tenir el torn', <i>barrejar, remenar, escapçar, repartir</i> o <i>donar</i> (p. 835, lletra grossa).</p>	
<p>60. <u>En contextos comercials</u> són habituals amb aquest ús <i>comprar, vendre, repartir</i> o <i>servir</i> (un farmacèutic, per exemple, pot dir que tal o tal distribuïdora fa temps que no serveix) (p. 835, lletra grossa).</p>	
<p>61. Tradicionalment, els verbs <i>guanyar</i> i <i>perdre</i> i algun altre (<i>superar, vèncer</i>) admeten un adjunt introduït amb les preposicions <i>per</i> o <i>de</i> que expressa la mesura en què es guanya o perd. <u>En el llenguatge esportiu i periodístic</u> s'ha generalitzat l'elisió la preposició <i>per</i> en aquests</p>	

<p>contextos: <i>El València guanya dos a un</i> (p. 837, lletra menuda).</p>	
<p>62. Els verbs <i>clissar</i>, <i>galivar</i>, <i>guipar</i> i <i>llucar</i>, equivalents <u>col·loquials</u> de <i>veure-hi</i> (o <i>veure-s'hi</i>), també duen incorporat el pronom <i>hi</i> (p. 841, lletra grossa).</p>	
<p>63. Encara que alguns verbs com <i>trucar</i> i <i>telefonar</i> han assolit una certa extensió amb l'ús transitiu (<i>Truca'l</i>; <i>Telefoneu-la</i>), tenen un ús general intransitiu (<i>Truca-li</i>; <i>Telefoneu-li</i>), que és el propi <u>dels registres formals</u> (p. 842, lletra menuda).</p>	
<p>64. Els verbs <i>restar</i> i <i>romandre</i> s'usen generalment <u>en registres formals</u> (p. 865, lletra grossa).</p>	
<p>65. Els valors que un adjectiu adquireix amb cadascun dels dos verbs no sempre són homogenis. Per això, <i>La Berta és bona</i> significa que 'té bon caràcter', i <i>La Berta està bona</i> significa que 'té bona salut' (i, <u>col·loquialment</u>, que 'és atractiva') (p. 870, lletra grossa).</p>	
<p>66. <u>En els registres formals</u>, la llengua disposa del verb <i>existir</i>: <i>Encara existeix alguna altra sortida</i> 'Hi ha una altra sortida'. En aquests registres, el verb <i>cabre</i> presenta la possibilitat de seleccionar només sintagmes nominals, no pas una oració subordinada substantiva, sovint acompanyat del pronom <i>hi</i> o d'un pronom de datiu (p. 874, lletra menuda).</p>	
<p>67. Precisament per això, la passiva pronominal és més habitual en tota classe de registres que no pas la passiva perifràstica, la qual s'usa gairebé exclusivament <u>en registres formals</u>, i més específicament <u>en els llenguatges acadèmic, tècnic</u> o, amb més limitacions, <u>periodístic</u> (p. 886, lletra grossa).</p>	
<p>68. Tanmateix, l'ús de subjectes escarits esdevé possible <u>en el llenguatge periodístic</u> [...] si el nom porta algun tipus de complement: <i>Periodistes de la Unió Europea seran expulsats de l'Iraq</i> (p. 888, lletra grossa).</p>	
<p>69. La presència d'un subjecte format per una subordinada substantiva és molt menys freqüent en la passiva perifràstica que en la passiva pronominal. Es troba, però, <u>en registres formals</u>: <i>Us serà comunicat per escrit que heu comès una</i></p>	

<p><i>infracció greu; Encara no ha estat anunciat si hi haurà una nova convocatòria de beques d'estudi (p. 888, lletra menuda).</i></p>	
<p>70. Determinats verbs transitius que expressen estats psicològics o estats intel·lectuals (<i>admirar, conèixer, estimar, oblidar, odiar, reconèixer, respectar, saber, témer</i>), tot i que no seleccionen un agent sinó un experimentador, poden dur un adjunt que expressa aquest experimentador: <i>Aquell jutge era admirat per uns quants i temut per molts altres</i>. En realitat, no es tracta de veritables passives, sinó d'un tipus d'oració atributiva (anomenada atributiva estativa). Per això, el complement introduït per la preposició <i>per</i> també pot anar amb <i>de</i>, principalment <u>en registres formals</u>: <i>El senyor Agustí, mestre d'aquesta vila, era estimat/respectat de tothom</i> (p. 891, lletra grossa).</p>	<p>Darrera de certs participis, com <i>seguit, precedit, acompanyat, conegut, reconegut, respectat</i>, la designació de l'autor és generalment introduïda mitjançant la preposició <i>de</i>. Ex.: <i>Entrà seguit de tots els seus amics És respectat de tothom</i> (p. 121).</p>
<p>71. Tot i això, <u>el llenguatge administratiu i el dels mitjans de comunicació</u> en general han desenvolupat la capacitat d'explicitar l'agent com a adjunt, introduït especialment amb la locució <i>per part de [...]</i>: <i>S'han emès vots particulars per part de diversos diputats del grup mixt</i> (p. 897, lletra grossa).</p>	
<p>72. Al costat d'aquest ús de la primera persona del plural hi ha l'anomenat plural de modèstia, que permet desdibuixar el protagonisme de l'emissor i fer-hi sentir inclòs el receptor (§ 8.2.2d). Aquesta construcció s'usa habitualment <u>en discursos, treballs de recerca o articles d'opinió</u>: <i>En aquest article presentarem els resultats de les darreres enquestes</i> (p. 900, lletra menuda).</p>	
<p>73. En combinació amb altres temps de passat es pot utilitzar igualment per a atorgar una major vivacitat a les <u>narracions orals o escrites</u>: <i>L'altre dia anava passejant per l'albereda, quan me'l veig arribar tot carregat d'andròmines</i> (p. 914, lletra grossa).</p>	
<p>74. <u>Col·loquialment</u>, el present es pot emprar també per a referir-se a situacions anteriors a l'acte de parla que finalment no es produïren, és a dir, situacions irrealis de passat en contextos com: <i>L'altre dia va tenir un accident anant en bicicleta i gairebé es mata</i> ('estigué a punt de matar-se') (p. 914, lletra grossa).</p>	

<p>75. El caràcter imperfectiu d'aquest temps explica igualment el contrast que s'estableix, <u>en textos narratius</u>, entre el passat simple o el perifràstic i l'imperfet: amb el passat s'introdueixen els esdeveniments delimitats temporalment que fan avançar el temps de la narració tot atorgant-hi un clar dinamisme; l'imperfet, en canvi, s'usa en les descripcions o les situacions estàtiques que no fan progressar la narració (p. 917, lletra menuda).</p>	
<p>76. L'imperfet narratiu té un valor perfectiu i equival, per tant, al passat, simple o perifràstic. Aquest ús apareix fonamentalment <u>en textos escrits</u> en què es descriu un fet recreant-lo o emfatitzant-lo: <i>Dos dies després esclatava el conflicte bèl·lic; El dimarts 18 de juny de 1907, Enric Prat de la Riba creava l'Institut d'Estudis Catalans</i> (p. 918, lletra grossa).</p>	
<p>77. <u>Col·loquialment</u>, l'imperfet pot utilitzar-se també en les apòdosis amb un valor emfàtic, en lloc del condicional: <i>Si ens dèieu d'anar-hi ara mateix, segur que no ens ho pensàvem dues vegades</i> (p. 918, lletra grossa).</p>	
<p>78. Els temps de futur poden usar-se en un context en què es parla de fets passats. S'empren principalment <u>en textos i discursos històrics o biogràfics</u> amb referència a una situació posterior a un fet passat: <i>Anys més tard publicarà la seva obra mestra; Tot el segle XV reflectirà la lluita d'un país que no es resignava a una decadència inevitable; A la primavera del 1927 ja s'hauran inaugurat dos nous hospitals</i> (p. 921, lletra grossa).</p>	
<p>79. Com a <u>recurs retòric</u>, el futur simple s'empra per a anunciar una situació que el parlant presenta com un fet obvi: <i>Com comprendràs, a mi això no em convé; No direu que no us deixo en un bon lloc</i>. Hi ha també un altre ús retòric del futur que apareix generalment amb els verbs de dicció en primera persona: <i>En confessaré que jo no pensava anar-hi; Us diré que a mi no em sembla bé</i> (p. 921, lletra grossa).</p>	
<p>80. <u>En els textos jurídics</u>, però, se sol limitar aquest ús del futur a favor del temps de present o d'una perífrasi d'obligació per a evitar interpretacions que possibilitin l'ajornament del compliment de</p>	

<p>la norma o per defugir l'ambigüitat entre obligació i possibilitat: <i>El centre d'informàtica {proveeix / ha de proveir / proveirà} els usuaris de la universitat de serveis informàtics i de telecomunicacions</i> (p. 921, lletra grossa).</p>	
<p>81. Un altre ús modal del futur que apareix <u>en registres informals</u> i que és una variant del futur de probabilitat és el futur amb sentit concessiu, el qual s'usa per a refutar parcialment l'enunciat de l'interlocutor. També en aquest cas, <u>en els registres formals</u> s'opta per a altres recursos, com ara els verbs <i>deure</i> o <i>poder</i> i els adverbis que expressen possibilitat o probabilitat (p. 923, lletra menuda).</p>	
<p>82. <u>En el llenguatge de la historiografia</u>, el condicional també es documenta en altres contextos sintàctics en què generalment s'usa el passat simple o el perifràstic: <i>Aleshores va conèixer la dona amb qui es casaria</i> (o <i>es casà, es va casar</i>) (p. 923, lletra grossa).</p>	
<p>83. <u>El llenguatge periodístic</u> sol recórrer a aquest condicional per a presentar informacions no contrastades: <i>Per les informacions que ens arriben, la bomba hauria causat la mort de trenta civils</i> (p. 924, lletra grossa).</p>	
<p>84. Com a futur, a vegades el condicional s'usa <u>en els registres informals</u> amb el valor d'incertesa, de probabilitat o de concessivitat. Amb un valor d'incertesa apareix en oracions interrogatives associat sovint als verbs modals <i>poder</i> i <i>deure</i>: <i>Mentre anava cap a la porta es preguntava qui podia trucar amb tanta impaciència a aquelles hores; Qui deuria ser a aquelles hores?</i> En aquests casos, <u>en els registres formals</u> s'expressa el mateix valor per mitjà d'aquests verbs modals prescindint del condicional: <i>Mentre anava cap a la porta es preguntava qui podia trucar amb tanta impaciència a aquelles hores; Qui devia ser a aquelles hores?</i> Amb un valor de probabilitat o de conjectura s'usen generalment verbs modals o els adverbis de modalitat, que són el recurs propi <u>dels registres formals</u>: <i>Quina trencadissa! Devien/Degueren ser els incontrolats del club La Lluna</i> (en lloc de <i>Serien els incontrolats...</i>) [...]. La perífrasi amb <i>deure</i>, o amb <i>poder</i>, de fet, és el recurs més habitual per a expressar la concessivitat: <i>Devia ser molt llest,</i></p>	

<p><i>però no ho demostrava</i> (o <i>Podia ser molt llest...</i>) (p. 924, lletra menuda).</p>	
<p>85. En la llengua general, el subjuntiu no presenta cap temps semblant al passat simple o al perifràstic d'indicatiu. Tot i això, <u>els registres formals</u> sí que disposen d'un temps perifràstic format per analogia amb el passat perifràstic d'indicatiu (p. 927, lletra grossa).</p>	
<p>86. Segurament per analogia amb abans, també s'empra a vegades el subjuntiu en les subordinades introduïdes per després en contextos en què es designen fets ja ocorreguts: <i>Dos dies després que es produís l'atemptat, el Parlament aprovà una nova llei.</i> Aquest ús del subjuntiu és bastant habitual <u>en la prosa periodística</u> i representa una opció més marcada i afectada que no la de l'infinitiu, que és la forma habitual: <i>Dos dies després d'haver-se produït l'atemptat...</i> (p. 942, lletra menuda).</p>	
<p>87. En el segon, en canvi, el connector parentètic, que ocupa una posició perifèrica a l'inici de la darrera oració i que se sol marcar <u>en l'escrit</u> amb els signes de puntuació adients (amb un punt i amb una coma, en l'exemple anterior), no manifesta cap vinculació sintàctica entre les dues oracions, que són independents (p. 961, lletra grossa).</p>	
<p>88. A partir de l'adjectiu <i>total</i>, d'altra banda, s'ha creat el connector <i>total</i>, usat sobretot <u>en la llengua parlada</u> amb un valor de reformulació o de resum equivalent a en conseqüència o en conclusió (p. 962, lletra menuda).</p>	
<p>89. Pel fet de formar un grup prosòdic independent, <u>en l'escriptura</u> solen anar entre comes si se situen dins l'oració (<i>Van anar, amb tot, d'excursió</i>) o bé seguits de coma en posició inicial (<i>Amb tot, van anar d'excursió</i>) o precedits de coma en posició final (<i>Van anar d'excursió, amb tot</i>) (p. 970, lletra menuda).</p>	
<p>90. Si el nombre d'elements coordinats en funció de subjecte és igual al nombre d'altres elements coordinats, aleshores pot ser que a cada entitat designada li correspongui un dels altres elements, i en aquest cas la correspondència es pot explicitar mitjançant l'expressió <i>cadascú per la seva banda</i>, i <u>en els registres formals</u>, amb</p>	

<p>l'adverbi <i>respectivament</i>, que admet posicions diferents (darrere els elements del subjecte, darrere el verb i darrere els altres elements coordinats): <i>En Miquel, la Glòria i jo, respectivament, anirem a Egipte, a la Capadòcia i a Rússia</i> (o <i>...anirem, respectivament, a..., o ...anirem a Egipte, a la Capadòcia i a Rússia, respectivament</i>) (p. 979, lletra menuda).</p>	
<p>91. En aquest darrer cas, l'oració va precedida generalment de la conjunció <i>que</i> (<i>No plovia, sinó que diluviava</i>) i es poden obtenir construccions paral·leles només amb <i>que</i> o sense cap conjunció: <i>No plovia, que diluviava (més informal)</i>; <i>No plovia: diluviava</i> (p. 984, lletra grossa).</p>	
<p>92. En les oracions interrogatives és pràcticament impossible de coordinar mots interrogatius si n'hi ha un que és complement directe. No seria possible, per exemple, <i>Mira qui i què ha dut</i> ni <i>Mira què i com ha dut</i> (o <i>Mira què i on ha dut</i>). En altres casos sí que és possible, sobretot <u>en registres formals</u>: <i>I ara hem de veure com i per què s'enfrontaran</i> (amb un adjunt de manera i un de causa); <i>S'ha d'investigar on i com han deixat els documents</i> (amb un adjunt locatiu i un de manera) (p. 987, lletra menuda).</p>	
<p>93. <u>En els registres formals</u>, els elements postnominals susceptibles de concordança (sintagmes adjectivals i participis) van en plural i concorden en gènere amb els nuclis; si aquests són de gènere diferent, aquells van en masculí: <i>el primer partit i el primer crup cultural investigats, una formació i una coalició modèliques, un partit i una coalició moderns</i> (p. 991, lletra grossa).</p>	
<p>94. Amb tot, també es pot donar el contacte de la preposició <i>de</i> i la conjunció <i>que</i> <u>en registres informals i estils pròxims a la llengua espontània</u> (p. 1003, lletra grossa).</p>	<p>Quan una proposició introduïda amb la conjunció <i>que</i> fa de complement d'un verb, d'un adjectiu o d'un substantiu, els quals, en el cas d'ésser llur complement de substantiu, un pronom o un infinitiu, el volen precedit de la preposició <i>de</i>, no per això ha d'anar precedida d'aquesta preposició, ans la sola construcció correcta és la seva introducció mitjançant la simple conjunció <i>que</i> (p. 117).</p> <p>No és correcte d'anteposar cap de les preposicions <i>a</i>, <i>de</i> i <i>en</i> a la conjunció <i>que</i>, encara que la preposició completiva introduïda amb aquesta conjunció correspongui a un</p>

	complement introduït amb alguna d'aquelles preposicions (p. 130).
95. Tot i això, també es pot donar el manteniment de <i>en</i> o <i>amb</i> davant de la conjunció <i>que</i> <u>en registres informals i estils pròxims a la llengua espontània</u> (p. 1003, lletra grossa).	No és correcte d'anteposar cap de les preposicions <i>a</i> , <i>de</i> i <i>en</i> a la conjunció <i>que</i> , encara que la preposició completiva introduïda amb aquesta conjunció correspongui a un complement introduït amb alguna d'aquelles preposicions (p. 130).
96. L'elisió de la preposició és habitual <u>en la majoria de registres</u> amb verbs com <i>accontentar-se (amb)</i> , <i>adonar-se (de)</i> , <i>alegrar-se (de)</i> , <i>comptar (amb)</i> , <i>confiar (en)</i> [...] (p. 1004, lletra grossa).	
97. Notem, tanmateix, que hi ha alguns verbs, com <i>afanyar-se</i> , <i>tardar</i> , <i>trigar</i> o <i>entretenir-se</i> , que tendeixen a emprar <i>a</i> en lloc de <i>en</i> davant d'infinitiu fins i tot <u>en registres informals</u> : <i>Afanya't a veure't la llet, que es refreda; Has tardat massa a tornar; A l'estiu, el sol triga a pondre's; S'entretenia a brodar-hi les inicials</i> (p. 1011, lletra grossa).	
98. Tanmateix, <u>en els registres formals</u> s'opta per no fer la concordança quan el pronom d'acusatiu no representa el subjecte de l'infinitiu: <i>L'he sentit remugar moltes vegades a l'àvia, aquesta lletania</i> (p. 1018, lletra grossa).	Quan en una proposició hi ha un verb transitiu en un temps compost (<i>he sentit</i>) seguit d'un verb en infinitiu (<i>cantar</i>) i hi figura un complement directe, cal tenir en compte si aquest és el complement del primer verb o del segon, i en el segon cas evitar la concordança del participi passat amb el dit complement. Ex.: <i>Aquesta cançó l'he sentit cantar</i> [...] (p. 96).
99. En certs casos, a més, es pot representar el subjecte del verb en infinitiu amb un sintagma preposicional complement agent: <i>Aquesta ària, jo només l'havia sentit cantar per la Caballé</i> . Aquesta construcció amb complement agent és <u>arcaïtzant</u> i només és possible amb verbs transitius que admetin la veu passiva. (p. 1018, lletra grossa).	
100. La més coneguda és l'anomenat discurs indirecte lliure, propi <u>del llenguatge literari</u> , encara que també de la <u>parla col·loquial</u> , en què es mantenen els dos actes d'enunciació del discurs directe però amb la pèrdua de l'autonomia dels elements d'íctics pròpia del discurs indirecte. Considerem, per exemple, el fragment següent: <i>al final de la reunió, la directora li va dir que s'esperés perquè havien de parlar. Ai, Senyor! Què li</i>	

<p><i>devia voler dir, aquella dona? A qui podia demanar consell, ell?</i> (p. 1026, lletra menuda).</p>	
<p>101. Les relatives no restrictives, en canvi, formen un grup entonatiu a part, entonació que normalment es representa en <u>llengua escrita</u> amb una coma (si l'oració va al final) o amb dues (si va intercalada, com en els exemples comentats més amunt). (p. 1033, lletra grossa).</p>	
<p>102. Encara que l'oració de relatiu sigui no restrictiva, quan un pronom relatiu és subjecte i l'antecedent és un pronom personal que fa de subjecte, habitualment no forma un grup entonatiu a part i <u>en l'escrit</u> no hi posem coma entremig: <i>Tu que ho saps, podries dir-ho; Jo que sempre havia confiat en vosaltres, ara em sento decebuda.</i> (p. 1034, lletra menuda).</p>	
<p>103. Hi ha un tipus <u>arcaïtzant</u> de relativa no restrictiva que s'empra per a expressar una propietat que es donava en el passat, generalment el càrrec o l'estatus d'algú: <i>Jaume III, rei que fou de Mallorca a principis del segle xiv, va néixer a Catània; És una novel·la de Leonard Woolf, marit que fou de Virginia Woolf.</i> (p. 1034, lletra menuda).</p>	
<p>104. Precedit de preposició, només és possible <i>què</i> (perquè <i>qual</i> és masculí o femení) i són relativament freqüents <u>en els registres formals</u> les preposicions <i>a, de i en</i>: <i>allò a què em referia, allò de què t'he parlat, allò en què coincidim.</i> Altres preposicions i locucions ja pertanyen a <u>llenguatges d'especialitat</u> (definicions de diccionari, proposicions filosòfiques, enunciats matemàtics, etc.). (p. 1040, lletra grossa).</p>	
<p>105. <u>En els registres formals</u> trobem relatives que modifiquen l'oració encapçalades per <i>de què, amb què, d'on i per on</i>: <i>Milloraran els accessos a les platges, de què nosaltres serem els primers beneficiats; Han pactat amb una multinacional, amb què han aconseguit multiplicar els beneficis [...].</i> En general, i fora d'aquests registres, es recorre a construccions coordinades amb un pronom demostratiu. (p. 1041, lletra menuda).</p>	
<p>106. Tanmateix, <i>qui</i> s'empra amb locucions com <i>en contra de i a favor de</i> <u>en els llenguatges d'especialitat</u>: <i>Cal aportar les dades de la persona a</i></p>	

<p><i>favor de qui es realitza la transmissió de l'activitat.</i> (p. 1044, lletra grossa).</p>	
<p>107. La preposició que marca la funció del relatiu es pot elidir si l'antecedent fa la mateixa funció en l'oració principal que el relatiu en l'oració de relatiu, però la representació de la preposició també és generalment possible <u>en un registre més formal</u>: <i>Aquestes dificultats són insuperables si no es compta amb l'ajut {que / amb què / amb el qual} compten ells [...]</i>. (p. 1045, lletra grossa).</p>	
<p>108. No és propi <u>dels registres formals</u> traspasar la preposició del relatiu a l'antecedent [...]: La construcció <i>Al màxim que podien arribar era a l'autonomia</i> es correspon amb l'oració ben formada <i>El màxim a què podien arribar era a l'autonomia [...]</i>. (p. 1045, lletra menuda).</p>	
<p>109. Precedit de la preposició, generalment <i>de</i>, el relatiu compost també pot funcionar com a complement nominal, com en <i>Vam parlar amb una noia el pare de la qual tu coneixes de fa temps [...]</i>. Les construccions en què el relatiu funciona com a complement del nom són pròpies <u>dels registres formals</u> i presenten algunes particularitats que les diferencien de la resta d'oracions de relatiu. (p. 1046, lletra grossa).</p>	<p>Quan el relatiu precedit de la preposició <i>de</i> fa d'atribut d'un substantiu o de complement d'un adverbi, etc. Ex.: «...<i>la paciència i amor conjugal de Griselda, la història de la qual fou per mi del llatí al nostre vulgar transportada...</i>» (p. 61).</p>
<p>110. Dels dos relatius referits a humans que són possibles en les construccions semilliures, el pronom <i>qui</i> pertany generalment <u>a registres més formals</u> que el pronom <i>que</i>. (p. 1050, lletra grossa).</p>	
<p>111. Per a referir-se a persones, a més dels relatius <i>qui</i> i <i>que</i> també és possible usar amb el valor d'un relatiu el quantificador <i>quant</i>, en plural, precedit del quantificador universal <i>tots</i>. Es tracta, però, d'una construcció d'ús molt limitat i <u>molt formal</u>: <i>Erren tots quants cerquen consol en la possessió de béns materials.</i> (p. 1050, lletra grossa).</p>	
<p>112. <u>En registres molt formals</u> també és possible la repetició de la preposició, tal com l'hem donada en les paràfrasis que apareixen entre parèntesis [<i>Refereix-te al que em vaig referir jo ahir ('a allò a què')</i>], és a dir, amb la interposició d'un</p>	

<p>demonstratiu, un quantificador universal, etc. (p. 1052, lletra grossa).</p>	
<p>113. El relatiu <i>on</i> pot indicar localització o direcció tot sol (<u>en registres més formals</u>) o bé amb la preposició <i>a</i> tant si té un antecedent nominal (<i>Aquella casa (a) on vivim; La població (a) on ens encaminàvem era cinquanta quilòmetres lluny) com si no té antecedent (Ho deixarem (a) on voldrem; Anirem (a) on voldrem</i>). (p. 1054, lletra grossa).</p>	<p>És freqüent l'anteposició de la preposició <i>a</i> a l'adverbi <i>on</i>, dient-se, per exemple, <i>a on som?</i> <i>a on van?</i>, en lloc de <i>on són?</i> <i>on van?</i> (en general preferibles). (p. 100).</p>
<p>114. Els adverbis locatius <u>arcaïtzants</u> <i>onsevulga</i> i <i>onsevulla</i> poden dur una relativa restrictiva: <i>Els tindreu amb vosaltres onsevulla que habiteu</i>. (p. 1055, lletra menuda).</p>	<p>Onsevulga o onsevulla. Ex.: <i>Onsevulga que vagis et trobaran</i>. (p. 101).</p>
<p>115. En les restrictives que modifiquen el nom manera, el relatiu <i>com</i> és commutable pels relatius <i>què</i> i en menor mesura <i>el qual</i> precedits de la preposició <i>en</i> [...]. <u>En els registres informals</u> també és possible l'ús del relatiu <i>que</i> (<i>No m'agrada la manera que em mira</i>). (p. 1055, lletra grossa).</p>	
<p>116. L'adverbi de manera <u>arcaïtzant</u> <i>comsevulla</i> pot dur una oració de relatiu restrictiva en subjuntiu: <i>Comsevulla que sigui, serà un goig poder reunir-me amb vosaltres</i>. (p. 1056, lletra menuda).</p>	
<p>117. Comparem una oració de relatiu <u>formal</u>, en què el relatiu assumeix les tres funcions, amb la corresponent analítica, <u>pròpia dels registres informals</u>: <i>Vaig cobrar uns diners amb els quals no comptava</i> i <i>Vaig cobrar uns diners que no hi comptava</i>. (p. 1057, lletra grossa).</p>	<p>El llenguatge parlat recorre freqüentment a una construcció que consisteix a construir la preposició de relatiu com si fos una proposició independent (on l'antecedent es troba naturalment representat per un pronom personal feble) i enllaçar-la amb l'antecedent mitjançant el mot <i>que</i>. Ex.: <i>...és una fusta que se'n fan mobles...</i> en lloc de <i>és una fusta de la qual es fan mobles</i> (p. 62).</p>
<p>118. No trobem relatives analítiques en què la funció del pronom feble sigui de subjecte perquè en català no hi ha pronoms febles aquesta funció, però sí que en trobem de complement directe. En certes circumstàncies, la solució analítica amb un pronom feble d'acusatiu constitueix una solució natural <u>en registres informals</u>. És el cas de les relatives d'estructura complexa [...], en què l'element que introductor de la relativa està relacionat amb el predicat més incrustat: <i>És una pel·lícula [que em sembla [que han dit per la</i></p>	

<p>ràdio [que la veurà molta gent]]. (p. 1057, lletra menuda).</p>	
<p>119. <u>En registres informals</u> trobem oracions de relatiu que, tot i emprar un pronom diferent de <i>que</i> o un adverbi relatiu, el reforcen amb un pronom feble. És el cas de <i>He descobert el lloc on l'avi hi guarda el testament [...]</i>. (p. 1058, lletra grossa).</p>	
<p>120. Al costat d'aquests casos hi ha relatives en què no es produeix la duplicació ni <u>en els registres informals</u>. Es tracta d'oracions com ara <i>És una sala on pots guardar les coses en un armariet</i> (i no pas <i>...on hi pots guardar les coses en un armariet</i>) o <i>És un zoològic on les criatures poden acostar-se als animals i tocar-los</i> (i no pas <i>...on les criatures s'hi poden acostar als animals...</i>). (p. 1058, lletra menuda).</p>	
<p>121. Altres vegades el verb pot dur un pronom que no està tan lexicalitzat, com ara <i>entendre-hi</i> (<i>Havia de dictaminar sobre uns aspectes en els quals no hi entenia ni poc ni molt</i>). Aleshores <u>en els registres més formals</u> pot funcionar sense el pronom. (p. 1059, lletra menuda).</p>	
<p>122. Les relatives d'infinitiu expressen matisos de possibilitat, obligació, desig o finalitat. Tanmateix, <u>en els registres formals</u> són més habituals altres solucions, com ara les construccions d'infinitiu amb la preposició <i>per a</i> (o <i>per</i>, segons el parlar [...]), o les oracions de relatiu amb el verb en subjuntiu, sovint acompanyades d'un verb modal com <i>poder</i> o <i>haver de</i>. (p. 1061, lletra grossa).</p>	
<p>123. Si els complements coordinats són oracions de relatiu i els relatius que les encapçalen tenen la mateixa funció, generalment es pot expressar només el primer: <i>Hem rebut la vostra carta del dia 3, en la qual ens presenteu el nou projecte i ens encoratgeu a estudiar-lo amb urgència</i>. En casos més complexos, normalment s'expressen tots els relatius; per exemple, quan els relatius funcionen com a complement del nom (<i>La guerrilla estava formada per camperols, les cases dels quals van ser incendiades i les famílies dels quals es van dispersar</i>) o si les funcions dels relatius són diferents (<i>Ha estat un curs que s'ha acabat sense incidents, però del qual difícilment guardarem cap bon record</i>). Aquestes construccions</p>	

<p>pertanyen <u>als registres formals</u>. (p. 1062, lletra grossa).</p>	
<p>124. <u>En registres menys formals</u> es recorre a construccions amb pronom feble i amb possessiu, [...]: <i>Després vam celebrar l'acte acadèmic, que va ser molt breu i ells no hi van intervenir gaire</i> (o, <u>més formal</u>, ...<i>i en el qual ells no van intervenir gaire</i>); <i>S'anomenen col·lectius aquells noms la forma gramatical dels quals és singular, però el seu significat és plural</i> (o, <u>més formal</u>, ...<i>però el significat dels quals...</i>). (p. 1062, lletra menuda).</p>	
<p>125. La construcció <i>Els escriptors estaven dividits: qui era partidari d'una llengua més arcaica, qui defensava la llengua contemporània</i> conté el pronom qui propi de les relatives lliures, que en aquesta construcció col·labora a donar un sentit distributiu [...]. El trobem formant part d'oracions juxtaposades i també seguit d'un adjectiu o participi amb el verb copulatiu sobreentès: <i>Tots eren al voltant de la taula, qui drets, qui asseguts</i>. És una construcció de <u>registres molt formals</u>, excepte en algunes expressions en què <i>qui</i> coapareix amb els adverbis <i>més</i> i <i>menys</i> o <i>bé</i> i <i>malament</i>, i que pertanyen a <u>la llengua general</u> [...]. (p. 1067, lletra menuda).</p>	
<p>126. Notem, per acabar, que, en lloc de les construccions d'inferioritat amb <i>menys</i>, de vegades també es pot recórrer a construccions amb més seguit del quantitatiu <i>poc</i>, sobretot <u>en contextos de major espontaneïtat</u>. Amb el valor de 'menys', la seqüència <i>més poc</i> pot podificar verbs (<i>Ara menja més poc que acabs</i>) i noms (<i>Tens més poc seny tu que no (pas) ell [...]</i>) (p. 1082, lletra grossa).</p>	
<p>127. Més <u>col·loquialment</u> o si es busca expressivitat, també és possible l'ús del quantificador <i>cada</i>: <i>Trobes cada beneït pel món que te'n faries creus</i>. (p. 1104, lletra grossa).</p>	
<p>128. La coda de la construcció consecutiva és obligatòria, però es pot sobreentendre i quedar truncada en aquells casos, vinculats a la <u>col·loquialitat</u>, en què se supleix per una entonació suspesa (representada gràficament per un signe d'admiració o per punts suspensius), com en <i>Tens una barra...</i>, <i>Estava tan disgustat... o</i></p>	

<p><i>Dius cada cosa...</i> (§ 34.3.1.3) (p. 1104, lletra menuda).</p>	
<p>129. D'altra banda, <u>col·loquialment</u> també és possible silenciar el quantificador o el sintagma quantificat i deixar la coda: <i>Estudia que dona gust</i> 'Estudia tant que dona gust' (p. 1105, lletra menuda).</p>	
<p>130. <u>En la conversa espontània</u> poden quedar truncades, sense l'oració principal que hauria d'aparèixer a continuació i amb una entonació suspesa: —<i>Has tancat amb pany i clau?</i> —<i>Com que no sabia que la mare era a fora...</i> (p. 1115, lletra grossa).</p>	
<p>131. Amb la conjunció <i>com</i> també hi ha les locucions <i>com sigui que</i> (o <i>com siga que</i>) i <i>com fos que</i>, pròpies de <u>registres molt formals</u>: <i>Com sigui que només he pogut donar una ullada al document, els meus comentaris seran molt generals</i> (p. 1115, lletra menuda).</p>	
<p>132. La locució causal <i>per tal com</i>, pròpia <u>dels registres formals</u>, introdueix una causal interna i, per tant, un adjunt al predicat que aporta informació remàtica. Apareix normalment en posició postverbal: <i>Fugí a terres llunyanes per tal com havia matat un home</i> (p. 1116, lletra grossa).</p>	<p>La conjunció <i>com</i> entra en la formació d'algunes locucions conjuntives, entre les quals cal citar l'arcaica <i>per tal com</i>, que en certs casos pot substituir amb avantatge la conjunció causal <i>perquè</i> (p. 133).</p>
<p>133. La conjunció causal <i>puix</i> o la locució paral·lela <i>puix que</i>, pròpies dels <u>registres formals</u>, presenten un comportament paral·lel al de la locució <i>ja que</i>. [...]. Per exemple, en <i>Transitar cap al tard per aquells paratges era molt perillós, puix que hom podia topar amb els saltejadors de camins</i> [...] (p. 1116, lletra grossa).</p>	<p>Les conjuncions <i>puix</i>, <i>mentre</i> i <i>com</i> causal admeten l'adjunció de <i>que</i>, d'on prenen naixença les conjuncions compostes <i>puix que</i>, <i>mentre que</i> i <i>com que</i>, preferibles en general a les simples corresponents. (p. 132). <i>Puix</i> (a la qual caldria potser sempre preferir <i>puix que</i>) és exclusivament una conjunció de subordinació [...] amb <i>puix</i> (o millor <i>puix que</i>), el que diem en una proposició determinada és justificat dins la mateixa proposició; la proposició justificativa forma part integrant d'aquesta (p. 134).</p>
<p>134. <u>En els registres formals</u> s'ha donat preferència a l'ús de la construcció "en+infinitiu" i no pas a les construccions encapçalades per <i>al</i> (p. 1120, lletra grossa).</p>	<p>En canvi, quan un infinitiu forma part d'una determinació circumstancial, amb el valor d'un gerundi, de les dues construccions llavors possibles, que són la introducció de l'infinitiu mitjançant la preposició <i>a</i> seguida de l'article definit [...] i la introducció de l'infinitiu mitjançant la sola preposició <i>en</i> [...], és</p>

d'aconsellar que els escriptors es decantin decididament a favor de la segona (p. 119).

135. Les construccions encapçalades per *és que* poden presentar un sentit pròxim al de les causals externes. Aquestes construccions, molt habituals en els registres informals, s'utilitzen sovint en el diàleg per a justificar, a manera de disculpa, una determinada actuació que prèviament ha recriminat l'interlocutor o que l'emissor pensa que pot ser recriminada: —*Portes les mans brutes. —És que he estat arreglant la bicicleta; Perdona que arribi tard; és que no he sentit el despertador* (p. 1121, lletra menuda).

136. En els registres formals s'ha tendit a usar totes dues preposicions en les construccions finals d'infinitiu, partint bàsicament de la distinció entre contextos agentius i no agentius (p. 1125, lletra grossa).

137. Tampoc no és propi dels registres formals l'ús de les consecutives *tan/tant...com* seguides d'una construcció final: *No ha plogut tant com perquè els trens deixin de circular* (p. 1129, lletra menuda).

138. L'expressió *de manera que* i la menys habitual *de forma que* introdueixen subordinades que, a més d'indicar la conseqüència d'un fet, tenen un valor pròxim a les finals: *Es van disfressar a consciència, de manera que ningú no sabés qui eren; Li ho explicà amb gràfics, de manera que ho entengués tot*. Té el mateix valor la locució arcaïtzant *talment que*: *Li ho van explicar talment que ho aprengué de seguida* (p. 1132, lletra menuda).

139. Col·loquialment, a més del plusquamperfet de subjuntiu, també és possible l'ús del present d'indicatiu, sovint amb la perífrasi "*arribar a + indicatiu*", amb un valor irreal de passat. Es tracta de casos com *Si no m'arribes a avisar a temps, tenim un accident [...]* En aquests contextos s'usa amb un valor de passat per tal de donar vivacitat o intensitat expressiva a allò que s'indica (p. 1144, lletra menuda).

140. Amb un valor d'exclusió semblant al que presenten les pròtesis amb les preposicions *tret, llevat, etc.*, o amb excepte si, hi ha les locucions *si no és que* i *si doncs no*, aquesta darrera pròpia

<p><u>de registres més formals</u>: <i>Val més que calleu si no és que voleu fer el ridícul [...]</i> (p. 1146, lletra grossa).</p>	
<p>141. També l'adverbi <i>quan</i> pot encapçalar una subordinada amb el valor de pròtasi condicional, com ocorre en casos com <i>Aquesta criatura, quan no l'agafes a coll, plora</i>, i també <u>en els llenguatges d'especialitat</u>, en casos com <i>Un triangle és equilàter quan tots tres costats tenen la mateixa llargada</i> ('si tots tres costats tenen la mateixa llargada') (p. 1150, lletra grossa).</p>	
<p>142. També és bastant usual la locució <i>si bé</i>, més pròpia <u>dels registres formals</u> (p. 1158, lletra grossa).</p>	
<p>143. La locució <i>mal que</i> té una forta càrrega expressiva s'usa sobretot <u>en registres informals</u>, especialment en <u>la llengua parlada</u>. Només es construeix amb subjuntiu i valor no factual: <i>Pujaré tots els paquets per l'escala, mal que m'hi deixi l'esquena [...]</i> (p. 1159, lletra grossa).</p>	
<p>144. La construcció <i>no obstant</i> s'usa com a connector parentètic, sovint amb el pronom <i>això</i> anteposat o posposat, que és la solució més habitual <u>en els registres formals</u> [...]: <i>Els exàmens dels diferents grups han de ser simultanis. {Això no obstant / No obstant això / No obstant}, es pot fer alguna excepció si cal</i> (p. 1159, lletra grossa).</p>	
<p>145. <u>En els registres més formals</u> també s'usa a vegades amb un sintagma nominal definit i, més esporàdicament, amb una oració d'infinitiu o una oració finita precedida de <i>que</i>: <i>No obstant les teves prevencions, crec que ho he de comprar; No obstant saber que no és barat, li ho recomanaré; No obstant que m'ho has desaconsellat, li ho recomanaré</i> (p. 1159, lletra grossa).</p>	
<p>146. Quan l'expressió temporal és atribut i el verb està en primera persona del plural, la preposició es pot elidir <u>col·loquialment</u> amb els dies de la setmana (<i>Avui som (a) dimecres</i>), però no en la resta de casos (<i>Fa fred perquè som al febrer [...]</i>) (p. 1175, lletra menuda).</p>	
<p>147. El valor de simultaneïtat també es pot obtenir per mitjà de locucions del tipus <i>ahora que</i> (o <i>ensems que</i>, <u>en els registres més formals</u>), formades per un adverbi seguit de la conjunció</p>	

<p><i>que: La llenya congriava voliaines roents i, alhora que feia sofregir la minestra, ens retornava amb la seva escalfor; Un homenet de bigoti abundós em pren el bitllet ensems que es lleva la gorra amb molta cerimònia (p. 1193, lletra grossa).</i></p>	
<p>148. Al costat de la construcció “<i>en+infinitiu</i>”, a la qual s’ha donat preferència <u>en els registres formals</u>, hi ha també la construcció “<i>al+infinitiu</i>” (p. 1193, lletra grossa).</p>	<p>En canvi, quan un infinitiu forma part d’una determinació circumstancial, amb el valor d’un gerundi, de les dues construccions llavors possibles, que són la introducció de l’infinitiu mitjançant la preposició <i>a</i> seguida de l’article definit [...] i la introducció de l’infinitiu mitjançant la sola preposició <i>en</i> [...], és d’aconsejar que els escriptors es decantin decididament a favor de la segona (p. 119).</p>
<p>149. <u>Col·loquialment</u>, les locucions <i>a la que</i> i <i>de seguida que</i> poden encapçalar també un adjunt temporal amb el sentit de <i>tan bon punt</i>: <i>A la que havíem sortit de casa, va començar a ploure; De seguida que obrin, t’ho compraré.</i> (p. 1195, lletra menuda).</p>	
<p>150. El verb que apareix en aquestes construccions impersonals és el verb <i>fer</i> (en tercera persona del singular), però hi ha també <u>expressions arcaïtzants</u> amb el verb <i>haver</i> (<i>Temps ha hi pasturaven ramats de xais; Dies ha que no passa per casa</i>) i l’expressió fossilitzada <i>temps era temps</i> amb la forma <i>era</i> del verb <i>ser</i> (<i>Temps era temps aquí hi havia una ermita; Temps era temps que vam sortir de l’ou</i>). (p. 1198, lletra grossa).</p>	
<p>151. Hi ha un tipus de construcció <u>arcaïtzant</u> que és semànticament pròxima a una construcció de participi amb valor temporal. Es tracta d’una construcció passiva amb el participi anteposat seguit de la conjunció <i>que</i> i de l’auxiliar de passiva <i>ser</i> en passat simple o perfet: <i>Acabada que fou la reunió, comunicàrem la decisió als interessats</i> (equivalent a <i>Un cop (que) fou acabada la reunió...</i>); [...]. (p. 1209, lletra grossa).</p>	
<p>152. Encara resulta més <u>arcaïtzant</u> la construcció amb el participi d’un verb de moviment direccional anteposat i seguit de <i>que</i> més l’auxiliar aspectual <i>ser</i> (normalment en la forma <i>fou/foren</i>): <i>Entrat que fou a la seixantena, trencà el costum d’aquelles sortides; Arribats que foren a port, s’acomiadaren del capità.</i> (p. 1209-1210, lletra menuda).</p>	

<p>153. Notem, pel que fa a aquesta perífrasi, que <u>col·loquialment</u> podem trobar gerundis aparentment independents com ara <i>Què, preparant els exàmens?</i>, en què se sobreentén el verb auxiliar <i>estar (esteu preparant)</i>. També en <i>Mira que bé: tu llegint novel·les i jo cuinant</i>. (p. 1211, lletra menuda).</p>	
<p>154. El subjecte de les construccions absolutes de gerundi generalment és postverbal, però <u>en registres molt formals</u> i en determinats contextos sintàctics, com ara en una coordinació, el subjecte pot anar en posició preverbal. D'aquesta manera, en <i>Havent arribat tard la mare aquell dia i el pare estant de viatge, el noi es va haver de quedar amb el seu germà petit</i>, el subjecte del segon gerundi és preverbal. En canvi, en <i>Tu burxant per aquí i l'altre remugant per allà, m'ha vingut mal de cap</i>, són preverbals els subjectes dels dos gerundis coordinats. (p. 1213, lletra grossa).</p>	
<p>155. <u>En registres informals</u>, de vegades s'encapçala el gerundi amb l'adverbi <i>com</i> quan es vol suavitzar l'acció expressada per aquest: <i>Parlava dels seus parents, però en parlava com burlant-se'n</i> ('com si se'n burlés') (p. 1216, lletra menuda).</p>	
<p>156. <u>En textos tècnics</u> —definicions de diccionari, caracteritzacions en obres especialitzades, seccions de premsa amb notes resumides, textos jurídics, etc.— es troba de vegades algun ús d'aquestes formes de gerundi que se situa al marge dels usos descrits més amunt. En aquests casos, la construcció normal és una oració de relatiu (i sovint també un sintagma preposicional amb la preposició <i>amb</i>: <i>Una maça és una eina {que afecta / amb} la forma d'un martell gros</i> (més que no pas <i>Una maça és una eina afectant la forma d'un martell gros</i>). (p. 1219, lletra menuda).</p>	
<p>157. En canvi, és un cas d'ordre sintàctic marcat, però per raons estilístiques, el que trobem en <u>certes dites o refranys</u> (<i>Qui no té feina el gat pentina; Qui dia passa any empeny; Borda el gos al poregós</i>) i <u>en textos amb intenció poètica</u> (<i>Un fosc ocell el meu pitxer trabuca; Canta l'ocell en l'arbre que degota</i>). (p. 1223, lletra menuda).</p>	

<p>158. En general, els subjectes formats per sintagmes nominals indefinits no solen aparèixer en posició preverbal. Una oració com <i>Un delegat del Govern coordinarà els voluntaris en les tasques de reforestació</i> és més pròpia del <u>llenguatge periodístic</u> que de la llengua general, que preferirà una construcció com <i>Hi haurà un delegat del Govern que coordinarà els voluntaris en les tasques de reforestació</i>. (p. 1226, lletra grossa).</p>	
<p>159. <u>En textos amb intenció literària</u> hi sovintegen casos d'inversió consistents a presentar el complement davant del verb i el subjecte al final. Es tracta d'una reordenació o inversió estilística que no té repercussió en l'estructura informativa: <i>Sota els seus peus lliscava la blancor del passeig; A l'esclat de la guerra precedí una primavera tràgica</i>. (p. 1227, lletra menuda).</p>	
<p>160. Aquesta classe de construccions amb un tema penjant són pròpies <u>de registres informals</u>. <u>En els registres formals, però també en els informals</u>, s'empren expressions introductòries del tipus <i>pel que fa a, parlant de o quant a</i>: <i>Quant a aquests compositors, demostrarem que llur influència arriba fins avui</i>. (p. 1229, lletra grossa).</p>	
<p>161. La construcció <u>col·loquial</u> (<i>Que) anem o què?</i> — equivalent a (<i>Que) anem o què fem?</i>— és una mena d'interrogativa alternativa (p. 1252, lletra menuda).</p>	
<p>162. D'altra banda, <u>col·loquialment</u> els interrogatius <i>qui</i> i <i>què</i> també poden anar acompanyats de certs noms o interjeccions en aposició: <i>Què romanços/punyetes volia?</i>; <i>Qui carai/(re)dimoni és?</i> (p. 1257, lletra menuda).</p>	
<p>163. <u>Col·loquialment</u>, hi ha interrogatives parcials amb verbs intransitius que apareixen encapçalades pel pronom interrogatiu <i>què</i>: <i>Què riu, aquest, ara?</i>; <i>Què remugues, tu?</i> (p. 1257, lletra menuda).</p>	
<p>164. En altres casos en què la pregunta delimita les possibles respostes, l'interrogatiu <i>què</i> pot aparèixer en lloc d'interrogatius nominals o adverbials: <i>Què vindreu: l'Anna i tu?</i>; <i>Què vindreu: amb cotxe o a peu?</i>; <i>Què seràs: a casa?</i>; <i>Què vindrà: demà?</i> Aquestes construccions també són <u>col·loquials</u>. (p. 1258, lletra menuda).</p>	

<p>165. Sovint, especialment <u>en textos que donen instruccions</u>, trobem oracions interrogatives parcials que pregunten sobre un complement del predicat o sobre un adjunt amb un verb modal de possibilitat o d'obligació sobreentès. Així, al costat de <i>Com podem arribar-hi?, Què hem de fer? o A qui cal recórrer?</i>, tenim <i>Com arribar-hi?, Què fer? o A qui recórrer?</i> (p. 1260, lletra menuda).</p>	
<p>166. D'altra banda, són <u>col·loquials</u> les construccions següents, que expressen finalitat i que sovint porten l'interrogatiu al final: —<i>Deixa'm el ganyivet. —Per a fer què?</i> (en el sentit de <i>Per a què el vols?</i>); —<i>Ara vols anar a Sabadell? A fer què? / A què fer?</i> (p. 1260, lletra menuda).</p>	
<p>167. Sovint, principalment <u>en els registres informals</u>, les preguntes eco van encapçalades per la conjunció <i>que</i>: <i>Que vols fer què?; Que vols viure on?</i> (p. 1261, lletra grossa).</p>	
<p>168. Pragmàticament, les preguntes retòriques són interrogatives totals que equivalen a una declaració, ja que l'interlocutor coneix molt bé la resposta a la pregunta. Quan la pregunta retòrica conté la negació, la resposta esperada és positiva; ara bé, si l'oració és afirmativa s'espera una resposta negativa. Aquestes oracions poden anar encapçalades per la conjunció <i>que</i>, sobretot <u>en els registres informals</u> (p. 1261, lletra grossa).</p>	
<p>169. <u>En registres informals</u>, la conjunció <i>que</i> pot precedir una subordinada interrogativa discursiva. Així, al costat de la construcció <u>formal</u> <i>Em va preguntar qui havia vingut</i>, tenim la <u>més col·loquial</u> <i>Em va preguntar que qui havia vingut</i>. (p. 1266, lletra grossa).</p>	
<p>170. <u>En els registres molt formals</u>, a més, també s'usa <i>quant</i> com a modificador d'adjectius i adverbis: <i>Quant savi era, Lulll!; Quant intensament que viu aquest viatge!</i> (p. 1272, lletra grossa).</p>	
<p>171. Ara bé, contràriament a l'adverbi exclamatiu <i>quant</i> —<u>de registres molt formals</u>—, com no va seguit de la conjunció <i>que</i>: <i>Com els importa la teva salut!</i> (cf. <i>Quant que els importa la teva salut!</i>). (p. 1274, lletra grossa).</p>	

<p>172. <u>Col·loquialment</u>, a vegades no solament no s'explicita la coda, sinó que se silencia el quantificador <i>tan/tant</i>: <i>Era dolenta!</i>; <i>Treballa!</i> (p. 1275, lletra menuda).</p>	
<p>173. Aquest tipus de sintagma exclamatiu pot ponderar tant la qualitat (<i>La cal·ligrafia que feia, el mestre!</i>) com la quantitat (<i>Els diners que val, aquesta casa!</i>). Pel fet de rebre una interpretació exclamativa, el sintagma definit ha d'aparèixer a l'inici de l'oració, sigui quina sigui la seva funció: de subjecte (<i>Les coses que passaran!</i>), de complement directe (<i>Les mentides que diuen!</i>), de complement indirecte (<i>Als empresaris que ho he arribat a proposar!</i>), de règim (<i>De les trampes que em vaig assabentar!</i>) o adjunt (<i>Amb la ràbia que va tancar la porta!</i>). En aquests darrers casos, més propis de la <u>llengua col·loquial</u>, la preposició acompanya el sintagma exclamatiu (<i>les trampes, la ràbia</i>), que va seguit de la conjunció <i>que</i>. (p. 1277-1278, lletra grossa).</p>	
<p>174. <u>Col·loquialment</u> també trobem sintagmes nominals indefinits amb valor ponderatiu el nom dels quals no és comptable (§ 16.3.2.2f): <i>Una gràcia que feia, la criatura!</i>; <i>Una por que teníem!</i> (cf. <i>Feia una gràcia!</i>; <i>Teníem una por!</i>). En canvi, no és propi del català l'ús de l'expressió ponderativa <i>És d'un lleig!</i> en lloc de les exclamatives genuïnes <i>Com és de lleig!</i> o <i>Que n'arriba a ser, de lleig!</i> (p. 1278, lletra menuda).</p>	
<p>175. Per a referir-se a una situació que no ha tingut lloc i que hauria estat convenient, al costat de solucions com <i>Per què no m'ho deies ahir?</i> o <i>M'ho haves d'haver dit ahir</i>, també s'usa <u>en registres informals</u> l'infinitiu compost: <i>Haver-m'ho dit ahir!</i> <i>Ara ja no hi ha res a fer</i>. (p. 1281, lletra menuda).</p>	
<p>176. Les interjeccions són una classe de mots morfològicament invariables, típics de <u>la llengua oral espontània</u> i molt vinculats a l'entonació emfàtica (associada a la modalitat exclamativa, imperativa o, menys freqüentment, interrogativa). (p. 1284, lletra grossa).</p>	
<p>177. <u>Col·loquialment</u>, també es poden usar com a respostes negatives o com a rèplica expressions del tipus <i>I ara!</i>, <i>Ca!</i>, <i>Fuig!</i> o <i>De cap manera</i>,</p>	

<p>mentre que expressions com <i>I tant!</i>, <i>Ja ho crec que sí</i> o <i>Ja ho pots ben dir</i> s'empren com a respostes o rèpliques afirmatives (§ 34.3.1.3) (p. 1301, lletra menuda).</p>	
<p>178. Quan van davant del verb, la simple anteposició és suficient per a atorgar un valor negatiu a l'oració i llavors és possible tant el manteniment com l'elisió de l'adverbi <i>no</i>, encara que el manteniment és la solució més habitual <u>en els registres formals</u>: <i>Ningú (no) podrà afirmar el contrari</i>; <i>Cap dels teus amics (no) es va presentar a l'examen</i>; <i>Res del que pugueu dir (no) ens farà canviar d'opinió</i> (p. 1304-1305, lletra grossa).</p>	<p>Quan en una proposició negativa algun dels mots <i>ningú, res, cap, gens, mai</i> i <i>enlloc</i>, precedeix el verb, és corrent avui de suprimir l'adverbi <i>no</i>. Ex.: <i>No he vist ningú</i>, però <i>Ningú m'ha vist [...]</i>. És d'aconsellar, però, de no fer mai aquesta supressió, que, si alguns cops és tolerable, en altres és absolutament inadmissible (p. 105-106).</p>
<p>179. I en el segon cas, admeten l'elisió o el manteniment de <i>no</i>, encara que aquesta última solució és l'habitual <u>en els registres formals</u>: <i>Demà tampoc (no) hi haurà reunió</i>; <i>Ni tan sols un trosset de pa (no) va voler menjar</i>; <i>Ni tu ni jo (no) el coneixem</i> (p. 1309, lletra grossa).</p>	<p>Quan un membre de la proposició introduït amb la conjunció <i>ni</i> precedeix el verb, llavors és també corrent d'ometre l'adverbi <i>no</i> al davant d'aquest. Ex.: <i>Ni tu ni jo el coneixem</i> (Millor, però: <i>Ni tu ni jo no el coneixem</i> (p. 105).</p>

ANNEX 3. ENUNCIATS AMB VARIACIÓ DIALECTAL I FUNCIONAL DE LA GIEC ACARATS AMB FABRA (1918/1933)

A l'Annex 3 presentem els enunciats de sintaxi de la GIEC analitzats al capítol 6 acarats amb la gramàtica de Pompeu Fabra (1918/1933). Els hem classificat en dues taules seguint la distinció entre els enunciats amb marques normatives (taula 1) i els que inclouen marques aparentment descriptives (taula 2), i a cada taula els hem llistat seguint l'ordre d'aparició dels enunciats a la GIEC.

Taula 1. Enunciats amb marques normatives.

GIEC (2016)	FABRA (1918/1933)
1. En l'ús adverbial, <u>en parlars valencians</u> s'adopta <u>col·loquialment</u> la forma <i>mateixa</i> , que <u>s'evita en els registres formals</u> : <i>Ell mateixa pot encarregar-se'n; Ahir mateixa ho vaig saber</i> (pàg. 563, lletra menuda).	
2. Els dos paradigmes, el de l'anomenat article general i el de l'anomenat baleàric o salat, conviuen a les <u>Illes Balears</u> . <u>L'article baleàric és propi dels registres menys formals de la llengua oral</u> . <u>Els registres formals, i sobretot en la llengua escrita</u> , sempre hi han usat l'article general. Tots dos són, doncs, <u>acceptables</u> , malgrat que no es puguin usar indistintament. La presència d'un o altre depèn del context i del registre emprat (pàg. 581, lletra grossa).	L'article masculí és <i>el</i> . Ex.: <i>el pare, el noi, el braç</i> (p. 27). L'article femení és <i>la</i> . Ex.: <i>la mare, la noia, la cama</i> (p. 28).
3. <u>En la llengua antiga</u> , l'article <i>lo</i> (o la variant asil·làbica <i>l</i>) s'usava com a determinant amb noms en masculí singular i també, amb un valor individualitzador, amb els altres elements no nominals, sobretot a partir del moment en què el demostratiu <i>ço</i> , usat en certs contextos amb valor individualitzador, va perdre vitalitat. En conseqüència, <u>en els parlars en què <i>lo</i> és viu com a forma de masculí singular</u> (§ 16.3.1.1a), aquest ús individualitzador no resulta estrany. En canvi, <u>en els parlars en què l'article masculí singular ha evolucionat a <i>el</i></u> ,	L'article masculí és <i>el</i> . Ex.: <i>el pare, el noi, el braç</i> (p. 27).

<p>l'ús de <i>lo</i> individualitzador es tendeix a percebre com <u>una influència forana</u> i, per això, <u>no s'accepta en els registres formals</u> (pàg. 588, lletra menuda).</p>	
<p>4. <u>En el sistema ternari</u>, els determinants dels dos primers graus poden tenir formes reforçades (amb el constituent <i>aqu</i>) i formes no reforçades (sense aquest constituent): <i>aquest</i> i <i>aqueix</i> enfront de <i>este</i> i <i>eixe</i> (o les antigues <i>est</i> i <i>eix</i>). Tant les formes reforçades com les no reforçades <u>són acceptables, encara que en els registres formals són preferibles les reforçades</u> (p. 601, lletra grossa).</p>	<p>Els adjectius demostratius són: <i>Aquest</i>, <i>aquesta</i>; <i>aquests</i>, <i>aquestes</i>; <i>aqueix</i>, <i>aqueixa</i>; <i>aqueixos</i>, <i>aqueixes</i>; <i>aquell</i>, <i>aquella</i>; <i>aquells</i>, <i>aquelles</i>. Notem l'existència de <i>est</i> i <i>eix</i>, equivalents a <i>aquest</i> i <i>aqueix</i> (p. 57).</p>
<p>5. Aquesta preposició partitiva pot no aparèixer <u>en parlars valencians i en eivissenc</u>, malgrat que <u>en els registres formals és preferible mantenir-la</u> (pàg. 613, lletra menuda).</p>	<p>Quan l'omissió del verb emmena la del pronom feble <i>en</i>, els adjectius atribuïts d'aquest no deixen per això d'introduir-se amb la preposició <i>de</i>. Ex.: <i>Tinc quatre cintes blaves i tres DE vermelles</i> (p. 116).</p>
<p>6. Encara que <u>en certs parlars</u> s'usa com a invariable la forma <i>dos</i>, <u>en els registres formals és preferible mantenir la variació de gènere</u> (pàg. 627, lletra menuda).</p>	<p><i>Un</i> i <i>dos</i> fan en el femení <i>una</i> i <i>dues</i> (p. 64).</p>
<p>7. A més, el quantitatiu <i>prou</i> presenta, <u>en certs parlars</u>, flexió de gènere amb les formes analògiques <i>prouta</i> i <i>proutes</i>, formes que <u>no resulten adequades més enllà dels registres informals</u> (pàg. 640, lletra menuda).</p>	<p>Prou. Ex.: <i>Ja hi ha prou aigua?</i> (p. 65).</p>
<p>8. <u>En parlars valencians</u>, aquest indefinit també presenta en el masculí la variant sense nasal <i>u</i>, paral·lela a altres pronoms indefinits acabats en <i>u</i> tònica (<i>algú</i>, <i>ningú</i>): <i>U ha de dir sempre la veritat</i>. <u>En els registres formals s'usa preferentment la forma més general <i>un</i></u> (pàg. 652, lletra menuda).</p>	<p>Un, una. Ex.: <i>Quan un està malalt Un no sap mai el que passarà</i> (p. 67).</p>
<p>9. Les oracions amb verbs ditransitius tendeixen a admetre la presència del pronom feble de tercera persona duplicant el complement indirecte, <u>especialment en valencià i en les zones urbanes del Principat de Catalunya, sobretot en la parla dels joves</u> (<i>El mestre (li) va preguntar la lliçó a la Sara</i>). No obstant això, <u>en els registres formals s'evita</u> aquesta duplicació (pàg. 685, lletra grossa).</p>	
<p>10. <u>En la llengua oral</u>, algunes preposicions presenten, <u>col·loquialment</u>, variants o es</p>	<p>Aquesta preposició pot revestir diferents formes en la llengua parlada: <i>a</i>, <i>an</i>, <i>ane</i>, <i>ad</i>.</p>

confonen amb una altra preposició. En aquest sentit, les preposicions *a* i *en* tenen les variants col·loquials *an* i *amb* (amb les pronunciacions corresponents a cada parlar) [...]. En valencià col·loquial, al seu torn, per a evitar el contacte amb la preposició *a* i la vocal de pronoms personals i demostratius es tendeix a pronunciar una *d* [...]. En algun parlar (principalment en valencià col·loquial), la preposició *amb* es reemplaça amb *en* i, per tant, no es distingeix d'aquesta preposició. Finalment, la preposició *per a* es pronuncia *pa* col·loquialment en valencià (i també *par a* o *pra* en altres parlars). Cap d'aquests fenòmens no s'accepta en els registres formals (pàg. 725, lletra menuda).

L'única forma admissible en la llengua literària és la primera (p. 112).

11. Precedint el complement constituït per un adjectiu, un participi o un possessiu d'un sintagma nominal escarrit en què el nom ha estat substituït pel pronom *en* [...]: *Si necessiteu taules, al taller en tenim dues de molt grans; Si arreglen cadires, a l'escola n'hi ha de trencades; No barregeu els coberts, que n'hi ha de nostres i de vostres*. El mateix s'esdevé si el nom s'elimina el sintagma és indefinit [...]: *Exigeixen el coneixement de les dues llengües locals i d'una d'estrangera; S'hi han matriculat uns quants alumnes anglesos i dos de francesos*. Amb tot, en aquest últim context és possible l'absència de la preposició partitiva de en els parlars valencians i també en eivissenc, encara que en els registres formals és preferible l'ús d'aquesta preposició (pàg. 739, lletra grossa).

Quan l'omissió del verb emmena la del pronom feble *en*, els adjectius atribuïts d'aquest no deixen per això d'introduir-se amb la preposició *de*. Ex.: *Tinc quatre cintes blaves i tres DE vermelles* (p. 116).

12. L'ús de les preposicions *per* i *per a* presenta diferències significatives en la llengua oral espontània dels diferents parlars. En valencià, en tortosí i en els parlars més occidentals del nord-occidental, es diferencien clarament totes dues preposicions. En la resta del nord-occidental s'usen d'una manera menys sistemàtica. I en els altres parlars (català septentrional i central, parlars baleàrics i alguerès) es fa servir *per* d'una manera general. En els registres formals es diferencia l'ús de totes dues preposicions, encara que en certs casos es considera igualmente acceptable l'ús de *per* o *per a* amb el mateix significat (pàg. 742, lletra grossa).

<p>13. La solució amb <i>per</i>, existent <u>antigament</u>, s'usa <u>col·loquialment en certs parlars</u> (<i>pel matí, per la vesprada</i>), però <u>s'evita en els registres formals</u> (pàg. 743, lletra menuda).</p>	<p>Les expressions <i>pel matí, per la tarda, pel vespre, per la nit</i> són dolentes; cal dir <i>al matí, a la tarda, al vespre, a la nit</i> (p. 120).</p>
<p>14. El gir <i>a per</i>, que s'usa <u>col·loquialment en certs parlars</u>, <u>s'evita en els registres formals</u> (pàg. 746, lletra grossa).</p>	
<p>15. <u>En parlars valencians i baleàrics</u>, <i>baix</i> també s'utilitza <u>col·loquialment</u> amb el valor de <i>sota</i> o <i>davall</i> amb un complement introduït per la preposició d'enllaç <i>de</i> (<i>baix de la taula</i>). Tanmateix, aquest ús de <i>baix</i> amb un complement introduït per <i>de</i> <u>s'evita en els registres formals</u> (pàg. 759, lletra menuda).</p>	
<p>16. Amb el valor de segon grau, <u>col·loquialment</u> s'usa <u>en valencià</u> la forma <i>ahí</i> i <u>en parlars nord-occidentals</u> la forma <i>astí</i>, que <u>s'eviten en els registres formals</u> (pàg. 800, lletra menuda).</p>	
<p>17. L'ús del futur per a expressar probabilitat, que es pot trobar <u>en la llengua antiga</u> i que per motius diversos (valors específics del verb <i>deure</i> en els parlars valencians, interferència lingüística, etc.) tendeix a estendre's en els registres informals, <u>no es considera adequat en els registres formals</u> (pàg. 922, lletra menuda).</p>	
<p>18. Aquesta proximitat, juntament amb la tendència a igualar la pròtasi i l'apòdosi condicionals, explica que <u>en alguns parlars</u> s'hagi propagat l'ús del plusquamperfet en la pròtasi condicional (<i>Jo també t'ho hagués dit si m'ho haguessis demanat</i>), en lloc de condicional perfet, que <u>és l'opció tradicional i preferible en els registres formals</u> (pàg. 928, lletra menuda).</p>	<p>Quan la proposició condicional conté un plusquamperfet de subjuntiu (<i>hagués vingut</i>), l'auxiliar del verb de la proposició principal pot revestir la forma <i>hauria</i> o <i>haguera</i>. Ex.: <i>Si haguessis vingut t'HAURIEM o t'HAGUÉREM donat això</i> (<i>t'HAGUÉSSIM donat això és menys bo</i>) (p. 97).</p>
<p>19. <u>Recentment</u>, s'ha introduït la perífrasi "<i>venir + gerundi</i>", usada <u>col·loquialment</u> per a referir-se a una situació que es projecta en el temps fins al moment que es pren com a referència. Es tracta d'un ús <u>no acceptable</u> el significat del qual es pot expressar sense necessitat de la perífrasi: <i>Fa (deu/molts) anys que reivindicuem la reducció de jornada laboral</i> (i no... <i>que venim reivindicant la reducció de la jornada laboral</i>) (pàg. 954, lletra menuda).</p>	

-
20. En la mesura que la conjunció *que* fa també de nexa, en la llengua antiga s'elidien les preposicions en les subordinades introduïdes per *que*, igual que fan encara altres llengües romàniques com el francès o l'italià [...]. En l'actualitat, l'elisió és viva col·loquialment en moltes construccions i és l'opció preferible en els registres formals (pàg. 1002, lletra grossa).
- Quan el complement és, no un verb en infinitiu sinó tota una proposició introduïda amb la conjunció *que*, llavors la sola construcció correcta és d'introduir el dit complement sense preposició (p. 114).
- No és correcte d'anteposar cap de les preposicions *a*, *de* i *en* a la conjunció *que* (p. 130).
-
21. En canvi, les [causals] introduïdes només per *com* eren pròpies de la llengua antiga, però modernament s'eviten en els registres formals (pàg. 1115, lletra menuda).
- Les conjuncions *puix*, *mentre* i *com* causal admeten l'adjunció de *que*, d'on prenen naixença les conjuncions compostes **puix que**, **mentre que** i **com que**, preferibles en general a les simples corresponents (p. 132).
-
22. Com que en parlars valencians les formes en -ra també funcionen com a condicional compost, un exemple com l'anterior es podria resoldre així: *Si m'hagueren avisat, haguera vingut abans*. En aquesta oració, la forma *haguera avisat* de la pròtasi funciona com a plusquamperfet de subjuntiu ('haguessin avisat') i la forma *haguera vingut* de l'apòdosi com a condicional ('hauria vingut'). La igualació de formes verbals en la pròtasi i l'apòdosi també es produeix en els parlars que tenen formes del plusquamperfet de subjuntiu en -s: *Si m'haguessin avisat, hagués vingut abans*. Aquest esquema amb subjuntiu en l'apòdosi és propi dels registres informals i s'evita en els registres formals (pàg. 1143, lletra menuda).
- Quan la proposició condicional conté un plusquamperfet de subjuntiu (*hagués vingut*), l'auxiliar del verb de la proposició principal pot revestir la forma *hauria* o *haguera*. Ex.: *Si haguessis vingut t'HAURÍEM o t'HAGUÉREM donat això (t'HAGUÉSSIM donat això és menys bo)* (p. 97).
-

Taula 2. Enunciats amb marques aparentment descriptives.

GIEC (2016)	FABRA (1918/1933)
<p>1. <u>En la llengua antiga i una part important dels parlars actuals</u>, quan el complement directe és un pronom personal d'acusatiu de tercera persona i el temps de l'oració està format per l'auxiliar <i>haver</i> i el participi passat, el pronom i el participi concorden en gènere i nombre: — <i>Heu regat les hortènsies?</i> — <i>Les he regades jo mateix</i>. Aquesta concordança, però, ha perdut terreny a favor de la construcció amb el participi invariable, que es manifesta amb valors de gènere i nombre menys marcats: en masculí singular (<i>Les he regalat jo mateix</i>). <u>En els parlars que mantenen la concordança</u>, és més habitual quan el pronom és femení (<i>L'he comprada avui; Les hem comprades avui</i>) que quan és masculí plural (<i>Els cavalls, ja els hauríem ensellats/ensellat, si ens haguéssiu avisat</i>). En el cas del masculí singular hi ha coincidència amb la solució invariable (<i>Feia poc que l'havia comprat, l'ordinador</i>). Tanmateix, la concordança entre el pronom d'acusatiu i el participi se sol mantenir <u>en els registres formals</u> (p. 492, lletra grossa).</p>	<p>És recomanable (si no obligatori) de fer concordar el participi passat amb el complement directe quan aquest és un pronom personal de tercera persona. Ex.: <i>La carta L'han COMENÇADA, però no l'han ACABADA</i> (p. 96).</p>
<p>2. <u>En alguns parlars nord-occidentals, en el parlar del Camp de Tarragona, en tortosí, en alguerès i en algunes comarques valencianes</u>, es mantenen <u>en la parla familiar les formes antigues</u> de l'article masculí: <i>lo</i> i <i>los</i>: <i>lo cap, lo matí, lo iode, los amos, los pobles, los fills</i> (p. 580, lletra grossa).</p>	<p>Una altra forma de l'article masculí és <i>lo</i> (plural <i>los</i>), que el llenguatge de Barcelona no usa sinó en alguna frase feta (<i>Per LO senyal de la santa creu...</i>) i darrera de <i>tot</i> (ex.: <i>tot LO dia</i>, al costat, però, de <i>tot EL dia</i>) (p. 27).</p>
<p>3. La primera sèrie, amb el temps, es reservà <u>per als usos formals</u> i a poc a poc desplaçà l'ús de la segona sèrie, que perdura <u>en els parlars balearics</u> i en menor grau en altres bandes, com ara <u>en el parlar de la gent de més edat d'alguns indrets de la Costa Brava o en el parlar valencià de Tàrbena</u>. També en trobem rastres toponímics (<i>sa Palometa, Sant Climent Sescebes, Sant Joan Despí</i>) (p. 581, lletra menuda).</p>	<p>L'article masculí és <i>el</i>. Ex.: <i>el pare, el noi, el braç</i> (p. 27). L'article femení és <i>la</i>. Ex.: <i>la mare, la noia, la cama</i> (p. 28).</p>
<p>4. L'article personal prové dels vocatius llatins DOMINE I DOMINA i <u>en la llengua antiga</u> s'usava com a forma de tractament amb el valor de 'senyor, senyora'. <u>Modernament</u>, s'ha usat alguna vegada amb el valor originari de</p>	

<p>tractament, sobretot amb noms de personatges històrics i normalment en majúscula (<i>el rei En Jaume</i>). Es tracta, però, d'un <u>ús arcaïtzant</u> (p. 582, lletra menuda).</p>	
<p>5. <u>La llengua antiga</u> emprava correntment la combinació <i>ço que</i>, equivalent al <i>ce qui</i> del francès: <i>Per què vols fer ço que no és pertinent a tu?</i> <u>Modernament</u>, n'han fet algun ús <u>els registres formals</u>: <i>Jo crec ço que veig</i> (p. 588, lletra menuda).</p>	<p>En lloc, però, de <i>la qual cosa</i>, no precedit de preposició, es pot dir <i>ço que</i> o <i>cosa que</i>, i, darrera de certes preposicions, <i>què</i> (p. 130).</p>
<p>6. L'article <i>el</i>, principalment en contracció amb la preposició <i>a</i>, introdueix expressions temporals o aspectuals superlatives que contenen un adverb: <i>al més aviat possible</i> (al costat de <i>el més aviat possible</i>), <i>al més sovint que pugui</i> (al costat de <i>el més sovint que pugui</i>). Totes aquestes expressions pertanyen <u>als registres formals</u>, els quals les han recuperades de <u>la llengua antiga</u>, i equivalen a <i>com més aviat millor</i> i <i>tan sovint com pugui</i>, que són d'ús més general (p. 591, lletra grossa).</p>	
<p>7. Tanmateix, <u>en parlars valencians i en eivissenc</u>, la preposició partitiva <i>de</i> pot no aparèixer entre l'article (o el quantificador) i l'adjectiu <u>en registres informals</u>: <i>N'hem trobat uns (de) molt interessants</i> (p. 596, lletra menuda).</p>	<p>Quan l'omissió del verb emmena la del pronom feble <i>en</i>, els adjectius atribuïts d'aquest no deixen per això d'introduir-se amb la preposició <i>de</i>. Ex.: <i>Tinc quatre cintes blaves i tres DE vermelles</i> (p. 116).</p>
<p>8. <u>La llengua antiga</u> disposava també del pronom sense valor díctic <i>ço</i> [...]. Aquest pronom, que ha mantingut algun ús <u>modernament en els registres més formals</u>, s'usava sobretot en expressions que indiquen propietat (<i>Dinarem en ço {de mon pare / d'en Miralles / del meu}</i>), encapçalant una oració de relatiu (<i>Per què vols fer ço que no és pertinent a tu?</i>) o en locucions del tipus <i>ço és</i>, <i>per ço que</i>, <i>per ço com</i>. <u>Avui</u> es conserva més o menys fixat sobretot en topònims <u>baleàrics</u> (escrit <i>son</i> 'ço d'en'): <i>Son Cervera</i> 'la propietat d'en Cervera', <i>So n'Ametler</i> (p. 607, lletra menuda).</p>	
<p>9. També apareixen [els possessius àtons] <u>en alguns parlars</u> amb el nom <i>casa</i> (<i>Vine a ma casa</i>) i en l'expressió temporal negativa <i>en ma/ta/sa vida</i>. I es conserven encara <u>en alguna dita</u>: <i>Cada terra fa sa guerra</i> (p. 608, lletra grossa).</p>	<p>Equivalents a <i>el meu</i>, <i>el teu</i> i <i>el seu</i> seguits d'un substantiu, el català posseeix els tres possessius febles: <i>mon, ma; ton, ta; son, sa; mos, mes; tos, tes; sos, ses</i>. Aquests possessius a penes s'usen en la llengua parlada (no s'usen sinó amb uns quants noms de parentiu i en algunes</p>

frases fetes: TON *pare*, MA *germana*, SON *avi*, en MA *vida*) (p. 57).

10. Actualment, el possessiu àton ja no acompanya noms que designen parts del cos o que hi estan relacionats. Per això, resulten arcaïtzants expressions com *ses galtes vermelles*, *tos ulls*, *mon cor* o *ton bes angelical*, que han tingut un cert ús literari, sobretot en el llenguatge poètic (p. 609, lletra menuda).

11. En la llengua parlada, les formes *meva*, *teva* i *seva* predominen, a grans trets, en l'àrea oriental, i *meua*, *teua* i *seua*, en l'occidental, com també en el septentrional, i són, respectivament, les formes més habituals en la llengua escrita culta de cadascuna d'aquestes àrees (p. 609, lletra grossa).

Els femenins antics de *meu*, *teu* i *seu* són *mia*, *tua* i *sua*, que la llengua moderna ha reemplaçat per *meva*, *teva* i *seva* o *meua*, *teua* i *seua* (dialectals) (p. 56).

12. En la llengua antiga, els possessius *nostre* i *vostre* sí que podien funcionar com a determinants i encapçalar un sintagma nominal definit, semblantment als possessius àtons: *nostre pare*, *vostra mare*. Aquest ús s'ha mantingut fins a l'actualitat en textos arcaïtzants i en formes protocol·làries o religioses (p. 610, lletra menuda).

En el mateix cas en què són possibles *mon*, *ton* i *son* en lloc de *el meu*, *el teu* i *el seu*, es troben alguns cops usats *nostre* i *vostre* en lloc de *el nostre* i *el vostre*. Ex.: A NOSTRES *lectors* | VOSTRES *amics* (millor: ALS NOSTRES *lectors* | ELS VOSTRES *amics*) (p. 57).

13. Amb referència a més d'un posseïdor de tercera persona, la llengua disposa del possessiu *llur*, que presenta flexió de nombre: *llur amic* 'l'amic d'ells o d'elles', *llurs amics* 'els amics d'ells o d'elles'. En l'actualitat, aquest possessiu s'usa habitualment en septentrional i ocasionalment en els registres més formals de la llengua general (p. 614, lletra grossa).

El possessiu arcaic *llur* es pot usar en lloc de *seu* significat *d'ells* o *d'elles*, però mai en lloc de *seu* significat *d'ell* o *d'ella* (p. 57).

14. Amb un valor quantitatiu s'usa també *infinít* (*Té infinites obligacions*) i, en alguns parlars, la forma col·loquial *milanta*, derivat de *mil* (*T'ho he dit milanta vegades* 'moltíssimes vegades') (p. 630, lletra menuda).

15. El quantificador *bastant* era inicialment invariable en gènere (*bastant farina*, *bastants gallines*), ús que modernament perviu en els registres formals al costat de l'ús variable (*bastanta farina*, *bastantes gallines*) (p. 639, lletra grossa).

En la llengua parlada és corrent de donar a *bastant*, usat com a adjectiu determinatiu, un femení *bastanta* (plural *bastantes*). Ex.: *Hi ha farina?* —*Encara n'hi ha BASTANTA* [...]. És, però, preferible: *Hi ha farina?* —*Encara n'hi ha BASTANT* (p. 65).

16. En els registres informals, però, es constata una certa tendència a dotar alguns d'aquests

En el llenguatge parlat no és rar de donar als mots *prou*, *massa* i *força* els plurals *prous*,

<p>quantitatius invariables de flexió de nombre. Aquest és el cas de <i>prou, massa i força</i>, amb els plurals analògics <i>prous, masses i forces</i>. Aquesta variació de nombre és habitual <u>en central, nord-occidental i septentrional</u>, però no <u>en els altres parlars</u>. Són formes que no transcendeixen <u>als registres formals</u> (p. 639-640, lletra menuda).</p>	<p><i>masses i forces</i>, sobretot en el cas en què no van adjunts a un substantiu (p. 65).</p>
<p>17. <u>En menorquí</u> trobem el quantificador quantitatiu amb valor interrogatiu o exclamatiu <i>com a què de</i> equivalent a <i>quant</i>, que no transcendeix <u>als registres formals</u>: <i>Com a què d'ametles voleu?; Com a què de disbarats!</i> (p. 643, lletra menuda).</p>	
<p>18. Finalment, cal esmentar l'indefinit antic <i>nin-gun</i> (i la forma femenina <i>ninguna</i>), que en singular es fa servir <u>col·loquialment en valencià i en eivissenc</u>, juntament amb l'indefinit <i>cap</i>, general <u>en els registres formals</u> (p. 647, lletra menuda).</p>	<p>Cap (invariable). Ex.: <i>Tens cap agulla?</i> (p. 66).</p>
<p>19. La llengua també posseeix el pronom <i>altri</i>, equivalent a <i>els altres</i>: <i>Malaurat qui ha de treballar per altri</i>. Per extensió, és equivalent a <i>el proïsme</i>: <i>No cobejaràs els béns d'altri</i>. <u>Antigament</u> tenia diversos usos, però <u>avui dia</u> <i>altri</i> ha quedat limitat a fer de complement amb <i>de</i>, i de vegades amb <i>per a</i>, tot i que <u>en un registre molt formal</u> és possible trobar-lo fent altres funcions [...] (p. 656, lletra menuda).</p>	<p>Altri. Ex.: <i>No facis mal a altri No envegis el bé d'altri Treballar per altri</i> (p. 67).</p>
<p>20. El participi dels temps compostos i el pronom feble de tercera persona poden concordar en gènere i nombre quan aquest funciona com a complement directe: <i>No l'hem coneguda, la teva germana; Els he trobats aquest matí; Les has pogudes comprar?; L'han haguda d'operar</i>. També és possible la concordança quan el pronom d'acusatiu representa el subjecte animat d'un verb en infinitiu en les construccions causatives amb verbs de percepció [...]: <i>Les han fetes recular de mala manera; A ella l'hem sentida riure; Els havíem vistos banyar-se en aigües gèlides</i>. [...] <u>actualment</u> aquesta concordança no es troba <u>en tots els parlars</u>, però se sol mantenir <u>en els registres formals</u> (p. 680, lletra grossa).</p>	<p>És recomanable (si no obligatori) de fer concordar el participi passat amb el complement directe quan aquest és un pronom personal de tercera persona. Ex.: <i>La carta L'han COMENÇADA, però no l'han ACABADA</i> (p. 96).</p>
<p>21. Amb els verbs de la classe de <i>telefonar</i>, la duplicació no és normal <u>en aquells parlars en què</u></p>	

<p><u>el complement es tendeix a interpretar col·loquialment com a complement directe, però sí en aquells altres, com el valencià, en què no es produeix aquest fenomen.</u> La duplicació també es dona amb predicats com <i>tenir por</i>, <i>tenir respecte</i>, <i>tenir mania</i> i altres que expressen estats mentals (<i>No (li) té cap mena de respecte a la sogra</i>), excepte <u>en els registres formals</u> (p. 685, lletra menuda).</p>	
<p>22. Pel que fa a la duplicació del datiu de possessió amb un pronom feble, hem de distingir les oracions en què el sintagma nominal que expressa la part del cos posseïda és el complement directe i aquelles en què aquest element és el subjecte d'un verb inacusatiu [...]. En el primer cas, la duplicació amb el pronom és una solució que no és general <u>de tots els parlars</u> ni té la mateixa incidència <u>en els registres formals que col·loquialment</u>: <i>La Fina ha pessigat les galtes a l'Elvira</i> (o amb duplicació, <i>La fina li ha pessigat les galtes a l'Elvira</i>) (p. 685, lletra grossa).</p>	
<p>23. A més, <u>en els parlars valencians</u>, no se solen pronominalitzar, si no és <u>en registres molt formals</u>, els sintagmes preposicionals o adverbials locatius i es recorre a altres opcions: <i>Ramona està a Gandia i encara estarà allà una temporadeta</i> (p. 694, lletra menuda).</p>	
<p>24. La transmissió al verb del nombre del nom o sintagma nominal que en representa quan fa de subjecte i que és pròpia <u>dels registres formals</u> (<i>No n'han sobrat, de segells/De tinta no en faltarà</i>) no es dona <u>en els parlars nord-occidentals</u> (p. 699, lletra menuda).</p>	
<p>25. <u>En els registres informals, en valencià</u> <i>haver-hi</i> incorpora sempre <i>en</i>: <i>N'hi havia molta gent</i> (p. 705, lletra menuda).</p>	
<p>26. <u>Els parlars baleàrics</u> tendeixen a no fer ús de <i>mi</i> i a usar la forma <i>jo</i>. Aquesta tendència és general quan el pronom segueix una preposició tònica (<i>davant jo, darrere jo, sense jo</i>) i és només <u>col·loquial</u> darrere de preposició àtona (<i>amb jo, per jo</i>) (p. 721, lletra grossa).</p>	<p>De les dues formes que pot revestir el pronom de primera persona del singular, hom usa <i>jo</i> en general, i <i>mi</i> darrera de les preposicions <i>a, amb, de, en, per, contra, entre, sense, envers</i>, i les compostes el segon element de les quals és <i>a</i> (p. 40).</p>
<p>27. <u>Col·loquialment, en parlars baleàrics</u>, la preposició s'usa amb qualsevol complement directe dislocat, també amb els que tenen un</p>	

<p>caràcter no animat: <i>Colliu-les, a ses peres, que ja són madures; A ses tovalloles, posa-les dins es calaix</i> (p. 734, lletra menuda).</p>	
<p>28. Pel que fa als usos no locatius, cal esmentar també la forma arcaica <i>sots</i>, <u>avui</u> reduïda a prefix (<i>sotsprefectura</i>) i que es troba algun cop només en <u>expressions formals</u> com <i>sots pena/pretext de</i>, que normalment es construeixen amb <i>sota</i> (p. 762, lletra menuda).</p>	<p><i>Sots</i> és una forma arcaica i de cap manera preferible a <i>sota</i>. És, però, perfectament admissible formant part de certes locucions prepositives (<i>sots pena de, sots color de, sots pretext de</i>) i com a prefix (<i>sots-director, sots-diacà</i>) (p. 124).</p>
<p>29. La forma arcaica <i>sens</i> s'ha conservat només en expressions fixades. Les més habituals són <i>sens dubte</i> 'indubtablement', <i>sens falta</i> 'sense fallar' i <i>sens fi</i> 'infinit': <i>Sens dubte, ells ho saben; Vine demà sens falta</i>. Menys habitualment també s'usen <i>sens compte</i> 'incomptable', <i>sens mesura</i> 'desmesuradament', <i>sens nombre</i> 'innombrable', i <u>en llenguatge jurídic</u>, <i>sens perjudici</i> 'sense que en resulti perjudicat': <i>Les errades d'aquest escrit són sens nombre; Qui treballi en hores nocturnes percebrà un plus de sou, sens perjudici dels altres drets laborals</i> (p. 767, lletra menuda).</p>	<p>Una altra forma, avui antiquada, d'aquesta preposició, és <i>sens</i>, que trobem encara usada en la locució adverbial <i>sens dubte</i> i en alguna frase estereotipada (p. 124).</p>
<p>30. Amb el valor de <i>abans</i>, en <u>la llengua antiga</u>, s'usava sobretot <i>ans</i>, que també posseïa un valor adversatiu que es conserva en certs <u>usos arcaïtzants</u>, sovint en les formes <i>ans al contrari</i> i <i>ans encara</i> (p. 768, lletra menuda).</p>	<p>ans. Ex.: <i>No li sabrà greu que els ho diguis, ans li plaurà que el descobreixis</i> (p. 128).</p>
<p>31. Així mateix, <u>la llengua antiga</u> tenia <i>malgrat de</i> (i <i>a malgrat de</i>), que ha quedat com a <u>tret estilístic en algun autor</u> (seguit de sintagma nominal o d'infinitiu). Quan es combina amb el pronom de primera persona del singular, aquest adopta la forma recta <i>jo</i> (<i>Malgrat jo, es construirà el túnel</i>), i <u>antigament</u> també hi era possible la forma del possessiu, especialment en tercera persona (<i>I Tirant deixà la llança a malgrat seu</i>) (p. 770, lletra menuda).</p>	<p>Darrera de <i>malgrat</i> és corrent la substitució dels pronoms personals (sobretot els de primera i segona persona) pels possessius corresponents. Ex.: <i>Ho han fet malgrat nostre. Malgrat meu li ho hauré de prendre</i> (p. 124).</p>
<p>32. Subratllant la idea de voluntat relacionada amb l'expressió <i>posar-se</i> (o <i>tenir</i>) <i>en cor de fer una cosa</i> 'proposar-se (o desitjar) fer-la', existia en <u>la llengua antiga</u> la locució <i>per cor de</i>, que <u>modernament algun escriptor</u> ha utilitzat d'una manera ocasional: <i>Sempre que el vell dreçava les mans per cor de tocar-hi, els hi arborava el vent fins a dalt dels núvols ombrívols</i> (p. 780, lletra menuda).</p>	

<p>33. <u>La llengua antiga</u>, en canvi, disposava d'un sistema ternari. [...]. La possibilitat de diferenciar tres graus de dixi, amb algunes modificacions, s'ha mantingut <u>en els parlars valencians, de la Franja i en eivissenc</u>, especialment <u>en la llengua parlada</u> (p. 799-800, lletra grossa).</p>	
<p>34. L'adverbi <i>àdhuc</i> és un <u>arcaisme propi dels registres molt formals</u> (p. 816, lletra grossa).</p>	<p>àdhuc. Ex.: <i>ÀDHUC verds se'ls menjaven</i> (p. 102).</p>
<p>35. <u>En parlars baleàrics i en alguerès</u>, la forma <u>col·loquial <i>almanco</i></u> pot substituir <i>almenys</i> com a adverbi d'aproximació (p. 818, lletra menuda).</p>	
<p>36. Quan hi ha seqüències coordinades de més d'un adverbi en <i>-ment</i>, el català i altres llengües havien conegut en <u>l'etapa medieval</u> la possibilitat de suprimir la terminació a partir del segon adverbi [...]. <u>Actualment</u>, aquesta estructura té un caràcter <u>marcadament formal</u> i en l'ús general se solen conservar les terminacions (<i>per viure alegrament, sanament i profitosament</i>) o bé es recorre a l'ús de perífrasis com "d'una manera + adjectiu" o "des del/des d'un punt de vista + adjectiu" (p. 821, lletra grossa).</p>	<p>Quan es segueixen dos o més adverbis en <i>—ment</i> es pot suprimir aquesta terminació en tots els adverbis menys el primer; però mai en tots els adverbis menys l'últim (com fa el castellà): en lloc de <i>Pregava humilment i devotament</i>, es pot dir <i>Pregava humilment i devota</i>, però no <i>Pregava humil i devotament</i> (p. 105).</p>
<p>37. <u>Col·loquialment</u>, alguns d'aquests verbs incorporen el pronom <i>en</i> (a la manera de <i>anar-se'n</i>): <i>recordar-se'n de tot, alegrar-se'n que hagi tornat</i>, com també passa amb altres verbs pronominals que regeixen un complement amb <i>de</i> (<i>sortir-se'n, riure-se'n (de tot)</i>). <u>En alguns parlars</u>, aquests verbs apareixen fins i tot amb el pronom <i>en</i> prefixat: <i>enrecordar-se, enriure's</i>. Cap d'aquestes formes, excepte <i>anar-se'n</i> [...], no és pròpia <u>dels registres formals</u> (p. 844, lletra menuda).</p>	
<p>38. <u>En la major part dels parlars i en els registres formals</u>, els verbs inacusatius presenten sempre concordança amb el seu argument intern: <i>Les bigues encara no han caigut; La setmana passada van néixer molts pollets; Ara sobren plats</i> (p. 847, lletra menuda).</p>	
<p>39. Com els verbs inacusatius de § 21.4e, <u>en nord-occidental</u> els verbs de moviment direccional no concorden amb l'argument intern quan es comporten com a inacusatius (<i>Ve temps</i></p>	

<p><i>difficils; Em surt arrugues</i>), mentre que presenten concordança <u>en els altres parlars i en els registres formals</u> (p. 848, lletra menuda).</p>	
<p>40. <u>En baleàric, en nord-occidental i en septentrional</u>, aquest verb no concorda amb el seu argument intern (<i>Hi ha poques cadires</i>). <u>En la resta de parlars</u>, la concordança que es dona amb els verbs inacusatius se sol estendre al verb <i>haver-hi</i> (<i>Hi han poques cadires</i>). [...]. La manca de concordança és l'ús consolidat <u>en els registres formals</u> (p. 850, lletra menuda).</p>	
<p>41. Com en les oracions amb <i>haver-hi</i> i a diferència de l'ús més general <u>en els registres formals, en nord-occidental</u> no hi ha concordança entre el sintagma nominal indefinit postverbal i el verb (p. 851, lletra menuda).</p>	
<p>42. A més, en el <u>parlar col·loquial dels joves</u>, l'ús del verb <i>estar</i> s'ha generalitzat <u>darrerament</u> amb altres adjectius com <i>bo/dolent</i> (i <i>boníssim</i>), <i>nou/vell</i>, quan, de fet, aquests adjectius tradicionalment seleccionen <i>ser</i> (p. 871, lletra menuda).</p>	
<p>43. Amb aquest valor <u>darrerament</u> ha penetrat en registres formals el verb <i>raure</i>. <u>En els parlars en què és habitual aquest verb</u>, només s'usa pròpiament en infinitiu en la construcció <i>anar a raure</i>, que té un valor parafrasejable per 'anar a parar (una persona) a tal o tal indret, tenir tractes amb algú d'una manera sobretot involuntària i amb conseqüències negatives': <i>Després de tants accidents ha anat a raure a l'hospital i ja no crec que se'n mogui [...]</i> (p. 875, lletra menuda).</p>	
<p>44. La <u>llengua moderna</u> ha desenvolupat formes diferents per al participi de <i>ser</i>, la més estesa de les quals és <i>sigut</i>, que són <u>menys formals</u> que <i>estat</i> (p. 876, lletra menuda).</p>	<p>Participi passat: <i>estat</i> (p. 81).</p>
<p>45. La forma perifràstica és la d'ús més general, mentre que la forma simple es manté <u>oralment en el parlar de l'Horta de València</u> i, d'una manera més residual, <u>en els parlars d'Elx i d'Eivissa</u>. Però <u>en els registres formals</u>, i especialment <u>en l'escriptura</u>, la forma simple manté un ús important, excepte en la primera persona, que és percebuda com a antiga o</p>	

<p>dialectal pels parlants que no l'usen oralment (p. 915, lletra grossa).</p>	
<p>46. <u>En parlars nord-occidentals</u>, aquest valor contextual s'ha gramaticalitzat i el futur pot emprar-se <u>col·loquialment</u> amb un valor plenament imperatiu: <i>Pensaràs-hi, d'acord?</i> (equivalent a <i>Pensa-hi, d'acord?</i>) (p. 922, lletra menuda).</p>	
<p>47. Amb un valor d'obligació també s'usaven en la <u>llengua antiga</u> les perífrasis "tenir de + infinitiu" i "deure + infinitiu". La primera ha perdut vitalitat i no s'usa <u>en registres formals</u> (<i>Tenim de fer moltes coses encara</i>). La segona es manté <u>en els parlars valencians</u>, sobretot en casos en què es fa referència a normes acceptades que s'associen a un determinat comportament: <i>A mi se'm deu atribuir tota la culpa; Els fills deue obeir els pares. En la resta de l'àmbit lingüístic</i>, la perífrasi es manté en casos més o menys fixats com <i>He fet el que devia [...]</i> (p. 951, lletra grossa).</p>	
<p>48. És una <u>innovació relativament recent</u> en diferents llengües la combinació <i>i/o</i>, pròpia de <u>l'escrit més aviat formal o especialitzat</u>, que s'interpreta com a copulativa i disjuntiva alhora. En <i>Estudien filosofia i/o política</i>, la combinació <i>i/o</i> vol dir que estudien l'una matèria o l'altra o bé totes dues [...]. La fórmula és especialment útil en <u>escrits tècnics</u>, que generalment són més concisos (p. 980, lletra menuda).</p>	
<p>49. Algun dels elements que encapçalen aquestes correlacions <u>avui és més aviat propi dels registres més formals</u>: en concret, <i>adés...adés i que...que</i> (p. 982, lletra menuda).</p>	<p>Adés...adés. Ex.: <i>Vol adés una cosa, adés una altra.</i></p> <p>Que...que. Ex.: <i>Que vells, que nous, n'hi havia ben bé un miler.</i></p>
<p>50. Com a adversativa excloent, <u>en la llengua antiga</u> també era freqüent <i>ans</i> (<i>I no permeteu que caiguem en la temptació, ans deslliureu-nos de qualsevol mal</i>), que <u>avui</u> és pròpia bàsicament de <u>registres molt formals</u> (p. 986, lletra menuda).</p>	<p>ans. Ex.: <i>No li sabrà greu que els ho diguis, ANS li plaurà que el descobreixis</i> (p. 128).</p>
<p>51. Aleshores, si el verb de percepció apareix en un temps format amb un participi, aquest concorda amb el pronom acusatiu <u>en certs parlars</u> i també <u>en els registres formals</u> [...]: <i>L'he</i></p>	

<p><i>sentida remugar una bona estona</i> (p. 1018, lletra grossa).</p>	
<p>52. <u>La llengua antiga</u> disposava també de la construcció <i>ço que</i>, usada encara <u>avui en registres molt formals i textos arcaïtzants</u> [...]: <i>Insistirem en la versemblança d'aquesta etimologia, ço que almenys té la virtut d'il·lustrar els mecanismes evolutius de la llengua</i> (p. 1041, lletra menuda).</p>	<p>En lloc, però, de <i>la qual cosa</i>, no precedit de preposició, es pot dir <i>ço que</i> o <i>cosa que</i>, i, darrera de certes preposicions <i>què</i> (p. 130).</p>
<p>53. Amb tot, <u>en la llengua antiga</u>, el relatiu <i>qui</i> s'usava com a subjecte amb independència del tipus de relativa i del caràcter humà o no humà de l'antecedent, i aquest ús encara es manté <u>col·loquialment en parlars baleàrics</u>: <i>Es corc qui ara et roega ses entranyes no et deixa viure</i> (p. 1043, lletra menuda).</p>	<p>El català antic posseïa un <i>qui</i> feble que s'usava sovint en lloc del <i>que</i> subjecte. Ex.: <i>L'home qui ha vingut</i> (p. 59).</p>
<p>54. Amb el mateix valor, <u>la llengua antiga</u> tenia <i>ço que</i> (<i>Ço que veig crec</i>), <u>avui usat només en registres molt formals i en textos arcaïtzants</u> (p. 1051, lletra grossa).</p>	<p>En lloc, però, de <i>la qual cosa</i>, no precedit de preposició, es pot dir <i>ço que</i> o <i>cosa que</i>, i, darrera de certes preposicions <i>què</i> (p. 130).</p>
<p>55. <u>Actualment</u>, no és habitual emprar el quantificador <i>tant</i> en correlació amb el <i>com</i> de la subordinada, tot i que pot fer-se explícit, sobretot <u>en registres molt formals</u>: <i>Com més enlairada és la missió, tant més humiliant pot ser la caiguda</i> (p. 1091, lletra menuda).</p>	
<p>56. En correlació normalment amb <i>tant</i>, en la <u>llengua antiga</u> hi havia també les construccions comparatives amb el relatiu <i>quant</i> (i variants flexives), que han estat usades <u>en registres formals per alguns autors contemporanis</u>: <i>Quant més exclusiu sigui el nostre sentiment, tant més ardida, peròpia, nova i complexa serà la nostra expressió</i> (p.1091, lletra menuda).</p>	
<p>57. <u>L'antiga</u> conjunció <i>car</i>, pròpia <u>en l'actualitat dels registres més formals</u>, s'empra per a introduir causals externes que expliquen el contingut de l'oració a la qual s'adjunten. Aquestes construccions apareixen principalment al final de l'oració: <i>Examineu si el que dic és just, car aquesta és la tasca del jutge, mentre que la de l'orador és dir la veritat</i> (p. 1117, lletra grossa).</p>	<p>Una altra conjunció causal del català antic, <i>car</i>, és avui correntment usada en la llengua literària (p. 134).</p>
<p>58. <u>En la llengua antiga, en textos arcaïtzants i en registres formals</u>, és possible la presència d'un</p>	

<p>subjecte explícit de l'infinitiu en posició post-verbal: <i>Per ser vós qui sou, no us ho tindrem en compte</i> (p. 1119, lletra menuda).</p>	
<p>59. El canvi, a més, [la preposició <i>per a</i>] es documenta <u>en els diferents parlars</u>, encara que posteriorment <i>per a</i> hagi perdut vitalitat en <u>l'ús espontani d'una part de l'àmbit lingüístic</u> (p. 1125, lletra menuda).</p>	
<p>60. En aquestes construccions no és propi <u>dels registres formals</u> l'ús de <i>com</i> precedint la preposició o la conjunció final, que s'ha estès <u>darrerament</u>: <i>La Núria estava massa disgustada com per a acceptar la proposta</i> (p. 1129, lletra menuda).</p>	
<p>61. L'imperfet d'indicatiu, d'altra banda, també és possible en la pròtasi (<i>si venia</i>). Aquest ús es troba a vegades <u>en registres formals</u>, com també <u>en la llengua antiga</u>, que feia servir habitualment l'imperfet: <i>Si els membres de la junta s'assabentaven del que ha passat realment, tindríem molts problemes</i>. Però també és possible quan s'utilitza <u>col·loquialment</u> amb un valor expressiu: <i>Si me'l trobava ara passant pel carrer, no sé què li feia</i> (p. 1143, lletra grossa).</p>	<p>En les proposicions condicionals que expressen un fet no existent en la realitat, es poden usar amb el mateix valor l'imperfet de subjuntiu i el d'indicatiu. Ex.: <i>Si tingués diners compraria aquesta casa</i>, o <i>Si tenia problemes compraria aquesta casa</i> (p. 97).</p>
<p>62. La locució <i>posat cas que</i>, amb la seva variant <i>posat que</i>, s'usava <u>en la llengua antiga</u> amb valor condicional o amb valor concessiu. <u>En la llengua actual</u> s'ha reintroduït <u>en registres formals</u>, però només amb un valor condicional: <i>Ho puc fer jo mateix, posat que ho considereu convenient; Posar cas que ell vingui, avisa'm</i>. Amb el mateix valor i <u>caràcter formal</u> hi ha també la locució <i>donat cas que</i>: <i>Donat cas que sigui veritat, aviseu-nos</i> (p. 1151, lletra menuda).</p>	
<p>63. <u>En parlars valencians i en tortosí</u>, existeix també la locució <u>col·loquial més que</u>, amb la variant <i>mas que</i>, d'origen poc clar. [...]. Es tracta, però, d'una forma que no transcendeix <u>als registres formals</u> (p. 1160, lletra menuda).</p>	
<p>64. <u>En parlars orientals</u> ha tingut modernament un cert ús la locució <i>enc que</i>, que <u>avui</u> encara es pot trobar <u>col·loquialment</u> d'una manera recessiva <u>en parlars baleàrics</u>: <i>La gent, enc que calli, ho sap</i>. Aquesta locució té un</p>	

<p>comportament gramatical semblant al de <i>en-cara que</i>, amb la qual s'ha tendit a identificar com si en fos una variant formal (p. 1160, lletra grossa).</p>	
<p>65. <u>La llengua antiga</u> posseïa, a més, la locució <i>ja sia que</i> (amb la variant <i>jatsia (que)</i>) o <i>ja fos que</i>, que <u>modernament</u> han usat <u>alguns autors</u> com a <u>recurs arcaïtzant</u>: <i>Cal que el mal temps sigui temut, ja sia que estiguin els raïms en madurança</i> (p. 1160, lletra grossa).</p>	
<p>66. L'ús del subjuntiu en subordinades de caràcter factual és una <u>innovació recent</u>, que es troba sobretot <u>en la prosa periodística</u> (p. 1196, lletra menuda).</p>	
<p>67. Pel que fa a la marca interrogativa <i>que</i>, <u>en menorquí</u> és gairebé obligatòria, excepte <u>en registres molt formals</u> (p. 1252, lletra menuda).</p>	
<p>68. <u>En els parlars baleàrics i en la llengua general en els registres formals</u>, l'exclamatiu <i>com</i> també és usat per a ponderar la propietat expressada per un adjectiu o adverbi graduable, el qual sol anar introduït per la preposició <i>de</i>: <i>Com és d'impressionant, aquest poema!</i>; <i>Com era de tard!</i> (p. 1274, lletra menuda).</p>	
<p>69. La forma imperativa <i>mira</i> (reduïda <u>col·loquialment</u> a <i>ma en valencià</i>) també pot encapçalar aquest tipus d'exclamatives: <i>Mira que és indiscret!</i> (p. 1275, lletra menuda).</p>	
<p>70. Ara bé, si la segona persona de cortesia és <i>vostè(s)</i>, <u>col·loquialment, en els parlars baleàrics i en gironí</u>, el pronom pot ocupar la posició proclítica (§ 8.3.3): <i>M'ho envii per correu</i>; <i>Si us plau, els escoltin</i> (p. 1282, lletra menuda).</p>	
<p>71. <u>En septentrional</u>, a més, és l'expressió habitual de la negació, fins al punt que ha dut a l'omissió de <i>no</i> <u>col·loquialment</u>: <i>Mengi pas</i>; <i>Que vindràs pas a Barcelona?</i> (p. 1310, lletra menuda).</p>	
<p>72. En preguntes de contraexpectativa [...] també es troba <u>col·loquialment en el parlar del Camp de Tarragona</u> sense l'adverbi <i>no</i>: <i>Que l'hauria</i></p>	

<i>de tenir pas, aquesta factura?; Que has vist pas la meva jaqueta?</i> (p. 1310, lletra menuda).	
73. <u>En parlars nord-occidentals s'usa col·loquialment cap</u> en lloc de <i>pas</i> (p. 1310, lletra menuda).	